

LEOPOLDO AIAS-CLARÍN

fiul flautistului

roman

Coperta de ELISABETA-VERONICA | MLTRACHE

Această carte s-a tradus după Leopoldo UNICO HIJO,
Huracán, Editorial La Habana, Cubo, 1977,

Alas (Clarín); SU Arle
y Literatura.

Ediciones

LEOPOLDO **ALAS-CLARÍN**

FIUL FLAUTISTULUI

— Roman —

Traducere din limba spaniolă de ESDRA ALHASID

OPERA ROMÂNĂ DIN BUCUREȘTI
ÎN COLABORARE CU

Emma Valcârcel era singura fată la părinți și ca întotdeauna era cît se poate de răsfățată.

La cincisprezece ani se îndrăgosti de copistul care lucra în biroul de avocatură al tatălui său, un anume Bonifacio Reyes, vlăstar al unei familii respectate și destul de cunoscută cu un secol în urmă, dar care de două sau trei generații s-a pierdut vizibil. Bonifacio era liniștit, delicat, stîngaci, foarte sentimental, afectuos, pasionat de muzică și povestiri fantastice și abonat permanent la biblioteca de împrumut din localitate. Avea o frumusețe romantică, de statură potrivită, obrazul oval și palid, cu un bogat păr castaniu, buclat și mătăsos, picior mic și gambe atrăgătoare, zvelt, subțirel, se îmbrăca destul de bine, fără stridente, hainele lui de stofă ieftină nefiind totuși prost croite. Dar nu era făcut pentru vreo treabă mai serioasă și de durată ; avea un scris frumos, foarte delicat în trăsături, însă numai cu mare efort ajungea să transcrie o pagină întreagă, iar ortografia lui era extrem de capricioasă și de fantezistă, cu alte cuvinte, nu era ortografie.

Scria cu majusculă cuvintele cărora le dădea o deosebită importanță, cum erau : dragoste, caritate, blîndețe, iertare, epocă, toamnă, erudit, gîngaș, muzică, logodnică, poftă și multe altele.

În ziua în care tatăl Emmei, don Diego Valcârcel, de spiță nobilă și avocat renumit, hotărîse sa-l concedieze pe bietul Reyes, deoarece „pe scurt, nu știa să scrie și-l făcea do rușine în fața instanțelor de judecată”, Emma a fost cît pe ce să fugă de acasă cu logodnicul ei. Dar în zadar ! Bonifacio, care se lăsase iubit, n-a acceptat să se lase și răpit; Emma însă, cu torța dragostei, îl convinse la acest act nesăbuit și jandarmeria, care, în sfîrșit, se dovedea și ea folositoare la ceva, îi surprinse pe fugari chiar la primul lor popas. Emma fu închisă într-o mănăstire, iar func-

Aționarul dispăru din orașelul care era o reședință de mina a treia, și plicticoasă, și vremea trecu fără să se mai știe nimic despre el timp îndelungat, Emma rămăsese câțiva ani claustrată în mănăstire și se întoarse în lume după moartea tatălui ei, ca și cum nu se întâmplase nimic, dar de această dată bogată, și arogantă, sub protecția unui unchi care-i administra averea cu iscusința unui intendent de curte nobiliară. Sigură ide posibilitățile ei financiare, își concentra cu înverșunare întregul său orgoliu, dorind să arate că este imaculată și să oblige astfel întreaga societate a urbei să creadă în nevinovăția ei.

Dorea să moară sau să se căsătorească spre a-și dovedi onoarea cea nepătată.

Pretendenți acceptabili însă nu apăreau.

Fata lui Valcârcel continua să fie îndrăgostită de ochii tî- nărului pe care-i iubise la cincisprezece ani; însă nu se strădui să-l găsească pe Bonifacio din ascunzișul lui, nu ar fi făcut-o nici chiar dacă ar fi venit să-i ceară mina, deoarece gestul ar fi dat confirmare tuturor bîrfelilor.

Mai întîi dorea un alt bărbat.

Și Emma gîndea fără să-șj dea prea bine seama de ceea ce face : „întîi un alt bărbat". Următorul pas pe care în mod vag îl aștepta și-l întrevădea, nu era vîrsta pasională, era... poate moartea primului soț, apoi o a doua nuntă, la care credea că are tot dreptul.

Primul soț apăru după doi ani din viața adolescentină a Emmei. Era un american deloc tînăr, mitocan, bolnăvicios, taciturn, habotnic. Se căsătorise cu Emma din egoism, gîndind că fata avea mîini bune să-i îngrijească betesugurile. Emma deveni pentru ei o excelentă infirmieră ; și se și vedea devenită o călugăriță a *Carității* Soțul n-a trăit mai mult de un an după căsătorie. După cele convenite, Emma își aruncă doliul, și unchiul său, administratorul, și o mulțime de veri, toți Valcârcel, cei mai mulți dintre ei îndrăgostiți de Emma, avuseseră drept singură ocupație, în virtutea unui *ukaz* ai tiranei din familie, să-l caute peste mări și țări pe fugar, pe bietul Bonifacio Reyes. În fîne el fu găsit în Mexic, la Puebia, un oraș unde acesta se rătăcise în căutarea norocului pe care nu-l întîlnise și unde își cîștiga existența din administrarea proastă a unui ziar care nu avea altă preocupare decît de a acuza întreaga lume de minciuni și neghiobie. Trăia amărît și sărac, clar tăcut, liniștit, resemnat cu soarta, mai exact, fără să se mai gîndească la destinul lui deli-

¹ Ordin religios din Spania, din care se recrutau și surorile de Caritate din spitale. (N.tr.).rânt. Prin corespondența cu un agent al unui negustor prieten cu familia Valcârcel, aceștia îl descoperă pe Bonifacio. Cum să fie adus în țară? Cum să se procedeze cu el în mod cât mai delicat? I se oferă un plasament într-un orașel de provincie, la trei leghe de capitală ; o situație modestă, însă cu mult mai bună decât cea oferită de administrarea foii mexicane, Bonifacio acceptă ideea; reveni în Spania și dori să știe cui îi datorează această lavoare,- ia succesul acestei reîntoarceri contribui și un văr al Emmei, rival pe vremuri al familiei Reyes. În săptămîna care urmă, Emma și Bonifacio avură o primă revedere și după trei luni se celebră căsătoria. După opt zile de la căsătorie, Emma s-a convins că Bonifacio nu era cel pe care îl visase. Cu toate că era foarte la locul lui, Bonifacio era mai plictisitor decât un- chiul-administrator și mai puțin visător decât vărul Sebastian, care o iubea deznădăjduit și fără nici o șansă, încă de cînd avea douăzeci de ani.

Două luni după nuntă, Emma simți că se ivește în sufletul ei un intens și puternic sentiment de afecțiune față de tot neamul Valcârcel, viu sau dispărut ; se înconjură cu tot felul de rude, porunci să fie restaurate, cu multă cheltuială, o mulțime de tablouri vechi, cu portrete ale strămoșilor, și, fără a mărturisi nimănui ceva, se îndrăgosti, la rîndul ei, în secret și bineînțeles fără speranță, de don Antonio Diego Valcârcel, ilustrul întemeietor al casei de Valcârcel, războinic de frunte care jucase un rol de seamă în războiul din Las Alpujarras²! Înarmat pînă-n dinți, uscătiv și cu sprîncenele împreunate, cu o privire pătrunzătoare, și strălucind ca un soare, din cauza uleiului proaspăt aplicat pe pinză, misteriosul personaj se oferea ochilor visători ai Emmei ca tipul ideal al mărețiilor dispărute și iremplasabile. Să fii îndrăgostită de unul dintre bunici — cel care întruchipa simbolul unei întregi vieți cavaleriești pe care Emma și-o imagina în felul ei iată o pasiune demnă de femeia care nu știa ce să mai facă și își dădea toată silința pentru a nu semăna cu niciuna dintre celelalte doamne. Această arzătoare dorință de a o lua de fapt' razna, de a călca orice opreliște, de a sfida clevetirile, de a face lucruri inimaginabile și de a da loc la scandaluri, nu pulsa ca o mîndrie rece, vanitoasă și pedantă, de femeie debusolată prin cărți nerecomandabile ; era o deprecieri bruscă și spontană a eului ei intim marcat de aspirații exaltate de ființă maladivă.

2 Regiune cuprinsă între, provinciile spaniole Granada și Ahneria, ultimul refugiu al maurilor și centru al răscoalei lor (1568—1571) (N. tr.).

Vărul Sebastian avu de suportat o pierdere destul de "substanțială" cu ocazia restaurării galeriei de artă a familiei Valcărcel. Ca Emma se găsea la marginea prăpastiei!, era un lucru încă secret. Dragostea ei tainică și pur ideală o eliberase de spectrul oricărui pericol. Dar între Sebastian și Emilia apărură disputa unui vechi tablou. Într-o după amiază, pe inserate, pe când cei doi străbăteau împreună salonul cu portrete, și pe când Sebastian pregătea o frază care în puține cuvinte să-i explice marile sale merite de a o iubi de atîta amar de vreme fără a scoale un cuvînt! și nici măcar să poată spera ceva, Emma se opri pe neașteptate, îi ceru vărului îndrăgostit să aprindă o luminare, și apropiindu-se de portretul ilustrului său străbunic spuse :

— Da, semănați puțin ,• însă se vede destul de bine că neamul nostru a degenerat. El era mult mai chipeș și mai voinic decît tine. Acum, toți cei din familia Valcărcel sînteți delicați și sensibili ; dacă tu te-ai împodobi cu această armură, ai fi ridicol,

Dar Sebastian continuă să iubească în secret și fără nici o speranță, iar războinicul din Las Alpujarras veghea pe mai departe la onoarea neamului său.

Bonifacio nu putea bănui nimic, nici din partea vărului și nici din partea străbunicului. Cit despre nevastă-sa, el consideră că luna de miere luă sfîrșit, ceea ce fusese un lucru la locul lui. și cum el se afla complet lipsit de ocupații, deoarece toate grijile cădeau în sarcina unchiului administrator care continua să alerge prin toate părțile din ordinul Emmei, și Bonifacio începu să viseze o ființă pe care totuși s-o iubească, și care să-i umple viața.

Trebuie notat că Bonifacio nu dovedea prea mari pretenții nici în exprimare și nici în purtări ? rece în aparență, posomorît și prozaic în gesturi, acțiuni și cuvinte, în pofida frumuseții sale, cea lăuntrică, așa cum spune el, era un visător, un visător leneș, și vorbindu-și sieși întrebuița un stil rafinat 'și sentimental despre natura căruia nici el nu-și prea putea da seama.

Printre hîrtliile și obiectele socrului său, găsi un flaut de abanos cu clape de argint.

Avocatul ilustrului Colegiu, în clipele lui de singurătate, ora de asemeni un romantic, cu toată vîrsta lui destul de înaintată, și cînta din flaut cu multă efuziune, dar niciodată în public.

Emma, după ce medita puțin, nu găsi nici un inconvenient ca flautul tatălui său să treacă în mîinile soțului. Care flaut, după ce fu uns bine cu udelemn și lustruit bine deveni ca nou, fapt care îl determină pe Bonifacio să se consacre trup și suflet muzicii. Își descoperi unele aptitudini, o gură potrivită, și mai ales, mult sentiment.

Timbrul plăcut, nazal se poate spune, monoton și blajin al melancolicului instrument, care mirosea a ulei de migdale laiei ca și frizura sa, respira în armonie cu caracterul lui Bonifacio Reyes, pînă și prin înclinarea capului tind cînta din instrument, înclinare pe care Reyes o exagera, contribuia în a-i da un rinume aer de om fericit. Reyes, cîntînd din flaut, reamintea chipul unui muzicant din tabloul unui pictor preraphaelit. De sub mustața de mătase de un castaniu deschis, se vădea din cînd în cînd vîrfurile limbii, curată și sănătoasă ? ochii, de un albastru deschis, mari și blînzi, căutau, la fel ca la orice inspirai, mereu spre mai sus decît orizontul lor imaginar; dar ochii lui Bonifacio nu din această cauză priveau spre cer, ci spre peretele din față, deoarece Reyes avea capul aplecat, ca și cum ar fi fost gata de atac. Obişnuia să bată măsura cu vîrfurile unui pantof, lovind cu putere duşumeaua, iar în pasagiile de mare expresivitate, prin undulații mlădioase din tot corpul, lua centura drept axă. Cînd dădea de un *allegro*, se scutura cu putere și însuflețire, lucru straniu la un om care părea atît de apatic ; ochii, care înainte erau lipsiți de viață și atenți doar la muzică, ca și cum făceau parte integrantă din flaut, sau depindeau de el din cauza unui resort ascuns, se însuflețeau, deveneau calzi și strălucitori și arătau suferința de nespus, la fel ca ochii unui animal inteligent care cere ajutor. Bonifacio, în clipe ca acestea, părea un naufragiat care caută zadarnic o scîndură salvatoare ; Reyes, prin încordarea mușchilor feței, prin roșeața care îi incendie obraji și prin acea dorință aprinsă a privirii, credea cu siguranță că exprima intensitatea impresiilor sale, marea lui dragoste pentru melodie : acestea însă mai degrabă păreau semnele unei asfixii iremediabile, care făceau să te gîndești la apoplexie, la o criză fiziologică teribilă, însă toate aveau loc doar în frumoasa inimă a inocentului meloman.

Pentru a nu supăra pe nimeni și a nu risipi banii nevestei, dat fiind că bani proprii nu avea, pentru a cumpăra note muzicale, cerea cu împrumut de la cunoscuți polci și partituri întregi de operă italiană, care erau slăbiciunea lui și copia ei însuși toate acele torente de armonie și melodie, reprezentată de îndrăgitele senine ale portativului. Emma nu-i cerea socoteală de aceste slăbiciuni și nici de timpul pe care și-l pierdea cu ele, care de fapt îi ocupau cea mai mare parte din zi. Îi cerea doar să fie gata și bine îmbrăcat la anumite ore pentru a ieși la plimbare sau a face vizite. Bonifacio al său nu reprezenta altceva pentru ea decât un ornament; pe dinăuntru nu avea nimic, era un stupid fizic însă, se prezenta onorabil și putea stîrni invidia multor doamne de familie bună din orașel. Își dichisea soțul, căruia îi cumpăra haine de preț, care îi veneau bine, și își rezervă dreptul de a-l considera drept piinea lui Dumnezeu. El, la început, părea să se fi împăcat cu soarta. Nu se amesteca de fel în treburile casei pentru că trebuia lui, nu cheltuia nici măcar cît un student sărac, iar hainele lui de lux nu erau, la drept vorbind, o cheltuială personală, ci doar o ambiție a Emmei; lui îi plăcea, sa arate bine, însă s-ar fi putut lipsi de această opulență vestimentară, fără nici cea mai mică părere de rău, • afară de aceasta, i se părea inutil și o cheltuială inutilă să-și comande pantalonii și redingotele tocmai la Madrid, un exces de dandysm neauzit, pe vremea aceea, în orașel. El știa un croitor sărac, care cînta de asemenea la flaut, și care pentru o plată modestă era în stare să croiască tot atît de bine ca și artiștii cei mai la modă din Capitală.

Lucrul acesta îl gîndea, însă nu-l spunea.

Se lăsa îmbrăcat.

Hotărîrea lui era să-i judece cît mai puțin posibil pe cei din familia Valcârcel, să tacă și să treacă totul cu vederea.

Cum s-a mai spus, Emma era capul familiei, mai mult, tiranul ei. Unchi, veri și nepoți ascultau de ordinele ei și-i acceptau capriciile. Această supremație domnitoare peste sufletele din neamul Valcârcel nu se explica doar prin averea. Emmei, cu toate că, fără îndoială, și aceasta avea importanța ei. Întreaga seminție Valcârcel era săracă și sărăcită în totul. Dar prolificitatea ei ;era renumită în toată provincia , • femeile nașteau pe rupele și nu ramineau mai prejos nici noile venite, cărora bărbații le dădeau numele familiei, prin căsătorii legitime. A face amor și a nu munci, aceasta părea să fie deviza acestăi neam. Printre toți ValGârcel nu existase, într-un secol întreg, un alt bărbat mai muncitor decât tatăl Emmei, avocatul, care, în plus, fusese cel doar cu un singur copil, printre toate rudele sale. Emma era fiică unică și, ca atare, moștenitoarea universală a avocatului care, pe lângă că avusese o fire romantică, îi plăcea să cînte și din flaut. Însă economiile sîrguinciosului jurisconsult ajunseseră la fiica sa puțin cam știrbite. Pare-se, castitatea lui don Diego Valcârcel nu era chiar așa de pură cum se crezuse , • adevărata lui virtute constase, întotdeauna, în a fi prudent și secretos ; știa că exemplul rău și scandalul sînt cei mai formidabili dușmani ai societăților bine organizate. Și cum nu era posibil sa se păstreze într-o castă văduvie, între a seduce servitoarele din casă și subretele fiicei sale, și chiar pe respectabilele cliente — cum poate de multe ori ispita îi șoptise la ureche, doamne lăsate fără ocrotire care veneau în biroul său pentru a cere, așa cum spunea el, sfaturi juridico-morale — între asta și a reglementa viciul, optase pentru ultimul, organizînd cu multă înțelepciune și cu multă prudentă, serviciul Afroditei, așa cum de asemenea îi zicea el. Și acolo, în afara orașelului, prin comunele învecinate, pe unde îl duceau interesele personale și chiar cele ale clienților săi, ajunsesă să fie, merită spus adevărul, un Abraham — Pater Orchamus — înconștient, al unui mare număr de copii naturali, cu totii bastarzi. Nici conștiința lui, și nici cea a preotului căruia i se spovedi, și care de multe ori îl ajută să evite scandaluri , • nici anumite amenințări cu declarații de sinceritate excesivă din partea unor femei plăcut ultragiate n-au putut sa-l convingă, în clipa supremă, să facă un testament mai generos și lăsa în completă uitare anumite obligații colaterale. Pentru a păstra unele aparente, după caz, s-au lăsat unele înscrisuri care, pe ici pe colo, au micșorat în mare parte averea Emmei. Dar nu aceasta a fost cea mai mare nenorocire ci, după o prealabilă consultare a celuiiași confesor spiritual, don Diego făcu mai înainte, în mod tănuuit, cu toată părerea lui de rău, multe înstrăinări *inter vivos*, obligat de teama de scandal, pe care, precum s-a spus, voia' s-o evite cu orice preț. Într-un cuvînt, Emma se văzuse cu o avere mult mai mică decât cea a tatălui său,- dar ea de-abia reușise să observe acest lucru, deoarece toate hîrțiile îi produceau dureri de cap, cifrele sincope și

spaimă, ca și toate adresele și scrisorile funcționarilor judecătorești. „Nu mă interesează, știe unchiul”, spunea mereu când era vorba despre această afacere. Ea nu știa decât să cheltuiască. Cît de mult ar fi dorit don Juan Nepomuceno. unchiul și administratorul averii Emmei, să pună pe fugă toate insectele care, sub pretențiile de neamuri, bîzîiau în jurul fagurelui demolat al moștenirii Val- cárcel ; dar aceasta nu era posibil, deoarece dragostea pe care nepoata sa o avea față de toți Valcârcelii din trecut, prezent și viitor, cerea ca ospitalitatea cea mai generoasă să se manifeste fără opreliști. Don Juan acceptă să se mulțumească cu funcția de unic administrator al averii ce mai rămăsese; însă cu toată autoritatea lui nu reuși să evite risipa și nici măcar să obțină

ca o parte din această generozitate excesivă a fostei sale pupile să devină și un profit propriu.

Emma, care avusese o naștere grea, scăpă din această criză cu măruntaiele bolnave, cu stomacul sensibilizat, cu pierdere ponderală, cu fața care de-abea îi mai disimula unelă zbîr- cituri premature. Nu putea tăinui însă o strălucire rece și sinistră o ochilor, antipatică prin ea însăși ; la o asemenea strălucire și expresie respingătoare, 'ce o însoțeau mereu, ajunse cu acea sclipire tainică pe care o cîntaseră la gitară diferite rude ale acestei femei bolnăvicioase, nervoase și irascibile. Dintre aceste rude, care odinioară se îndrăgostiseră în taină de ea, fiecare după temperamentul său, își alcătuisese Emma curtea, dispre- țuinclu-și, zi de zi, și tot mai mult bărbatul, pe care îl stima doar pentru ținuta lui, Emma resimțind o dragoste din ce în ce mai puternică pentru toți cei din neamul ei.

Reyes înțelegea bine că, fără a fi vinovat țituși de puțin, deveni un dușman al rudelor ei, un adevărat învins și umilit pe care nevasta sa îl dăruia fără scrupule, legat de mîini și de picioare, oricăreia dintre neamuri care ar fi vrut să facă din el o piaiță.

■ Cei din familia Valcârcel erau originari din regiunile muntoase Si coborîseră cu vremea în comunele de pe lunci și de pe cîmpie, pentru a-și aranja o viață mai ușoară și mai plăcută, și drept mijloc de a reuși urmăreau căsătorii avantajoase, ademenind pe bogătașii țîrgului cu titluri de noblețe și cu scuturi din piatră cioplită de pe undeva de prin coclaurile munților, iar pe fragedele fecioare cu chipurile lor plăcute, cu forța arogantă și de nobila impetuozitate ce abunda în familie. Aproape toți din neamul Valcârcel erau băieți frumoși, cu toate că nu chiar la fel ca eroicul lor străbunic, ■ cu talie subțire, însă greoi la vorbă, înfățișare severă, glas răgușit, raporturi reci, și orgolioși fără complexe, ei se distingeau, de asemenea, prin exagerata lor dragoste pentru portul pelerinei a cărei întrebuințare era motivată, în cea mai mare parte a anului, în localitățile joase, temperate și umede, de unde porneau în căutare de logodnice. Unii dintre ei meraseră atît de departe cu îndrăzneala, fără a renunța la pelerină, încît își extinseră incursiunile lor de cavaleri săraci, pînă sub porțile capitalei de provincie, și, în sfîrșit, don Diego, tatăl Emmei, fără îndoială cel mai mare geniu Valcârcel, pătruns în oraș fără nici un reproș, se văzu student întreprinzător și plin de energie, și la o vîrstă mai săltată căpătă un titlu și apoi își schimbă dintr-odată firea : deveni sobru, deschise biroul său de avocatură, acapară clientela numeroasă de la munte, linguși no-ji111 mai scăpătați, precum și magistrații importanți și integri. Urniși în căsătorie, scăpă de sărăcie, străluci în fața instanței cu

lipiri de inteligență, și fără teamă de a fi romantic, scria ron- lolo în climatul familiei sale, iar pentru plutirea sentimentalismului său folosi drept supape de siguranță clapele flautului, la

ire cînta cu ochii plini de lacrimi. Cu toate acestea, ca avocat • a remarcat drept cel mai perfect interpret al legii și adversar il oricărei interpretări riscante și necuviincioase a scrierilor

■ m'rosancte. Și nu se cunoaște nici măcar ca fie și o singură dații lin sala de ședințe să i se fi adresat cea mai nevinovată punere la punct, iar despre eleganța limbajului său în instanță, magistratura nu avusese, întotdeauna, decît laude, astfel că don Diego i ajuns în acest fel pînă acolo unde — merită spus adevărul — ■l căzu într-un fel de autoelogiu, lucru, scuzabil, deoarece urmărea ca prin elocință să iasă de acolo alb ca o hermină din apele mocirloase pe unde era tîrît, în diferite ocazii, de necesi-

■ iște profesiei sale.

Odată fusese nevoit să acuze, împotriva voinței sale, pe un preot pasional,, de delictes împotriva pudorii ; și dacă, în fond, a căutat să fie neiertător și implacabil, în pledoaria sa nu s-au auzit epitete tari, nici măcar mai energice sau picante, ajun- lînri în momentul de maximă încordare al monologului său să-l definească pe adversar ca „preot cel rău sfătuit, dacă mi se permite să-l calific astfel". „Rău sfătuit", spunea

apoi don Diego, explicînd adjectivul „asta înseamnă, că eu presupun că preotul s-a prăbușit în asemenea prăpastie numai datorită sfatului cuiva, al Diavolului însuși, probabil”.

Avocatul Valcârcel se mai simțea obligat să lupte, în pledoariile sale, și contra limbajului necultivat și prea direct ce se folosește în sate, și care era cît pe ce să se impună chiar în instanțe, - el însă, triumfător, știa să găsească echivalențe fine și neașteptate la vorbele cele mai vulgare și de prost gust ; astfel, cu un prilej, fiind nevoit să vorbească despre țărșii unui hambar sau de picioarele unui coș de pline, dintre cele care ia sate se numesc *pegollos*, în loc de a exprima o asemenea necuviință, preferă să zică „sprijinul aparatului, excelența sa”. La calitățile acestea, care i-au cîștigat simpatiile și respectul întregii magistraturi, se adăuga și darul, nu mai puțin prețios, al unei fericite memorii care îl ajută să-și reamintească diverse întimplări cu o exactitate infailibilă , - și astfel, în mintea lui se găseau cifre mai numeroase decît într-o tablă de logaritmi. În acest mod, numele de Valcârcel ajunsese, da, da, ajunsese, mulțumită lui don Diego, să fie foarte cunoscut, grație de care nu se mai bucurase de multesecole în urmă, de pe vremea cînd strălucea datorită săbiei. Ilustrul jurisconsult se bucura de un mare prestigiu, și de multiplele avantaje pe care le dobîndise în urma acestei poziții sociale doreau să profite și rudele, care, din cauza prolificității femeilor, lor și a rudelor prin alianță, deveniseră un clan foarte- numeros și care amenința să umple lumea cu Valcârceli. Nu erau- tot atît de numeroase căsătoriile avantajoase față de uriașa capacitate reproductivă incît să alunge spaima foarte rațională a neamului că va sfîrși în mizerie. Acea mișcare de expansiune în căutarea prosperității care se observase în direcția vîntului *venclamont*, vînt care bate de la munte spre țarm, începea să indice acum o reacțiune inversă și anume în direcția vîntului *vcndavcil*, azvîrlind din nou în coclaurile munților progeniturile numeroase ale Valcârcelilor, înmulțite fără măsura, incapabile de muncă, deoarece nu se putea numi muncă propriu-zisă, cel puțin în sens economic, timpul petrecut în jurul meselor de joc, pe care și-l pierdeau rudele Emmei, aproape toți cartofoi, și mulți dintre ei victime ale vîrtejului norocului care explodează sub formă de anevrism.

Odată mort don Diego, Valcârcelii își pierdură unicul lor sprijin, iar tendința de înapoiere în căutarea muntelui pierdut se accelerează în întregul clan. Cînd Valcârcelii coborau spre cîmpie, deveneau de fiecare dată mai nesociabili, mai orgolioși ; aversiunea lor față de politețe, față de formulele și ritualurile complicate ale societății nobile și alese de provincie se accentua imperturbabil. Cu cît se sărăceau, cu atît se umflau mai vanitoși și disprețuiau viața de oraș și cea de la cîmpie. La țarm, așa cum numeau ei, de acolo, de sus, regiunile joase, un singur lucru merita respect și era recunoscut de toți Valcârcelii de la munte, și acesta era masa de joc. Se mergea la bilciuri pentru a juca, a pierde, a se umple de datorii... și a se căsători.

Pe drumul de întoarcere pe care se pornise acest neam, se revenea la hoardă , • aceasta era atavismul întregii seminții.

Pentru un timp oarecare spiritul exaltat al Emmei stăpîni în mare parte tendința aceasta atît de îngrijorătoare. Afecțiunea față de neamul său, care se trezi în ea cu o atît de exagerată pasiune, a ajutat-o ca să împace pe multe dintre rudele sale, cu civilizația și cu cîmpia. Vizitele în Capitală fuseseră mai frecvente, poate pentru că erau mai ieftine și mai comode. Doar se știa că locuința faimosului și acum defunctul avocat don Diego Valcârcel era așa cum el ar fi denumit-o dacă ar fi trăit, *jeno-dokia*, *jenones*, sau pe creștinește, han de străini. Emma care în- tr-o vreme disprețui, nu fără oarecare cochetărie, admirația deo-sebită a verilor și unchilor săi — căci avea de asemenea și unchi pasionați — acum, după ce pierduse floarea frumuseții, în primul rînd vigoarea, din cauza acelei nașteri nenorocite, avea plăcerea s i-și reamintească de vechile și discreditatele triumfuri ale dragostei, și dorea sa mediteze la impresiile delicioase ale acelei adorații din trecut. Se înconjura cu voluptoasă plăcere, la fel u aceea care ți-o produce un climat călduț și parfumat, de prezența acelor Valcârceli care odinioară ar fi dat orice numai să se bucure de un zîmbet de-al ei.

Acum această dragoste la unii dintre ei părea căznită, fiind chiar ridicolă ; deoarece anii și creșterea ponderală, și îngrozitorul prozaism al existenței sărmene și sălbatice din munți eliminau orice bază de adevăr oricărei tentative de statornicie amoroasă; lucrul acesta acum nu avea importanță însă : Emma se complăcea în a-i avea alături pe toți aceștia care îi reaminteau u respect și afecțiune dragostea trecută, și consacrau obiectului unui asemenea cult toate serviciile compatibile cu fireasca sălbăticie și brutalitate a rudelor sale. Acei curtezani de dragoste trecută, cînd aduceau omagii se gîndeau poate, înainte de toate, ia generozitatea actuală a moștenitoarei lui don Diego, singura persoană care încă mai avea ceva bani din întreaga familie ; ea însă, capricioasa consoartă a nefericitului Bonifacio, nu se oprea în a cerceta motivele tănuite care făceau să fie respectată indiscutabila sa domnie asupra alor săi.

Este foarte probabil că aproape nici una dintre rude nu mai vedea în verișoara lor frumusețea care, în adevăr, dispăruse; unii însă simulau admirația și se prefăceau cu multă finețe dorind să arate că ascund încă un foc în inimă. Emmei îi făcea plăcere lucrul acesta, fără să-și dea prea bine seama de realitate și în mod confuz se lasă convinsă ,• savura acest sacrificiu de amor îndoielnic cu nesiguranța pe care o ai asupra unei muzici îndepărtate care nu știi dacă sună într-un sentiment vag de neliniște sau în auz. Ceea ce era o dogmă obișnuită, și care-și avea formula sa neschimbată, era aceasta : pentru Emma timpul stătea pe loc, cele întâmplate cu stomacul nu erau nimic, și că, după ce născu în modul acela nenorocit, ea era și mai proaspătă și mai viguroasă ca oricind. Nimeni nu credea nimic din povestea asta, dar cu toții îi dădeau asigurări de mare adorație. Curtezanii acestei sultane capricioase, violente și versatile se răzbunau de umilirea de care aveau parte disprețuindu-l pe Bonifacio Reyes fără nici un fel de limită. Emma ajunsese să simtă pentru soțul său o afecțiune oarecum asemănătoare aceleia inspirate împăratului roman de calul său făcut senator. O altă credință a familiei.aceasta însă secretă, era că „*iclila* își *pricinui*se nefericirea unindu-se cu acest bărbat". Vărul Sebastian se destăinuia printre suspine că singurul act din viața sa pe care îl regreta (și era unul care își jucase moștenirea lăsată de maică-sa la jocul de cărți), fusese dragostea sa nebună pentru Emma, pasiune care îl făcuse să cadă în slăbiciunea de a consimți să facă tot ce este posibil pentru a-l căuta, a-l întâlni, a-l angaja, și a-l căsători pe stupidul secretar al lui don Diego. Slăbiciunea aceea, orbirea aceea a pasiunii, nu și-o va ierta niciodată. Sebastian suspina, și suspinau cele mai multe rude, și de asemenea, Emma i Emma suspina uneori, bucurându-se melancolic cu acea afecțiune de victimă resemnată care suferă întreaga viață consecințele dezastruoase ale urs ei nebunii de tinerețe.

Mai multă vreme, Bonifacio soț bun nu dădu nici o atenție ofenselor și jignirilor. În sufletul său, și, în ciuda vestimentației sale elegante, din stofă englezească, pe care era obligat să o arboreze, el se considera în continuare doar vechiul secretar al lui don Diego, față de care se achitase ca un ingrat de toate favorurile de care beneficiase.

Astfel toți Valcârcelii erau pentru el, niște flușturatici. În luna de miere pe care Emma o aranjase să fie atât de scurtă, soția îi ceru în zadar mai multă demnitate și mândrie față de numeroșii ei veri și unchi; pentru el, pentru Bonifacio, era dar că nu putea să-i considere pe toți din toată această liotă decât mult superiori lui ca sînge nobil din cauza privilegiilor aristocratice în care credea în mod cu totul confuz. Don Juan Nepomuceno îl înspăimînta pe Bonifacio cu favoriții lui mari și cenușii, cu ochii lui reci de culoarea ciocolatei în nuanță mai „deschisă, și cu gușa lui dublă, rasă rafinat după maniera nobilă ; pe Bonifacio îl înspăimîntau mai ales socotelile încălcate pe care don Juan ie considera o esență de speciozitate. De cîte ori don Juan prezenta zăpăcitei sale nepoate un bilanț despre pierderile suferite de gospodărie, el pretindea ca și Bonifacio să fie de față și în zadar Emma, și chiar el, Reyes, se eschivau de la această formalitate. — Sub nici un motiv ! — striga unchiul ,• vreau să fiți de lată la toate, pentru ca mîine să nu spună acesta (adică Boni- facio) că v-am ruinat din nepricepere sau din alte motive și mai rele.

Acest „la toate“, la care trebuia să fie de față în mod obligatoriu „acesta“, nu reprezenta nimic, deoarece din prezentarea lelor nu se mai înțelegea nimic, și chiar dacă s-ar fi înțeles, Keyeș n-ar fi observat pur și simplu pentru că în această direr- lie nu avea nici o preocupare. Dacă pentru Emma această întîi- liire în trei era o scenă plictisitoare, iritantă, pentru Bonifacio, japtul de a fi tîrît la aceste socoteli ale unchiului, fără a le urmări cu atenție, fără a distinge clar decât că „lucrul acesta merge foarte prost“, era supliciu cel mai insuportabil.

În loc să fie atent la calcule, se gîndea la ceea ce spunea în sinea lui administratorul care era în același timp și rudă.

Își închipuia că don Juan îl apostrofează, zicîndu-i : „Cine ești tu ca să-mi ceri socoteală, să-mi verifici dosarele mele ? Pentru ce te-ai strecurat în familie, plebeu mizerabil?“ „Da, plebeu“, se gîndea nefericitul, deoarece chiar dacă nu știa prea tune amănuntele acum destul de obscure în sensul că strămoșii lui fuseseră de familie nobilă, aproape că dăduse totul uitării, și înțelegea că ceilalți, acest Valcârcel mai ales, nu doreau să-și reamintească, nici măcar să accepte cîtuși de puțin noblețea originii sale.

Dezgustul pe care îl resimțea după aceste reuniuni supărătoare era atât de puternic încît Bonifacio, pentru prima dată în viața lui, se hotărî să facă ceva din proprie voință, și astfel se împotrivi, cum spuse el, să mai asiste la aceste scene întru totul penibile. A rămas de-a dreptul mirat și resimți o mare plăcere cine! se văzu victorios în această problemă și fără o prea mare obstrucție din partea unchiului. În ceea ce o privește pe Emma, nici ea nu insistă prea mult. Și asta, pentru că-i trecuse prin minte să-i vină și ei rîndul la o libertate de facto față de registrele casei. Într-adevăr; ia trei luni după ce Bonifacio încetă să se mai complice în discuțiile privind situația conturilor, Emma fu și ea scutită de orice indispoziție și astfel unchiul, fără ca lucrul să mai fie știut și de altcineva, decât de el și nepoata sa, nu mai dădu nimănui socoteală despre venituri și cheltuieli, drept care Emma și Bonifacio semnavă ce aveau de semnat, fără a se osteni să citească vreun rînd sau vreo cifră, și subiectul dispăru complet din orice

discuție.

Sufletul sfios al lui Bonifacio fu cuprins apoi de două mari sfârșeli ; una dintre ele era o mare tristețe ; cealaltă, un permanent

C-da
135necaz
. Ambele
mocneau
de la

17

momentul nașterii chinuite de care avu șansă Emma. Tristețea venea din deziluzia de a nu avea un băiat; necazul veșnic, copleșitor, dominant, provenea de la beteșugurile acum iremediabile ale soției sale. Astfel Emma își pierde confortul gastric, iar Bonifacio liniștea și inspirația. Cu toate acestea, caracterul capricios, schimbător, al fiicei lui don Diego, căpătă anumite trăsături de fermitate care pînă atunci în zadar i s-ar fi putut pretinde; sufletul țimmei încetă de a mai fi versatil, voința ei dominatoare nu mai oscila haotic într-o permanentă nehotărîre, și Emma, cu o nouă seriozitate, stranie la ea, se hotărî să aparțină soțului său. Dacă pentru toată lumea ea nu înceta să fie aspră și nesociabilă, scenele principale și le rezerva pentru alcov. Își cicăiea soțul, parcă la un ordin venit dintr-o sentință de. sus. În această persecuție fără de sfîrșit ele apăreau insistente ca la îndeplinirea unui ritual religios. Tot ce se petrecea cu ea însăși : pierderea vioiciunii și slăbirea carnației, zbîrciturile, în- groșarea pomeților obrazului de care se îngrozea, făcînd-o să se gîndească la hîrca pe care o purta sub pielea palidă și întunecată, dezgustul tenace, insomniile, amețelile, iregularitățile înspăimîntătoare ale fenomenelor periodice ale feminității, erau lot atîtea crime care trebuiau să tortureze cu remușcări feroce conștiința bietului Bonifacio. „Nu putea înțelege el toate astea?” Nu. Imaginația lui Bonifacio nu mergea atît de departe așa cum dorea Emma, și Bonifacio nu înceta să se confeseze sieși că fusese un ingrat față de don Diego, lăsîndu-se răpit de fiică-sa. De toate cele întîmplate nu avea cum să fie vinovat, ci Emma, sau diavolul, care voia ca el să nu aibe copii, iar soția sa să nu fie născătoare la fel ca toate femeile. Rămîneau cît țămîneau singuri în odaie, apoi ea închidea ușa zgomotos și, încontinuu i se auzea glasul țipător și strident, care îi epuiza anemicele forțe într-o discuție animată, de a cărei ton peremptoriu și limbuție nu era posibil să te îndoiesti. Disputa, dacă aceste zbierete puteau fi astfel denumite, obișnuia să înceapă la enunțarea unui subiect oarecare.

— Mi s-a întîmplat asta — spunea ea, și vorbea despre fenomenele ei acum obsedante. Ce crezi că poate să fie ? Ce trebuie să fac ? Să continui cu acest medicament, sau să renunț la el ?

Bonifacio devenea palid ,• saliva i se transforma în clei de lipit... Ce știa el ? își compătimea nevasta (de bună seamă, mult mai puțin decît pe sine însuși), dar nu știa și nici nu putea să știe ce îi putea fi de folos ; ceva mai mult nici măcar nu avea o idee exactă despre suferințele de care Emma se plîngea ; înțelegea că erau de o anumită gravitate și că aveau drept cauză propria disperare, deoarece îi răpeau speranța de a fi tată, de <1 avea copii legitimi ; însă despre medicamente și previziuni, ie-ar fi putut să-i spună? Nimic; și Bonifacio începea să tremure, gîndindu-se la abisalele fenomene patologice despre care vorbea Emma, și presimțind furtuna ce sosea gata pregătită de ignoranța lui în materie.

— Femeie, eu nu-ți pot spune nimic..., eu nu mă pricep..., sa chemăm un medic...

— Asta-i bună, medicul! Pentru asemenea lucruri, medf-, cui ! Dacă tu ești lipsit de pudoare, atunci lasă-mă pe mine să o am. Acestea sînt intimități matrimoniale; medicul pu trebuie chemat decît atunci cînd nu mai ai încotro... Tu ești dator sa știi, tu trebuie să-ți dai silința să verifici ceea ce e potrivit pentru mine ; chiar dacă nu din dragoste, măcar din pudoare, din rușine ; și dacă ești lipsit de rușine, din remușcări, din...

S-a mai spus că limbuția Emmei în asemenea clipe nu avea margini.

Într-o zi, cînd ei i se păru că avea ficatul inflammat, dacă nu ficatul cel puțin splina, Emma se îndreptă spre Bonifacio, pe care îl întâlnea în dormitor cîntînd la flaut. Indignarea ei nu avu margini, și era mută de supărare ,• aici nu era posibilă elocința, ci, mai degrabă, tăcerea... și faptele. „Ea aflîndu-se pe moarte, dintr-o *criză de ficat*, și el... cîntînd din flaut!“ Lucrul acesta merita martori, și îi avu. La chemările Emmei sosiră în grabă don Juan Nepomuceno, Sebastián și alți doi veri. Indignarea Si cuprinse pe toți cei reuniți acolo. Vinovăția era flagrantă : flautul se afla acolo, pe masă, și ficatul Emmei la locul lui, însă în mare suferință ; Bonifacio, care în ciuda supărărilor își iubea nevasta mai mult decît toți unchii și decît toți verii ei la un loc, uită de propria lui crimă, și dori să afle răul de care suferea Emma. Cu mari eforturi, putu să obțină ca Emma, întinsă pe o sofa și îne- cîndu-se în hohote de plîns, să-i arate cu o mîna în partea stîngă a pîntecului regiunea splinei.

— Dar, fetiță dragă... — îndrăzni să spună — ce-mi arăți tu nu este ficatul! Ficatul se află de partea cealaltă.

— Nenorocitul! — strigă ea. Îndrăznești să mai vorbești ? Nu spui tu într-una că nu ești medic ? Că tu nu te pricepi la. nimic ? Și acum mă mai și contrazici...

Don Juan Nepomuceno, iubitor al adevărului, nu și pe cel de ordin aritmetic, în locul căruia prefera elucubrații fanteziste, declară, cu mîna pe conștiință, că în cazul de față, *rara avis* (spuse), Bonifacio avea dreptate, că ficatul se află, într-adevăr, de cealaltă parte. N-are importanța spuse Sebastian poate să fie o durere reflexă.

— Și ce mai e asta ?

Nu știu, este însă sigur că există și așa ceva.

Nu era acest lucru ,• era o durere reumatică neînsemnată și trecătoare ,• cîteva clipe mai tîrziu Emma simți aceeași durere la spate, în fine, rezultă că totul nu era nimir : un lucru însă, va fi totdeauna cert : Bonifacio a fost găsit cîntînd la flaut în clipa •în care nevasta lui se și credea la doi pași de mormînt.

Ei nu dormeau împreună, ci în camere separate ,• soțul însă. în clipa în care se trezea, și nu tîrziu dimineața, avea obligația să alerge la dormitorul Emmei, s-o îngrijească, să-i pregătească totul, deoarece camerista suferea în mod iremediabil de cea mai incontestabilă neîndemînare ; și în această privință Emma îi dădea lui Bonifacio dreptate, recunoscîndu-i o îndeminare deosebită, it și un mod delicat de a-și folosi mîinile. Bonifacio, spărgea uneori multă faianță și cristale, ceea ce se solda cu mari mustrări > calități de infirmier și de fecior în casă avea, însă. De asemenea, mai recunoștea Emma pe larg, lăsîndu-se purtată de fumul iluziilor, "ă, în ciuda faptului că Bonifacio era atît de indeminatic în felul cum o îngrijea, el nu era totuși un afemeiat, nici ca înfățișare, și nici în gesturi , era gingaș, puțin felin, se putea spune grăsuț, dar totul cu aspect viril. Această supunere la toate servi- uițile intime ale dormitorului, la toate complicațiile ivite din cauza capriciilor Emmei, și la voluptățile triste și duioase ale repetatelor convalescențe, dovedea la Bonifacio, în gea ce privește aspectul strict fizic, nu comportamentul firesc al unui hermafrodit bigot sau al unui bărbat care este bun pentru toate fleacurile, ci exacerbarea romantică a unui amor donquijotesco. aplicat la mărunțișurile de fiecare zi ale intimității matrimoniale

Emma continua să se simtă mîndră de fizicul lui Bonifacio. și văzîndu-l venind și plecînd prin dormitor, întotdeauna binevoitor și cu înfățișare nobilă, în ciuda treburilor mărunte și umiltoare ce le îndeplinea, simțea bucuria profundă a vanității pe leplin satisfăcute. Dar mai degrabă s-ar fi lăsat tăiată în bucăți lecîț să lase să se întrevadă ceva în acest sens și cu cît era mai frumos, cu atît ea îl dorea mai supus pe nenorocitul secretar al lui don Diego, și cu cît se simțea mai bine cu el în umilînța lui, cu atît mai mult îl dorea. A-l dojeni pe Bonifacio ajunsese să fie unica ei consolare ; nu se putea lipsi de îngrijirile lui și nici de a nu i le plăti cu țipete și cu comportări înnebunitoare. Mai exista oare vreo îndoială că Bonifacio al ei se născuse pentru a o suporta și a o îngriji ? Rarele ei clipe de relativă bună dispoziție, Emma și le ledica revigorării unor năravuri ale trecutei sale cochetării; își lădea. de asemenea silința să se arate plăcută față de neamurile din casă pe care, într-o zi, le va disprețui ,* puțin romantism de esență pur fantastică, alambicat bolnăvicios, era singurul lucru are, în prezența acestor Valcârceli, și nu numai atunci, trăda fulguranta unui suflet înlăuntru acestei creaturi slabe, palide și zbîrcite ; dar în cea mai mare parte a timpului, aproape ziua întreagă, Emma acționa ca o fiară turbată, și care prin instinct mușca mereu din același loc, în sufletul umilit și liniștit al biîndului consort.

Bonifacio nu era laș, însă iubea serenitatea înainte de toate și ceea ce îi provoca cel mai mare chin în aceste fantasmagorii bolnăvicioase ale Emmei, era zgomotul.

„Dacă toate acestea mi le-ar spune în scris, așa cum făcea clon Diego atunci cînd insulta partea adversă sau pe un inferior prinț'r-o adresă cu timbru fiscal, eu însumi aș fi de acord fără nici o împotrivire".

Strigătele, țipetele, erau cele care îi ajungeau la suflet, și nu conceptele, așa cum spunea el.

Erau perioade în care — după terminarea obișnuitelor obligații și servituți în dormitorul Emmei, pentru care Bonifacio devenise de neînclocuit — tot Emma era aceea care declara că nu mai suportă să-și vadă ȳoțui în față, că cea mai mare favoare pe are putea Bonifacio sa i-o facă era să dispară total și să nu se mai întoarcă, decît la ora cînd trebuia să îndeplinească din nou obligațiile, și servituțile care îi reveneau în exclusivitate lui Bonifacio. În aceste clipe, pornind pe poarta deschisă a străzii, Bonifacio vedea cu satisfacție lumina cerului.

Se ducea la o prăvălie unde avea trei sau patru locuri preferate de stat la taifas în jurul tejghelei. Își petrecea timpul liber între farmacia din piață, librăria *Nueva*, care împrumuta cărți, și magazinul de stofe *Porches*, proprietatea văduvei lui Caseos. Bonifacio se simțea cel mai bine în magazinul de stofe unde găsea adevărata desfătare într-o liniște absolută care-l făcea să retrăiască aievea amintiri duioase. Întreg romantismul provincial al perioadei anilor optsutepatruzeci și optsutecincizccî trecuse prin magazinul lui Cascos. Trebuie să se știe că în orașelul lui Bonifacio, ca în multe altele de aceeași atmosferă patriarhală, prin romantism se înțelegea lectura multor romane, indiferent de autor, și deelamarea versurilor de Zorrilla³, ale ducelui de Rivas⁴, ale lui Larranaga și ale lui don Heriberto García de Qgevedo ⁴ (în afară de greșeli și omisiuni) și prin spectacole cu Trubadurul *și pajul*, cu *Zoraida* și cu alte drame unde apărea în mod frecvent maurul căzut într-un lirism melodramatic și rostind endecasilabice cu un efect cât mai lacrimogen.

*Este adevărat, Almartzor! Drăgăstoasele mele braje
te string din nou ? Slavă cerului!* (etc.), cum spunea și Bonifacio și cum spuneau și toți cei de pe vremea lui într-o melopee dulceagă și simpatcă asemeni unui cîntec de leagăn. Și cei de pe atunci mai spuneau cu multă energie și stanțe ca aceasta :

Boabdil, Boabdil, scoală-te și trezește-te! (etc.).

3 José Zorrilla y dei .Moroi (1817—1893), poet spaniol, autor al unei bogate opere literare, în care sînt cuprinse și memorii și legende inspirate din tradițiile iberice. A fost un poet romantic foarte popular, versurile sale, de o mare culoare și muzicalitate povestind fapte și figuri de mari personalități ale Spaniei (N. tr.).

⁴ Angel Saavedra, duce de ftivas (1791—1865), poet și dramaturg spaniol, una dintre figurile cele mai reprezentative ale romantismului spaniol (N. tr.).

4^{*} Heriberto Garda de Oucvedo (1819—1871) ; poet, romancier și actor dramatic venezuelian, stabilit la Madrid. Prieten și colaborator al lui Zorrilla. (N. tr.).

Asta era cea mai bună și cea mai sănătoasă parte din ceea ce se înțelegea pe atunci prin romantism. În plus trebuie să spunem că romantismul se aplica și la moravuri, ca reflex la lecturile în vogă, și se căutau pasiuni puternice, capabile să susțină proiectele cele mai nesăbuite. Și toate pasiunile se reduceau la o predilecție unică : dragostea, deoarece celelalte pasiuni cum ar fi ambiția, aspirația către necunoscut, sau profunda mizantropie, erau sau lucruri neclare care deveneau plictisitoare cu timpul, sau nu aveau în popor o arie relevantă de aplicare, astfel că romantismul se rezolva practic în dragoste, cu acompaniament de chitară și cu diverse foi periodice umplute de versuri sentimentale și care circulau din mână-n mână. Dar aceste sincere efuziuni lirice erau însoțite de cele mai multe ori de satire declasate, pe care unii dintre poeți și le îndreptau unii împotriva altora, lăsând să se vadă că invidia este cu totul compatibilă, celui mai exageratidealism ! în ceea ce privește dragostea romantică, deși sentimentul începea în forma lui cea mai pură și afectată, totul degenera faptic din amori de alcov, deoarece, trebuie spus adevărul, imaginația acelor visători era mult mai limitată și mult mai puțin constantă decât fireasca pasiune a temperamentelor, care în mod obișnuit debordează cu patimă; și spaniolii, care niciodată nu fuseseră romantici, își făceau jîe ^{ca}P la fel ca timpurile Renașterii și chiar ale clasicismului, și la fel ca în toate timpurile : pe scurt, conform părerilor tuturor celor care tăfăsuiau la magazinul de stofe al văduvei lui Cascos, moralitatea publică nu lăsase niciodată atât de mult de dorit ca în binecuvîntații ani ai romantismului ; pe vremea aceea, scenele pasionale sau mai puțin pasionale abundau ■, tenorii ale căror voci începeau să se voaleze, și în consecință rămîneau pe vremea aceea în oraș, făceau afaceri bune ; iar în ceea ce privește domnișoarele de familie nobilă, se știe despre ele că fugiseră prin balcon, sau pe ușă, cu amanții sau, fără a fugi, se pomeniră viitoare mame, fără a fi intervenit între timp nici o cununie. Vorbăria de la Cascos și magazinul *Porches* au constituit respectiv prilej și teatru multora din acele aventuri ce se derulau într-un mister picant și apoi deveneau hrană pentru birfă, la rîndul ei nu mai puțin picanlă. Cu toate că în numele religiei și al moralei asemenea acte se condamnau, nu se poate nega că atât la birfitori cît și la cenzori (poate complici, de amorul artei, al unor asemenea extreme), se ghicea o admirație ascunsă, ceva asemănător cu sentimentele pe care le inspirau poeții celebri, artiștii dramatici renumiți, cîntăreții de operă italieni — buni sau răi — sau marii ghitaristi. Romantismul acela reprezentat în societate (pe atunci nu se inventase încă lucrul acesta, de a se vorbi atât de mult despre realitate) era totuși oarecum superior cutumelor estetice comune. În schimb, dacă vechii pasionați de *clair de lurt*e din magazinul de stofe aveau motive să fie împotriva acestor acte de moralitate referitoare la cea de a șaptea poruncă și nu altele din acele timpuri, se păstra pentru ei cel puțin meritul' expresiilor alese, al eufemismelor performante , și astfel, totul se spunea pe ocolite, cu fraze lipsite de contur distinct, și cînd

se vorbea despre amoruri tănuite, se spunea bunăoară: „Cutare a fost în dar Cutărei doamne". Oricum, viața era mult mai amuzantă atunci, tinerețea mai năvalnică, femeile mai senzuale. Și gîndindu-se la vremurile acestea, cei din magazinul văduvei lui Cascos suspinau ? patronul care murise, lăsase moștenire stofele, clientela și grupurile de vorbăreți ex romantici, aproape toți în vîrstă și cuprinși de griji, și mulți dintre ei prea grași, pentru a se mai putea gîndi la lucruri cumva

mai sensibile și importante. Asta însă nu avea însemnătate; se continua cu suspine în alternanță cu tăceri prelungi care dădeau un aer solemn impunătoarei obscurității a magazinului cu aspect de peșteră. Și multe din acele perioade de tăcere care plăceau atât de mult lui Reyes, erau amintirile anilor patruzeci și ceva. Văduva, doamnă respectabilă de cincizeci de toamne, poate că iubise și se lăsase iubită de vreunul dintre acești neobosiți împătimiți de discuții, ca de pildă acest don Crespo, referent, funcționar integru, activ și inteligent, dar foarte supărăcios, cu care doamna patroană se iubise, chiar* dacă lui Cascos nu i se adusese o jignire prea deosebită și, după părerea prietenilor, cei doi continuau să se iubească, însă toți respectau acest amor tănuț și îmbătrinit, rareori se făcea aluzie la această comuniune care era ținută ca singură amintire vie a timpurilor frumoase și amintirea acestor momente atât de romantice la timpul lor se mai perpetua doar prin rezervarea, în mod sacrosanct a unui ioc privilegiat, în spatele tejghelei, pentru don Crespo.

Bonifacio — care făcea parte dintre cei mai distinși epi goni ai acelei perioade de romantism debordant, dar acum pe moarte — se simțea în largul lui la aceste- discuții interminabile și se refugia aici ca în sânul gingaș al unei mame.

Într-o după amiază, când Emma îl goni din dormitorul ei pentru că încurcase ingredientele unei cataplasme — lucru rar ¹ — Bonifacio intră în magazinul de stofe mai predispus ca oricând la voluptatea aducerilor aminte. Don Crespo se afla la locul său privilegiat. Văduva îndeplinea cu andree în fața referentului. Ambii tăceau. Toți ceilalți ex romantici, între o tuse și largi intervale de tăcere ce păreau că fac parte dintr-un ceremonial al unui ritual misterios, somnolent, vorbeau în semiobscuritatea cenușie, dincolo de teighea, și-și reîmprospătau reciproc amintiri comune. Cine trăia în piața pe care o aveau în față în anul patruzeci ? Împuternicitul clerului, aflat acolo de față, un bărbat cu memorie prodigioasă, reamintea unul câte unul pe toți chiriașii acelor edificii sumbre, mari și murdare, adevărate hardughii cu două etaje. Surorile Gumia muriseră la Havaua unde în patruzeci și șase soțul celei mari era magistrat; la etajul al doilea al casei cele; mari a familiei Gumia, locuia secretarul Autorităților Civile, cu numele de Escandon ; era galician, poet destul de bun, care avea să se sinucidă în localitatea Zamora cițiva ani mai târziu, deoa rece, fiind casier, fusese făcut răspunzător de o delapidare făcută de contabil. La numărul cinci locuiau frații Castrillo, cinci frați și cinci surori, care organizau întâlniri și jucau piese ; casa fraților Castrillo era unul dintre focarele romantismului din orășel i acolo se redacta ziarul anonim și clandestin, care apoi era introdus pe sub ușile locuințelor. Perico Castrillo fusese un talent lrosebit, numai că ducându-și viața între femei și băutură, muri nebun într-un spital din Valladolid. Antonio Castrillo era impa- abil fa jocul de cărți *ombru* din întreaga provincie, apoi se duse ; i joace la Madrid, și acolo se aranjă în așa fel încît, jucind ■ iereu *ombru*, se afirmă în politică, și urcă pînă la funcția de mbsecrelar de sfat pe timpul lui Isturiz^{5 6 7}. Acesta însă, precum ■ u ței mai mulți dintre frații Castrillo muriseră ftiziei. În ceea e privește surorile, ele se împrăștiară, trei dintre ele încurcate în căsătorii nefericite, una călugăriță iar cealaltă rămasă față a trina părăsită de un seducător din provincia Logroño, căpița- ui Suero.

Ajungind la casa cu numărul nouă, împuternicitul crierului. niipjnă puternic.

— Aici... dumneavoastră cu toții vă reamintiți cine trăia *ih* anul patruzeci...

5 Francisco Javier Isiuriz (1790—1871), om politic spaniol. Șei de guvern

6 1838, 1846 și 1858). (N. ir.).

7 GlucUta Grisi (1805—1840), celebră cîntăreată italiană, născută la Mi

- *Tiplona* — spuseră unii.
- *Merlatti* — exclamară alții.

Tiplona, Merlatti, alcătuiseră odinioară micul univers al iomanismului muzical al orașelului, Merlatti, o soprană italiană pentru care acei provinciali ar fi în stare să nege cu îndrjbe v? Grisi⁸, pe La Maiibran⁹, chiar și fără ca ei să le li auzit vreodată cîntînd. Domnii aceștia serioși nu admiteau ca în lumea aceasta să se fi auzit ceva mai bun decît Merlatti... Și ce trup avea! Și ce grație! Era mai înaltă decît toți cei de față, alba ca zăpada, gîngășă și fină, și cu niște forme aproape la perfecțiune ; călărea în stil englezesc, trăgea cu pistolul, și pălmuisese în plină stradă, în timpul unei promenade, pe *Tiplona*, rivala sa, are avea și ea admiratorii ei. *Tiplona* era slăbuța, mlădioasă m o trestie și strălucea mai mult decît Merlatti cînd cînta în *iiorituri*; însă ca voce, ca trup și prestanță, nu putea ii vorba le comparație. *Tiplona* reușise în operă și revenise în oraș, în

8 lano. (N.tr.).

9 *Maria Felicia Garda, La Maiibran* (1808—1836), celebră cîntăreată Uanceză. de origine spaniolă. (N.tr.).

ferite stagiuni, și, pînă la urmă se căsătorise cu un colonel pensionar, stăpîn al acelei case din piața teatrului, colonelul Concedo ; și acolo, în casa aceea, dăduse, ani de-a rîndul, concerte, -îmirată și iubită de lumea muzicală recunoscătoare și îndrăgostită de farmecul, din ce în ce mai deosebit, al fostei soprane. Și cine ar H spus-o! Și ea murise tuberculoasă, după o naștere nenorocită. Tiplona ! Toți acei domni o iubiseră mai mult sau mai puțin în secret sau de-a lungul timpului și chiar Bonifacio, foarte tînăr pe vremea aceea, se simțea dator să recunoască că dragostea lui pentru muzica fie operă bună crescuse ascultînd-o pe tata aceea superbă, care își arăta pieptul atît de alb, piciorul mic, încălțat cu atîta finețe, și dinții strălucitori ca perlele.

Împuternicitul cîerului continuă să treacă în revistă chiriașii anului patruzeci ; din această enumerare tristă a morților și a absențelor, se degaja un miros de ruină și de cimitir ; auzin- du-l, părea că se mestecă iu dinți praful unei clădiri dărimate și că oasele se zvîrcolesc în groapa comună, toate în același timp. Sinucideri, ftizie, prăbușiri, evadări, morți îngropați de vii, treceau ca prin dinții putrezi și distanțați a unei roți a supliciilor ce suna a mort cu o nepăsare de țîrcovnic care producea groază. Ilătrînelul își termină povestirea de-a fir-a păr cu ochii strâhi- cindu-i de orgoliu.

- Ce memorie strașnică ! gîndea el.
- Ce mai e și viața asta ! gîndeau ceilalți.

Lui Bonifacio, această istorisire îi reaminti spectacolul extrem de trist al ruinelor casei unde se născuse ; da, el văzuse cum se desprindeau pereții, unii zugrăviți în galben, iar alții, îmbrăcați în tapet verde ; el văzuse ca pe un plan vertical căminul făcut bucăți, la căldura cărui foc mama lui îl adormise cu minunate povești : colo sus, într-un etaj trei... fără dușumea, din toată acea căldură de vatră rămăsese scorbura unei plite într-un zit! crăpat, murdar și fărîmițat. Cu zidul căzut, și sub cerul liber,, expus mereu privirilor indifferente ale publicului, se afla dormitorul în care murise talul său. Da ; el văzuse de sus, rămășițele mizerabile, peretele pătat de expectorațiile bolnavului, urmele lăsate de fierul celui pat umil în petele de unsoare ale peretelui... Ce rămăsese din întreaga locuință, din acea familie săracă, dar fericită prin dragostea cu care era legată ? Rămăsese el, un îndrăgostit al flautului, sub stăpînirea Emmei, o femeie rea, da, o femeie rea, nu avea rost să și-o nege sieși. Casa dispăruse ; ruinele acelea ale locuinței sale erau subiect de scandal și de comentarii diverse în orașel. „Cînd oare se va durîma fațada aceea murdară din colțul insalubru al străzii MercadoV" Lucrul acesta fusese cerul cu multă înfocare de presa locală timp de luni de zile, și, în slîrșit, Consiliul comunal lovi cu tîrnăcopul lui mocfame *Primărie*, așa cum spunea ziarul, în ultimele rămășițe ale atitor amintiri sfinte. Și el însuși, gîndea Bonifacio, ce altceva era decît un colț murdar de strada, o ruină disprețuită ce deranja o întreagă familie veche cu încăpuținarea lui de a trăi, și de a fi, printr-o aberație lamentabilă, bărbatul soției sale ? Toate aceste gînduri triste și umilitoare i le trezise în sufletul său diavolul celui îputernicit al clerului cu evocarea lui retrospectivă. Istoria ! O ! Istoria în opere era un lucru foarte amuzant... *Semiramida*, *Nabuccodonosor*, *Cruciadele*, *Atila*... totul magnific..., înșft neamul Gumia, neamul Castrillo... atîta moarte, ulița rușine, atîta răvășire și putregai... asta Le seca la inimă ! Din fericire, discuția reveni la Tiplona, și, cu ocazia aceasta, se reamintiră operele ce se cîntau atunci și cele ce se ciutau acum în comparație cu acelea. Adevărul este că acum nu se cîntau opere în orașel, și de aproape opt ani nu mai venise să dea vreun recital nici măcar vreun cvartet de proastă calitate. Atunci îputernicul, care-i întristase atil de mult auditoriul, și-a permis, împotriva obiceiului său, să aducă o știre la zi. În obiceiul lui era să compromită în cel mai înalt grad toate evenimentele apropiate, trecute sau viitoare care nu cereau pentru a b povestite prea mare ținere de minte, așa cum zicea el memoriei. Și bunul om spuse cu un aer de nemulțumire :

— Ei bine, veți avea acum operă, și încă bună , • mi-a adus-o la cunoștință primarul ,■ din orașul León faimosul Mochi și cîntă- reața Gorgheggi și-au anunțat sosirea.

— Gorgheggi ! strigară toți într-un glas.

Și îputernicul făcu o mișcare de surpriză pe scaunul său, stînd

de o parte, în timp ce văduva lui Cascos îi aruncă o privire și suspină discret.

Opt zile mai târziu se aflau în orașel tenorul Mochi, faimos în toate teatrele muzicale de provincie, și protejata și discipola sa, cîntăreața Gorgheggi. În prima seară cei doi au cînlăt *Străina*, și cu toate că cel mai important ziar muzical din Capitală „nu s-a încumetai să emită vreo părere doar după o singură audție”, publicul, mai puțin circumspect (este adevărat, de asemenea, ei avînd o răspundere mai mică față de istoria artei), sê entuziasma de la bun început, și jură, în unanimitate, că de la Tiplona încoace nu se auzise minune asemănătoare. Gorgheggi era o privighetoare, și, afara de aceasta, cît de frumos, cît de amabil, cît de atent se prezenta în fața publicului, cu cita recunoștință răspundea la aplauze! Într-adevăr, era frumoasă ; în fond o englezoaică transformată - datorită prietenului său, Mochi — în italiancă, dulce și cu mișcări mlădioase, cu ochii limpezi și senini, albă și bine formală , - Gorgheggi avea o frunte cu trăsături regulate, o pieptănătură originală, în care parul, de un castaniu des-chis și ondulat, servea drept simplu cadru la acel chip palid, care, pînă și în plină zi, așa cum gîndea Bonifacio, părea să aibă reflexe ale lunii. Bonifacio văzu două acte din *Străina* în seara premierei, și, cu un efort suprem de voință, se rupse din ginerile ispitei și se înapoie alături de soția sa, alături de Emma sa, care, îngălbenită, cu ochi holbați și păr ciufulit, țipa în dormitorul ei că soțul o abandonase, deoarece sosise acasă tîrziu, foarte tîrziu, **cu** o jumătate de oră peste cea convenită, cînd trebuia să-i facă niște fricțiuni fără de care, credea ea, ar fi murit în cîteva minute. Reyes sosi, îi aplică fricțiunile cu mult zel, în deplină tăcere, ascultînd resemnat țipetele amestecate cu insulte și gîndindu-se la fruntea și la glasul lui Gorgheggi și la finalul din *Străina*, ce se cînta în clipele acelea.

Și Bonifacio se culcă, chibzuind: „Da, este foarte frumoasă, dar ceea ce are ea mai frumos este fruntea ; nu știu ce transmite inimii mele această undulație blîndă, această undă afabilă!..., Și vocea este o voce... maternă; cîntă cu cochetăria pe care o mamă ar fi pulut-o întrebuiința pentru a-și adormi copilul parcă ne-ar incinta pe toți cu vorbe dulci ce ne adorm... ; este, cu toate că ar părea o nerozie, o voce corectă de stăpînă a casei, care cîntă foarte bine; această dulceață, așa cum spune referentul, trebuie să fie, ceea ce cred eu, un timbru de blînciețe ; în acest fel ar trebui să cînte femeile harnice în timp ce cos hainele sau îngrijesc un convalescent. Ce știu eu! vocea aceasta îmi reamintește vocea mamei mele..., care nu cînta niciodată. Ce nerozii ! Da, nerozii cînd le spui, nu cînd le gîndești... În sfîrșit, ce mă interesează pe mine persoana ei ? Deloc ! cred că Emma nu mă va lăsa să mă reîntorc la teatru...” Și Bonifacio adormi, gîndindu-se la fruntea și la vocea lui Gorgheggi.

În ziua următoare, la ora douăsprezece, avu loc o repetiție, .a care asistă și Bonifacio, mai mult decît viu, presimțind scena pe care i-o pregătea nevastă-sa la înapoiere. Bonifacio fugise de acasă. Și

mărturisea că plăcerea de a se afla acolo era mai mare, și tocmai din acest motiv prezența lui în asemenea lor era un act de revoltă.

Repetițiile fuseseră întotdeauna pentru Reyes o mare îu- cîntare. El nu-și putea explica de ce le prefera reprezentațiilor propriu-zise, solemne și fastuoase. Și Bonifacio gîndea că „teatrul adevărat, teatrul văzut pe dinăuntru, este numai cel al repetițiilor. Lui Bonifacio nu-i plăcea ficțiunea în nici o privință, nici chiar în artă; el spunea că tenorii și sopranele nu trebuie să cînte în fața rampelor, printre copaci de pînză și îmbrăcați în satin, în fața unui public distrat și într-o sală strîmtă unde aerul este otrăvit cu totul : tenorii și sopranele, la fel ca privighetorile și sirenele, ar trebui să fie răspîndiți prin păduri inaccesibile, sau prin insule misterioase, unde să slobozească trilurile și ciripiturile în nopți cu lună plină, în ritmul valurilor melancolice ce se sparg pe plajă, și.a frunzișului agitat de briză al pădurii...” Cum acest lucru nu se putea realiza, Bonifacio prefera să-i audă pe cîntăreți la repetiție. Deoarece aici reușea să vadă pe artist așa cum era ei în realitate, și nu așa cum simula că este. Dintr-un real instinct estetic, de care el nu-și putea da 'seama, ceea ce îi displăcea în reprezentațiile de operă era sistemul incorrect de declamație, falsitatea în atitudini, îmbrăcămîntea, gesturile etc., ale tuturor artiștilor care se perindau prin acest sărman teatru de provincie. La repetiție nu vedea un Nabuccodonosor ce semăna cu un rege ca din cărțile de joc, nici un Atila asemănător unui cioban de capre, ci un domn deosebit ce cînta frumos și era preocupat cu adevărat de grijile lui, de exemplu onorariile mici. sau vremea nefavorabilă care îi deranja vocea, sau poștașul care îi aducea știri proaste. Bonifacio iubea arta prin artist, admira oamenii aceștia care străbăteau lumea fărți a fi niciodată siguri (ie pîinea lor de a doua zi, preocupați nu numai de trilurile proprii cît și de cele ale altora.

— Cum poate sa existe cineva atît de curajos - gîndea el — incit să se hotărăscă să-și încredințeze propria existență unui fagot sau unui corn sau unui violoncel de pildă, sau unei voci de bas profund, pentru douăzeci de reali zilnic, cînd știi! este că acestea sînt notele cele mai joase ce se pot scoate ! Ou, de exemplu, aș fi un flautist bunicel ; însă, cu toate cele ce mi se întimplă, nu aș îndrăzni să fug de acasă și să pornesc în lume, pînă în Rusia, ca să ocup un locșor într-o orchestră! Poate că demnității și independenței mele i-ar sta mai bine să îmbrățișez această profesiune,- însă, mai degrabă m-aș sinucide! întîmpla- rea... neprevăzutul... pîinea cea nesigură, ce îngrozitor! ,

Și tocmai pentru că se credea incapabil de a fi artist în sensul de a porni în necunoscut doar cu flautul, îi admira toi mai mult pe acești oameni, care erau, fără îndoială, din altă plămădă.

În sfârșit, calitatea de străin, și chiar aceea mai puțin extraordinară de a fi din altă localitate, erau pentru Bonifacio un lucru foarte recomandabil a nu aparține orașelului tău,, acestui' orașel mizerabil unde se născuse el și soția sa, constituia un avantaj ; iar a fi mai de departe constituia un lucru minunat... Lumea... restul lumii trebuie să fie atât de frumos ! Ceea ce cunoștea el era atât de urât, atât de meschin, incit frumusețile perare lo visa și despre care vorbeau versurile și cărțile de aventuri, trebuiau să se afle, de bună seamă, în toate locurile acelea necunoscute... În Mexic nu văzuse lucruri prea bune; dar, la urma urmei, Mexicul fusese colonie spaniolă și moștenise meschinăria Iberiei. Adevărata străinătate era alta. Și de aici veneau artiștii, cîntăreții... A fi italian, a fi artist... a fi muzician, iată un ideal maxim pe care și-l poate dori un ora, Și atunci cînd străinul, artistul, muzicianul,, era femeie, atunci respectul și admirația lui Bonifacio deveneau religie, idolatrie... Pentru toate acestea, cel mai mult îi plăcea ca pe artiști să-i vadă așa cum ⁴rau în realitate, în loc să-i admire îmbrăcați peștiș ca regi sau, respectiv, ca pe niște preotese. La repetiție, acolo la repetiție, era locul unde putea fi cunoscut artistul...

Pătrunse în avanscenă, acolo unde erau locurile pentru abonați — de cînd se știau — pentru prietenii săi de la magazinul Cascos; aici era partea cea mai coborîtă a sălii, căreia mai tîrziu i s-a zis parter, și avea porecla vulgară de „buzunar”, pentru ca era în avanscenă și pe jumătate ascunsă printr-un perete ce avea rol de stîlp de susținere. În lojă nu se afla nimeni. Reyes deschise ușa, căutînd să evite cel mai neînsemnat zgomot. Pentru el, teatrul era templul artei, și muzica o religie. Se așeză cîn mișcări feline, liniștit și flegmatic ; își sprijini coatele pe balustradă și căută să distingă siluetele care, ca niște stafii în penumbră, se încrucișau pe scena întunecoasă. Pe vremea aceea nu existau lămpi cu gaz și lumina nu putea fi transportată prin tuburi subțiri, așa cum cu ani mai tîrziu s-au putut vedea chiar acolo, și la înălțimea dorită ; bielele luînîărele luminau și ele cît puteau, de pe scenă, ca niște stele... prăbușite. La dreapta actorului (așa gîndea Reyes), în jurul unei mese abia lumifată de flacăra tristă a unei lămpi cu petrol, se alia un grup de umbre pe care, cu încetul, începea să le distingă. Erau regizorii], suflleurul, un regizor de culise și un bărbat gras și scund, cu un pîntece extraordinar, îmbrăcat foarte corect, foarte decent, foarte distins în purtări ; era domnul Mochi, impresar și prim tenor... singurul tenor al companiei. Alte grupuri tăcute se agitau prin fundul scenei : erau coriștii ; corpul de femei se afla așezat în grup la stingă. Indiferent în ce loc se adunau acele doamne palici și prost îmbrăcate, aveau tendința, prin puterea obișnuinței, să formeze arcuri de cerc, semicercuri și cercuri, după împrejurări.

Reyes citise *Odiseea*, în spaniola, și-și reamintea de interesanta vizită a lui Ulise în infern ; viața aceea posomorită, subterană, din Erebo, uncie lui i se părea că sufletele ce se aflau acolo se plictisesc atât de mult, i se înfățișa acum înaintea ochilor văzînd pe acești actori triști, tăcuți și vagabonzi, traversînd scena întunecoasă, ca niște spectre. El știa prea bine că alteori domnea aici veselia, că ceea ce vede acum va începe să se însuflețească ; la repetiții existau însă întotdeauna momente de tristețe. Cînd artistul nu este însuflețit de alcoolul spiritual al entuziasmului estetic, se observă la el o prăbușire într-un marasm asemănător celui cu care sînt copleșiți nenorociții de sclavi ai hașîului și ai opiumului... Reyes făcuse în felul său un studiu psihologic profund asupr'a bieților tenori, foste celebrități, acum epave în tranzit prin orașelul său, corăbii vechi în căutarea unui liman unde să moară liniștite, eșuate pe nisip.- Bonifacio știa de asemenea multe lucruri despre soprane de categoria a treia ce pretindeau să fie considerate drept „sigle”, cu -toate că era încă tînăr atunci cînd avusese ocazia să facă aceste constatări, datorită unei reflexii senine, cînd observase destul de multe lucruri. Observa compătîmind și compătîmea admirînd, în așa fel încît analiza lui ajungea într-adevăr la miezul lucrurilor. Ceea ■ ce nu vedea el, era partea supărătoare a artiștilor. El poetiza lotul. Contrastele puternice și picante ale viselor lor de glorie și ale vieții lor de culise cu ceje ale prozei meschine a unei existențe grele, plină de izbituri aspre cu nevoile și mizeria, l se păreau lui Reyes motive de poetică cucernicie și dădeau o aureolă de martiriu idolilor săi.

În ziua aceea, la fel ca întotdeauna, căută să atragă asup'a, sa atenția actorilor (tenorul, soprana, baritonul, basul și contre- basistul), și lucrul acesta reușea să-l obțină zîmbind cu discreție atunci cînd vreun cîntăreț îl privea din întîmplare -după ce ataca cu bărbăție o notă, sau cînd izbutea să ia o notă deosebită, sau după ce spunea vreo glumă.

Mochi, tenorul cel scund și gras, se agita ca o veveriță și vorbea mai mult decît un vraci, însă într-o italienească cu neputință de înțeles, și cu o eleganță deosebită în maniere. Vorbea cu dirijorul, care rîdea în permanență, și Reyes, care nu-l înțelegea pe Mochi, crezînd însă că-i ghicește gîndurile, zîmbea și el. Cum de față nu exista nimeni altul decît el, în cablate de simplu spectator ia repetiție, tenorul nu întîrziea să observe prezența sa și a zîmbetelor sale, și după puțin timp îi și consacră lui, lui Reyes, toate acutele, înfiorătoare, incit la sosirea clipei de a se ridica și de a părăsi loja, se consultă cu sine însuși dacă era cazul să-l salute pe tenor cu o ușoară în- .

• tinare din cap. Mochi îl privi pe Reyes... și acesta, înroșindu-se, își agilă cu mișcări de manechin, frumoasa lui chică și porni spre casă... îmbătat de ideal.

V

\

Seara, Emilia îl izgoni, din nou pentru câteva ore, și Bonifacio se grăbi să revină la repetiție. Acum nu mai era singurul spectator, lojile erau ticsite de abonați, iar în loja în care se găseau toți acei vorbă lungă de la întâlnirile de la Cascos se evidenția respectabila personalitate a guvernatorului milita', care-i onora pe acei domni, acceptînd un loc în întuneric. Reyes se așeză în rîndul iutii, și în clipa în care Mochi privi spre loji, îl salută ridicîndu-și pălăria. Tenorul nu-i dădu atenție, ceea ce-i indispușe pe Bonifacio, care gîndi mai ales la ce vor mai spune ceilalți după asta, - însă, o!, fericire veșnică!, o!, clipa de neuitat! alături de Mochi, în fața cuștei sufleurului, se afla o femeie, o doamnă cu o pălărioară de catifea, de sub care apăreau valuri de păr castaniu deschis și mătășos; și femeia aceea, doamna aceea care observase salutul lui Reyes, atinse, în mod familiar, cu o mină înmănușată, umărul tenorului, și probabil că-i spuse:

— Te-a salutat cineva din lojă.

Mochi se întoarse cu o mișcare rapidă, îl văzu pe Reyes și se întrecu în reverențe...

Toți cei din lojă l-au invidiat pe Bonifacio pentru onoarea aceasta, chiar și generalul guvernator militar al provinciei; l-au invidiat mai mult însă pentru zîmbetul cu care doamna cu pălărioară se încumetă să însoțească salutul lui Mochi, foarte satisfăcută, pe cît se pare, pentru că regizase atît de bine scena.

Reyes întîlni în ochii ei — privirea lui Gorgheggi — căci ea era doamna cu pălărioară de catifea, și de multe ori, foarte de multe ori, gîndindu-se mai apoi la această împrejurare fericită, trebui să recunoască că o impresie mai plăcută și mai puternică nu avusese niciodată cît fusese tînăr în sufletul, său atît de romantic.

„O astfel de privire — își spuse în clipa aceea — poate și-o aibă numai o străină, care pe deasupra mai este și artistă. Cită modestie în gestul ei, cită nevinovăție în cutezanță ! Cită nevinovată necuviință, cită naivă cochetărie

Nu trecu mult și de la zîmbete și saluturi se trecu la cuvinte omagiale. Bonifacio, precum și alți domni din loja sa, rîdeau discret la glumele prin care Mochi, perfid, își batea joc de orchestra care era de prin partea locului și care cînta fals așa cum numai ea era în stare; un fante care avea faimă că face mari și foarte prețioase cuceriri prin culisele teatrului, îndrăzni să iacă pe translatorul, în felul său, între tenor și un trompetist căruia artistul îi adresă pe italienește o curtenitoare luare aminte. Nu doar că filfizonul ar fi știut prea mult din graiul lui Dante, însă destui ca să se înțeleagă ca, vorbind do *missure*, Mochi se referea la cadența ■, însă cunoștințele muzicale ale trompetistului nu ajungeau pînă aici. Puțin mai tîrziu, Bonifacio riscă, înroșindu-se foarte mult, să traducă o altă observație neînsemnată — de data aceasta a lui Gorgheggi — în limba îndărătni- * ului trompetist, care era un bărbat tot atît de susceptibil pe cît era de surd ; soprana vorbea în spaniolă, și spusese „cadență” la fel cum, dacă ar fi putut vorbi, s-ar fi auzit un canar ; dar trompetistul nici măcar nu-și dădu osteneala să înțeleagă și traducerea lui Bonifacio nu era decît repetarea strictă a cuvintelor dntăreței, dublată cu înclinarea, din lojă, peste capul chei al muzicantului.

— Fqarte mulțumesc !... O..., vă foarte mulțumesc î — spusese artista, împrăștiind, printre priviri și zîmbete, timp de un sfert de oră, scînteii de fericire pentru sufletul lui Reyes. Urechile îi țiuiau, și se gîndea că dacă în clipa aceea femeia i-ar fi propus să fugă împreună pînă la capătul lumii, ar fi fost în stare să piece imediat, fără bagaje, fără nimic, fără măcar fie și fără papuci ; și trebuie sa se țină în seamă că el nu putea concepe ca un bărbat în toată firea ar putea dimineața, cînd se cobora din pat, să-și încalțe de-a dreptul ghetele. De cîte ori citea aventuri despre călătorii îndepărtate, despre suferințe îndurate la naufragiați, misionari, conchistadori etc* ceea ce compătimea Bonifacio mai mult la ei era probabila iipsă a papucilor.

— Nelipsind de la nici o repetiție, și mergînd de asemenea la teatru în toate serile dhd se dădeau reprezentații și cînd reușea să ște sustragă cîteva ore de la îndatoririle sale matrimoniale, Bojufacio ajunse să devină intim cu părțile în cauză, după cum se exprima el, în așa măsură, încît prietenii de la întrunirile de lu .Cascos ajunseră să-l bănuiască că ște află în relații de *amore* cii Gorgheggi.Să știi de la mine că-i face curte — dădea asigurări împuternicitul clerului.

— Eu susțin că nu-i face curte — spunea invidios filfizonul.

Adevărul este că simpatia și, după citeva zile, prietenia cea mai cordială, ajunseseră la un asemenea punct între Mochi și Roniicio, încît tenorul, după ce într-o după amiază luară împreună o cafea, nu șovăi să ceară *al suo nuovo mu gin carissimo amico, ducccntc liri*, sau patruzeci de *duros*, în limbajul pe care Reyes îl înțelegea. Italianul, îi ceru cu o ațîț modestie și naturalețe acești opt sute de reali, imediat ce povestise o aventură napolitană ce îl costase aproape două îmi de- *duros*, încît Bonifacio își zise: „Pentru omul acesta, patruzeci de *duros* sînt ca și cum ar fi pentru mine o țigară,• mi-a cerul acești bani ca și cum ar cere cineva un foc pentru țigară; ceea ce îi prisosea artistului, de bună seamă, erau banii ,• însă nu-i avea aici, în clipa aceasta ; nenorocirea este că nici eu nu-i am. Dar trebuie să-i găsesc de urgență, nu există altă soluție. Dacă în dau, nu-mi va mulțumi pentru gestul acesta, cu toate că Dumnezeu mi-e martor că nu știu de unde să-i iau ; dar pentru el. ce importanță are? Ce sînt opt sute de reali pentru omul acesta ? în schimb, dacă nu-i găsesc imediat, mă va disprețui, mă va ține drept un nenorocit... Mai degrabă moartea! ”

Roșu ca para, declară în spaniolă că, dintr-o întîmplaie de care-i pare rău, nu avea la el această sumă neînsemnată de bani; dar că într-o clipă se va repezi pînă acasă... care era foarte aproape, și se va înapoia cu arginții.

Și o porni la goană; fără să mai audă cuvintele lui Mochi,. care, pentru a nu-l deranja, aproape renunțase la împrumut.

Într-adevăr, casa Emmei nu se afla departe ; însă a ajunge acolo și a intra înăuntru era mult mai lesne decât drumul invers, spre teatru și în cabina tenorului, cu cei patruzeci de *duros* De unde avea să facă rost de bani nefericitul de sclav al neveste-și ? Vai ! Cu câtă amărăciune și-a privit atunci, pentru întâia oară, trista sa dependență, și sărăcia sa absolută ! Nu era stăpîn nici măcar pe pantalonii pe care-i purta, care dădeau impresia că fuseseră croiți, de la bun început, pe coapsele sale , - alit de bine îi stăteau ! Nu avea nici doi reali despre care să poată spune că-i aparțin. Ce era de făcut ? Să renunțe pentru totdeauna la visul său ? Mochi îl aștepta cu ochii aceia pătrunzători, surăă- tori și malițioși , • fără bani nu se putea înapoia ; în spatele lui Mochi se afla Gorgheggi, discipola și protejată sa. Bine ; avînd în vedere că nu avea acești patruzeci de *duros* și nici de unde să-i procure, și cum nu putea fura candelabrele de argint pecare le avea în fața ochilor, aflate pe masa din birou (biroul lui don Diego, care continua să fie *cabinet*, fură a mai fi rezervat unei persoane și anume lui don Juan Nepomuceno, lui Emma, sau tuturor) ; cum nu avea patruzeci de cluros, și nici de unde să-i procure, asta e ; va renunța la fericirea sa, nu' se va mai duce la iubiții săi prieteni italieni, în fața minunaților artiști și se va sacrifica în tăcere , • și totuși ar face orice, să nu se înapoieze acolo cu mîinile goale.

În clipa aceea, don Juan Nepomuceno intră în birou cu o punguliță de bani în mînă ; îl salută pe Reyes cu gravitate și începu să numere monezi grele pe masă; era vorba de renta unor contracte de arendă de la o fermă care achita pentru casa Valcârcel în fiecare an, patru mii de reali. În timp ce don Juan, lăra a da vreo importanță prezenței lui Bonifacio, continua să înalțe fișicuri de monezi într-o formație perfectă — care sugera bietului *dilettante* asemănarea cu coloanele de templu grec - Reyes gîndea :

— Coloanele acestea argintii ar fi trebuit să le formez eu ■, ou ar fi trebuit să fiu administratorul bunurilor soției mele !

Un val de demnitate renăscută îi reapăru pe obraz și îi dădu destulă îndrăzneală pentru a spune :

— Don Juan, am nevoie de o mie de reali.

După ani, amintindu-și de acest moment de curaj, pentru ; -dre numai dragostea putuse să-i dea atîta forță, ceea ce admira mai mult în acest temerar gest a fost modestia pretenției sale. și anume cei două sute de reali, ceruți în plus, cînd în realitate avea nevoie de opt sute de reali și nu de o mie, lucru pe care nu și l-a putut explica niciodată.

Don Juan Nepomuceno își privi, fără sa răspundă, pe Bonifacio. O mie de reali! Neghiobul a înnebunit.

— Da, domnule, o mie de reali ; și ar fi bine ca nevasta mea să nu afle nimic; îi voi înapoia chiar mîine dimineată. Este vorba să scap de la un necaz pe un prieten al meu din cbpi- lărie... Plată sigură.

— Prieten din copilărie... Plată sigură... Nu înțeleg nimic.

Asta a fost tot ce a spus atunci unchiul administrator. Cum putea fi plată sigură un prieten din copilărie al acestui sărăntoc ? l'onxfacio dîndu-și seama ce gîndea unchiul, rectifică :

— Din copilărie... exact... nu...! Este ungi dintre prietenii văduvei lui Cascos...

Și din nou se înroși vizibil. Don Juan fixă o privire ascuțită în ochii luminoși... și tulburată ai lui Bonifacio, dibui elceva, își făcu socoteala într-o secundă, și luind două grămezi de argint, le puse în palma uluitului de Reyes, fără a spune decii!

— I-ai ; sînt exact o mie.

— Bine, mulțumesc. Chiar mîine dimineată.

— Fii liniștit.

— Și Emma să nu afle nimic...

— Pentru moment, fii sigur că nu va ști nimic.

— Cum adică, pentru moment ?

— Și dacă dumneata verși la casă (așa vorbea unchiul) această sumă de bani cît se poate de repede, atunci Emma nu va afla nimic.

— Bine, mîine r chiar pînă la amiaza.

Dar nici a doua zi, nici peste trei zile, nici în zilele următoare, Mochi, după ce primi cele două sute de lire (așa cum le numea el) cu gesturi de grațitudine chiar mai afectuoase decît se aștepta fi *nuovo sun amico*, nu mai găsi momentul să mai pomenească despre restituirea lor. În zilele acelea cîte emoții nu s-or fi îngrămădit în sufletul bietului flautist care, în unele dintre ele, nici măcar nu se mai gîdea la datorie, la promisiunea de a „vârsa la casă” banii aceia, la pericolii de a fi deconspirat la Emma, după cum nu s-a mai gîndit nici la existența lui Ne pomuceno!

Odată cu generozitatea lui Reyes a avut loc (pură coincidență) și o mare amabilitate din partea Serafinei Gorgheggi Prinr-o favoare, de care se bucurau foarte puțini, impresarul îi permitea lui Bonifacio să rămînă printre culise în timpul spec tacolului. Bunul flautist obișnuia să ocupe un loc potrivit, ca și curii ar fi fost din întîmplare, la intrările și ieșirile pe care le știa — •mulțumită repetițiilor la care lua parte și a regizorului — pe unde trecea soprana. Serafina cînd intra pe scenă era întotdeauna tulburată ; el o încuraja cu un zimbet pentru care ea părea ca-i mulțumește cu ochii dragăstoși, *maternali*, așa cum își închipuia soțul Emmei. Cînd părăsea scena printre aplauze, oricît de anemice ar fi fost ele, ea îl vedea pe Reyes bătînd entuziasmat din palme , • atunci Serafina îi zîrbea, înclinînd capul, salutînd, și trecea discret pe lîngă nefericitul îndrăgostit. Ce urmă de parfum lăsa această femeie? Era un parfum spiritual, așa precum gîndea el/ care nu trebuia simțit cu nările lipsite de delicatețe, ct cu sufletul.

În seara zilei cu impruiu-utul, Serafina primi ovații numeroase în actul al doilea și părăsi scena pe o ușă laterală, tăiată într-un decor,, și. care. nu dădea.nicăieri, în așa fel încît culisele îl lăsau pe. Bonifacio:. Într-un, fel de vestibul, d.e. asemenea închisîn toate părțile, unde aștepta așa cum îi era obiceiul ■, pentru a putea ieși din acea mică încăpere de pînză Serafina era nevoită să ridice o draperie grea, dintre cele care erau întrebuințate în. fundul scenei, pentru alte decoruri. Gorghegg și Bonifacio s-au văzut o clipă singuri în acea ascunzătoare ; ea, după ce a salutat și a zîmbit adoratorului, așa cum obișnuia, încîntată de succes și de aplauzele care încă mai răsunau în depărtare, se zăpăci o clipă căutînd cu stîngăcie o ieșire, dar fără rezultat, ca și cum ar fi fost oarbă.

Bonifacio nu era omul capabil să profite de împrejurări stupide, dar ca și cum ar fi profitat deja și ar fi fost peste măsură chinuit de re mușcă ri începu să caute ieșirea ; dar nici >1 nu știu cum să ridice de la prima încercare, greaua draperie. În aceste momente, degetele lor se întîlniră din întîmpiere : dar cum el nu știa ce să spună și ea înțelese situația, pentru a ieși din încurcătură, soprana zise :

— *U Mochi m'a dctto... Ah ! siete un galanluomo...*

Și făcu vag aluzie, cū multă delicatețe, la împrumut.

Serafina, fiind englezoaică de origine, vorbea italienește în clipele importante, cînd dorea să dea o expresie de seriozitate spuselor sale ; în mod obișnuit vorbea strict spaniolește, cu unele greșeli care o făceau delicioasă. În englezește nu vorbea decît cu Mochi.

— ■ Domnișoară..., lucrul acesta nu are nici o importanță... Între prieteni... Ați fost sublimă... ca întotdeauna... Sînteți un înger, Serafina.

Cuvintele Serafinei l-au înduioșat pe Bonifacio și acesta le-a prețuit ca o mărturisire ■, afară de aceasta, își aminti de soția sa și de felul urît în care era tratat, iar drept rezultat, două lacrimi cît pumnul foarte transparente și întîrziind a aluneca, îi izbucniră din frumoșii lui ochi luminoși, deveni palid și clănțănea din dinți.

— Oh, *amico caro!* spuse ea cu glas plăcut și tremurai ; *come siete buono...*

Și îi prinse mina, care continua să se împiedice de draperie, și i-o strînse cu sinceră cordialitate.

— Serafina... nu .știu... nu știu ce fac... Trebuie să mă crezi...

Ea nu-i răspunse ; nimeri ieșirea, ridică draperia, și, cu o privire adâncă, plină de bunătate și de protecție, îi ceru s-o urmeze. Bonifacio însă nu îndrăzni să dea curs invitației și nu se duse după soprană. În clipa în care a rămas singur în ascunzătoare, simți că i se înmoaie picioarele, se așează jos, cazîndaproape, pe scenă, simțind că-și pierde cunoștința și, ca între vise, auzi o bufnitură urmată de glasuri și înjurături ; o cortină căzu la o palmă de capul lui Bonifacio, câteva culise dispărură, tîrîte de cineva, și Reyes se văzu în mijlocul unui cerc de mași- niști și domnișoare care strigau : „Un rănit... un rănit!... O cortină a trîntit pe un domn! ”

— Ah, domnul Reyes!...

— Reyes, rănit !...

— Ce nenorocire !...

Mai înainte ca'el să poată dezminți ceva, știrea ajunsese în camera lui Mochi și a lui Gorgheggi.'

Ambii, speriați, au venit în fugă. Serafina se afla acolo printre primii, și cum Reyes nu izbutea să vorbească din cauza spaimei provocate de cei din jur, la care se mai adăugau și emoțiile anterioare accidentului, și, fiindu-i rușine de cele în- tîmplare și de a spune adevărul, ei l-au considerat că este rănit, victimă a unei amețeli, căci era foarte palid, și atunci micuțele mîini ale căror contact cu puțin timp mai în urmă îl mai simțise, acelea ale lui Gorgheggi, i-au dat să miroasă unele esențe înviorătoare, și i-au umezit tîmplele cu comprese. Un minut mai tîrziu se văzu așezat pe canapeluța de atlas albastru ce se afla în cabina sopranei. Reyes se lăsă compătimit, îngrijit, răsfățat s-ar putea spune, și nu avea nici un rost să nege accidentul. Cum să spună că se prăbușise pe dușumea din plăcere, din dragoste, și nu doborîl de acel decor greu și complicat ?

Serafina părea să ghicească adevărul în ochii acestui Boni- iacio al ei. Curioșii i-au lăsat o clipă singuri ; Mochi intra și ieșea, feliicitîndu-se că nu se întîmplase o nenorocire mai mare, și, pînă la urmă, plecă, deoarece îl chemase regizorul. Subreta lui Gorgheggi, care avea și rol de dublură, trebuia să fie prezentă și ea pe scenă ; pînă la finalul actului soprana nu mai intra în spectacol.

Pentru a-i putea face declarația de dragoste pe care înfocata englezoaică o aștepta din partea lui Reyes, ea fusese nevoită să-l subjuge cu priviri îndrăznețe la care se adăuga și parfumul trupului său, care era aproape lipit de cel al lui Bonifacio. Reyes, într-adevăr puțin amețit, se lăsă să i se desfacă pieptul și vorbea fără să știe ce zice, zăpăcit, cu chipul inundat de lacrimi. Gorgheggi, dacă ar fi fost mai atentă, ar fi putut înțelege din mărturisirea adoratorului ei, cine erau Valcârcelii și la ce situație puteau duce căsătoriile nepotrivite. Bonifacio, în starea în care se afla, nu era răspunzător de spusele sale și nici de faptele sale, astfel ca nu putea fi considerat un nerecunoscător față de cei care îl întrețineau ; chiar dacă a vorbit de Emma, a pomenit-o pe numele său și s-a plîns de viața infernală pe care i-o făcea această femeieși chiar amețit și aproape pe jumătate nebun cum era, nu-și ponea grija consoarta, ci a descris faptele așa cum erau ele. Dar concluziile au fost favorabile Emmei; Serafica a putut să audă că doamna aceea poseda un mare talent, imaginație, și era expresia unui caracter energic, de bărbat superior, care ar fi putut fi un mare conducător, un dictator, dar soarta a vrut să nu aibă cui dicta, în afara soțului său, bietul secretar al lui don Diego Valcârcel.

Trecu o săptămână fără ca Mochi să restituie vreun ban lui Reyes. Timp de o săptămână acesta s-a simțit omul cel mai fericit din lume, în ciuda faptului că niciodată nu îndurase pînă atunci necazuri atît de mari, urmate de remușcări de nesuportat în anpmite clipe. Se întîmplă în una din zilele acestea furtunoase cînd pentru prima oară în viața sa se gîndi că o pasiune puternică robește totul — așa precum citise și auzise de mii de ori fără să fi înțeles la vremea aceea prea mult — ca uneori să se creadă nenorocit, cel mai nenorocit dintre toți bărbații care în mod obișnuit erau ascultători, iar din cînd în cînd se considera drept un erou, drept un bărbat demn de a figura într-un roman în calitate, în postura unui personaj principal.

Despre cei patruzeci de durosii Mochi nu-și mai aminti, și nici Reyes nu îndrăzni să-i ceară în toate nopțile însă, după trecerea cîtorva zile de orbirea totală față de tot ce nu era dragoste față de englezoaică, întoreîndu-se acasă, tremurînd din diferite motive, se gîndea la cei o mie de reali din renta contractelor die arendă.

„Dar cum poți pretinde oare banii aceia dați cu împrumut și pentru care idolul său îl denumise *galantuomo* ?” Este adevărat că atunci cînd putea să se gîndească în liniște, lui Bonifacio i se păreau curioase cel puțin, două lucruri : întîi, se gîndea că Serafina știa despre mica favoare făcută lui Mochi, lui Julfo, cum își zicea el,• al doilea, faptului că ea dăduse o importanță atît de mare unui serviciu atît de neînsemnat. „Fusese oare vreun pretext pentru a provoca declarația mea ? Asta trebuie să fi fost.” Gîndurile lui Reyes nu mergeau mai departe.

După o săptămână de la declarație, când Julio îndrăzni să-i < oară din nou bani lui Bonifacio, dragostea acestuia cu Gorgheggi nu depășise plăcerile începutului, din vina caracterului tenorului care avea interes față de cei doi, și aceste începuturi amenințau să se prelungească la infinit. În ceea ce privește al doilea împrumut, Bonifacio a trebuit să recunoască în sine că l-a considerat drept o surpriză neplăcută ; aceasta era definiția pe care o imaginase în adâncul sufletului său.

Julio ceru cinci mii de reali pentru a plăti pe un bas profund, care era în raporturi rele cu publicul, deoarece acesta îl aplauda mai mult pe basul liric decât pe el, drept care acesta părăsea trupa din mari ambiții... și, fie spus în secret, și la cererea abonaților. Ceea ce trebuia să-i plătească basului care pleca, nu se urca nici pe departe la cinci mii... însă... trebuia să dea un avans notabilității care venea să-l înlocuiască... în sfârșit, suma cerută era de cinci mii de reali ; Societatea de impresariat nu-i avea pentru moment... •, însă o dată cu reînnoirea abonamentelor situația se va îmbunătăți, și... ca și cum banii se aflau în buzunar, el; Mochi, zîmbea cu acea liniște comunicativă cu care zîmbește un panglicar sănătos și voinic care silește un biet copil slab la minte să lucreze la înălțimea unei prăjini și înscriindu-l să figureze în program drept fiul lui. „Zîmbetul acesta, gîndea Reyes, echivalează cu o ipotecă... , dar ceea ce îmi lipsește mie este nu încrederea, ci banii.”

Nu-i trecu nici o clipă prin cap că a refuza tenorului acest nou împrumut însemna a o disprețui pe soprană : o remușcare ascunsă, despre care nu voia să facă caz, îi spunea mereu că între interesele lui Gorgheggi și cele ale maestrului său exista o legătură misterioasă. „A-i refuza lui banii aceștia însemna a-i refuza ei”, își spunea fără să poată găsi o soluție. „Și eu... în aceste împrejurări, nu-i pot refuza nimic ei, nici măcar ceea ce nu am.”

Se gîndi la don Juan Nepomuceno, și într-o noapte întor-cindu-se acasă, era ferm preocupat să-i ceară cinci mii de reali. Da, era în afară de orice îndoială, ar fi fost culmea curajului. Eu v-arn promis să vă restituie o mie de reali la douăzeci și patru de ore după ce i-ara primit, nu-i așa? Ei bine: mă aflu în fața dumitale după o săptămână, nu pentru a vă restituie acești cincizeci de *duros*, ci pentru a vă cere de cinci ori atît”. Absurd ! Cuhnea eroismului, dar totuși absurd.

Se culcă și stinse lumina, lăsându-se în prada remușcărilor, care deveniseră acum un obicei aproape necesar pentru a aduce somnul. Înainte de a adormi, hotărî că orice s-ar întîmpla, el, Bonifacio Reyes, nu va cere nici un ban în plus unchiului soției sale. Dar, cum el promisese că va aduce a doua zi, la teatru, cei cinci mii de reali, pentru care se oferise cu un entuziasm, pe care nu și-l va ierta niciodată și fără a sta la îndoială — cași cum ceea ce avea el de prisos erau miile de reali, și cum trebuia întîi să-i caute, fără a mai spune să-i și găsească — se sculă dis-de-dimineață și se îndreptă... spre piața Constituției, loc de întîlnire a tuturor comisionarilor din tîrg.

— Ce caut eu aici ? Își spuse. Nu pare ca vreunul din acești spanioli să-mi împrumute cinci mii de reali de dragul ochilor mei frumoși.

Măturătorii ridicau nori de praf, pe care un soare portocaliu îi colora cu aceeași nuanță ca ceața care se țira peste acoperișuri.

— Avînd în vedere ceea ce reprezintă acești domni cu mătura, cu atît mai puțin îmi pot oferi ei ceea ce doresc eu. Ce caut eu aici ?

Și în clipa aceea observă că pe o stradă îngustă, cu numele <!e Santiago, urca don Benito cel Mare, grefier, un bărbat slab și foarte mic, ce venea cu un aer arrogant, purtînd un sul de hirtie sub brațul sting. I se spunea don Benito cel Mare pentru <i-l deosebi de don Benito cel Mic, un' alt grefier, acesta în schimb un băiat foarte frumos, care avea drept nume de familie la fel ca cel Mare, adică García y García. Pe cel mic de statură îl numeau cel Mare deoarece era cel mai vechi sau pentru că era cel mai bogat. Împrumuta bani persoanelor deosebite, nu era prea tiran în materie de dobînzii și termene de plată, iar înțelepciunea și secretul ce-l păstra în asemenea ocazii deveniseră proverbiale în întreaga provincie.

În clipa în care Bonifacio îl recunosc pe cel Mare simți o bucurie subită, în felul celei pe care conștiința i-o provoca întotdeauna în fața unei hotărîri irevocabile, lucru rar la el.

— Acesta-i omul care îmi trebuie — își spuse : Providența m-a făcut să mă scol astăzi cu noaptea în cap ; pentru ceva am venit totuși în piață.

Jumătate de oră mai tîrziu, Reyes primea trei sute de duros
iii aur din mîinile lui don Benito, în biroul acestuia, fără alți martori decît registrele de procese-verbale, care întotdeauna îi inspirau lui Bonifacio un fel de teoare împletită cu superstiție.

Don Benito cel Mare avea obiceiul de a trage de limbă toți clienții săi care îi prezentau m-ai puțină încredere.

Vom vedea — spuse, pipăindu-i aurícula urechii stingi lui Bonifacio; acum că dumneata ai în mină acești bani, fără o alta garanție decît o simplă chitanță,..., acum că nu mă poți acuza că vorbesc pentru a-ți refuza acest neînsemnat serviciu, îmi permiți dumneata ca, fără nici o intenție din partea mea de a te jigni, să îndrăznesc să mă crucesc, de un milion de ori să mă crucesc, văzînd pe stăpinu] casei Valcârcel că vine la mine și-mi cere împrumut șase mii de reali ?

— Eu nu sînt stăpînul casei Valcârcel.

— Dumneata ești soțul singurei moștenitoare a lui Valcâr- cei... și nu au trecut nici patru zile de cînd eu am înregistrat actele de vînzare al faimoasei mori din Valdiniello; și dumneata știi, doar dumneata ai semnat, așa cum este legal, toate documentele pe care le-a prezentat aici don Juan, unchiul du- mitale...

— Nici don Juan nu este unchiul meu...

— Bine, al soției dumitale; al dumitale prin rudenie, prin alianță...

Nici nu am semnat nimic, era să adauge Bonifacio; se opri însă amintindu-și că într-adevăr semnase ceva asemănător ; însă semnase fără să citească, fără să se intereseze, așa cum se întîmpla întotdeauna, și această umilire nu o putea destăinui grefierului.

Fără a termina fraza, și fără' a da alte explicații, plecă rușinat de acolo, zăpăcii, ca și cum i-ar fi furat banii aceia lui don Benito, și pomi drept spre teatru.

Notarul, văzîndu-l ieșind în acest fel și, meditănd mai adînc, se căi de faptul de a fi dat bani, cu atîta ușurință, unui asemenea personaj. Don Benito știa ceva, și chiar ceva mai multe, de rolul pe care-l juca Reyes în casa sa , ■ însă din ceea ce auzise și din ceea ce bănuia, văzu lucrurile mai clare decît lumina zilei , • și drept rezultat al acestei perspicacități, începu să-i fie teamă ca ar putea să piardă banii. Însă se liniști îndată venindu-i ideia de a cere garanții mai serioase lui don Juan Nepomuceno care, pe cît se pare, comanda în casă.

În ziua aceea, Bonifacio odată cu fericirea își pierdu și memoria ; predă cinci mii de reali lui Mochi, păstră însă, din prevedere, cei o mie ce-i mai rămăseseră, căci nu se știe niciodată ce cheltuieli neprevăzute mai survin, și se lăasă copleșit moralicește, așa cum spunea el, de lingușirile imediate aduse de tenor, generozității și cavalierismului său.

În seara aceea se cînta *Don Juan*, executat ca vai de lume, și totuși la ora douăsprezece, după aplauze, tenorul care încă se mai afla sub influența reușitei și entuziasmului, închis în cabina sa împreună cu Reyes, îmbrăcat în cămașă și cu un pantalon cu broderie de mătase de culoarea liliacului, foarte pe corp, și în șosete, strîngea la piept pe *salvatorul* său, și-i umplea fața și părui cu praf de orez, fără ca nici unul și nici celălalt să dea importanță acestui amănunt.

La ora douăsprezece și jumătate, la lumina lunii, în centrul pieții din fața teatrului, slăbeau de vorbă pe un ton confidențial și misterios Serafina, Julio și Bonifacio. Julio jura că Reyes are un suflet de artist, că dacă *lc vicende* ar fi fost altele, fără nici o îndoială că s-ar fi consacrat intru totul artei și astăzi ar fi fost un muzician celebru, un compozitor, un mare instrumentist, Dumnezeu mai știe ce...

— *Non e vero, mia figlia ? con quel cuoie ch'a questo uomo.. chi sa cosa sarebbe diventato !...*

Gorgheggi spunea cu un entuziasm reținut:

— *Ma și babbo, ma și!*

Și călca cu putere piciorul lui Bonifacio, pe care îl avea sub talpa sa.

Babbo, iiglia! gîndea flautistul, • da, în adevăr; raportul dintre această femeie și acest bărbat este cel filial, este dragostea de fiică față de tată... Arta, prin influența ei spirituală, i-a făcut tată și fiică... Și îl și considera pe Mochi ca pe un fel de socru artistic... și în același timp adulterin!

Aceasta este fericirea! El, un biet provincial, fost secretar, o cîrpă de bucătărie în casa neveste-și; ultimul dintre cetățenii celui mai înapoiat tîrg din lume, se afla acolo, la orele tîrzii ale nopții, vorbind, în cea mai mare intimitate, despre marile emoții ale vieții artistice, cu două stele ale scenei, cu două persoane care primeau nesfîrșite aplauze pe scenă... și ea, diva, îl iubea ; da, îi dăduse de înțeles în mii de feluri, - și el, tenorul, îl admira și-i jura recunoștință eternă.

Lui Mochi îi veni deodată ideea să se înapoieze la agenție, unde lăsase niște bani, și cum nu avea încredere în încuietore... „Mergeți s.ănătoși”, spuse, și începu să alerge. Locuința lui Gorgheggi și a lui Mochi, deoarece locuiau împreună, se afla departe : trebuia să parcurgă întreaga promenadă Alamos pînă la hotel. Serafina și Bonifacio pomiră la drum. După cîțiva pași, la umbra unui turn, ea îi prinse brațul fără a scoate un cuvînt. El se lăsă înșfăcat, la fel ca atunci cînd Emma fugise cu el de-acasă. Gorgheggi vorbea despre Italia, de fericirea ce poate s-o aibă cineva trăind cu un bărbat iubit și intelectual în același timp, în stare de a înțelege sufletul unui artist, acolo departe, într-un colț cu verdeață din Lombardia, pe care ea îl cunoștea și-l iubea...

A fost o clipă de tăcere. Se aflau la jumătatea promenadei Alamos, pustie la acele ore. Luna alerga în spatele norilor subțiri pe care vîntul îi gonea.

— Serafina — spuse Bonifacio cu glas tremurător, însă cu un timbru metalic, de energie, lucru total nou la el; Serafina, dumneata probabil că mă consideri drept un prost. De ce, Bonifacio ?

Din o mie de motive... Ei bine... toate acestea înseamnă respect... înseamnă dragoste. Eu sînt căsătorit, știi... Și de fiecare dată cînd mă apropii de dumneata pentru a-ți cere ca... să-mi dai atenție..., mi-e teamă să nu te jignesc, mi-e teamă că nu mă vei înțelege. Eu nu știu să vorbesc ; nu am știut niciodată , • însă sînt înnebunit după dumneata ; da, într-adevăr nebun... și n-aș vrea să te supăr. Ceea ce am făcut eu pentru dumneata... niciodată nu am crezut că aș fi fost în stare s-o fac... Nu știi ce s-a întîmplat, nu vei ști niciodată, deoarece mi-e rușine s-o spun.. Sînt foarte nenorocit , • nimeni nu m-a iubit vreodată, și eu nu găsesc nimic mai important, cu adevărat important, în lumea asta decît dragostea... Și dacă îmi place atît de mult muzica este din cauză că e ceva gingaș, pentru că îmi mîngîie sufletul, și doar ți-am mai spus că vocea dumitale nu este la fel ca celelalte . • eu nu am auzit niciodată și nici nu voi auzi vreodată — o voce asemănătoare , or fi existînd poate voci mai bune, însă nu mi-ar impresiona mai mult sufletul ; alții spun că este dulce... Eu nu mă pricep în voci dulci ; însă asta trebuie să existe ceea ce eu spun că este vocea de mamă, voce care mă mîngîie, care mă consolează, care-mi dă speranță, care mă însuflețește, care îmi vorbește de amintirile mele din copilărie... ce știi eu? Ce știi eu, Serafina !... Eu am fost din totdeauna un îndrăgostit al amintirilor, al celor mai îndepărtate, al celor din copilărie ; și în momentele de amărăciune caut să uit totul amintindu-mi primii mei ani, și atunci devin foarte trist; însă e mai bine așa, asta este ceea ce doresc ; tristețea aceasta este plăcută, de exemplu eu îmi amintesc încă ție ziua cînd m-au vaccinat. Dumneata poate vei spune : ce legătură au toate aceste lucruri ?... Este adevărat ; însă doar ți-am spus că nu știu să vorbesc... Pe scurt, Serafina, te ador și aș fi dorit ca în aceste momente să nu fiu căsătorit. Nu, jur pe Dumnezeu că nu ; niciodată nu m-am răzvrătit împotriva sorții pînă în ziua de azi , • însă vina e a dumitale deoarece ai avut milă de mine și m-ai privit în felul acela... și mi-ai zîmbit în felul acela... și mi-ai cîntat în felul acela...! Vai, dacă ai putea vedea ceea ce se găsește aici în sufletul meu ! Eu am auzit vor- bindu-se de dragoste ; da, asta este, este o mare dragoste... Ce lucru teribil ! Ce se va întîmpla cu mine odată ce dumneata vei pleca ? Dar n-are importanță ; pasiunea mă sperie, mă doboară, însă, cu toate astea, nu aș vrea să mor îrfainte de a simți ceea ce simt în aceste momente, și anume dragostea pentru tine. Vai, Serafina sufletului meu, iubește-ma, pentru Dumnezeu ; deoareceMM aflu foarte singur și foarte disprețuit în această lume și viața nu mai are nici un rost fără dumneata...

Și nu a mai putut continua, deoarece glasul i se înecase în lacrimi. Își pierduse aproape cunoștința, cum stătea așa în pi- ioare, la jumătatea promenadei ; delira, luna și soprana i se păreau în clipa aceea, unul și același lucru , • sau cel puțin două lucruri intim legate... El crezu din nou, la fel ca în noaptea primului împrumut, că îi slăbeau picioarele , - pe scurt, se simțea foar- te rău, avea nevoie de sprijin, de multă dragoste, de pieptul

pe are să-și sprijine capul, și de asigurări că nu era pe moarte. ..Era să se sufoce de duioșie ,• asta în mod sigur", gîndea el despre sine.

Gorgheggi privi împrejur, se asigură că nu există martori, îi străluciră ochii plini de pasiune și voluptate, și, cuprinzînd între mîinile sale fine și foarte albe capul frumos al celui Apolo blajin și romantic, puțin cam îmbătrînit de suferințele vieții și de chinurile umilitoare, îl obligă să-și rezeme fruntea peste sînul ei, la care-l strînse cu putere pe bietul îndrăgostit,- apoi buzele ei tremurătoare le căutară pe ale lui...

— *Un baccio, un baccio*, — murmură ea strigînd cu voce scăzută, pasionată. Și printre visele unei pasiuni oarbe și nebune, Bonifacio o vedea aproape leșinat,• apoi nu mai auzi și simți nimic, și se prăbuși la pămînt, zvîrcolindu-se.

Cînd își reveni în simțiri se afla întins, pe o bancă de scindări ; alături de el erau trei umbre, trei fantasme, și de pe pînte- rele uneia dintre ele țîșnea lumina unui soare care îl orbea cu flăcările lui roșietice. Soarele era lanterna paznicului de noapte ; celelalte două umbre, Gorgheggi și Mochi, stropeau obrazul prietenului lor cu apă din bazinul de la fîntîna din apropiere.

A doua zi la ora opt dimineața, l-au 'trezit pe Bonifacio, spunîndu-i că în anticameră îl așteaptă un preot.

— Un preot dorește să mă vadă ! Să poftească !

Imediat sări din așternut și trecu în biroul său, o încăpere are avea o ușă comună cu dormitorul , • nu se putea spune lotuși i acesta ar fi fost un birou al său, deoarece camera era folosită de toți cei din casă, când aveau și când n-aveau nevoie. Legîn- du-și cordonul halatului, Bonifacio salută un bătrinel intrat deja în salon, făcînd reverențe cu o pălărie cu calotă înaltă, foarte mare și foarte slinoasă. Era un biet popă de țară, un muntean cu aspect umil, vrednic de compătimire.

Preotul se uită grăbit în toate părțile, și, după salutărilor obișnuite — căci în acest domeniu nici unul dintre cei doi interlocutori nu se prea deosebeau unul de altul — oaspetele primi invitația de a se așeza, sprijinindu-se de marginea unui fotoliu.

— Așadar — spuse vizitatorul — dumneata, fiind de fapt soțul legitim al dOnei Emma Valcârcel, moștenitoare unică și universală a lui don Diego, odihnească-se în pace, nu încapă nici o îndoială că dumneata ești persoana care trebuie să afle... ceea ce, în taina spovedaniei..., mi s-a încredințat să vă comunic... Da, domnule ; ei sau soțului ei, mi s-a spus... Și eu... adevărul este, prefer întotdeauna să mă înțeleg cu... semenii mei... masculini, ca să zic așa. În lipsa dumitale nu aș fi șovăit, crede-mă, domnul meu, de a intra în vorbă, dacă ar fi fost cazul, Cu însăși dona Emma Valcârcel, moștenitoarea universală și unică a...

— Dar, în sfîrșit, părinte, să aflăm despre ce este vorba- spuse cu o oarecare nerăbdare Bonifacio, care, plin de remușcări în dimineața aceea, simțea că este exagerat obiceiul său superstițios de a se teme întotdeauna de știri rele atunci cînd nu se aștepta, și care se anunțau în mod misterios.

— Eu pretind... adică... doresc... nu pentru mine, ci pentru taina spovedaniei... pentru discreția mesajului...

Preotul nu știa cum să termine ; privea însă spre ușa care rămăsese larg deschisă.

Cum soția lui dormea la orele acestea, lui Bonifacio nu-i fu greu să se scoale și să închidă ușa camerei, căci neaflîndu-se Emma, jltimeni nu ar fi îndrăznit să-i ceară socoteală despre această precauție.

— Ați dorit acest lucru, nu-i așa ? — spuse cu un aer triumfal, la fel ca un bărbat care este stăpîn în casa lui și care poate ține, după cum dorește, ușile biroului său deschise sau închise.

Foarte bine, da domnule, așa este, un secret, foarte mare secret. Nimeni în afară de noi doi... Apoi, dumpeata vei pune la curent de cele întâmplate pe doamna, soția dumitale... sau nu-i vei spune nimic ; chestia aceasta rămîne la aprecierea ouchitale... deoarece eu nu mă amestec în probleme intime... în fine, dumneata vei fi, cum este și firesc, administratorul bunurilor soției... și cu toate că eu nu știu dacă acestea sînt parat'emale¹⁰ sau nu... deoarece eu nu mii pricep... și... mai ales nu mă interesează și, în definitiv, soțul trebuie să administreze totul... asta-i ; în acest mod înțeleg cu este obiceiul... și cum legea nu se opune...

— Însă, părinte, fii mai lămurit că eu nu înțeleg un cuvînt din tot ceea ce-mi spui... la-o de la început...

Preotul zîmbi, și spuse :

— Răbdare, domnul meu, răbdare. Începutul vine mai tirziu. Tot ce spun este pentru liniștea conștiinței mele. Am consultat pe fiul lui Bernueces, care este spîter și avocat... fără a preciza cazul, se înțelege... și, într-adevăr, sînt hotărîl să-ți predau dumitale banii fără mustrări de conștiință... Da, dumneata, soțul, e.ști persoana legal și moral indicată, așa este, să primești această sumă...

- O sumă !

— Da, domnule, șapte mii de reali.

Și preotul își vîrî mîna în buzunarul interior al largei și slinoasei sale sutane de alpaca, și scoase din acel loc ce mirosea a tutun, printre firimituri de pîine și mucuri de țigară, o pungă ce trebuia să conțină uncii de aur.

Bonifacio se ridică în picioare, și, fără să-și tfca seama ro face, întinse mina spre pungă.

Preotul zîmbi, și-i predă punga fără să se mire de acel gest involuntar al soțului donei Emma, care primea unciile de aur fără să știe în fond pentru ce.

Bonifacio însă își reveni, și exclamă :

— Dar, pentru care motiv dumneata imi aduci... asta ?...

— Sînt șapte mii de reali...

— De ce ? Nu înțeleg... Eu nu sînt... cel care...

Era să zică, că cel care se ocupa cu toate problemele bănești era don Juan Nepomuceno ; se opri însă, deoarece i se părți că e rușinos ca străinii să cunoască unele intimități familiale și în special această renunțare la drepturile sale.

— Aceasta să fie oare vreo datorie veche ? spuse în sfîrșit.

— Nu, domnule... am să mă explic.

10

Toată averea soției care nu este dotală este parafernă sau avere extra-dotală. (N. tr.).

— Da, omule, să sfîrșim odată.

— Acești șapte mii de reali... sînt compensația unei sume ce a fost plătită cîndva... da, domnule; o restituire efectuată în secretul spovedaniei... *în articulo morțiș...* Persoana care a înapoiat acești șapte mii de reali moștenitorilor, unicei și uni- versatei moștenitoare a lui don Diego. Valcârcel, persoana aceasta, mă înțelegi dumneata ? nu a dorit să treacă în lumea cealaltă cu conștiința încărcată cu această sumă... care trebuia... și nu trebuia... vreau să zic... eu... nu pot vorbi mai clar... deoarece... spovedania, îți dai dumneata seama, este un lucru foarte delicat...

— Bineînțeles că este — exclamă Bonifacio, care se făcuse foarte palid și se gîndea la ceea ce preotul venit de la munte nici pe departe nu putea bănuî.

— Cu toate acestea, eu... nu trebuie... așa, în concluzie... să omit circumstanțele care explică, într-un oarecare fel, obiectul. Acest lucru, mi- arri spus mie însumi, este indispensabil pentru ca moștenitorii, sau moștenitoarea, sau indiferent cine are această calitate, să primească, fără rezerve suma, cu conștiința împăcată a aceluia care ia ceea ce îi aparține. Așadar, domnilor, vă aparține... se-nțelege... Vei vedea dumneata : este cazul ca... aici sînt dator să omit anumite indicații care nu sînt în favoarea memoriei lui...

— A defunctului.

— Al cărui defunct ?

— Al aceluia care restituie...

— Nu* domnule ■, al defunctului... al altui defunct. Nu mă trage dumneata de limbă ; asta nu-i frumos.

— Nu, dacă eu nu caut să lămuresc totul atunci... Să mă ferească Dumnezeu! Asta înseamnă că... casa Valcârcel a împrumutat acești bani fără nici o garanție... și acum...

Preotul continua să spună nu cu capul, din clipa în care Bonifacio spusese „casa”.

— Nu, domnule ; nu a fost un împrumut, a fost o donație *inter vivos*.

— Și atunci ?

— Atunci... nu mă trage de limbă. Doar, am spus că discutarea în amănunțime a acestei probleme nu este favorabilă memoriei defunctului... X, să-l numim X, odihnească-se în pace. Bine, nu am fost prea lămurii : este favorabil și nu este favorabil, deoarece, la rigoare... el este nevinovat, cel puțin*în acest caz concret; și, afară de asta, chiar dacă nu ar fi fost... cel care sparge, plătește... și el dorise să plătească... numai că nu spărsese nimic... Sînt clar acum ?

— Nu, domnule ; însă n-are importanță. Nu te supăra.

Preotului începu să i se pară că soțul donei Emma Val- cârcel începe să devină plictisitor.

— Dumneata l-ai cunoscut... ai avut relații cu... don Diego ?Da, domnule ,• ca și cum era socrul meu..., vreau să zic. patronul meu.

Oare să fie nebul, sau timpit acest domnișor ? — se gândi ■ lericul.
Deodată îi trecu prin minte o idee fericită.

— Fii atent — exclamă. M-am gândit să-ți explic totul cu ajutorul unei comparații... și în acest fel... ei ? Îți spun... și nu-ți spun, mă înțelegi ?

— Să vedem — spuse don Bonifacio, care abi? mai auzea, ileoarece se afla într-o luptă teribilă cu conștiința sa.

— Să ne închipuim că dumneata ești un vînător... și că treci printr-un domeniu ce-mi aparține; să presupunem că eu sînt ' elălalt ,• Jaine, apoi dumneata vezi înăuntrul proprietății mele un cerb, un porc mistreț... sau orice altceva dorești dumneata : un iepure...

— Un iepure — spuse Reyes mașinal.

— Și, bum !...

Fulgerarea, imitată la perfecțiune de preot, îl făcu pe Boni- lacio să sară în sus deoarece era foarte nervos.

— Dumneata îți descarci pușca, și îmi... nu e bine să fie iepure ; este preferabil un vînat mai mare pentru cazul meu ; și se prăbușește ceva ce dumneata crezi că este o capră neagră sau cerb... ; însă nu există un asemenea cerb sau capră neagră, ci dumneata ai omorît o vacă de-a mea ce păștea liniștită în izlaz. Ce faci? În exemplul meu, în cazul meu, îmi plătești vaca prin mijlocul unei donații *inter vivos*..., evaluată la șapte mii de reali. Eu păstrez cei șapte mii de reali, și mărunțișul, vreau să zic, vaqa. Acum însă vine partea interesantă, și anume că nu dumneata ești ucigașul. Împușcătura nu și-a atins ținta ; împușcătura dumitale s-a pierdut aiurea, colo în nori... Numai că înaintea dumitale, mult înainte, un alt vînător ascuns într-un tufiș îm- pușcase de asemenea... și acesta a fost cel care a omorît vita, și a rămas cu ea, și cu cei șapte mii de reali ai dumitale. Trece timp, mori dumneata, vorba vine, și moare și celălalt; însă înainte de a muri se căiește de această înșelătorie, și dorește să înapoieze moștenitorilor, adică dumitale, banii care, în realitate, nu sînt ai lui, cu toate că dumneata i-ai oferit... *inter vivos*.

I Preotul dădea o mare importanță acestei vorbe latinești, fără de care nu credea că este bine explicată ideea de donație.) Ei, cum îți se pare, cred că acum m-ai înțeles ?

Tăcere. Bonifacio nu înțelegea că era vorba de una dintre acele datorii de onoare pe care don Diego le lichida cu bani. În acest caz, așa cum spunea preotul, nu exista lezarea onoarei sau, cel puțin, nu don Diego era autorul, ci el fusese obligat să plătească ceea ce nu datora. Persoana care trăsesese foloase, datorată fricii conștiinței a jurisconsultului, care era veșnic temător de scandal, restituia suma în clipa morții, probabil de teama în-jfernului în care* ar fi ajuns.

Preotul crezu că sînt suficiente explicațiile sale și, foarte satisfăcut de cele expuse, care îl făcuseră să transpire, își ștergea ceafa cu batista sa verde cu dungi albe, fără să se preocupe dacă acel domn, "ce părea slab la minte, înțelesese sau nu... Secretul spovedaniei și amintirea frumoasă pe care o avea despre don Diego nu îi permiteau să fie mai explicit decît fusese.

Continuă să mai vorbească, însă fără prea multă¹ consistență ; insista mult ca acest secret să rămînă între ei,, și-i smulse lui Bonifacio cuvîntul de onoare că numai el și soția lui, dacă el credea că. este ■ necesar acest lucru, puteau să știe cele întîmplate.

— Nimeni altcineva. Îți dai seama, este ceva delicat... și răutăcioșii, mai ales cei din popor, dacă află că eu am venit... și am predat banii... cad îndată la idei. Așadar, mare secret. Mai ales, chiar domnișoara... vreau să zic, soția dumitale, trebuie să știe cît mai puțin posibil, ar putea să-și pună mintea la contribuție... că femeile, mai ales cele căsătorite, le prind pe toate din zbor, și ar putea înțelege totul. „Mai bine decît tine, după cîte îmi dau seama", adăugă ca pentru sine.

Și preotul de la munte plecă satisfăcut de sine însuși, încrezător în cuvîntul de onoare al acelui domn anost și aproape tîmpit, Care, în ciuda tuturor aparențelor avea înfățișare de om cinstit și de persoană serioasă.

— Poți fi credincios cuvîntului dat chiar dacă ești lipsit de minte — își spunea clericul, coborînd scara.

Bonifacio vedea în această, ceea ce numea el întâmplare. În primul rînd mina Providenței. Însă imediat adăugă pentru sine : „Mina Providenței... a diavolului”. Deoarece primul lucru . ce se gîndi să facă cu acești bani care-i picaseră din... infern, a fost sa-i ducă lui don Benito cel Mare, pentru a astupa acea gaură neagră și oribilă a datoriei, de unde țîsneau furiile lui Áverno ¹⁰, (stil Bonifacio), strigîndu-i : „Infam, soț adulterin, ce ai făcut cu averea soției tale ?” în zadar rațiunea spunea : „Nici tu n-ai fost adulterin pînă în clipa de față dacă n-ar fi existat acel da din fața ofițerului stării civile și nici averea soției tale nu este compromisă prin acest împrumut de șase mii de reali, ¹¹ chiar presupunînd că i-ar fi plătit ea”. Nu avea importanță; reni uscările — sau, mai exact teama pe care o avea față de Emma și de don Juan Nepomuceno — nu-l lăsaseră să închidă ochii m noaptea'aceea. Ceea ce el denumea adulter, rămînea pe planul al doilea ; alambicînd mult, poate cu ajutorul sofismelor ar fi putut găsi un mijloc de a dezvinovăți în proprii săi ochi acea dragoste ilegală... Însă, în ceea ce privește banii, nu admitea scuze; el ceruse șase mii de reali de la o persoană care se ocupa cu împrumutul de bani, abuzînd astfel de creditul soției sale. Aceasta era nedrept... și, ceea ce era mai rău se vedea <*xpus unei tragedii familiale. Imaginația, închipuirea, îi punea în față acest tablou înspăimîntător ce s-ar fi putut întîmpla : Emma sărea din pat cu scufia ei de noapte, palidă, slabă, cu străfulgerări în ochi și înainta liniștită spre el, frămîntînd în mîna ei tremurătoare o chitanță pe care don Juan Nepomuceno tocmai i-o predase, impasibil, ca întotdeauna, învăluit în demnitatea pe care i-o acorda favoriții lui. Știa totul! Chestia aceea cu cei cincizeci de *duros*, cea cu șase mii de reali și cele în- limplate pe promenadă în timpul nopții. Toți, începînd cu paznicul de noapte și pînă la Nepomuceno au lămurit-o în toate amănuntele ! Ce oroare! Pînă unde poate ajunge fantezia! gîndea Bonifacio, tremurînd din cap pînă-n picioare. Din fericire, toate acestea nu erau decît niște închipuiri... Dar ar fi putut ca să se întîmple și în realitate. Și acel preot i se prezentase cu șapte mii de reali, pe care el, Bonifacio, ar fi putut să-i cheltuiască după bunul său plac, fără ca cineva să se supere și nici măcar s-o afle. Ceva mai mult, lucrul cel mai important era secretul. Și cum să păstrezi secretul introducînd miile acelea în ceea ce don Juan Nepomuceno numea *casă* de bani ? Nici preotul și nici cel care restituia, credincios pocăit, nu știau că el, Bonifacio, nu se putea atinge de nici un ban măcar, și că în fond nu administra nimic, în ciuda celor dispuse de anumite texte de lege, așa cum fusese el asigurat, el, în ciuda tuturor legilor din lume, în realitate nu dispunea de nici un ban, și era bun doar pentru a semna cu ochii închiși toate hîrțile pe care i le prezenta unchiul cu favoriți. Ei bine, dacă este așa, cum poți adăuga atunci banii aceștia la averea soției tale fără ca nimeni să nu afle ? Imposibil. În

¹¹ Áverno, lac în Italia, lîngă Neapole, de unde ies emanații sulfuroase. În vechime se considera că aici se află poarta de intrare în Infern... (N. tr.).

această privință, conștiința îi spunea : „Fă așa cum crezi de cuviință”. Însă a întrebuința acești bani în folpsul tău, nu însemna a-ți fura soția ? Da, și nu. Nu, deoarece cu ei putea să acopere o datorie deschisă pe baza creditului ce-l avea casa Valcârcel. Era doar știut că el nu avea nici o lețcaie, și nici de unde să-i vină, și că don Benito cel Mare îl

împrumutase bazându-se pe capitalul Eminei care era destul de respectabil : însuși Bonifacio recunoscuse, în sinea lui, că se gîndise întotdeauna să plătească cu banii soției sale datoria, cu toate că îi era teamă să se gîndească cum ar fi procedat și cînd. Din acest punct de vedere nu însemna să fure ceea ce dorea să facă el. Pe de altă parte, într-adevăr însemna a fura, deoarece... în fond asta era... un furt, o fraudă sau cum i se mai spune, și aceasta nu înseamnă altceva decît a fura".

În toată această dezolare morală era totuși satisfăcut de sine pînă la un anumit punct, și își admira corectitudinea sufletului său care „respingea unele raționamente superficiale, și striga: -«A -fura, a fura!»", ceea ce îl împiedică pe Bonifacio să se spele și să se îmbrace cît se poate de repede și să iasă din casă fără să fie văzut și auzit, cu intenția de a se înapoia nîși înainte ca Emma să se trezească.

„Lucrurile acestea trebuie să le fac astfel", gîndea Bonifacio pe stradă. „Dacă șovăi, și dacă zile în șir îmi frămînt capul cu ideea că asta este o crimă... în cel mai bun caz izbucnește scandalul, don Benito nu mai are răbdare să aștepte, Nepomuceno ia cunoștință de banii împrumutați, și... mai degrabă moartea, - de o sută de ori mai degrabă moartea și infernul. A plăti, a plăti. Nu vrea oare preotul să păstrez secretul ? Apoi va afla ce fel de Secret a mai fost acesta. Și eu sînt un hoț, fără îndoială, un hoț... Da, dar hoț din dragoste". Aceasta frază lăuntrică îl satisfăcu și-l liniști puțin. „Hoț din dragoste!" Un lucru foarte bine gîndit. Ajunse la poarta casei grefierului. „Să urce? Da. dacă pînă în cele din urmă ceea ce ar fi dorit să facă era considerat un delict adevărat, atunci conștiința sa, opoarea sa precum și glasul singelui nepătat de nici o crimă, precum și instinctul lui de a face un lucru bun, pe scurt, toate acestea, îl vor împiedica să ducă la capăt ceea ce intenționa. I s-ar împletici limba sau nu l-ar mai ține picioarele, la fel ca în aventurile de altă natură din ultimul timp; dacă nimic din toate acestea nu i se va întîmpla, atunci nu ar trebui să existe asemenea crimă și nici asemenea excese de modestie".

Don Bonifacio se afla în picioare în mijlocul biroului întunecos, cu tavan scund, era înconjurat de grefieri ce lucrau la birouri vechi acoperite cu molton verde. Registrele de procese verbale, masive și grave, cu cotoare cenușii, se aflau acolo, cu o solemnitate misterioasă pe care o anume spaimă superstițioasă o imprima sufletului romantic și cu nimic juridic al lui Bonifacio.

Notarul se apropie de prietenul său, domnul Reyes, și îi frecă urechile cu ambele mâini ca pentru a face încălzirea. Pre-făcătorie zadarnică, căci atmosfera era deja înfierbîntată, după părerea celui alt.

— Cu ce ocazie, pușlama ? Ce le aduce aici ? Să ne răpești timp, hai ! Ai să mi-l plătești în bani, deoarece timpul costă aur.

Și don Benito începu să rida încîntat de propria-i glumă.

— Domnule Garcia, doresc să vorbesc cu dumneata numai două cuvinte...

Bonifacio făcu un gest că dorea o întrevvedere între patru ochi.

Don Benito, prinzîndu-l pe debitor de reverele pardesiului, îl duse după el într-un cabinet aflat alături, a cărui pereți se aflau și ei ascunși de rafturi în care erau de asemenea registre de procese-verbaie. Aci se aflau registrele din secolele trecute. „Dumnezeule, gîndea fără să vrea, Bonifacio, ce vechi sînt aceste hîrtoage timbrate care ascund toate chichițele grefierilor !” Fă-a să știe de ce, își aminti că auzise cîndva descriindu-se cramele din Jerez și pietrele de moară din timpuri îndepărtate, care arătau pe pîntece vechimea lor sacră. „Ce diferență, gîndi, între aceste două lucruri !”

Don Benito îl aduse la realitate.

— Să auzim, domnul meu, spune tot ce știi...

*„Noi doi sîntem singuri, singuri
în fața cerului...”*

Notarul, după ce declară aceste două versuri ale unei comedii de amatori pentru oameni singuri, reprezentată de mai multe ori în tîrg, dădu cu latul palmei o lovitură ușoară în burta lui Reyes, și deodată deveni grav, foarte grav, fără să scoată un ctivînt, ca și cum ar fi vrut să dea a înțelege : „Te ascult» de-ajuns cu glumele ; în fața dumitale îl ai sau pe reprezentantul opiniei publice, sau pe creditorul fără caracter, cum dorești dumneata”.

— Domnule Garcia, am venit să-ți plătesc mărunțișul acela...

— Care mărunțiș ?

— Cei șase mii de reali pe care dumneata ai avut amabilitatea...

— Care amabilitate ? Vreau să zic care șase mii de reali ?...
Dumneata nu-mi datgrezi nimic.

— Ce glumeț ești dumneata ! — spuse Bonifacio care se ula într-o stare sufletească mai potrivită primirii unei comuniuni, decît pentru glume.

Se prăbuși pe un scaun, și începu să numere unciile pe o masă.

Banii aceștia, gîndea el, îi ardeau degetele, sau trebuia să-i ardă.

Adevărul este că operația materială de a număra banii o făcuse cu destulă liniște, foarte atent doar a nu se înșela, așa cum obișnuia : deoarece a diviza aceste unci în mii de reali i se părea un calcul peste puterile sale.

Don Benito, uluit, sau poate din simpla plăcere de *amafăur*, îl lăsă să-și vadă de treabă. Era neîndoios că spectacolul aurului îi răpea întotdeauna gustul de a glumi. Orice ar fi fosi, prezența banilor era întotdeauna ceva foarte serios.

— Iată aici îi ai cei șase mii; schimbă-mi-o dumneata : pe,
asta... ■ ■ ■ : i i :

— Dar... — don Benito simți un nod în gât devenind foarte serios,-
dar... ce faci omule aici, ești copil ?!... Nu ți-am spus, oare dumitale... că...
nu-mi datorezi nimic ?

— Domnule Garda..., ar trebui să mă aflu într-o dispoziție excelentă
pentru a putea da crezare spuselor dumitale...

— Om rău ce ești! chiar ieri ți-am spus dumitale că această sumă
neînsemnată mi-ai și înapoiat-o.

— Ieri ?... Dumitale... Cine ?...

Ceea ce grefierului îi trecuse prin gât sărise, fără îndoială în beregata
lui Reyes, deoarece nefericitului i se puse de ase- menea un nod în gât.

— Ciudat lucru, don Benito, explică-te dumneata... pentru numele lui
Dumnezeu !

— Foarte simplu, prietene. Ieri spre seară, la Cazinou, don Juan
Nepomuceno, unchiul dumitale...

— Nu este unchiul meu...

— Bine..., al...

— Bine, continuă ; unchiul... ce anume ?

— Dar, fiule, ce se întâmplă? Ești foarte palid, nu te simți . bine, să
fie oare căldura ? Să deschid...

— Nu deschizi nimic...; vorbește,. vorbește ; unchiul... ce anume ?

— Păi, nimic ; vorbind de afaceri, am ajuns și la rezultatele pe care,
cu probabilitate, le va atinge industria aceasta pe care dumneavoastră o veți
pune pe picioare cu banii ultimelor vânzări.

— O industrie ? Pe care o vom pune pe picioare..., noi ?

— Da, omule, fabrica de produse chimice.

— A! Da ; bine. Și ce-i cu asta ?

Bonifacio auzise în casă, pe rudele soției sale, vorbind ceva despre
produse chimice, însă nu știa nimic concret.

— Să revenim la subiect! — spuse mai mult mort decât viu.

— Eu... cu cea mai mare nevinovăție din lume l-am întrebat pe
domnul... rudă a dumitale, dacă banii pe care dumneata îi împrumutaseși
de la mine și onorându-mă cu încrederea dumitale, reprezentau primele
cheltuieli... pentru vreo experiență, niște probe sau mai știu eu ce... în
sfârșit, îmi intrase în cap că sînt pentru fabrică. Don Juan... se uită la mine
cu privirea aceea pe care dumneata știi că o are. Întîrzie să-mi răspundă ;
am notat lucrul acesta că a întîrziat să-mi vorbească. În sfârșit, strîn- gînd
din umeri, mi-a zis : „Da, într-adevăr, banii au fost împrumutați pentru
cheltuieli preliminare, de pregătire...; dar am ordin, acum că îmi aduc
aminte, de a vă plăti imediat banii aceștia". Eu, adevărul este, eram cam
mirat, că după așa puțin timp ce trecuse din clipa în care dumneata ai
primit banii...: dar, nu era treaba mea de a cerceta aceste lucruri. Nu este
așa ? în sfârșit, pentru problema aceasta ne-am dat întîlnire la ora zece

seara, și la zece și un Sfert se afla aici don Juan Ne- pomuceno cu cei șase mii de reali de argint. Aceasta este întreaga poveste.

„Aceasta era povestea!”, gândi Reyes din abisul epuizării iu care se afla. Era zăpăcit, se simțea distrus. Unchiul știa totul... și plătise ! Și Emma ? Amintindu-și de soția sa simți că picioarele i se înmoaie, senzația de nesuportat care îl însoțea întotdeauna când avea mari supărări.

Tăceau amândoi. Notarul înțelegea că aici era ceva la mijloc ; „vreo taină de familie”, se gândi el. Dar cum el își recuperase banii, era foarte mulțumit; deoarece se refăcuse nu mai avea nici o pretenție, știa și să-și abțină curiozitatea, în favoarea unei prudențe rafinate. La naiba cu ei, își spunea în gând, și continua să tacă.

Liniștea o rupse Bonifacio, spunând cu glas sumbru :

— Dacă ești atât de bun, trimite te rog pe cineva să-mi aducă un pahar cu apă.

— Cu multă plăcere.

O slujnică murdară și foarte grasă aduse apa cu o bucățică de zahăr.

— Mulțumesc, fără zahăr. Nu beau niciodată apă cu zahăr.

Mulțumesc.

Lucrul acesta îl spunea Bonifacio cu niște ochi prostiți, înfiți în obrazul surfător și vulgar al servitoarei ,• îl spunea cu un glas și pe un ton la fel ca acelea pe care actorii îl întrebuințează despărțindu-se de această lume ticăloasă la finalul unui act al treilea, când sîni cu sufletul la gură și cu un pumnal în măruntaie.

Apa îl calmase și-i dăduse oarecare putere. Putuse să se ridice și să-și ia rămas bun. Nu se gândi să dea explicații, nici să se scuze. Tăcerea lui, era clar, era ridicolă. Ce gîndea domnul acela ? Cel puțin, că era nebup. Bine, și ce-i cu asta? Un lucru deosebit îl interesa în clipa aceea pe Bonifacio și anume că o lume întreagă va rîde de el ! Nepomuceno plătise cei șase mii de reali ! Asta, asta era teribil. Se va înapoia acasă ? Va fugi ?

Don Benito cel Mare văzîndu-l aiît de surescitat, nu mai scoase o vorbă în plus despre această afacere misterioasă ; fără a-l mai trage de urechi și nici a mai glumi, se despărți foarte grav, cu fața îndurerată ca și cum ar participa la o nenorocire pe atât de însemnată cu cît nu știa nimic despre ea ,• și după ce îl conduse pînă la prima treaptă a scării, se întoarse în odaia sa. Și în această clipă îi trecu prin cap această idee diabolică

— Aici nu e ceva curat, la mijloc; este clar; pe mine nu mă interesează lucrul acesta ; însă dacă... este o ipoteză, dacă ar fi putut exista un mijloc... așa... verosimil,, legal... de... de a încasa cei șase mii de reali ai mei mai întîi de la unchi, și apoi alți șase mii de la nepot... Prostie, absurd, lucru obișnuit, însă ar fi avut haz.

Și* scoțînd un suspin patetic, își frecă mîinile ; renunță la acest gînd frumos de a încasa de două ori, nu se mai gândi la problemă și reveni la afacerile sale.

În ceea ce-l privește pe Reyes, ajungind la poartă, unde lucra și mânca în același timp un cizmar cîrpati, îi veniră diferite idei și apoi și un leșin. Ideile erau următoarele: „Intrigantul acosta de sus m-a mințit; este nevoie de îndrăzneală pentru a-i veni de hac, sau, cel puțin, pentru a-l pune la punct. Minte ca un ticălos, ■ unchiul Nepomuceno plătise deoarece trădătorul acesta nu avea încredere în mine; își dăduse seama, privindu-mă în față, că eu nu aveam de unde face rost ca să-i restitui șase mii de reali, și se duse la celălalt..., și pălăvrăgi... Adevărul este că nu-i cerusem să păstreze secretul. Ihsă se înțelegea de la sine că era necesar, • trebuia să afle după înfățișarea mea; și eu am apelat la el pentru faima lui de om discret, care știe să păstreze un secret... Voi urca din nou la el și-l voi omorî cu premeditare...”

Și în clipa cînd era cuprins de gîndurile acestea sumbre, simți că se va prăbuși. Nu peste puțin timp sprijinindu-se de poantă, căzu pierzîndu-și cunoștința. Cizmarul alergă în ajutorul lui. Cînd Reyes își reveni, simți, ca și în noaptea dinainte, că fața îi era stropită cu apă rece. Și pe jumătate delirînd spuse : — Mulțumesc..., fără zahăr.

VII

Mai întîi Bonifacio se dovedi în mod deosebit atent față de cizmar, acesta oferindu-se să-l însoțească pînă acasă, dar Bonifacio îl părăsi cu un efort deosebit și cu pași grăbiți, fără a ști încotro să se îndrepte. „Trebuia să mă arunc în fluviu”, își spuse. Dar imediat își dădu seama atît că prin oraș nu trecea nici un fluviu, cît și, că nu avea nici o vocație de sinucigaș. Trecu pe lîngă cafeneaua *Oliva*, unde obișnuia să ia în unele duminici un pahar cu vin de jerez cu biscuiți, la înapoierea de la liturghie, și deodată simți nevoia de a nu fi singur. Intră, urcă la primul etaj, acolo unde erau serviți clienții din împrejurimi, se așeză într-un ungher întunecos. Nu erau clienți. Chelnerul, care tocmai își acorda chitara lăsă instrumentul, se apropie, șterse fața de masă unde se așeză Bonifacio și-l întrebă dacă dorește jerezul și biscuiții.

— Ce, biscuiți? Nu, prietene dragă. Vreau ceva răcoritor, îmi iese foc din laringe...

Chelnerul zîmbi, compătîmind ignoranța domnișorului. Ceva rece la ora asta !

— Vezi mata ?... Ceva rece, la această oră...

— Bine spui... e o idee nepotrivită, mai ales că dimineața eva

rece face rău. Adu-mi un pahar de apă... și pune-i câteva picături de *salsaparilla*¹².

Trebuie să notăm că Bonifacio și chelnerul, vorbind de ova rece, se gîndeau la înghețată de fragi, care acolo, la cafeneaua *Oliva*, se făcea mai bine decît în orice alt loc, după părerea tuturor clienților din orășel.

12 " Plantă din care se face o esență cu proprietăți răcoritoare. (N. tr.).

Odată Reyes servit, chelnerul își luă iar chitara, și, după ce o acordă conform gustului său, începu să execute marșul funebru al lui Ludovic al XVI-lea. La început Bonifacio savura nevinovata răcoritoare fără a auzi măcar muzica. Însă vocația este vocație. După puțin timp „spiritul său începu să se identifice cu chitara”. Printre instrumentele muzicale, chitara reprezenta, pentru Reyes, „ceea ce este pisica pentru animalele domestice... Felină, este prietenul cel mai discret, cel mai blînd, cel mai leneș, răsfațat...; chitara îi dezmiarda sufletul cu aceeași gingașie pe care o simte o pisica cînd o mîngîie la ceafă.

Trompetele și tobele, pe care le sugerau strunele, cînd tensionate, cînd relaxate, îl făcură pe Reyes să se pună în situația regelui martir; și-și aminti de fraza confesorului : „Urmaș al Sfîntului Ludovic, urcă în ceruri.” Citise aceasta în *Thiers*, în traducerea lui Minano¹³ și se simți cu plăcere foarte înduioșat. El știa foarte bine că numai sentimentalismul putea să-i dea energia necesară, să înfrunte „teribila” lui situație și a da ochii cu toți ai săi sau, mai bine-zis, cu toți cei din partea nevastei.

Da, trebuie sa se înarmeze neapărat cu curaj, să meargă la supliciu cu sufletul neclintit, ca cel al nefericitului rege martir. Pentru el supliciul era prezența Donei Emma și a lui Nepo- muceno.

Chitaristul îl lăsă pe Ludovic al XVI-lea în panteonul său și trecu la jota aragoneză¹⁴.

Bonifacio îi mulțumi, deoarece trăise ceva edificator ; *eia* imnul curajului patriotic. Ei bine : îl va avea, nu patriotic, ci civic... sau familiar...’ sau orice o fi; va avea curaj. De ce na? Ceva mai mult, gîndi că pasiunea sa, marea sa pasiune, era tot atît de respectabilă și demnă a fi apărută, la fel ca și independența popoarelor. Va muri lîngă tun, la picioarele sopranei sale, peste pulberea pasiunii sale, aceasta va fi Zaragoza¹⁵ sa...

— Să nu vorbim prostii, să fim serioși, își spuse.

Și-și introduse mîinile în buzunar cu un gest de nerăbdătoare îndoială... Dacă lăsase monezile acelea în casa infamului ? Nu, se aflau acolo, în buzunarul din interiorul pardesiului ! Ce înseamnă instinctul ! nu-și reamintea cum și nici cînd le strînsese. În fișicuri și învelise din nou în hîrtie.

După ce își pipăi comoara, începu să-i simtă greutatea, care îi apăsa plăcut pieptul. Unei ființe atît de romantice, banii îi dădeau — cu toate că am

13 ^v Sebastian Minano {1779—1845} erudit spaniol. (N. tr.).

14 ¹³ Dans popular spaniol. (N. tr.).

15 Oraș în Spania, capitala provinciei Aragon. În anii 1808 și 1 1809. orașul a rezistat eroic trupelor franceze. (N. tr.).

putea avea aici un neadevăr

oarecare căldura plăcută. „Șapte mii de reali! “ își spunea ; și Bonifacio își cjaștea o consolare în frământările sale, și mai ales, i i însuflețea cunoștința cu un curaj civic ce se ivea prin greutatea acelor monezi... O! Este neîndoios faptul spus de profesorul de economie și geografie economică, în magazinul lui Cascos : „Bogăția reprezintă o garanție a independenței popoarelor“. Dacă acești șapte mii de reali ar fi ai mei, eu aș înfrunta cu mai puțină teamă teribila mea situație. Aș fugi în țări străine ; da domnule, aș fugi de acasă... Și dacă m-ar întovărăși ea] O!... Ce fericire! Împreună... în colțișorul acela din Toscana sau din Lombardia, pe care numai ea îl cunoaște. Dar, vai! șapte mii de reali erau o sumă prea mică pentru a o împărți cu o companie atât de plăcută. Adevărul este că el, Bonifacio era sărac de când se știa ! Trăise din pomeni... și acum năzuia să fie ei amantul unei mari artiste îndrăgostite de lux și plină de capricii. Și el, ce nenorocit!... Se înroși, amintindu-și anumite aluzii meschine, și pe cât de ascunse pe atât de veninoase, ale prietenilor săi invidioși. Cu o zi în urmă, fantele, care în zadar dorise s-o cucerească pe Gorgheggi, afirma în magazinul lui Cascos:

— Domnii aceștia cred că dumneata ai legături intime cu soprana, domnule Reyes ; însă eu îți apăr virtuteași te ajut iu eforturile de a înlătura această calomnie ! Și argumentul meu este. acesta ; Domnul Reyes știe că o femeie de condiția aceasta este foarte scumpă, el nu ar dori să se ruineze și nici să-și ruineze soția, din cauza unei cîntărețe. Și, fără daruri, și încă din cele scumpe, este ridicol să curtezi pe o artistă cu asemenea pretenții. Dumneata ești deosebit de firav.

Nu era nici un secret că pînă atunci, el nu avea nevoie de mai mulți bani decît de cei împrumutați lui Mochi, iar de-acum înainte, dacă acele relații se vor concretiza... Da, era obligatoriu să dispui de ceva parale. Oricît de dezinteresată am vrea s-o credem pe Serafina, și el o credea dezinteresată așa cum nuina o femeie ideală poate fi (frumosul ideal), era neîndoios că dacă urmau să se întâlnească și prietenia le va deveni mai apropiată vor sosi momente cînd unul dintre ei va fi dator să achite ceva, să suporte anumite cheltuieli... și idealul nu putea fi ridicat pînă într-acolo încît să poți pretinde unei femei să fie cea care plătește! Nu, va trebui să plătească el. Însă, cu ce ? „Cu banii pe care-i avea în buzunar“. Vocea care-i vorbea astfel era cea -j ispitei, dar vocea modestiei — antipatic, firește — îi răspunde ; „Banii aceștia nu sînt ai tăi! “ Chitara, care continua să se adreseze sufletului lui Bonifacio, înclina de partea ispitei ■, muzica îi dădea cura], și curajul îi sugera idei de răzvrătire, dorințe arzătoare de a se emancipa... De ce ? De cine ? De toate și de toți i de soția lui, de Nepomuceno, de morala rutinieră, da, de orice putea fi un obstacol în calea pasiunii sale. El avea o pasiune, asta era vizibil, și Bonifacio nu era totuși un prost, cel puțin nu atît de prost, cum se socotise el ani și ani de-a rîndul.

Părăsi localul și cu un elan de acțiune, care îi dădu și un plus de energie, se îndreptă spre casă, dispus să înfrunte situația, și, deocamdată, să nu lase banii din mînă. Este limpede că el va preda pînă la urmă banii aceștia la casă; însă cînd ? Nu exista nici o grabă.

Cum pe stradă nu se mai auzea chitara chelnerului, curajul începu să-i mai slăbească, și, fără să-și dea seama exact unde-! duceau picioarele, în loc să se vadă acasă, se pomeni în foaietul teatrului. Era ora de repetiții. Cu siguranță Serafina se afla acolo. Nu-i displicu acea schimbare instinctivă de direcție. Vedea în aceasta o dovadă mai mult că era îndrăgostit. Citise întotdeauna ■ că adevărații amânți, în cazuri asemănătoare, făceau la fel ca ol, urmînd misteriosul magnet al iubirii ! O ! Și ce avea ei nevoie mai mult era să fie sigur că încearcă o pasiune fatală, de neînvins. Odată constat, lucrul acesta, toate consecințele neplăcute ce ar fi urmat, puteau fi socotite într-un totu legitim.

După o săptămînă Reyes nu se mai recunoștea pe sine însuși, și se bucura de acest nou dințat, ba, ceva mai mult, nici măcar nu se gîndea că ar trebui să fie altfel.

Serafina era a lui, iar el, de bună seamă, era al Serafinei, piau înl-acolo unde putea fi acest rob de plîns al soției sale. Dezmierdări, ca cele ale italo-englezoaicei, Reyes nici măcar nu visase. „Nu am crezut niciodată că desfătarea poate merge atît de departe 1” își spunea savurînd, cînd rămînea singur, încînta- rea născută de plăcerile nemaiauzite ale celui amor de artistă. Da, ea îl asigurase, dragostea artiștilor era în acest fel, excesivă, nebuună în pasiune ; trecea în modul cel mai plăcut de la starea de extaz, aproape ideatică, la senzualitatea incendiată

În fine, ei avea halucinații, însă cît de frumoase, cît de plă-* cute erau !

Se simțea dator să-și mărturisească sieși că „partea energetică, bestia, bruta, se afla în el mult mai dezvoltată deci! își închipuise”. Ar fi gândit vreodată Bonifacio că inofensivul flautist care miroase a ulei de migdale încorporează înăuntrul lui acel sultan voluptuos care se lăsa iubit în stilul artistico-oriental ? Și, cu toate acestea, sufletul, spiritul curat veghea, da, veghea ! și Serafina era prima care menținea focul acela sacru a* poeziei. „Sărutări cu muzică! Cel care nu știe ce înseamnă asia nu știe ce înseamnă un lucru bun. Refuz să cred că există vreun moralist cu dreptul de a mă dojeni pentru pasiunea mea, dacă acest oarecare nu a gustat niciodată această desfătare a sărutărilor cu muzică!...” Farmecul cel mare însă, extazul fericirii, se afla în altă parte : în bucuria intimă a orgoliului satisfăcut.

— Serafina mă iubește, mă iubește! Sînt sigur de asta ! plînge de plăcere în brațele mele ! nu există prefăcătorie, nu ! pe scenă nu reușește s-o facă atît de bine ! mă dorește cu adevărat ! îi plac!, îi plac ca fizic și din punct de vedere sufletesc, ca să zic așa.

Și unde încap mai multă fericire decît în a-i plăcea ei, femeii visate, pe care o iubește ca pe o amantă, mamă și muză și toate la un loc ?

Adevărul este că Gorgheggi, sedusă încă de foarte de tî- nără de către Mochi, maestrul și protectorul său, se răzbuna acum pe tiranul ei, pe soarta ei nenorocită, și nu mai știa din ce alte motive, și se arunca cu cea mai mare neîndemînare într-o pasionalitate fără margini și în amoruri provizorii pe care infamul său corupător și amant i le sugera, proteja și exploata.

Mochi o seduse cu intenția de a o domina ; un timp îndelungat crezuse că are în ea o glorie viitoare, precum și o sursă de venituri de multe mii de lire, pe care foarte curînd ar fi putut să le încaseze. A corupt-o însă pentru a o uni cu soarta lui și apoi, cînd sosi dezamăgirea, dușurile reci ale adevărului l-au făcut să înțeleagă că s-a înșelat, că frumoasei sale soprane îi lipsește ceva, și întotdeauna îi va lipsi ceva. pentru a putea ajunge cu adevărat o „stea”, într-un cuvînt, că îi lipsea vocea, și suficienta ușurință în laringe. Serafina avea un bun gust muzical, simțea foarte adînc, și în timbrul vocii sale avea o stranie dulceață voluptoasă (ceea ce Bonifacio denumea glas de mamă; da, timbrul acela avea ceva de mîntuire, de fidelitate, de diScre¹ție feminină, de blîndețe), însă... în realitate o voce prea neînsemnată, pentru marile teatre. Și, afară de aceasta, Serafina ținea gîtul prea fix ; așa cum o fecioară care este foarte grasă seamănă cu o matroană, tot așa, spunea Mochi, vocea lui Gorgheggi, avînd în vedere că soprana era încă foarte tînără, părea a avea o strangulare care îi răpea agilitatea și zveltețea... în sfîrșit realitatea este că, deși Mochi era sigur că în Serafina exista o inimă și un talent de mare artistă și un timbru deosebit, seducător... ei nu putea spune că Gorgheggi reprezenta cu adevărat o „stea” de primă mărime. Convingerea aceasta, la care ajunsese mai de mult Mochi, pătrunse, în cele din urmă și în conștiința Serafinei; dar acesta a fost un secret pentru amîndoi, dacă se poate spune așa, o taină reciprocă despre care nici unul dintre ei niciodată nu scotea o vorbă. Tristețea lor comună a fost ceea ce i-a unit mai

mult, decât legăturile lor amoroase sau interesele de rigoare ; însă aceasta a fost și cauza unor permanente certuri care de multe ori duceau la suferințe și umiliri. Mochi, din amor propriu, din vanitate de om de afaceri, nu dorea să dea nici un pas înapoi, să se⁷ destăinuie că se înșelase și că se asociase cu Serafina pentru a profita. Nu era ea o mare artistă ? Era de statură mijlocie, și în același timp foarte frumoasă, ba chiar mai mult decât frumoasă, seducătoare. Cîntărind între faptul că nu se căsătorise și faptul că se putea despărți de afacere cînd aceasta ar fi devenit supărătoare, își luă îndrăzneala să-i comercializeze frumusețea și-i scoase el însuși destinul în cale. Serafina, trecu pentru prima oară printr-un amor de plăcută conveniență, acționa, ca atîtea altele, sedusă de va- nitatd, de imaginativitatea exaltată a femeii de teatru, de interes : primul amant, pe care-l iubise oarecum și de care fusese foarte orgolioasă, era un general francez, duce, milionar. Răzbunarea pe care și-o rezervase Mochi pentru a o face pe discipola sa să-i plătească neașteptata infidelitate, în care el o împinsese, dar care îl cam dureau, ajost să-i dea să înțeleagă că știe totul, și că ducele era cel mai bun prieten și protector al său. Cadourile pe care Serafina le ascundea, nu reprezentau nici jumătatea profitului financiar pe care trupa de teatru spera s-o obțină din această poveste de amor. întotdeauna calm, dar feroce și crud în fond, Mochi îi dădu să înțeleagă prietenei sale că această îngăduință a sa, a maestrului, va continua, deoarece era indispensabil ca părerea societății alese să se poată menține neschimbate. El nu simțea nevoia unor explicații directe; tot ce exista, în fond respingător, nu era altceva, după părerea tenorului, decât înțelegere clară ; și nu se simțea nevoia explicațiilor. De altfel, el nu renunța să fie amantul elevei sale, și uneori era cuprins de o adevărată dragoste căreia Serafina trebuia să i se supună, sau cel puțin să se prefacă. Principalul însă rămînea principalul, și atunci cînd se ivea o ocazie, Mochi revenea la rolul de soț care nu află nimic. Pentru Serafina, Bonifacio, noul curtezan, nu era din acest punct de vedere, nici mai mult nici mai puțin, iar Mochi, stăpînul, era il *babbo*¹⁶ adoptiv.

16 Tată (în lb. italiană. În orig.).

A doua rătăcire a Serafinei, la Milano, nu mai fusese spontană. O acceptă așa cum concezi la un contract cu un teatru, și asta, deoarece așa dorea celălalt, Mochi. Și ea credea că este, (le asemenea, de bun gust să se păstreze aparențele,- proceda în așa fel, ca și cum și-ar fi înșelat amantul și îndrumătorul său artistic. Și puțin îi înșela, deoarece, răzbunându-se la rîndul ei, de acel trafic la care era obligată să fie parte, îi dădea de înțeles lui Niochi că nu refuză, dar nu numai din interes și supunere față de el atențiile concrete ale curtezanilor ; pentru că, în fond, îl iubea numai pe el, maestrul său.

Mochi credea destul din toată această poveste. „Da, mă iubește acum; și mă iubește numai pe mine,- dacă nu ar fi așa, ar li fugit,- cu ceilalți se prefacă din interes și pentru a-mi face pe plac.”

Adevărul era că Gorgheggi nudși iubea tiranul, și că îi fusese necredincioasă din adîncul inimii, încă de la început,- văzîndu-se traficată însă, era atînsă în orgoliul ei, credea că Mochi era înnebunit după ea, și cînd își dădu seama că era de fapt complicele ei, ceea ce demonstra că nu era vorba de fel do nici o pasiune din partea tenorului, se simți abandonată și nenorocită, și suferi dezamăgirea femeii cochete care, fără să iubească, dorește să fie adorată. Negoțul acela infam mai mult o durea decît o dezgusta; în viața ei de teatru, în care intrase deja sedusă, îndrăgostită de viciu, nu avusese ocazia să capete noțiuni de demnitate și nici de dragoste curată ; amestecul acela de dragoste și de interes i se părea rodul profesiei înseși,- admitea că< frumusețea trebuia să fie. complementul artei pentru a-și câștiga existența, mai ales de cînd ea însăși s-a convins că niciodată nu va ajunge să fie *prima dorina assolutissima* în marile teatre.

Însă ceea ce rănea cel mai mult, ceea ce numea ea sufletul său, era complicitatea lui Mochi. „Eu aș fi făcut același lucru și singură, și el s-ar fi bucurat de respectul meu și de prietenia mea și de mîngîierile mele ori de cîte ori ar fi vrut, și beneficiul acestor infidelități ale mele le-aș fi împărțit de asemenea cu el. Ce nevoie avea ca el să se amestece în treaba asta ? Nu-mi spune nimic, însă mă împinge, mă aruncă în brațele pe care în mod firesc trebuia să-i considere drept rivali...”

Și lucrul acesta era ceea ce dorea ea acum, și anume ca el, Mochi, să plătească. Și cum ? Serafina presupunea că, Mochi, chiar dacă nu era îndrăgostit, se credea încă iubit, astfel că a-l înșela, oferindu-se cu ardoare dragostei colportoare de profituri bănești, și să înmulțească cu furie ocaziile în care se vindea , aceasta îi era răzbunarea.

Aceasta o făcea, fără să-și dea seama că participa de pe acum, în acele accese de aere de pasiune, prin pervertirea tru-pului și temperamentului său puternic, excesiv și de o vigoare nebună în delirul său de voluptate.

Cînd corpul ei solid și bine conturat, mlădios și palpitant, căzu în brațele lui Bonifacio Reyes, ea se afla puțin obosită după campania aceea teribilă a răzbunării sale ; dar și așa exaltările sale erotice erau o delicatese mult superioară pentru stomacul obișnuit cu fiertura calduță a sărmanului funcționar al lui don Diego.

El era uluit, mai ales că trăia într-o continuă beție, aproape într-o perpetuă stare de halucinații. Avea impresia că simte acele nenumărate dezmiardări (el, cel puțin, nu știa cum să le denumească), în orice moment, în toate părțile ; i se părea că toată ziua este înecat în sărutări de Serafina o vedea, o auzea, o mirosea, chiar și în camera Emmei, printre medicamentele și intimitățile rău mirositoare ale soției bolnave și mai totdeauna nespălată. I se părea straniu uneori că soția sa nu-și dădea seama că cealaltă se afla acolo, între ei doi, mai aproape de el decît ar fi trebuit să fie ea însăși.

„Ce femeie!“ gîndea nefericitul în tot momentul și în orice loc s-ar fi aflat. „Cine și-ar fi putut să-și închipuie că ar putea să existe astfel de femei ! O!... Arta este de vină..., numai o artistă poate iubi în forma aceasta atît de.,, delicios exagerată !“

Ceea ce i se părea mai nostim, ceea ce îl făcea să nu renunțe și-i aducea un plus de fericire, era contrastul dintre Serafina liniștită, obosită și meditativă și Serafina plină de păcătoșenii erotice, ■ femeia aceasta, care era toată numai patimă, flacăra, care aproape că îl speria cu țipetele și cu gesturile ei sălbatic pasionate ; Serafina care vorbea, în timp ce dezmiarda, cu un glas răgușit, gutural, ce părea să iasă direct din laringe, și care spunea lucruri atât de stranii, cuvinte care, chiar dacă ar părea de necrezut, erau și mai ațîțătoare în momentele extreme ale pasiunii ; femeia aceasta, demon al Venerei care atunci cînd se lăsa fireasca oboseală după gesturile consumate și soseau momentele de leneșă liniște și de odihnă apatică, lua înfățișări, și atitudini, aere chiar de blîndă mamă tînără care adoarme alături de leagănul unui copil. Ultimele dezmierdări ale acelor ore de încîntare bahică, dezmierdările pe care ea le făcea într-o stare de semiconștiență, păreau înîngîlieri nevinovate ale filiației sfînte, gingașe, care unește pe acela care zămislește cu cel zămislit. Atunci demonul se transforma în femeia cu voce de mamă și lacrimile de voluptate ale lui Bonifacio lăsau loc altora de înduioșare , • sufletul i se umplea cu amintiri din copilărie, cu nostalgia infantină a sinului matern.La despărțire, cînd Serafina își potrivea coafura, cu gesturi aline, obișnuite, ducîndu-și la cap, în postură de statuie, brațele de junonă, și zîmbea cu o placiditate liniștită, surîsul ei îi desena crețuri în jurul gurii și pe obraz, la fel cum unda largă a mării descrie o curbă dulce și grațioasă atunci cînd se liniștește,- și Serafina se gîndea, privind obrazul palid al năucitului ei amant, mai mult mort decît viu, din cauza emoțiilor, gîndea la Mochi, și țși spunea :

— Dacă i s-ar povesti acestui nemernic de Mochi cît de fericit a ajuns acest drăcușor de Bonifacio! Toate, toate acestea le fac numai din răzbunare. El crede că nefericitul acesta de bonifacio se mulțumește doar cu cîteva dezmierdări stupide și anoste ; nu bănuie că pe Bonifacio eu îl ucid de plăcere, și că drăcușorul va,muri printre desfătări !

bonifacio, de asemenea credea că viața pe care o duce nu-l va duce la bătrînețe, însă, în ciuda unei temeri vagi de a căpăta tuberculoză, era foarte satisfăcut de aventurile sale. El se aseamua cu eroii romanilor pe care le citea înainte de culcare, și în camera soției sale, cît timp rămînea treaz, constata cu multă satisfacție, că se putea compara cu autorii care născocceau acele minunății literare. Bonifacio resimțea o invidie puternică față de ființele privilegiate care, în afară de a avea o imaginație fierbinte, așa cum o avea el, știau să-și exprime ideile, să transpună pe hîrtie toate visele acelea în cuvinte potrivite, pitorești, și în intrigi bine susținute și interesante. Și, deși nu știa să scrie romane, știa să le trăiască, și existența sa era tot atât de romanescă <-a și a altora. Lucrul acesta îl costa serioase emoții, deoarece existau clipe cînd starea sa financiară critică, remușcările, și mai ales temerile sale, îl aduceau la marginea a ceea ce el credea că este nebunie. Totuși, toate acestea aveau o mică importanță.- în cea mai mare parte a timpului, era satisfăcut de sine. Lipsa acelor calități de exprimare, care, după

părerea lui, erau singurele lucruri ce-i lipseau pentru a fi un artist, era compensată acum prin realitatea faptelor și se simțea erou de roman ; Bonifacio n-a știut niciodată să dea expresie vieții pe care era el în stare s-o simtă ; acum însă chiar el, toate actele și isprăvile sale, erau transpunerea vie a celei mai ascunse și îndrăznețe imaginații. Și dacă nu, își spunea, nu avea decît să-și revadă* viața, la dezacordurile pe care aceasta le oferă, la riscurile ce puteau să se ivească în pasiunea sa și la felul și mărimea acestora.

, Emma, din zi în zi mai temătoare și mai irascibilă, pre- teptioasă și capricioasă, reuși să complice tratamentul bolilor salp. reale sau imaginare pînă la punctul la care însuși Bonifacio, S_n ciuda marii sale memorii și experiențe, fusese nevoit să recurgă la un registru unde își nota medicamentele, cantitatea lor și modul și orele de administrare, împreună cu alte amănunte pentru care acum căpătase competență. Cum bolnava nu era foarte sigură că suferă de toate relele de care se văicărea, temătoare de multe ori ca poțiunile să nu-i dăuneze, ba chiar să-i fie periculoase, prefera, de regulă generală, uzul extern al lor, din care cauză creștea oboseala consortului felcer, deoarece cu aceste medicamente trebuia uns și fricționat corpul sfrijit și șubred, piîn- găreț fără motiv, și slăbit, al jumătății lui stoarse ca o lămîie ; așa cum în sinea lui obișnuia să o denumească pe Emma, deoarece nemulțumirile lui Bonifacio erau de uz intern, contrar celor ce se întâmplau cu medicația Emmei. Vechiul funcționar credea că are cunoștință centimetru cu centimetru de suprafața chinuită a celui trup al soției sale, pe care el îl fricționa cînd cu putere, cînd cu delicatețe, după cum cerea pacienta ; el aplica unguentul în mod foarte calculat, cu un tact dragăstos, cu gingășie și finețe, așa cum ar fi trecut peste tors, pe spate și peste ficat, o pensulă îmbibată de iod. Acel amestec de oase și piele și de abcese supărătoare i se părea un edificiu dărăpănat pe care proprietarul îl apără împotriva lîrnăcopului municipal cu ajutorul tencuielilor și zugrăvelilor și prin înlocuirea țigiariei. „Vai ! În zadar o ajut să se refacă, o ung și o masez și o zugrăvesc ; femeia aceasta a mea, ia apă prin toate părțile, iar vintui miniei pătrunde în ea prin mii de crăpături mașina aceasta hîrbuită, nefolositoare pentru mine, — ca soț legal — îmi servește, și îmi va servi, mulți ani de acum înainte, doar pentru adăposlirea spiritului dibaci al discordiei și al contradicției. Îngerul răului nu avea nevoie de un pretext prea deosebit pentru a se putea cuibări în ea la .lei ca un vultur pe o spînzurătoare, ca o bufniță într-un turn mare și părăsit, și din situația lui de paznic mizerabil să-mi poarte un război crud.”

Adevărul este că Bonifacio exagera, atât în limbaj cât și în betesugurile soției sale, Emma, care fusese în pericol de moarte cu câteva luni în urmă, se refăcea încetul cu încetul, și energia nouă pe care o căpăta era întrebuintată în a inventa noi pretenții, alte betesuguri și în a-și face rost de unsoari care dacă nu o făceau cu adevărat să fie bolnavă, în schimb ajunseseră să-i fie o a doua natură, - fără vreo unsoare pe corp, Emma nu se simțea bine și nici fără vată aplicată pe vreun membru oarecare ; iar în ceea ce privea întâmpinările cu iod și gîdilăturile de pensulă, acestea ajunseseră pentru a fi unele dintre cele mai bune tratamente. Dar totul nu servea decît să-i înmulțească lui Reyes ocupațiile, punîndu-i astfel răbdarea la încercare. Resemnarea lui Bonifacio ajunsese atît de exagerată, încît Emma sfîrși prin a întrezări aici ceva supranatural, care îi inspira suspiciuni. Emmei, supunerea aceasta absolută nu-i prea mirosea a bine ; cu mai mult timp în urmă, înainte de a suferi ultimele umiliri, Reyes protesta cu timiditate, cu ajutorul unor fraze respectuoase ; acum, însă, nici măcar atît : tăcea și întindea pomezele. La o insultă, la o provocare, el răspundea cu un gest de grație dintre acelea care imortalizează un sfînt. În plus, în asemenea împrejurări el suporta nu numai sacrificiul inimii, ci și cel al stomacului, căci totul se sacrifică. Bonifacio nu avea nici amor propriu nici sensibilitate olfactivă ; oroarea de mirosuri părea că-i dispăruse împreună cu sentimentul propriei demnități. Ce se înîmplă acum ? Toate gesturile considerate de Emma, autocratică, drept o simplă amabilitate din partea lui Bonifacio, începeau să se transforme în motive de neîncredere și de reflecție. De ce Boci iaci o tace și tot tace ? De ce se supune atît de total ? Oare mă disprețuiește ? Oare găsește vreo compensație, alt undeva, la toate aceste necazuri ?

Într-o zi, Emma, postată pe patru labe în patul său, se odihnea, simțind trecerea miinii suave și binevoitoare a soțului, pe spatele uns și fricționat, ca și cum ar fi fost vorba de refacerea aceluia trup mizerabil, dîndu-i-se lumină. „Încă — încă !” striga ea, încruntînd sprîncenele și strîngînd buzele, savurînd, cu toate că simula dureri, o voluptate stranie pe care numai ea singură o putea înțelege.

Bonifacio, transpirînd din răspuțuri, fricționa, fricționa, neobosit, cu un zîmbet aproape serafic înfipt în obrazul lui liniștit ; ochii săi albaștri și limpezi, foarte deschiși, zîmbeau de asemenea la dulci imagini și la desfătătoare aduceri aminte. În zadar Emma bombănea, se vîlcărea, îl dojenea și-l insulta cu cuvinte grele ; aproape că nu o auzea ; Reyes își făcea datoria, și încă ■■■ mult suflet.

Emma își înălță capul, și văzînd expresia de fericire de pe fața lui Bonifacio, rămase îngrozită dinaintea unei asemenea dovezi de răbdare și de umilință incredibilă.

„Cu asta se întîmplă ceva, ceva cu totul deosebit... Pare mai tâmpit decît de obicei, și în același timp pe obrazul acesta 'xistă o expresie pe care eu nu am văzut-o niciodată.”

— Tinere, știi că ești cam distrat ?

Tinărul acela era strașnica ironie a femeii care, văzîndu-se ofilită și bolnavă, reamintea afectuosului ei soț că și el îmbălrî- nea, mulțumită nu numai anilor, ci și supărărilor acelui sclavaj conjugal.

TînSul nu răspundea prin nimic mai serios, și atunci- Emma începu să-l privească fix, și să se învîrtească împrejurul lui, pentru a vedea dacă prin vreun loc nu se arată vreo crăpătura pe unde să i se poată vedea taina, pe care cu siguranță o avea în suflet. Apoi îl mirosea. Ceva îi spunea că grație mirosului, s-ar putea descoperi ceva... A ce mirosea acel bărbat ? El îi luase odorile unsoarelor cu care o fricționa, ale levănțicăi și ale camforului. „Trebuie să-l miros cînd vine din oraș, de pe stradă”. Și, aproape ca întotdeauna, îl auzirli, afară, în brînci.

Emma dormea mult, și chiar trează fiind simțea nevoia să stea complet singură ore în șir, deoarece, în afară de intimitățile la care putea și era dator să asiste Bonifacio, existau altele mai tînuite la care nu putea fi prezent nici chiar soțul ; Unele din ele erau cele ale toaletei, secretul secretelor. La acestea se mai adăuga și faptul că păstra răul obiceiului, ca înainte de culcare să viseze cu ochii deschiși, în patul său, timp îndelungat, și în asemenea accese de trîndăvie, la fel ca în frecvențele sale accese de melancolie, Emma nu loțera prezența nici unei persoane în preajma ei. Drept consecință, Bonifacio, în ciuda strictelor sale obligații de soț felcer, avea destul timp și pentru el însuși, problema era ca Bonifacio să fie punctual la orele de serviciu ; de rest, tiranul nu îi cerea explicații.

Toate orele pe care cu timp în urmă Reyes ie trăise uitat în lume și de lumea întreagă, fără să fi fost nevoit să dea cuiva vreo socoteală despre preocupările sale, datorită lipsei sale de importanță personală, acum le dedica, întotdeauna cînd se lvea ocazia, dragostei lui. Pe Serafina o vedea la teatru, acasă și .în lungile plimbări pe care le făceau împreună prin locuri fparte discrete sau îndepărtate de oraș.

În ziua aceea, după ce se spălă bine cu bureți mari și de calitate, modă pe care o învățase observînd-o pe Gorghegci în camera ei de toaletă, ieși sîrind din două în două treptele ■scării.

Și își spunea : „Ce importanță are că aici sînt rob și mirws urît a spițerie, dacă în altă parte sînt slăpînul celui mai frumos imperiu, siăpîn atotputernic al voinței celei mai demne de a fi supusă, și mă așteaptă un alcov de trandafiri și de parfum uri, despre care chiar dacă nu știu precis dacă sînt orientale, re! puțin te înnebunesc?”

Bonifacio era sigur ca această viață a lui era o rostogolire în abis ; că nu se puteau sfîrși cu bine toate acestea, era lucru dar ; dar acum... acum, după toate cele întîmplate, și din cele ci li ie în cărțile romantice, de care era pasionat din zi în zi mai mult, învățase că „peștele nu se prinde la mal” ; că un barba! cu mari pasiuni, așa cum, fără îndoială, era el, și pornii pe aventuri extraordinare, • trebuie să sfîrșească sau în infern, sau, cei puțin, iu ghearele soției sale, și într-o totală încetare de plăți față de don Juan Nepomuceno.

Gîndindu-so* ia don Juan Nenomuceno 11 trecu frisoane deoarece își reaminti că cei șapte mii de reali ni providențialei restituiri se evaporaseră pînă într-atît incît as- i.izi nu mai avea decît două mii. Restul rămăseseră iu miinile Serafinei, fie sub formă de daruri, fie ca bani lichizi, deoarece o anumită categorie de cheltuieli indispensabile nu ar fi fost bine să le fi făcut el însuși, de teamă ca secretul dragostei lui să nu fie cunoscut și dat în vileag de către comercianți. Cu ce obraz ar îi cerut el la o prăvălie pudră din cea mai fină, jartiere do mătase, ciorapi brodați și chiloți de damă eu tiv mare ?

În ceea ce-l privea pe Mochi, acesta nil mai pomenea nimic despre bani, nici pentru a cere, și nici pentru a plăti ceea ce datora. „În probleme de bani”, Reyes nu era dispus să se (podească ,■ își închipuia că întreaga datorie a Statului spaniol era o problemă personală a sa, a lui însuși. La început, o mic de reali; apoi iar o mie; acum șapte mii de restituit!... Lumea, lumea întreaga în formă de cifre! Nu, el nu calcula în arest fel; el nu-și însemna sumele- fixe și nici măcar nu ținea o evidență a tuturor banilor cheltuiți ; el își aminti că la început împrumutase ceea ce îi lipsea ; apoi, mult mai mult, și, în sfîrșit că făptuise marele sacrilegiu de a profana o sumă sfîntă, produs al secretului confesional, cheltuind-o pentru un corset regesc, pentru niște vase de flori pictate cu scene chinezești, în inele, flori și chiloți de damă... Oroare ! „Da, oroare ; însă ce puteam face ? Odată pe panta asta, aflat în puterea cuiva... Însăși acei lucru teribil de a fi cheltuit atîția bani ce nu-i aparțineau arăta intensitatea, forța irezistibilă a pasiunii sale. Așadar, înainte.” Adevărul este că mai a-Vea mult de furcă. Don Juan Nepomuceno îl avea la mină, și putea să facă din el tot ceea ce ar^fi dorit.

Puțin cîte puțin' figura lui Nepomuceno, a nesuferitului și odiosului Nepomuceno, creștea în imaginația îngrozită a lui Bonifacio: mai ales favoriții aceia cenușii, în care nenorocitul vedea simbolul tuturor matematicilor aplicate, finanțelor, simbolul detestabilelor interese materiale, al cîștigului, al prudenței și al economiilor... și al înșelăciunilor poate; favoriții aceia crescuseră, atingînd norii, și firele cenușii și linse ale vîrfurilor lor se cufundau în imensul abis. Toate tunetele și fulgerele asupra lor Bonifacio, care iubea literatura, ura cifrele, și în ce privește aritmetica, el spunea că înțelege totul afara de împărțire; lucrul acesta, de a calcula „de cîte ori intră asta în asta”, îi depășea puterea sa de înțelegere; ajungînd la punctul de împărțire că asta nu intră în asta (sau nu cuprinde, cum obișnuia să zică el), îl apucau sudorile, devenea un netot și simțea grețuri în stomac, • ei bine, Nepomuceno, doar prin simpla lui prezență, chiar numai în gînd, îi producea același efect ca o împărțire în care mai rămînea un rest. Matematic, acest Nepomuceno nu putea fi cuprins în nici un număr rotund.

Ceea ce-l îngrijora mai mult era și faptul că perfidul tăcea ca un tidalos. Nu-i spusese nici un cuvînt după ce aflase și plătise faimosul împrumut al lui don Benito; este clar că nici nu pomenise ceva în această problemă; din această cauză, el se afla în situația unui condamnat la moarte care, cu ochii legați, aștepta lovitura călăului, și foarte surprins, fără a-și pierde teama însă, simte că timpul trece și lovitura nu mai sosește. În alt mod își închipuia și Reyes situația, cu creierul lui întotdeauna fecund în alegorii și în tot felul de împliniri fantastice; își închipuia că la picioarele sale exista o mina mare, că el era sigur că focul fusese aprins la fitil... De ce întîrzie explozia? Oare se udase praful de pușcă? Se udase fitilul? Nu; el era convins că Nepomuceno era uscat, bine uscatsă fi fost fitilul mai lung decît și-l imaginase el; focul făcea ocoluri, însă explozia va veni, nu se putea să nu se producă!; chiar așa, aducea mulțumiri lui Dumnezeu pentru acest interval de timp care îi permitea să se dedice pasiunii sale, fără complicații economice, care ar fi stricat totul!

Bonifacio sosi la repetiție, mirosind a apă de colgnie, surî-zător și arrogant atît pe cît putea el fi. Pe scenă, larmă mare. Ziua aceea, acolo în încăperea, era o zi plină cu soare, în ciuda faptului că puțină lumină putea pătrunde pînă la scenă și în sală, prin ușile lojilor și prin ventilatoarele din tavansoarele pe care Reyes îl văzu acolo era un soare moral (dorea să spună că toți erau mulțumiți); Mochi plătise, și ranchiunile luaseră sfîrșit sau, cel puțin, rămîneau ascunse baritonul o zeflemisea pe con- traaltistă, dirijorul pe bas, Mochi pe o doamnă din cor și Cl«5r- < ghegi umbla de colo-colo, împărțind zimbete și saluturi cu glas de păsărică; avea pentru toți cochetării nevinovate, dovezi de dragoste prin glas și gest, • pentru cei de pe scenă, pentru toți domnii de ia parter și din loji, și chiar pentru cutare sau cutare instrumentist care cînta fals sau pierdea tactul. Serafina, radioasă, ierta cu un cuvînt discret sau cu o înclinare din cap și-și asuma răspunderea. Uneori dirijorul spunea: „Christoase!”, și-l

privea cu prefăcută supărare pe trompetist, • atunci ea își ridica umerii și-și mușca viriul limbii cu o îndârjire de liceana, pentru a spune imediat, plină de dăruire :

— Maestre, maestre... *senti, non c'colpevolc, questo signore, sono io.*

— Ce glas muzical! Ce inimă ! gîndea Bonifacio în timp ce intră în loja prietenilor săi.

Într-o seară, în salonul de la etaj al cafenelei Oliva, se pregătea un festin pentru douăsprezece persoane. Era o încăpere întunecoasă care vicioșilor din tîrg și patronului localului îi se părea foarte intimă și foarte potrivită pentru discreții, așa cam spuneau ei!

Băiatul care cînta la chitară, împreună cu alți doi colegi ai săi, își dădeau toată silința să aranjeze serviciile pe masă, deoarece cei care veneau să cineze erau cei de la operă ; și... culmea privilegiului, se aștepta și sosirea cîntăreților; trebuia să vină soprana, contraaltista, o soră de-a acesteia, și fecioara de Serafina, care în afișe figura cu rolul dubios de *alia sopranei*.

•Singurul invitat care nu făcea parte din lumea artiștilor era Bonifacio ; dar era în schimb plin de orgoliu artistic. Amintin- du-și că ora stabilită pentru această cină era din cele pe care soția lui le avea rezervate pentru ultimele fricțiuni — și pentru a nu pierde petrecerea — Bonifacio spuse că va veni la sfîrșitul mesei și la cafea, cu grijă sa nu întîrzie. Ceea ce nu știa el, era că fusese invitat la local pentru a suporta nota de plată. Lutrul acesta l-a aflat mai tîrziu,. cînd, beat de dragoste și de puțină benedictină *non sanda*, căzuse într-o stare de euforie și bună dispoziție generală în care vedea totul în roz fără a mai ține seama cum organismul său ruinat, contrar bunelor aparențe pe care persoana sa le iradia celor din jur.

Ajunse în clipa cînd instrumentiștii și cîntăreții savurau punciul *a la romana* pe care Mochi 51 indusese în lista cinei. Momentul a fost primit cu aclamații la care au luat parte și doamnele. Fără să-și dea seama cum — și pe cînd emoția produsă de o asemenea primire încă îl mai menținea pe jumătate zăpăcit —

Reyes se pomeni alături de idolul său, Serafina, care minease mull și băuse pe măsură. Era foarte roșie la față, și din ochi îi țîșneau seînteii. Cit timp îl avu pe Bonifacio alături, își puse un picior peste el, un picior fără

pantof, încălțat în ciorap de mătase.

— Copilașule ! spuse, apropiindu-și obrazul de urechea lui, puți a colonie!

Și îl lovi în glezna piciorului, peste pantaloni, cu piciorul descălțat. Bonifacio se înroși, nu din cauza piciorului, ci din cauza coloniei; mirosul acela era semnul sclaviei sale domestice.

„Dacă eu nu aș mirosi a colonie, a ce altceva aș putea să mirosi”, gândi el. Însă uită imediat de rușinea sa auzind-o pe Serafina care, devenind foarte serioasă, cu vocea puțin răgușită, așa cum îi vorbea mereu în intimitate, îi spuse din nou aproape de ureche :

— Apropie-té mai tare, aici, nimeni nu vedé nimic... toți șînt beți.

Și fără a mai aștepta răspunsul, și mai înainte ca Bonifacio să facă vreun gest, ea, dintr-odată, fără să se ridice în picioare, își apropie scaunul de cel al bărbatului, și ambele trupuri rămaseră lipite unul de altul. Combinația aceea do parfumuri puternice, însă fine, amestecate cu parfumul natural al cîntăretei, îi provoca întotdeauna lui Bonifacio cele mai violente crize amoroase. Teama îi dispăru și, amețit de acea apropiere fierbinte și parfumată a iubitei lui, și, ca și cum aceasta ar fi fost o neînsemnată beție, se lăsă sedus de viclesugurile lui Moehi, care îl invită fără încetare să bea din toate. Reyes bău puncti, șampanie, apoi benedictina, și acum nemaiavînd trează cunoștința pentru a putea respinge excesele pe care și le permiteau baritonul și contraal- tista, și încă o altă pereche?, consimți să închine paharul ca pentru final, cînd din toate părțile era solicitat să-și descarce inima în fata acestei prietenii artistice, „nu pentru că ar fi nouă, gindea el, și cu atît mai puțin durabilă și adtncă”.

Pînă atunci, beat cu adevărat Bonifacio nu fusese niciodată ; ceva mai mult decît vesel, da, chiar dacă nu de multe ori, și numai cînd se afla în asemenea stare își dezlega puțin limba, și spunea cu aproximație ceva asemănător cu ceea ce'ăi ardea sufletil.

Își privi, cu ochii plini de candoare iubita, dacă era bine sau rau ceea ce făcea, să închine un pahar ; Gorgheggi aprobă toastul cu o strîngere de miini pe ascuns, și ștersul flautist se ridică printre aplauze.

- Doamnelor și domnilor — spuse eu un pahar de apă în mină - recunoștința mea este atât de mare, emoția care măcuprinde este de o asemenea mărime, că... o spun și nu-mi pare rău, eu, Bonifacio Reyes,, suport toate cheltuielile... asta înseamnă, toată mîncarea și toată băutura... inclusiv răcoritoarele...

— Beniño, spuse Bonifacio, adresîndu-se unui chelner, cred că ai auzit, totul mă privește!

Exlamații și strigăte de „Bravo!”. Mochi zimbea satisfăcut. <>șă cum poate fi un profet care își vede îndeplinita prezicerea sa. „

— Eu plătesc totul și nu interesează pe nimeni lucrul acesta. Chiar dacă dau ultimul ban, asta este... Nu permit nimănui să se atingă de viața mea particulară. Aici era durerea lui cea ;nare!... Viața particulară a unei vieți străine este un lucru sfînt. *urca sanctorum...*

. — *Sanda Sanctorum!* — îl întrerupse un suflor care fusese și seminarist. (Voci : „Liniște ! Afară !”)

— Bine : *sanctorum omnium*. Domnilor, eu nu pot... nici nu sînt dator, nu vreau, nu știu să spun tot ce reprezintă pentru mine dragostea voastră... Eu iubesc arta... dar nu știu să o exprim ; îmi lipsește forma, inima mea însă, este artistică ; arta și dragostea sînt două aspecte ale aceleiași lucru, aversul și reversul medaliei frumuseții, că să spunem așa. (Bravo! Uimire printre artiști !) Eu am citit cile ceva în viața mea... eu înțeleg că viața de cîine pe care am dus-o mereu în acest tîrg blestemat a fost meschină, mizerabilă... o urăsc ! Aici toți mă disprețuiesc și îmi dau aceeași atenție ca unui cîine de pripas, bătrîn și știrb... toate acestea numai din cauză că am un caracter fin și disprețuiesc bunurile strict materiale, aurul ticălos și, mai cu seamă, industria și comerțul... Nu știu să fac negoț, nu știu să fac intrigi, nu știu să mă prezint în societate... prin urmare sînt un caraghios, un stupid ; îmi dau seama, simt... eu știu că la mijloc există ceva... , Ei bine, voi, artiștii, căroră de asemeni vă poartă prea puțin respect acești negustorași sedentari, scaili aceștia, încuiații aceștia de provincie, voi mă înțelegeți, mă tolerați, mă răsfățați, mă aplaudați, ați acceptat tovărășia mea și...”

Bonifacio era palid, mesteca cuvintele, se smiorcăia, și emoția sa ridicolă nu li s-a părut la fel și celor prezenți care, pentru cîteva momente, fără a striga și nici măcar a se mișca, îl ascultau pe bietul om, cu interes, cu seriozitate, uluiți de a auzi de la un nefericit, de la un om exaltat, ceva ce le mergea la inimă, îi mîgulea și îi înduioșa.

Oratorului nu-i lipseau cuvintele, însă lacrimile îl podideau ; afară de aceasta, blestematele de picioare i se muiau, ca de obi-cei, și aproape că atinsese fata de masa cu bărbia, cînd continuă să spună :

— Vai, prietenii mei.* Prietene Mochi, scumpe Gaetano (baritonul), nu va puteți da seama cită plăcere îmi face că bietul Reyes, părăsit, disprețuit, umilit, este înțeles și iubit de artiști. Dacă aș fi avut curaj, aș fi fugit cu voi, aș fi fost ultimul printre dumneavoastră, însă în schimb, un artist liber, fără teamă de viitor, negîndindu-mă decît la muzică... Credeți că nu vă înțeleg ? De cîte ori nu citesc pe chipul vostru preocupările și grijile nesigurei zile de mîine ! Inșă, cu încetul arta vă dă liniștea sufletească, vă readuce la viața voastră plină de uitare; aplauzele sînt cel mai bun balsam pentru sufletul vostru, dragostea pură pentru cînt vă înfrumusețează și vă face să uitați realitățile vieții... Și ultimul dintre voi, Cornelio, care nu posedă mai mult decît un costum de vară care este și de iarnă, uită sau disprețuiește această mizerie și se entuziasmează cînd strigă, plin de inspirație artistică, în rolul său de corist distins, chestia aceia a *Lucreției: Viva il Maciera!* (Aplauze și strigăte de bravo îl întrerup pe orator. Coristul cu aluzia, care este prezent și, într-adevăr, lucește într-un costum demn de tropice și foarte uzat, îl îmbrățișează pe Reyes, care și el îl îmbrățișează printre lacrimi).

A dorit să mai continue, însă nu a putut, • s-a prăbușit pe scaunul său ca un sac, și Serafina, mindră de acest discurs neașteptat și de discreția cu care amantul său se abținuse să facă aluzie la ea, îl felicită cu o strîngere de mină, și cu o alta lovitură mai energică, cu piciorul.

Mochi se apropie de erou, îl îmbrățișează și-i spune la ureche, freeîndu-și obrazurile :

— Bonifacio, cît îți datorez, ce mult prețuiești, nu te va uita niciodată acest biet artist necunoscut și neapreciat.

Lacrimile lui Mochi, amestecate cu praful de orez, ce nu fusese curățat bine în seara aceea, cad peste obrazul improvizatului amfitrion, căruia de abia îi rămase putere să mai poată țîlindi... Dar, pe neașteptate face un salt, și, livid, și cu brațui încordat, arală cu mina cadranel ceasului pe care îl are în f*ță.

— E ora ! strigă înspăimîntat și caută să se îndepărteze de masă și s-o ia la fugă...

— Ce oră? — întreabă toți.

— E ora la care...

Bonifacio o privi pe Serafina cu niște ochi care imploră compătimire și cer a fi înțeleși

— Serafina înțelese ; știa ceva, nu chiar totul, despre atmosfera familială a lui Bonifacio. Lăsați-l, lăsați-l să iasă, are de lucru în orele acestea, de la care nu poate lipsi... nu știu ce, însă esle ceva serios ; lăsați-l să iasă.

Reyes sărută cu melancolica și lipicioasa sa privire pe idolul său, căci altfel nu putea, și, înduioșat de recunoștință, pomi pe scări... Actorii îl lăsară să plece, dar îl priviră pe Mochi ca și cum l-ar întreba ceva pe care el trebuia să ghicească.

Mochi, surîzător, liniștit, răsucindu-și mustața ascuțită, ghici, într-adevăr, și spuse :

— O, domnilor, nici 6 grijă ! Cuvintul lui e sfînt; aici, în local îl cunosc toți și știu că nu există ban mai sigur decît cel al domnului Reyes. Dacă nu a achitat nota chiar acum, se dato- rește probabil sau uitării,, sau pentru a nu ne ofensa.

— Așa este, spuse baritonul, asta ar fi însemnat limitarea consumației...

— Da, se vede că este un domn.

Cu toții au fost de acord că Bonifacio va plăti tot ce se va consuma în seara aceea.

În ce îl privește pe Reyes, el constată, cu multă plăcere, ca beția îi dispăru pe drum. Era sigur că răcoarea nopții îl va înviora și-i va da curajul de a da ochii cu Emma, soția sa.

— Da, sînt liniștit, trebuie să fiu liniștii,• cînd voi pătrunde în camera ei, instinctul de conservare, ca să zicem așa, mă va face să fiu pe deplin lucid, și Emma nu va simți nimic. Se prea poate ca ea să fi adormit și, în cazul acesta, pînă mîine nu va fi nici o ceartă din cauza întîrzierii mele ; și pînă mîine, eu voi fi tot atît de pur față de vin, ca și Coranul.

Ajuns acasă, descuie ușa cu șperaclul său, aprinse o lumină, urcă în vîrful picioarelor și intră în camerele soției sale. O lămpiță de noapte, ascunsă printre cristaluri mate, de un alb trandafiriu, lumina dintr-un colț al budoarului. În alcovul unde dorme^ Emma, domina întunericul,• puțina lumină ce ajungea pînă acolo servea doar să dea contururi absurde și fantastice celor mai neînsemnate obiecte.

Bonifacio se apropie de pat pe dibuite, întinzînd gîtul, făcînd ochi mari și călcînd într-un mod aparte pe care el îl descoperise pentru a face ca cizmele sale să nu scîrîie, așa cum obișnuiau. Aceasta era una dintre fatalitățile la care se credea expus de legea destinului vrăjmaș; tălpile încălțăminte sale erau întotdeauna zgomotoase.

Apropiindu-se de soția sa își reaminti de maurul din Veneția, a cărui poveste o știa din opera lui Rossini; da, el era Otello și soția sa Desdemona... numai că invers, adică, el devenea un. Desdemon și soția lui putea foarte bine să fie o Otelia, căci pentru aceasta nu-i lipsea caracterul.

Esențialul, pentru moment, era să verifice dacă Emma dormea.

El imploră lucrul acesta Creatorului Suprem, cu toată ardoarea inimii sale. Trecuseră cincisprezece minute de la ora stabilirii pentru ultimele fricțiuni ale serii.

— Cel puțin tace, se gîndi acum, cînd în sfârșit era mai calm, deoarece picioarele lui se poticniră de cele ale patului.

Din păcate, liniștea nu era o dovadă de sonul; ceva mai mult, cu toate că ținea ochii închiși, nu exista dovadă, deoarece de multe ori, pentru a-și bate joc de el, pentru a-l pedepsi, tăcea, așa, cu ochii închiși, și nu răspundea chiar dacă o chema. Acest lucru era teribil, numai să-l gîndești ! Însă cum putea să uite că de multe ori acea tăcere se sfîrșea cu o palmă și cu un „la ! Du-te să nu te mai văd !... Infam, trădător, soț nenorocit, nemernic!" etc., etc.

Toate acestea fac parte acum de istorie; Reyes știa că dacă într-o zi i s-ar fi năzărit să-și scrie memoriile — și de ce mi le-ar scrie? —, va fi dator să omită chestia cu palmele, deoarece în artă nu pot intra anumite lucruri triste ale realității din cale afara de mizerabile, și s-ar abține a le scrie, și vor fi numai lucruri plăcute, artistice ; clar, de le-ar fi omis sau nu, palmele erau un adevăr istoric. Prea multe nu au fost, totuși au fost. Și se simțea dator să se confeseze, că la rigoare, la rigoare, nu-i ofensau prea mult; prefera o palniă, dacă era la îndemină, în locul țipetelor, tărăboiul, cît mai puțin. Pe deasupra, Emma, cînd îl insulta, se repeta ; da, se repeta de sute de ori, și lucrul acesta îl dezgusta. Adevărul este că și atunci cînd îl pâlmuia se repeta, dar nu întotdeauna la fel.

Emula ținea ochii închiși. Soțul ei nu avea încredere, și apropie o ureche de gura ei. Respirația sa avea ritmul regulat al somnului. Putea fi simulai. Nu se știa dacă doarme sau nu. Cit privește să o strige, de la un timp încoace renunțase la o asemenea încercare. Prefera să stea acolo, cu capul aplecat spre obrazul presupusei bolnave deoarece, în orice caz, va fi evidențiat că el, Bonifacio își îndeplinise datoria căutând să afle dacă somnul soției sale era real sau simulai. Dacă treceau trei sau patru minute, o declara pe Emma lipsă la apel și se retrăgea satisfăcut considerând că și-a îndeplinit datoria. Putea, în ziua următoare, să-j reproșeze delăsarea ei, uitarea etc., etc., însă ei era sigur că se plîngea fără temei, deoarece își zicea : „Dacă era trează, știe destul de bine că n-am lipsit de la datorie, ■ dacă dormea, ce nevoie mai avea de mine?”Trecură cele patru minute de așteptare, și Reyes dori, date în ml împrejurările excepționale, să prelungească experiența.

La cinci minute, Emma deschise ochii nemăsurat de mari, >i ai un calm rece și leneș spuse, cu un glas stins ce-l îngrozea mtodeauna pe Bonifacio.

- Miroși a pudră.

În romanele romantice din epoca aceea, autorii întrebunțau toartei curent, în împrejurări critice, această frază expresivă : „De-ar fi căzut trăznul la picioare, lui nu i-ar fi produs spaimă mai mare!”.

Reyes, fără să vrea, își spuse lui însuși în adîncul sufletu- m, ceva asemănător, ca importanță, cu formula „trăznul de 111i-ar fi căzut la picioare, etc.” și printr-o asociație de idei, adăugă pe cont propriu : „Trăznul afurisit, străpunge-mă! Blestemată să-mi fie soarta!”

— Miroși, a pudră, repetă Emma.

Nici acum Reyes nu răspunse. În schimb, gîndi : „Sînt ne- norocos în toate, chiar și Providența este nedreaptă cu mine ; mă pedepsește chiar cînd nu merit; oi fi mirosit pînă acum de o sută de ori a pudră, și nimic... și astăzi... că nu există motiv... astăzi cînd n-a fost nimic...” Deodată își aduse aminte de Mochi, de îmbrățișarea sa și de faptul că, e adevărat, lacrimile de om beat cu care îl udase, miroseau a pudră. „Bleg blestemat ce sînt! gîndi; ea, ea a fost de vină... îmbrățișarea lui Mochi... și acum ce situație neplăcută, ce fortună ! Pentru că, cine îi poate spune acesteia: Uite, da, miros a pudră, asta din cauză că... m-a îmbrățișat și m-a sărutat... tenorul companiei italiene?”

— Miroși a pudră, spuse pentru a treia oară soția sa, trează.

Și spre marea surpriză a soțului, un braț care ieșise de sub plapumă nu se întinse cu intenție agresivă, ci cuprinse în- r-un mod foarte plăcut capul lui Bonifacio și-l strinse fără minié. \cum Emma putea să. miroasă foarte de aproape capul lui Reyes. și acesta ajunsese să creadă că nu-l mai mirosea cu nasul, r i cu -dinții. Se temu de o perfidie din partea acestei ființe care avea plăcerea de a simula moartea,- se temu, Dumnezeu să-) apere, de o mușcătură groaznică ,la vena jugulară, de o hemoragie care nu va mai putea fi oprită ; însă dindu-se înapoi cu o sfortare ușoară, simți

peste ceafă greutatea a două brațe ce se strîngeau cu o asemenea înverșunare, ce nu se putea confunda nici cu violența și nici cu o durere vătămătoare ; și sfîrși prin a înțelege, foarte surprins, că era vorba de altceva, atunci cînd auzi un geamăt răgușit și alintat, de o voluptate somnolentă, poruncitoare în plin abandon, geamăt pe care el îl cunoștea foarte bine, și a cărui semnificație nu se putea confunda cu nimic. Toate acestea însemnau renașterea unei inițiative conjugale abandonată un timp îndelungat. În intimitatea intimităților, Roni- iacio nu deținea o autoritate de importanța cetii ce îi (n)sesa conferită pentru treburile gospodărești ; din spontaneitatea ei nu se putea spera și nici admite mare lucru. Dacă trîznulul ar fi căzut la picioarele ei... și dacă deodată s-ar fi transformat într-o ploaie de petale nu i-ar fi produs o surpriză mai mare amantului Serafinei ca această atitudine a soției sale, somnolentă și capricioasă ; însă fără a se recurge la cercetarea unor cauze mai apropiate sau mai îndepărtate, Bonifacio își făcu socotelile, și își spuse în forul său intim, fără a mai examina exactitatea frazei, „să tratăm totul cu indiferență” ; și — la chemările soției sale făcute prin semne care aminteau clipele de dragoste Si dăruire din timpul unei luni de miere foarte îndepărtate — răspunse cu alte semne apreciate la justa lor valoare.

„Asta nu înseamnă infidelitate”, gîndi Reyes,• asta înseamnă „scape cine poate”. Conștiința $\{u_i, f_a\}_{\infty}$ conștiință a romanticului pasionat de principii, îl acuza, îi spunea că recentele ameteți ale petrecerii îi dădeau o înșuflețire ce nu era o prefăcătorie ; o fi încă un rest de beție, mulțumire, nostalgie a junii de miere sau orice ar fi, fapt este că cei care, ru puțin timp în urma, ținuse un toast artiștilor, nu se simțea dezgustat, cituși de puțin, îndeplinind în seara aceea obligațiile sale cele mai elementare de soț ; la surpriza pe care i-o produse strania atitudine a Emmei, urmară imediat multe alte surprize, să le zicem dintre cele ce nu pot fi descrise, surprize care îl învățară acolo printre ci se că acela care se crede că știe multe nu știe nimic, că aparențele înșală, că teamă ta face sa vezi ceea ce în realitate nu există, și viceversa ; în sfîrșit, fapt este că, sau era excesiv de bănuitor, sau avea vedenii, sau nevasta lui nu trăgea să moară așa cum afirma ea, și că nici găini și nici cotlete nu ar fi fost nevoie să se jure că nu le poate digera, sau să se declare otrăvită de cele mai alese vinuri, toate lăsînd să se întrevadă efectele în acea „fire” : că unsorile și vata produsă o... regenerare... ceva asemănător cu o plantă care crește în întuneric, palidă, însă nu lipsită de sevă. Conștiința atît de sucită a devotatului amant și a soțului păcătoșit resimți adînci remușcări, în timp ce între vis și veghe Bonifacio, se abandona, jumătate din teamă, pentru a o dezorienta, așa cum spunea el, jumătate dintr-un fel de voluptate nouă și pe care o considera teratologică, se abandona, deci dragostei fizice, nu cu prea mare originalitate.

desigur, însă, da, cu o spontaneitate care îi mustra cel mai mult c itata conștiința de amant. Originalitatea nu exista, nu , - fraze, țipete înăbușite,

atitudini, noutăți intime ale plăcerii, pe care Emma le primea cu vagi proteste și sfîrșea prin a le savura cu o desfătare epileptică, și pentru a învăța cu infailibilitatea instinctului care îndeamnă la păcat; toate acestea erau o copie a celeilalte pasiuni, și revelau stilul lui Gorgheggi. Chiar în noaptea aceea, Bonifacio își auzi nevasta în delirul dragostei, pe care el îl dorea întotdeauna pentru plăcerea lui fizică (pentru a-i deosebi de celălalt), ■ auzi la Emma interjecții și cuvinte din dicționarul drăgăstos al iubitei sale, și văzu la ea un fel de dezmiardări serafinești, • toate aceste gesturi și intimități erau transmise nevastei sale, ca o boală, ca pe o lepră ; îi molipsise dragostea italienei ; și de la ea, acest fapt care protesta era conștiința soțului, cea a tatălui de familie... ipoteză ce exista în el, în Bonifacio Reyes. „Asta înseamnă a păta patul nupțial cu un fel de boală tainică... morală... își zicea, și asta înseamnă, mai ales. să nu țin seama de datoriile mele... de credincios amant romantic și cu suflet de artist.”

Toate aceste remușcări însă, amestecate și confuze, îi defilau acolo în adînc ut bietului lui creier, printre aburii alcoolurilor pe care îi crezuse risipiți și care de fapt era doar puțin mai atenuați, în timp ce capul îi era greu ca de plumb ; pe de altă parte dezenergizarea exaltată, bolnăvicioasă, care-i slei toate puterile. în brațele Emmei, Bonifacio auzea din cînd în cînd strigate ce se spărgeau înlăuntrul capului. „Bonifacio! Reyes! Bonifacio !” îi spuneau acele izbucniri groaznice și pătimașe amin-tindu-și în același timp de vocea baritonului, și cea a basului, și a aceleia care cînta, în *Lucrezzia, Vivva il Madera!*

Sosiră zorile și trista pereche adormi. Emma se trezi la ora zece, își aminli de toate, zîmbi și se întinse languros ca o pisică, și-i dădu soțului o lovitură de picior în tibie spunînd :

— Bonifacio, hai sus !, va veni Eufemia.

Eufemia era fecioara care trebuia să-i aducă Emmei o ceașcă de ciocolată exact la ora zece și un sfert; nu dorea ca fetița să afle că soții s-au aflat noaptea împreună.

Cînd Bonifacio se trezi la realitate, așa cum își spunea sieși la puțin timp după ce își reveni în fire, primul lucru pe care îl făcu a fost să caște, însă al doilea... a fost o dorință arzătoare de nemărginire, de regenerare prin dragoste și, mai ales, o sete materială nu mai puțin intensă, și o dorință aprinsă de a continua sa doarmă. Dealtminteri, nici nu dorea să se gîndească la situația lui; se simțea îngrozit din mai multe privințe. Cum însă Emma repeta lovitura cu piciorul desculț în osul lui de la piciorul drept, Bonifacio traduse exclamația sa spunînd :

— „Mi-e tare sete... Pentru Dumnezeu, puțînd apă ! Chiar dacă este sirop!...”

— Tu, auzi, știi ce-ți spun ? Scoală-te mai înainte să vină fetița... Dacă ție nu ți-e rușine, apoi mie-mi este.

Și cu energia ce o caracteriza și care îl făcu pe Reyes să gîncească de o mie de ori că soția sa ar fi fost un excelent tip de acțiune, un bărbat politic, un comandant — vreau să spun că, uzînd de aceste calități — Emma îl azvîrli cu lovituri de picior din patul nupțial. Reyes nu mai avu altă soluție decît să se îmbrace, doar provizoriu, în mare grabă și în fugă, și fără alte explicații să iasă din camera soției sale pe jumătate dezbrăcat, desculț, căci își ducea cizmele în mină (cum putea încălța cizme și nu papuci, dîndu-se jos din pat ?) și poticnindu-se de tot ce întîlnea în coridoare, traversă sufrageria, bău dintr-un pahar de apă uitat acolo în timpul nopții, ajunse în camera sa, se dezbracă în grabă și rupîndu-și nasturii ,• între timp, se văzu în patul său, în acel pat pe care îl considera cu-adevărat al său și se gîndi să-și facă un proces de conștiință pentru purtarea lui foarte contradictorie din acea noapte ; însă partea fizică învinse și răcoarea plăcută a patului neted, gingășia saltelei bine afinate îl azvîrliră, ca pe o sirenă învingătoare, în cea mai mare adin- cime a mării somnului, făcînd să se rostogolească peste capul său valuri de odihnă și de uitare.

IX

Dormi buștean, însă nu mult. Reveni la viață ca un înviat din morți făcînd cu ochiul luminii puternice de amiază, a uinei raze de soare care printr-o crăpătură a ferestrei prost închisă se strecura pînă-n vîrfurile nasului lui, supărîndu-l mai ales între sprîncene.

Raza aceea de lumină îi reamintea razele mistice de pe stampele din cărți bisericești, ■ el văzuse în pictură că sfinților în stare de detențiune, și chiar celor aflați în mijlocul cîmpului, obișnuiau să le cadă peste cap raze de soare asemănătoare celei care îl deranja pe el. Dacă el ar fi fost idolatru (de n-ar fi), arfi văzut în aceasta mîna Providenței. Nu era idolatru, însă credea în Judecătorul Suprem și în justiția lui, care avea drept principal ajutor conștiința. Fără îndoială, situația sa, a lui Reyes, se complica începînd din noaptea trecută. „Miroși a pudră”, îi spusese soția înșelată; spusese de trei ori, și în loc să se supere... să-l otrăvească sau să-l spînzure... s-a întîmplat ceva nemaipomenit !...

Și ajungînd aici îi apărură pieziș, în fața imaginației, cărnurile soției sale, așa cum le zărise în goană, cînd aproape se lumină de ziuă, ieșind din patul conjugai. Nu era același lucru, ceea ce crezuse că vede în delirul sau în exaltarea beției, și realitatea ce-i apăruse odată cu sosirea dimineții,- și chiar realitatea aceasta întrecea cu mult starea pe care în mod verosimil ci putut-o atribui așa-ziselor farmece ascunse și probabil ofilite ale soției sale. Cum a fost posibil ?! Bonifacio nu putea să-și explice . nimicdeoarece, filozof cum numai ei putea fi, adept al reflecțiilor nu grăbite ci prudente despre toate întîmplările vieții, importante sau nu, el făcea parte din acei gînditori care se găsesc din abundență și care nu fac decît să se învîrtească în jurul unor idei cunoscute, alambicîndu-le, el însă nu putea descoperi, nu putea pătrunde în regiuni noi și, pe scurt, pe cale de istețime, pentru a întîlni cauza fenomenelor naturale sau sociologice, și era tot atît de șters ca atîția alți filozofi celebri care, într-un cuvînt, nu reușesc să descoasă realității poznașe nici unul din ultimele ei secrete. Bonifacio chibzui mult, însă nu reuși să dea de miezul problemei și anume cum putea ca soția sa, prefăcîndu-se pe jumătate- moartă, să aibă acele ascunzișuri intime deloc de disprețuit, cu toate că erau de o paloare și de o gingășie care o îndepărta de la anumite calități ale materiei vii. Puteai să crezi că între vata, unguentele și ambianța căldută a așternutului parfumat s-ar fi produs o vigoare arlifi, cială... de falsă carnalitate. În sfîrșit, Bonifacio se pierdea în presupuneri și nerozii, și sfîrșea prin a respinge toate ipotezele împotriva cărora se împotriveau toate textele din învățămîntul secundar pe ca'rb el le citise în anii aceia, cu intenția (inspirată Je o publicație, vorbind despre progresul și despre erudiția clasei de mijloc), de a deveni un fiu demn al secolului său și de a se regenera prin știință'. Nu, nu putea fi ,• toate legile fizico-ma- tematice se opuneau ca vata să poată fi asimilabilă și să se transforme în fibrină și în alte ingrediente ale vicleniei cărnii umane.

Nu este nevoie să-l urmărim pe Reyes, în diferitele sale ipoteze, ci să mergem direct la ceva concret. Sigur, era foarte sigur că Emma era în pericol de a deveni o ruină din punct de vedere trupesc, cămurile sale se topiseră între suferințele cauzate de nenorocul de mamă frustrată și de anumite stări nervoase, temeri, măsuri pseudoigienice și frământări, accese de minie și lipsa de soare și aer liber ; era însă adevărat de asemenea că nu ducea lipsă de vigoare corpul plin de electricitate al acestei Eumenide⁶, că nervii săi se agățau furios de viață, înlănțuindu-se de ea, și că pînă la urmă stomacul, ajungînd să asimileze cele mai bune cămuri și băuturile cele mai alese, produsese o influență sănătoasă, care avu ca rezultat reînvierea apetitului, și în acest fel sănătatea se întorcea în clote, întărind acest organism nevătămat, în ciuda atîtor suferințe.

Emma gîndea, văzîndu-șe renăscînd așa cum fusese în tinerețe» că ea este o plantă delicată de sera, și că bestia de bărbatul său precum și toate celelalte bestii din casă, în clipa afîării noutății despre renașterea ei, doreau s-o scoată din grădina ei de iarnă și s-o transplanteze în aer liber. Mania ei principală — căci avea destule — era acum aceasta : viața nouă pe care o are, și de care profită atît de voluptuos, este posibilă numai dacă ea continuă să se mențină în izolarea sa, lăsîndu-se îngrijită ca o bolnavă, cu toate că, pe scurt, nu era. Afară de aceasta, odată cu noile forțe apărură și dorinți noi, dorinți ale unor voluptăți ascunse și sucite, bolnăvicioase, rătăcite, care căutau să fie satisfăcute prin ființe neînsuflețite, prin contacte, mirosuri și gusturi care, departe de zisa ființă, puteau să-i ofere, ca obiect adecvat, cerșafurile de olandă, patul cald, plapuma, aerul închis în burdufuri de mătase, covoarele moi de pe jos, crăpăturile ușilor bine astupate, finul, merele și chitrele introduse în îmbrăcămintă, camforul și cele o sută de mirosuri care erau deja cunoscute de Celestina ¹⁷.

Emma savura — ca pe ceva nou — plăcerea de a se bucura de cele trei simțuri de la care altădată primea mai nimic, ca izvor de plăcere. În singurătatea ei voluntară, nici văzul și nici auzul nu se puteau copleși de satisfacții mari, în schimbul, era mulțumită de noile senzații ale unui gust și ale unui miros rafinat, și chiar ale contactului întregului său trup de pisică alintată cu gingășia lenjeriei înăuntru a căreia se răsucea cu multă voluptate.

¹⁵ Zeițe grecești, pe care romanii le denuneau Furii (N. tr.)

^v *Celestina*, operă de frunte a literaturii spaniole, publicată în 1499 la Burgos, atribuită lui Fernando de Rojas. Este vorba de o poveste de dragoste între un tânăr chipeș și o dulce fetișcană și care sînt ajutați, în idila lor, de intervenția bătrînei Celestina, un fel de vrăjitoare. (N. tr.). În zilele în care temerile sale amestecate cu o reală dereglare nervoasă o aduseseră într-o stare de adevărat pericol, Emma fusese amenințată de moarte, din cauza anemiei netratate, și ajunsese să simtă o singurătate teribilă, care o făcea să-și pre-simtă sfîrșitul vieții ; toate lucrurile și toți oamenii o lăsau să moară singură, de față doar cu bunul Dumnezeu ; și cu o privire perfectă de bolnavă intuia adîncimea indiferenței generale, și apropierea primejdiei.

„Omul moare singur, cu totul singur ; ceilalți rămîn în lume foarte satisfăcuți ; nu se oferă nimeni să moară, nici măcar din politețe!” Bonifacio, sau Sebastian, c:el care o iubitise atît de mult, așa rum spunea ei ; unchiul Nepomuceno, c:n toții rămîneau aici ; nimeni nu mișca un deget pentru a o ajuta să nu moară, nimeni nu spunea : „Ei bine, eu te însoțesc”.

Emma era de fapt o atee. Niciodată nu se gîndea la Dumnezeu, nici măcar pentru a-l nega nu credea și nici nu lăsa pe alții să creadă ; își făcea rău datorită față de Biserică, și asta deoarece punctul figura în program. Pe vremea ei nu se obișnuiau discuții pe teme religioase, la țară ia e a c e i care nu erau credincioși se bucurau de o toleranță desăvîrșită, și cum nu erau nici lipsiți de credință, și nu lipseau nici de la manifestările religioase, păstrînd aparențele esențiale, nimeni nuri învinuiau de nimic.

Emma spunea „eu nu sînt bisericoaăă” drept pentru care nu se mai gîndea la asemenea lucruri. Biserica, preoții, de acord ; totul era în regulă ; ea nu era amatoare de molitve ; dar toate acestea erau necesare, așa cum existau regi sau plata impozitelor și jandarmeria. Mai cu seamă, la lucrul acesta nu se gîndea deloc, nu vorbea, și pentru ce oare s-o fi făcut ? „Eu nu sînt bisericoaăă”. Și era o atee perfectă, deoarece trăia în perfectă concordanță cu ceea ce gîndea despre subiectul în cauză și niciodată nu cercetase ce s-ar afla dincolo de mormint. Infernul ? (în infern mergeau acei nemernici care și-au ucis tată], sau mama, sau au omori! un preot, sau cei care călcau anafura sau nu doreau să mearefă la confesor... Dealtfel, nimic sigur nu se știe. A muri însă eră groaznic, nu din cauza Infernului, ci pentru durerea de a muri și pentru chinul că totul se sfîrșește.

Da, se sfîrșește ; fără a se gîndi la contradicția dintre conștiința sa intimă cu dogma Firmamentului și a Infernului, Emma vedea cu toată seriozitatea, cu deplină convingere — deși cu conștiința propriei sale spaime — întristătoarea pulverizare a ființei umane în mormint, și cum era cu o slabă putere de discernere, nu ajungea să deosebească raționalul de imaginabil; drept sigur că Emma era în pericol de a deveni o ruină din punct de vedere trupesc, cămurile sale se topiseră între suferințele cauzate de nenorocul de mamă frustată și de anumite stări nervoase, temeri, măsuri pseudoigienice și frămintări, accese de minie și lipsă de soare și aer liber, — era însă adevărat de asemenea că riu ducea lipsă de vigoare corpul plin de electricitate al acestei Eumenide¹⁶, că nervii săi se agățau furios de viață, înlănțuindu-se de ea, și că pînă la urmă stomacul, ajungînd să asimileze cele mai bune cămuri și băuturile cele mai alese, produsese o influență sănătoasă, care avu ca rezultat reînvierea apetitului, și în acest fel sănătatea se întorcea în clocote, întărind acest organism nevătămat, în ciuda atîtor suferințe.

Emma gîndea, văzîndu-se renăscînd așa cum fusese în tinerețe) că ea este o plantă delicată de seră, și că bestia de bărbatul său precum și toate celelalte bestii din casă, în clipa aflării noutății despre renașterea ei, doreau s-o scoată din grădina ei de iarnă și s-o transplanteze în aer liber. Mania ei principală — căci avea destule — era acum aceasta : viața nouă pe 'are o are, și de care profită atît de voluptuos, este posibilă numai dacă ea continuă să se mențină în izolarea sa, lăsîndu-se îngrijită ca o bolnavă, cu toate că, pe scurt, nu era. Afară de aceasta, odată cu noile forțe apărură și dorinți noi, tlorinți ale unor voluptăți ascunse și sucite, bolnăvicioase, rătăcite, care căutau să fie satisfăcute prin ființe neînsuflețite, prin contacte, mirosuri și gusturi care, departe de zisa ființă, puteau să-i ofere, ca obiect adecvat, cerșafurile de olandă, patul cald, plapuma, aerul închis în burdufuri de mătase, covoarele moi de pe jos, crăpăturile ușilor bine astupate, finul, merele și chitrele introduse în îmbrăcăminte, camforul și cele o sută de mirosuri care erau deja cunoscute de Celestina¹⁷.

Emma savura — ca pe ceva nou — plăcerea de a se bucura de cele trei simțuri de la care altădată primea mai nimic, ca izvor de plăcere. În singurătatea ei voluntară, nici văzul și nici auzul nu se puteau coplesi de satisfacții mari, • în schimbul, era mulțumită de noile senzații ale unui gust și ale unui miros rafinat, și chiar ale contactului întregului său trup de pisică alintată cu gingășia lenjeriei înăuntrul căreia se răsucea cu multă voluptate.

¹⁶ Zeje grecești, pe care romanii le denumeau Furii (N. tr.).

¹⁷ *Celestina*, operă de frunte a literaturii spaniole, publicată în 1499 la Burgos, atribuită lui Fernando de Rojas. Este vorba de o poveste de dragoste între un tânăr chipeș și o dulce fetișcană și care sînt ajutați, în idila lor, de intervenția bătrînei Celestina, un fel de vrăjitoare. (N. tr.).

În zilele în care temerile sale amestecate eu o realii dereglare nervoasă o aduseseră într-o stare de adevărat pericol, Emma fusese

amenințata de moarte, din cauza anemiei netratate, și ajunsese să simtă o singurătate teribilă, care o făcea să-și presiunii sfârșitul vieții; toate lucrurile și toți oamenii o lăsau să moară singură, de față doar cu bunul Dumnezeu ; și cu o privire perfectă de bolnavă intuia adâncimea indiferenței generale, și apropierea primejdiei.

„Omul moare singur, cu totul singur ; ceilalți rămân în lume foarte satisfăcuți ; nu se oferă nimeni să moară, nici măcar din politețe!” Bonifacio, sau Sebastian, cel care o iubise atât de mult, așa cum spunea elunchiul Nepomuceno, cu toții rămâneau aici și nimeni nu mișca un deget pentru a o ajuta să nu moară, nimeni nu spunea : „Ei bine, eu te însoțesc”.

Emma era de fapt o atee. Niciodată nu se gândea la Dumnezeu, nici măcar pentru a-l nega ; nu credea și nici nu lăsa pe alții să creadă ; își făcea rău datoria față de Biserică, și asta deoarece punctul figura în program. Pe vremea ei nu se obișnuiau discuții pe teme religioase, la țară la ea; cei care nu erau credincioși se bucurau de o toleranță desăvârșită, și cum nu erau nici lipsiți de credință, și nu lipseau nici de la manifestările religioase, păstrând aparențele esențiale, nimeni tra-i învinuiau de nimic.

Emma spunea „eu nu sînt bisericoasă” , - drept pentru care nu se mai gândea la asemenea lucruri. Biserica, preoții, de acord , totul era în regulă; ea nu era amatoare de molitve; dar toate acestea erau necesare, așa cum existau regi sau plata impozitelor și jandarmeria. Mai cu seamă, la lucrul acesta nu se gândea deloc, nu vorbea, și pentru ce oare s-o fi făcut? „Eu nu sînt bisericoasă.”. Și era o atee perfectă, deoarece trăia în perfectă concordanță cu ceea ce gândea despre subiectul în cauză și niciodată nu cercetase ce s-ar afla dincolo de mormînt. Infernul ? în infern mergeau acei nemernici care și-au ucis tată], sau mama, sau an omorit un preot, sau cei care călcau anafura sau nu doreau să meargă la confesor... Dealtfel, nimic sigur nu se știe. A muri însă era groaznic, nu din cauza Infernului, ci pentru durerea de a muri și pentru chinul că totul se sfîrșește.

Da, se sfîrșește ; fără a se gândi la contradicția dintre conștiința sa intimă cu dogma Firmamentului și a Infernului, Emma vedea cu toată seriozitatea, cu deplină convingere — deși cu conștiința propriei sale spaima — înrîstătoarea pulverizare a ființei umane în mormînt, și cum era cu o slabă putere de discernere, nu ajungea să deosebească raționalul de imaginabil; drept urmare, prin loviturile de mistrie ale zidarului, presimțea și moartea, și pămîntul umed, și sicriul închis și cimitirul părăsit și bezna veșniciei.

Fără a observa această contradicție, suferea la ideea anihilării și la imaginea înmormîntării. Gîndea la moarte cu idei despre viață, de viață obișnuită, cotidiană, viață de fiecare zi a existenței sale comune, și groaza contrastului creștea odată cu aceasta.

Nici o singură dată măcar, nu s-a adresat vreunui sfînt, și nici nu a făcut danii Fecioarei și nici Mîntuitorului atunci cînd se însănătoșea ■, primul lucru ce-i făcu odată, fiind în convalescență, a fost să zîmbească,

zîmbetul teribil al unei reînviate, adresat unei dorințe diavolești de a trăi; egoismul său groaznic de convalescență laică, prozaică și precară, se agăță hotărîri de neclintit de a se răzbuna pe rudele răutăcioase care erau capabile s-o lase să moară părăsită.

Emma, ca cea mai mare parte a copiilor spaniolilor din secolul trecut, nu avea o pregătire intelectuală și nici voință decît pentru interesele imediate și meschine ale banalităților de toate zilele. În două cuvinte, Emma considera lucru serios doar josnicia, egoismul de fiecare zi, și numai pentru aceasta știa să dorească și să gîndească cu o oarecare tărie. Un asemenea spirit era mai degrabă compatibil cu romantismul pueril și cu capriciile fantastice din tinerețea sa, pe care ea însăși putuse să și le închipuie, decît de a fi în stare să înțeleagă esența viselor adolescenței.

Revenirea pasiunilor carnale o păzea ca pe un secret; era o ipocrită a sănătății; continua să simuleze indispoziții corporale ca și cum ar fi fost o virtute să le ai. Eufemia, subreta ei, era confidentă în parte la toate aceste vicleșuguri, ca și cum ar întinde o cursă tuturor celor din jurul său, Emma savura împreună cu servitoarea ei amănuntele acelei prefăcătorii. Fiica lui Valcârcel se înșela pe sine însăși cu ajutorul Eufemiei care, pe ascuns, aducea din prăvălii și din piețe fructe pe alete, precum și fleacurile cele mai scumpe și la modă în materie de lenjerie, parfumuri și bucate. Astfel, Emma ajunsese să aibă la toate magazinele și băcăniile principale datorii de speriat. „Nici unchiift Nepomuceno, nici Bonifacio, și nici Sebastian, nu bănuiau că ar putea exista o asemenea groapă — pe care ea continua s-o adîin- cească cu unghiile — în norocul acela pe care ei crezuseră poate că-l vor moșteni curînd”.

În acest fel gindea ea, și se bucura cu voluptate de viitoarele surprize pe care le rezerva rudelor sale. A savura cea mai bună potîrniche și cea mai bună mreană din piață,, a întrebuintăiără măsură cea mai bună olandă și a-și încîlci degetele printre cele mai de preț dantele, a împrăstia din abundență peste așternuturi, cămăși, corsete, ciorapi și chiloți, parfumurile cele mai scumpe, proclucînd uimirea Eufemiei, era un fel de plăcere ce crește cu ideea că le juca o festă tuturor acestor rude, și mai ales lui Bonifacio și unchiului ei.

— Don Nepo — își spunea șieși, zîmbind cu răutate - fură-mă, fură-mă, că eu nu sînt mai brează!

Cu toate că avea o definiție dotată pentru viața materială, Suma nu poseda nici cel mai mic instinct de conservare a averii, și nu se gindea niciodată la originea banilor săi ; credea în mod vag că avuția de care se bucura era un izvor inepuizabil ce se afla ascuns prin vreo văgăună misterioasă, pe care nu avea rost s-o cerceteze : acolo, printre hîrțile unchiului se afla mina ; lui îi va rămîne cea mai mare parte a filonului ; însă — ce importanță avea ? — nu merita oboseala unor socoteli, a lipsei de încredere, sau să se ocupe personal cu administrarea averii ; e absurd ! și în definitiv exista aur suficient pentru toate nevoile , • el fura. ea de asemenea ; era mințită, dar într-o hună zi vor sosi acasă niște socoteli care îl vor ului pe bunul Nepo, căci este ('lar că va fi nevoit să le plătească.

Socotelile au venit, și unele dintre ele au și fost plățile. Don Juan Nepomuceno avea față de Emma aceeași conduită pe care o avea și pentru Bonifacio din clipa în care fiecare se porniră pe risipă, așa cum își spunea el. Ceea ce făcea Emma era într-adevăr risipă adevărată, cu toate că nu părea a fi. Pentru va, lenevia pe care o simțea de a face socoteli și de a-l ține în rîu pe Nepo era la fel ca senzația unui lux enorm, extravagant , • își dădea seama că el făcea afaceri bune cu averea nepoatei sale ; a trecea în puterea administratorului o mare parte din capitalul administrat, și era limpede că în fiecare zi don Juan vorbea des-¹ pro fentele sale personale, care printr-p minune a soartei, sau lin bunătatea Providenței, prosperau și de asemenea vorbea în toate zilele despre nenorociri fără de număr ce se abăteau peste • imobilele lui Valcârcel și pe partea ei de captai plasată în mîini li bace din Spania și din străinătate.

Minele de fier și de cărbuni ce începeau a fi exploatate în provincia aceea ofereau mereu numai eșecuri, și nu puține din- re acestea au cauzat pagube numeroase acțiunilor Emmei pe care Nepomuceno le cumpărase, el arătînd că acordă o mare atenție i grijă averii nepoatei sale pe care o avea în administrație.

Dar, o!, întîmplare minunată și realizare a ursitei! minele m care însuși don Juan își avea investite mizerabilele sale eco-

B îi

nomii nu clădeau falii»®nt, ri ofereau în schimb o renta frumoasă și constantă. În general, Emma își dădea seama că toate acestea nu însemnau altceva decît că unchiul ei o fura... Și aici se afla ceea ce se înțelegea prin

lux rafinat... Nu-i păsa ; îl lăsa să iacă ce vrea, îl lăsa să lure, preferind sa nu-și bată capul calcul înd prețul mare cu care își plătea aceste plăceri de a nu se pune în situația de a cere socoteli și nici de a se certa pe sume de cîteva parale, ea, care simula o supărare țipînd în gura mare doar pentru faptul că supa este nepermis de fierbinte.

Emma constata — cu o stranie plăcere și cu o certă vanitate care o făcu să se creadă că are un spirit deosebit, aparte — o satisfacție ce se asemtua cu aceea a unei gîdilături insuportabile în stare să o îmbolnăvească, o satisfacție deci, în a tolera și chiar a încuraja slăbiciunile aproapelui, în cazul cînd acesta nu o prejudicia cîtuși de puțin. Descoperirea răutății adversarului o fascina, o îngîmfa și o încuraja să se lase în voia capriciilor sale perverse. Afară de aceasta, avea simțurile și gustul foarte fine pentru a savura și discerne frumusețea ce zace în energia și în abilitatea răului ; un ticălos nostim, viclean, dibaci și expeditiv pentru ticăloșiile sale, i se părea un erou : Luis Candelās, așa cum era prezentat în cărțuliile populare, era un erou pe care chiar îl visa. Citea cu aviditate procesele celebre și își rezerva întreaga compasiune pentru criminalii condamnați la moarte. Pentru delir- tele de dragoste, blîndețea ei era infinită ; și dacă în zilele cînd boala o doborîse atît de mult incit simțise ca o certitudine fizică lipsa de interes pentru unele dorinți și plăceri senzuale, privea cu dispreț și oroare, și chiar cu minie, la tot ce înseamnă respect și consfințire a dragostei, ei bine, cînd se văzu renăscută sub pielea ei palidă, moale și fleșcăită, în sufletul ei reveni acea milă lipsită de margini pentru slăbiciunile dragostei și admirația pentru țeale marile acțiuni de curaj și ciudățenii de acest ordin, mai ales dacă erau femei cele care inti'eprindeau asemenea cutezanțe,

Despre unchiul său Nepmnuceno știa, din șoaptele vărului Sebastian și al Eufemiei, cu avea o pasiune de om bătriu pentru o nemțoaică, fiica unui inginer, M. Koerner, chimist de vază^ e venise pentru diverse probleme în materie de metalurgie.

— Fără îndoială că unchiul vrea să devină bogat, orice s-ar întîmpla, și aceasta cît mai repede, pentru a seduce cu averea sa, căci altminteri nu poate lua cu'favoriții săi suri, pe fiica acestui neamț.

Și Emma savura cu o plăcere de nedescris, aproape materială, la fel ca o cititoare indecentă, imaginându-și pe stimabilul domn, cu cei cincizeci și ceva de ani, îndrăgostit ca un cadet și furnicat cu adevărat și pe viu de demonul amorului.

Și Emma își petrecea mațe parte din timp, gândindu-se la urmările posibile ale acestor amoruri pline de haz și ajungea cu imaginația până la ziua nunții, și chiar ia posibilitatea unei glume de prost gust, avându-se în vedere că unchiul era văduv, glumă de prost gust la care ea ar fi uneltit din umbră și fără nici un risc, în aceea de a-i oferi, în prealabil, miresei niște podoabe frumoase.

Și apoi vor deveni bune prietene, vor merge împreună la plimbare, și-și vor bate joc de ridicolul domn cu favoriți, îndatoratul său și respectiv soț.... și ajungea cu gindul până la coarnele pe care soția lui, respectiv mătușa Eminei, i ie ya pune infidelului admirator — cu cine ? — cu vărul Sebastian de exemplu... Și într-atît încurca ițele în fantezia ei, încît rezulta că ea, Emma, purta o vină în nenorocirea unchiului său... și — de ce nu ? — era chiar foarte bine. Oare el nu o înșelase pe ea ? Nu o furase ? Așa că acum le va plăti pe toate.

Motiv-pentru care Emma își rezerva dreptul de a se răzbuna de vechile despuieri pe care le suferise și le tolerase cu timp în urmă, scoțându-i lui don Nepo la iveală în zilele sale de memorări-conjugale, toate înșelăciunile... Ce ris va fi ! Ce ocazie bună de a-l pune într-o încurcătură ! În această scădere a ei cît și în ale altora care reușeau s-o ofenseze și care pentru moment le tolera de dragul amorului artei ticăloșiei, soția lui Bonifacio Reyes găsea și își rezerva în mod vag, odată cu trecerea timpului, dreptul de a se răzbuna — nu știa nici cum și nici cînd, dar în orice caz într-o zi cît mai crud și mai rafinat cu putință ; și simțea o bucurie și o plăcere asemănătoare celor pe care le produce speranța de a fi fericit, cu conștiința acestor satisfacții minate, a acestor pedepse și zbuciume de răzbunare, exprimare și proiectate printre cețurile voinței și ale gândirii,

Pentru a putea explica conduita sa față de unchi și față de Bonifacio, trebuie adăugat, la analiza aceasta a sentimentelor sale pervertite, m'încărima ei față de tot ce este deosebit, original și neașteptat. O irita faptul că nimeni nu putea prevedea necazurile și accesele ei de furie, nici dorința de răzbunare ? prefera să se supere și să se înfurie pentru motive de la care nimeni nu se aștepta la asemenea rezultate și să-î inducă în eroare pe observatorul cel mai expert, rămînînd rece, liniștită, impasibilă în fața unor situații destul de grave și a unor pagube pe care cei mai mulți le puteau crede că o pot scoate din sărite. Cu confidența sa Eufemia, această mîncărime, această darintă aprinsă de a face rău o practica deseori, fie în relațiile lor reciproce, fie în relațiile cu o terță persoană.

Nimic din ceea ce unchiul și nici din ceea ce Bonifacio îi puteau face împotrivă nu putea să-i cauzeze o ciudă mai mare decît faptul de a o fi lăsat pe pragul morții..., și să nu fie însoțită pe lumea cealaltă ; acest lucru, acest lucru ea nu-l putea ierta..., și cu toate acestea, se vedea destul de bine în modul cum se prefăcea. O! Ce festă le va aranja ea ! Ce haz va fi cînd unchiul va afla de cheltuielile ei nesăbuite, și că averea pe care el o avea în rezervă, pentru a putea fura în continuare (pentru vremea cînd, de exemplu, soția lui, nemțoaica, îi va dăruia niște copii, ai lui Sebastian, să zicem), trecuse, conform legii, în mîi- nilc creditorilor, negustorului din colțul străzii, comerciantului Porches, și așa mai departe.

Da, viața păstra întotdeauna pentru ea un viitor mare ; acum ieșise la iveală că, în urmă cu ani, ea nu fusese destul de egoistă. A umili pe toți ceilalți, și a-și bate joc, în o mie de feluri, pe cît e posibil, acestea erau cele două surse ale plăcerii pe care le dorea să le soarbă cu multă mulțumire așa cum ar bea o licoare extraordinară ; două surse care deveneau una singură.

Cu sănătatea nouă căpătată acum, Emma nutrea speranțe nesăbuite de plăceri viitoare și necunoscute ; și această forță expansivă ajunsese la un asemenea punct, incit să nu o mai satisfacă în plăcerile secrete ale izolării sale voluntare, care i se păreau cîm insuficiente și nu îi potoleau setea ei de emoții stranii ; și atunci, rupînd firele care se împleteau în jurul acestei singurătăți și izolări, hotărî să iasă în lume, nu fără precauție, nu fără prefăcătorii, în căutarea unor aventuri despre care nu avea de dat socoteală rudelor sale. Aceste aventuri, tratate în mod misterios, se profilau să fie și mai plăcute.

Într-o noapte, Eufemia dormita în buduarul stăpînei sale, moțîind cu capul rezemat de perete, cînd deodată fu trezită de o mină ce o zgîlția de umăr. Era mina Emmei ; conîța se afla în cămașă de noapte, palidă ca niciodată ; respirația ei era agitată, cu nările umflate, deschise peste măsură.

- Cît e ceasul ? întrebă Emma cu glas răgușit.
- Să fie zece, conîța.

—* Și plouă.

Eufemia urmări zgomotul străzii.

— Da, plouă.

— Vom ieși nițel,

Să ieșim ?— Da, tu să taci. Du-te și adu-mi o rochie de a ta, de percal, și un șal tot de al tău și un fular... ne îmbrăcăm amîndouă ca niște muncitoare. Vom merge la teatru, la galerie. Astăzi se joacă... nu-mi amintesc cum îi spune ; este o operă nouă, foarte bună ,• am citit asta pe afiș la înapoierea mea de la liturghie, în colțul străzii de la Primărie. Fuga, du-te și adu ce ți-am spus ,• ascultă, mai adu-mi și broșa aceea de păr, cu virful de duble, care te-a costat doi reali. Să mergem cît mai repede... așadar... mai cu inimă! Bărbații lipsesc cu toții acum de acasă.

X

Într-o dimineață, foarte devreme, Eufemia intră în dormitorul lui Reyes, și-l trezi spunîndu-i :

— Vă cheamă conîța, dorește ca domnul să meargă să-l caute pe don Basilio.

— Pe medic, țipă Bonifacio, ridicîndu-se dintr-un salt pe marginea patului și frecîndu-și ochii umflați de somn. Pe medic, atît de devreme ! Ce s-a întîmplat ?

Și nu-i trecu prin minte că soția sa putea avea nevoie de medic pentru tratarea vreunei maladii,• experiența îl făcuse sceptic în direcția asta ; era sigur că Emma nu era bolnavă ; însă numai Dumnezeu știe ce capriciu mai era și acela, pentru ce avea nevoie de medic la asemenea oră, și care va fi neplăcerea pe care o 'a suporta, în mod sigur, el, Reyes, drept consecință a noilor capricii inventate cu noaptea în cap de soția sa.

— Ce are? Ce vrea? întreba cu glas stins ca și cum ar implora lămuriri și ajutor și forță j în acest timp, căuta pe dibuite, pe sub plapumă, ciorapii.

Eufemia dădu din umeri și, amintindu-și că nu se cuvine să stea mai mult, ieși din dormitor pentru ca domnul să se poală îmbrăca.

După două minute, domnul se apropie de patul soției sale, "îi indu-și papucii din imitație de piele de tigru, și încheindu-și pînă la bărbie un pardesiu cenușiu, foarte uzat, care-i servea de capot pe vreme mai căldică. Bonifacio tremura, mai mult de nesiguranța și de teamă decît din cauza răcorii dimineții. Nu exista în lume ceva care sa-l facă să tremure mai mult decît zbuciumul nesiguranței în lata unui pericol imediat, anunțat pe neașteptate și nici pe departe temut pînă în clipa aceea, mai ales (iacă aceste stări sufletești îl găseau îmbrăcat sumar, la o oră nepotrivită, intrerîndu-i somnul, digestia sau plăcerea de a auzi muzică, sau de a divaga, imaginîndu-și : „întrucît fantezia asta drăcească a mea, de om fricos care îmi exagerează pericolele — gîndea -, prefer un necaz spus direct, decît patru bănuite, dar pe care eu mi le închipui ca fiind patruzeci."

De mult timp relațiile sale cu Emma și cu unchiul erau pentru el motive de spaimă. De la amîndoi se aștepta și se temea la descoperiri teribile, plîngerii, acuzații concrete, reîncriminări groaznice, și toate mai ales din partea soției lui. Ce anume știa ? Ce nu știa ? Ce însemna aceasta încetare drăcească a ostilităților, căci numai inspirata de bunul Dumnezeu nit putea fi ? Eu era aceea pe care ea i-o oferea ? și cu ce intenții, și pînă unde dorea să ajungă ?

De ce, dacă îl prinsese în flagrant delict de pudră (cu foaie ca era nevinovat în clipa aceea), nu acționase imediat cum ar fi procedat în alte cazuri ? Ce pregătea oare ? îl îngrozea clipa unei explicații, așa cum îi plăcea lui să denumească scena pe care o prevedea ; însă prefera scena, așa cum și-o închipuia, în starea de frică permanentă, de acea frică iepurească pe care o trăia ziua și noaptea. În timp ce Emma îi vorbea, sau îl privea, sau trimetea să-l cheme, el credea că a sosit momentul răfuielilor.

Ce s-a întîmplat, fetița mea ? — Își întrebă nevasta cu cea mai firească gingășie din lume, și clătănind din dinți, aplecat peste perna palului matrimonial.

— Vreau să te duci tu în persoană să-l cauți pe don Basilio, chiar acum, repede, căci vreau să stau de vorbă cu el urgent, mai înainte să se ducă pe la pacienți.

— Dar de ce, te simți rău ? Tu, care pînă acum arăta atît de bine !...

— Tocmai de aceea, știu eu ce fac. Du-te, du-te ; aleargă și adu-mi-l pe don Basilio.

Bonifacio nu mai spusese nimic. Mai bine era să nu vorbească despre asta ; putea fi reamintită ori cînd povestea cu pudra. Se înapoie în camera sa, se spală și se îmbracă iute, și ieși în strada, cu ceva mai mult curaj, mulțumită apei reci cu care își stropise ceafa. Știa că apa rece turnată peste grumaz îi dădea îndrăzneală și-i împăca cu viața ; îi dispăcea dependența aceasta a spiritului de materie, însă era dator să recunoască acest lucru.

Din fericire, casa medicului nu se alia departe, și bănuielele destul

de neplăcute ale fricii nu puteau li multe, bănuiele reft- riloare la legătură ce putea avea vizita lui don Basilio cu drama conjugală din casa sa, a cărei intrigă ajunsese la complicația sa maximă, sau Bonifacio pricepea prea puțin din acest teatru domestic și din viclesugurile neveste-și. Ce rol juca aici acest personaj inopinat, și de ce apărea atd de Urziu don Basilio? Bonifacio nu era în stare să bănuiască nimic.

Inopinatul personaj, era un bărbat cam de vreo patruzeci de ani, care reușea să ascundă mai mult decît zece ; mai scund decît înalt, subțire, destul de zvelt, purta o redingotă-pardesiu, strînsă pe corp, de culoarea untului, pălărie cu boruri largi ; obrazul său era alb, palid; ochii albaștri-închis, vioi și, în clipa cînd rămăneau nemișcați, pătrunzători ; purta ochelari cu ramă de aur, favoriți lungi, pățați de negru ; avea buze subțiri și mina gingașă, piciorul mic și bine încălțat,- era homeopat și foarte sentimental; în ciuda homeopatiei. pe care o practica întîm- plător, fiind la modă pentru femeile din popor, era specialist în nașteri, în bolile uterului și ale proastei educații ale domnișoarelor și doamnelor ce le făceau sfioase, arbitrar, capricioase. Recunoștea în fața doamnelor eficacitatea terapiei credinței și a uleiului ce ardea în altare ; însă, în schimb, pretindea să se acorde credit misterelor globulelor sale. Credea, sau spunea că crede mult în influența moralului asupra organicului, și avea un ■zîmbeț deosebit, melancolic, de resemnare-și de inteligență, pentru a transmite doamnelor frumoase această credință a sa.

Don Basilio Aguado îi împărțea pe enoriași sau pe clienți în două categorii : pe cei care îl chemau don Basilio și pe cei care îl chemau Aguado. Aceștia, ultimii, îl înțelegeau ,• ceilalți erau, sau proști, sau răutăcioși. Emma avea abilitatea de a nu se înșela niciodată ; îi chema întotdeauna după numele de familie ; Bonifacio, în schimb i se adresa întotdeauna cu don Basilio, așa cum i se adresa, de altfel, tot tîrgul. Pentru medic numele de don Basilio era simbol al nenorocirilor sale, și al păcatelor tatălui său, al situației mizerabile ce îi lega de profesiunea lui de medic de provincie, anonimi ce) de Aguado reprezenta visurile sale de mărire, instinctele sale de scrupulozitate, succesele sale printre doamne, homeopatia și alte lucruri ideale și frumoase ce uu pot fi ale clipei de față.

Homeopatul era matinal, și începea foarte devreme vizitele. Reyes îl găsi îmbrăcat și dichisit, ca și cum s-ar fi dus în vizită la un ambasador, căci în felul acesta Se îmbrăca mereu cînd trebuia să se apropie de căpătîiul bolnavilor săi.

În timp ce-și trăgea mînușile, Don Basilio îl auzea pe Bonifacio bilbind o explicație, și prin gesturi cu capul medicul dădea importanță, înțelegere și aprobare, la tot ce-i spunea vizitatorul. Adevărul era că Reyes nu avea la rigoare nimic ce -să explice, însă lucrul acesta nu avea importanța ; și dintre toate. situațiile, cea de față i se păru mai interesantă medicului'care serios, cu zîmbelu] pe buzele sale curtenitoare, îl urma pe soțul mîhnit pe drumul de întoarcere. Au discutat foarte politicos acordîndu-

și, cu rindul, întietate pe trotuar ; învinse Bonifacio, care era mai insistent și al cărui sentiment de umilință îl depășea cu mult pe cel al medicului. Acesta, pe drum, continuă să se interese, deoarece crezu că-i de datoria sa, și Bonifacio continuă să zică mai nimic între două fraze. De altminteri, Aguado o cunoștea din memorie pe dona Emma Valcârcel. El era medicul preferat al Emmei, dar numai din cînd în cînd, deoarece ea nu dorea să-i tie permanent și singurul. Emma schimba medicul așa cum ar fi putut schimba iubitul dacă ar fi fost o Cristină a Suediei sau o Caterină a Rusiei, și avea întotdeauna mai mulți medici la dispoziție. Aguado era dintre acei care deținea puterea prin faptul de a fi specialist în boli ale uterului, în isterie, deranjamente stomacale și indispoziții grave.

Reyes admira, în general, știința, în ciuda aversiunii instinctive ce i-o inspirau datele exacte și fizice, care vorbesc doar despre materie ; credea în medicină, nu însă în mod gratuit, ci doar, pentru ca, la necazurile sănătății, dacă nu se recurgea la medici, atunci la cine se putea recurge ? Trebuia să aibă și ei o credință în ceva; slăbiciunea lui de spirit nu-i permitea ca la o supărare să nu fie animat și de o speranță, să. nu aibă, ca un naufragiat, o scîndură de care să se agațe. Își reamintea că: la bolile părinților săi și ale fraților săi, acum morți cu toții, îl luase întotdeauna pe medic drept providențial, pe vremea cînd în casă nu exista boală, zadarnic era faptul de a-l antrena la scepticismul general de la care însăși medicii Obişnuiau să facă parte r o ființă iubită cădea la pat, și Bonifacio își punea toate speranțele în medicină. Citise ceva despre ce sîntem noi în adjncul nostru și avea de gînd să citească și mai mult, dacă reușea să înjghebeze o familie, și pentru a-și crește bine copiii ; și chiar dacă nu ar fi avut-o — ce bine ar fi fost dacă nu o avea în special cu acel cori proyenitor estropiat al soției sale — pentru a deveni filozof — cînd va sărăci cu Serafina și s-ar fi simțit bătrîn (era planul său pentru bătrînețea sa solitară, sa devină filozof). Totuși, în pofida tuturor acestor lecturi trecute și viitoare, Bonifacio își închipuia organismul omenesc ca avînd un fel de conștiință în fiecare deget și în fiecare mädular și os ; dar și în ceea ce privește satisfacerea stomacului, de exemplu, medicamentele, ele erau acelea care făceau totul. Afară cie aceasta, legătura medicamentelor cu bolile constituia o întreagă magie pentru Boni- iacio, ideea otrăvii și a elixirului, o întreaga mitologie miraculoasă și nesfîrșită, după părerea lui, va să zică, cu o picătură, mai mult sau mai puțin, din lichidul cel mai anodin, se putea ucide un pacient sau să-l faci sănătos, cît ai clipi din ochi. Lucrul acesta îl învățase de la soția sa care, cu o picătură mai mult sau mai puțin, turnată de el cu mîna tremurîndă, într-o linguriță de cafea, îl făcuse pe el cu ou și cu oțet în nenumărate ocazii.

Pe scurt, respecta în domnul Aguado știința ocultă, pr preferatul soției sale, pe homeopat și pe marhoșul pe care el îl visase cînci îl mîngiase speranța de a avea un moștenitor.

Au ajuns împreună în dormitorul Emmei. Don Basilio, cu buzele sale

subțiri, zîmbea strîngîndu-și-le.

Tot așa cum, dacă Sagasta¹⁸ sau Canovas¹⁹, căzuți de la putere, ar fi fost chemați de regină în zori, pentru a li se reîncredința formarea guvernului, ei nu și-ar fi bătut capul cu întrebarea de ce au fost chemați atît de matinal, ci s-ar grăbi să formeze un guvern, tot așa don Basilio, care de luni de zile o uilase pe a sa dona Erama, se abținu de a întreba ce suferință o făcuse să-l cheme, și intră chiar din prima clipă în fondul problemei. În primul rînd, dorea date și antecedente.

Rămîne de văzut ce s-a întîmplat de atunci, aici sub acoperămîntul acesta (data exactă a ultimei sale vizite). Don Venancio alopatul 2°, pe deasupra primar al orașului și de asemenea specialist în nașteri, fusese și el aici. Pentru ce? Pentru nimic, însă venise. Recomandase dietă. Rău ! Don Venancio era un foarte mare mîncău, avea indigestii și le trata cu diete demne de Tebaida. Acorda, fără nici o logică, rețete de diete totale tuturor pacienților săi, ca fiind soluția cea mai bună și mai recomandabilă din lume, Aguado, care avea stomacul foarte sensibil, jură a avea nevoie să mănince mult, era dușmanul dietei, cliid era vorba de persoane delicate ca dona Emma. Ei bine : din tot răul de care această doamnă nu se prinsese încă, vina o avea lipsa de hrană, dieta celuilalt, Emma trecu sub tăcere această afirmație, - nu îndrăzni să zică cît de bine și de mult mîncase în ultima perioadă.^{17 18}

În sfîrșit, Aguado o lăasă să se explice, și ea se plînsese de următoarele :

■ — Nu o durea nimic, din ce se înțelege prin a dura, avea însă mari insomnii, și uneori era cuprinsă de adînci tristeți, iar deodată de dorinți nelimitate, și nu-și dădea seama de ce, și de neliniștea unei sufocări, • camera în care se afla, casa întreagă i se părea neîncăpătoare, ca niște morminte, ca niște găuri de greieri, și jinduia să iasă zburînd prin balcoane și să fugă departe, să respire aer mult și curat, și să se scalde în multă lumină. Melancolia ei părea deseori să se bazeze pe suferința de a trăi mereu în același tîrg, de a privi întotdeauna același orizont, • și zicea că simte o nostalgie, pe care ea nu o numea în felul acesta, se înțelege, de țări pe care nu le văzuse niciodată și nici măcar nu și le închipuisse într-o formă determinată. Această dorință aprinsă și bizară ajungea uneori pînă la absurd, pînă la a dori să se afle în mai multe locuri în același timp, în multe localități, fie fa malul mării, sau departe, în interiorul țării, la lumină și la

^{17*} *Práxedes Mateo Sagasta* (1835—1903), om politic spaniol, șef al partidului liberal și prim ministru de repetate ori. (N. tr.).

¹⁵ *Antonio Cánovas del Castillo* (1828—1897), scriitor și om politic spaniol, șef conservator, prim ministru. (N. tr.).

18

Tratament medical constînd în administrarea unor medicamente în doze care, la omul sănătos, ar produce efecte contrare simptomelor principale ale bolii ce trebuie tratată. (N. tr.).

întuneric, într-o țară la fel ca a sa, unde există multe pășuni verzi, dar și într-o regiune uscată, cu cer diafan, lipsit de noroi și de ploii. Dar în primul rând, ceea ce dorea era să nu se sufocă, să nu se simtă apăsată de pereți și de acoperișuri și tot așa, și tot așa.

Pentru Bonifacio nu era nimic nou în aceste dorinți, chiar dacă nu în forma aceasta, doar soția lui îi pretinsese întreaga viață, Luna de pe cer. Numai că, alunei când auzi că dorea să fugă zburînd prin balcon, se ghidi, fără să vrea, la vrăjitoarele care pornesc simbătă la Sevilla prin aer, călărind pe cozi de mături, și avu o oarecare teamă bazată pe o oarecare superstiție din această dorință ce-i oferea lui o relativă și suspectă noutate. Sc înroși, rușinindu-se la gândurile sale răutăcioase. Nici în gând nu îndrăznește să o jignească pe Emma, de teamă ca nu cumva să-i ghicească gândurile.

Don Basilio o întrerupse pe doamna, întinzînd mina pentru a-i lua pulsul. Surise cu un gest de înțelegere, ca și cum ar fi zis că tot ce avea doamnă îi spusese, fusese deja prevăzut de știința lui medicală, și toate acestea erau scrise în cărți pe care el le avea în casă. Apoi, așa cum obișnuia în asemenea ocazii, trecu peste multitudinea de simptome relatate de bolnavă, pentru a se fixa la o singură cauză, și spuse :

- Isteria este un Pro leu.
- Cine ? întrebă Emma.

— - Unul, — remarcă Bonifacio, etalîndu-și cunoștințele clasice, — care a furat focul zeilor. Așa este. afirmă medicul, care nu cunoștea din biografia lui Proteu alte date decît cele care duc la ci tatu i lui. Istoria, adăugă, la fel ca Proteu, ia o infinitate de forme.

— A, da ! — întrerupse cu naivitate Bonifacio. Mă ierți dumneata, don Basilio ; cel care a furat focul zeilor a fost un altul, a fost Prometeic.. Mă înșelasem.

Medicul se aprinse puțin și își ascunse cu un zigzag Între sprîncene supărarea sa dublă deoarece îl chemase don Basilio **NI** apoi **ÎI** făcuse să se dea de gol în privința slabei sale pregătiri în materie de antichități.

„Ce animal este și blegul asta î" gîndi, și continuă :

— Este nevoie să mergem pînă la rădăcina răului. Răul se află înlăuntru, în ceea ce numim spirit, deoarece, vă avertizez pe dumneavoastră (și lucrul acesta l-a spus întorcîndu-se spre Reyes pentru a-l băga la bănuială și pentru a se răzbuna), că silit un adept al vitalismului și sînt nu numai vitalist, ci și spiritualist, cu toate că nu asta este acutn la modă.

Pentru Reyes cheștiunea nu era o noutate, așa cum credea i elălăit. Chiar el, în clipele cînd lăsa flautul și nu putea s-o vadă pe Serafina, iar nevasta nu avea nevoie de el, și, mai ales, în pat, înainte de a adormi, consacra nu puțin timp pentru a medita asupra mării probleme a ceea ce sintem pe dinlăuntru, în adînc ul corpului nostru, și avea, referitor la realitatea sufletului, idei foarte îndrăznețe și pe care le credea originale. Spiritualist era și el, lucru de crezut, și în bună parte !...

— Răul se află în spirit, și spiritul nu se vindecă cu medicamente, continuă don Basilio.

— Însă nu spui dumneata că simptomele mele au la bază ceva isteric ? întrebă Emma, zîmbind.

— Da, doamnă,- însă există relații misterioase între suflet/și corp,- și eu nu sînl din aceia care spun (întorcîndu-se din nou spre Bonifacio) *post hoc, ergo propter hoc*.

Hotărît lucrul, dorea să-l bage la bănuieli și să-l iacă să plătească scump cele cu Proteu și Prometeu, pentru că don Basilio nu obișnuia să facă mare caz de erudiție, și la căpătiul bolnavilor el părea mai degrabă un moralist din categoria celor care vorbesc cu multă eleganță, decît un doctor cu diplomă.

Bonifacio se apucă de tradus pentru el însuși expresia latinească a doctorului, și nu se poticni decât la *propter*, a cărei semnificație nu și-o reamintea ; o va căuta în dicționar. Aceasta era o prepoziție. Bonifacio Reyes urmăse cursurile primilor ani de Filozofie la Institutul provincial, însă fără a reuși să ajungăpînă la licență ; cunoștințele sale nu proveneauă însă numai de aici, ci, a mai spus-o, de ia acea mare dorință care, cu toate că era în vîrstă, o avea pentru a se instrui, și nu numai pentru a completa educația sa, ci și pentru că, așa cum înainte visase să devină tata, atribuia o mare importanță acestei chemări; i se păruse că merita un plan, un plan întreg de studii serioase și aprofundate care să-i poată servi la timpul respectiv de hrană spirituală copilului său drag și al nevestei sale.

Cum Emma, care nu înțelegea nimic din acest *trivium*²¹ și nici din *quadrivium*, își pierdu răbdarea văzînd că Aguado nu-i recomanda ce îi era necesar, medicul care își dădu seama de nerăbdarea pacientei rezumă spunînd că nu erau necesare siropurile celuiualt, că era suficient să ia hapurile acelea sferice pe care • el le păstra în cutia aceea atît de drăguță și, mai ales, să facă multă plimbare, multă mișcare, distracție, recreare, aer liber și carne, multă carne, după moda englezească. Apropo de carne, Aguado vorbea despre o temă care pe vremea aceea în oraș era aproape neauzită, sau cel puțin constituia o mare noutate; el condamna consumul de carne fiartă ; iar lipsa de vigoare națională este cauzată de mîncatul cărnii fierte, ■ iar puțină carne prăjită ce se mănîncă în sărmana Spanie etc. etc.

Zis și făcut. În casa aceea avu loc o revoluție. Toți Val- cărcel din provincie, pînă și cei din coclaurile cele mai îndepărtate din munți, au aflat că de bună voie Emma își schimbă sti- lui de viață ; Emma se hotărî, imvingînd marele său dezgust, să iasă mai mult din casă, să se plimbe pe bulevarde și prin parcuri, să se ducă chiar și la manifestările pompoase ale bisericii, și, dacă este posibil, și la teatru.

Don Juan Nepomuceno lăsa sa meargă lucrurile de la sine.

Emma îi prezenta nota cheltuielilor, care erau destul ele pipărate și el plătea fără să menească. îi făcuse și lui Bonilado un costum nou, căci nevasta lui avea o părere bună despre demnitatea unui soț numai după felul cum era îmbrăcat. El o va însoți în mod obișnuit și în zadar ar etala ea cele mai bune și mai frumoase rochii, precum și pălăriile cele mai scumpe, dacă soțul sau strica totul, fiind îmbrăcat cu lucruri de proastă calitate și t roiiie stîngaci de un orbitor localnic. își îndreptă astfel preferințele spre stofa englezească și la artiștii renumiți ai "Madridului. Acum Bonifado era îmbrăcat bine și cu gust, căci Se- ■ alina observă schimbarea și-l găsi foarte pe placul ei. însă, vai ! relațiile lui ilicite se loveau de greutăți mai mari. decât de

¹⁴⁴ *Trivium* — Primul ciclu de învățămînt în școlile medievale, caru împreună cu ciclul următor, *quadrivium* forma cele șapte arte liberale. (N.tr.)ele de pînă acum, căci timpul liber se restrîngea, și el trebuia să disimuleze pe promenade și prin alte locuri publice, unde amanții puteau fi zăriți de la distanță de către Emma, în aparență nepăsătoare, dar Dumnezeu știa...

Bonifacio simțindu-se descoperit, așa cum se exprima el, fi temea că în orice clipă putea să aibă loc o explicație ; însă Emilia nu revenea niciodată la chestia cu pudra. Și nici nu făcea aluzie*la cele întîmplate în noaptea aceea stranie, și nici nu repetase inițiative de genul acela. Ceea ce făcea într-adevăr era ' ă vorbea mult de teatru, și-l întreba dacă-i cunoștea pe tenor, pe bariton și pe soprană ,* și cerea amănunte despre viața și activitatea lor minunată, doar el afirma că știe ceva din toate acestea, cu toate că este evident, el le știa din relatările unor terțe persoane...

Într-o după amiază, după ce luă masa pe franțuzește, aceasta fiind o noutate în țirc;, unde clasicul rasol se servea în aproape toate casele între orele douăsprezece și două, Emma, are la sfîrșitul mesei degusta un pahar de vin autentic de jerez superior, adus direct din cramele jerezane din ordinul doamnei, și fixă privirea asupra soțului, cu niște ochi întrebători și zîmbitori, bătîndu-și joc în același timp, în timp ce buzele sale și cerul gurii savurau o înghițitură din vinul andaluz pe cară ea îl mîngîia voluptos cu limba. Depărta puțin scaunul de masă, îi așeză oblic, luă loc pe el, își întinse un picior care arăta de minune încălțat, și, într-adevăr, era grațios și mic și, ca și cum își clătea gura cu vinul de jerez și din cauza asta nu putea să vorbească, începu să-și întrebe soțul" prin semne arătîndu-i piciorul întins și apoi cu un deget ridicat în aer, ce-l mișca în același ritm cu capul, indică un loc oarecare îndepărtat.

Mîncau singuri, soții și don Juan Nepomuceno, căci pe vremea aceea nu aveau musafiri, rude în casă, decît în mod accidental, și aceasta foarte rar; don Juan, trăia, evident, că nepoții. Bonifacio, la început nu înțelese nimic din semnele ce i le făcea soția lui și nici nu le atribui vreo importanță oarecare.

— Ce spui micuțo ? Explică-te.

— Mmm, mmm! — murmura ea, și continuă cu aceeași pantomimă, de fiecare dată mai accentuată în gesturi.

— Nepomuceno își savura și el păhărelul de jerez plin de fărîmituri de covrigei din gălbenuș de ouă, și tăcea, ca și cum era în atribuțiile lui să asculte prostiile nepoatei sale, care din clipa în care începuse să devină mai energică, făcea pe fata nebunatică, și își permitea niște glume și aluzii destul de alarmante, pe care el, pentru moment, nu dorea să le ia în seamă. Dar, femeie, vorbește; nu înțeleg gestul acesta... co piciorul..., repetă Reyes.

Emma înghiți o gură de jerez ; însă, în loc să vorbească, își umplu din nou gura și reîncepu pantomima cu și mai multe strîmbături.

Bonifacio fu de data aceasta și mai atent r înții își arăta piciorul, și apoi, cu degetul și cu capul, dorea sa indice ceva ce nu se află de față...

Nu înțelegea... Deodată însă inima îi dădu două lovituri de bici, și o transpirație rece începu să-i curgă pe șira spinării picioarele, care, ticăloase, în momentele de epuizare îl lăsau, s-au pus în grevă, ca și cum fugeau doar ele de supărare. Fizicul, partea materială, îi anunța un pericol despre care slaba lui pricepere nu-i spunea încă nimic. Aici se întâmplă ceva serios , însă ce anume ? Bonifacio îl privi supărat pe NVpornuceno ca să vadă dacă surprinde vreo înțelegere între unchi și nepoată. Nimic ; don Juan se comporta ca și cum nici nu ar fi existat acolo.

— Dar, fata mea, pentru numele lui Dumnezeu !...

Emma azvîrli gura de jerez pe dușumea, și, intinzînd și mai mult piciorul spre soțul ei și arătîndu-și o parte din pulpă, tipa ca și cum ar fi vorbit unui surd :

— Vreau să spun ceva important, înțelege, căci doar este evident... vreau să spun că,, ce părere ai despre acest picior pe care ți-l arăt, nătărașule ?

— Desavîrșit, fata mea.

— Nu vorbesc de picior, măgarule; piciorul știu eu cît face, vorbesc de cizmulițe... Te întreb dacă cunoști pe cineva care să aibă altele la fel.

— Eu ? De unde pot să știu ?...

— Pentru că s-au vîndut numai, două perechi ; mi-a spus Fuejos, pantofarul în persoană, prietenul tău, Fuejos. Nu le-a vîndut decît pe acestea și pe cele ale sopranei. De aceea le-am întrebai... gogomăniile. Ai o memorie de om prost... Și-acum îți amintești? Sint sau nu ca cele ale sopranei? La iei, omule, la fel. Privește, privește, uită-te bine la ele!

Și Enuna ridică piciorul pînă ce îl puse peste genunchii soțului ei. Unchiul se afla de cealaltă parte a mesei, și nu putea vedea piciorul ridicat, nici măcar nu încerca să-l vadă.

Bonifacio, căută, din instinct, un pahar de apă pe masă, și-l duse la gură, și așa rămase, mai întâi bînd și apoi iăcîndu-se că bea. Și se gîndi, fată sa vrea, în mijlocul mîhnirii sale, că noi are nu trecem prin asemenea momente nu le putem nici închipui și nici descrie : „Asta este ceea ce în tragedii se numește catastrofă”. Și se mai gîndi, în ciuda situației istovitoare : „În opere putem spune ca există de asemenea catastrofe”, și-și aminti de *Norma*, care era soția lui și de *Adalgisa* care era soprana ; și de Polión care era el ; și de preot, care era Nepo- muceno, însărcinat, desigur, să-l decapiteze pe el, pe Polión.

- Dar, hai, riătărăule, spune ceva : sînt sau nu acestea a fel cu ale sopranei? M-a mințit bădăranul ăla, sau nu?

Căpatînd forțe noi, pe care niciodată nu știuse de unde le scoate, Reyes, vorbind ca un ventrilog, spuse în sfîrșit cu glasul stîns :

- Dar, Emma, de unde pot cunoaște eu... cizmulițele acestei domnișoare ?

Atunci, don Juan Nepomuceno fu cel care vorbi , - dar mai înainte se sculă în picioare, își fixă de asemenea ochii la nepotul său care era rudă prin alianță, și cînd acesta crezu că va scoate cuțitul ca să-l înjunghie, exclamă cu mult sînge rece :

Bonifacio are dreptate. De unde vrei să știe el cum arată cizmulițele pe care le cumpără soprana ? Doar nu le plătește el.

- Aceasta este o... prostie, unchiule, să mă ierți ; cel care plătește cizmulițele acestor domnișoare nu trebuie neapărat să le vadă, așa cîm spune ăsta ,• dacă Gorgheggi are vreun iubit care să-i plătească cizmulițele, acesta... îi va cunoaște altceva, însă cizmulițele nu, și mai puțin acestea de care spun eu, pe

are le-a cumpărat în dimineața aceasta. Dar acest prostănac le-a văzut într-adevăr, și de aceea l-am întrebă ; numai că are un cap ca de nătărău, și uită totul. Să vedem : Azi dimineață nu te aflai tu în magazinul lui Fuejos cînd la ora douăsprezece i intrat soprana și și-a ales cizmulițele cerînd ultima modă, și i uejos i-a arătat unele ca acestea? Și soprana nu ți-a cerut și ție părerea, și nu ai spus tu că erau frumoase... și nu le-a încălțat acolo, în fața voastră, în fața ta și a ipotecarului Salmón zis Banco ? Apoi omule, toate acestea mi le-a povestit pantofarul, și de aceea am cumpărat și eu cizmulițele, deoarece pînă atunci nu vinduse altele decît sopranei, care se încălță foarte bine!

Toată această poveste, în ceea ce privește persoana mea, este absolut falsă, spuse Bonifacio cu glas destul de rezervat și ridieîndu-se în picioare pentru a fi în aceeași postură cu unchiul. „Eu’ nu am trecut astăzi pe la pantofăria lui Fuejos, și pot proba acest lucru ,• la ora douăsprezece mă aflam... în altă parte.

Într-adevăr ; la ora douăsprezece el se afla acasă la Sera- fina; toată povestea aceea era o minciună. ■ nici soprana nu cumpăraseră niște cizmulițe ca acelea, și nimic din tot ce s-a vorbit nu era adevărat. Totul nu era decît o înscenare mizerabilă a lui Fuejos pantofarul pentru a o tenta pe nevastă lui însă, „cum și-a permis Fuejos care este prietenul său, al lui Reyes, și o persoană de încredere, mîrșăvia aceea ? Nu știa Fuejos că în tîrg se șoptea dacă el, Reyes avea sau nu avea legături intime cu soprana ?... Și știind lucrul acesta, era dator să-l știe, era să-l spună soției sale, a lui Bonifacio, care... ? Imposibil! Nu, minciuna nu era a pantofarului ; era a Emmei ; însă atunci cazul căpăta gravitatea pe măsura în care i-o anunțase de altfel emoția sa ! Emma pregătea o răzbunare cruntă, și în răstimp se distra cu el la fel ca pisica cu șoricelul. „Uneori îl disprețuia într-atît — gîndea nefericitul —, că nici măcar nu dorea să-i acorde onoarea de a se simți geloasă ; dar chiar nefiind geloasă, de răzbunat tot trebuie să se răzbune”.

În ciuda acestor gînduri, nedumerirea lui Bonifacio nu dispărea și el se agăța ca de o ultimă speranța de ideea că s-ar putea ca Fuejos să fi fost cel mincinos. „În timp ce vom lua cafeaua, se gîndi, mă reped pînă la pantofărie să aflu ce se întimplase.”

Însă Bonifacio propunea, și Emma dispunea. În timp ce luau cafeaua, Emma, care era foarte, bine dispusă, se ridică în picioare și spuse cu solemnitate comică :

— Așteptați puțin și stați pe scaunele voastre; vă pregătesc o surpriză mare. Cit e ceasul acum ?

— - Opt, spuse unchiul, care în ciuda glumitelor sale, care îl îngrozeau pe Bonifacio, nu și le epuizase încă.

— Opt ? Grozav. Așteptați vă rog un sfert de oră.

Emma dispăru, și unchi și nepot prin alianță tăcură ca doi

muți. Între unchi și ei, exista, pentru Bonifacio, o prăpastie... mai bine-zis, un ocean de monezi de argint și de aur, care curînd vor urca la... Dumnezeu știe cîte mii de reali. Teroarea lui Reyes ajunsese pînă acolo în ce privește datoria lui ^față de neamul Valcârcel, incit niciodată nu-și luă oboseala să totalizeze toate aceste sume care nu mai integraseră la casă ; socotind cei șapte mii de reali ai preotului de ia munte, i se părea un adevărat bănet, în așa fel încît, uneori, citind în ziare văicărelile cu privire la datoria Statului, se tulbura puțin, amin- tindu-și do a sa. O senzație asemănătoare încerca atunci cîndauzea vorbind sau citea ceva despre mari delapidări, de casieri care fugeau cu o casă plină cu bani și alte întîmplări de felul acesta.

Emma reveni după un sfert de oră, într-adevăr, și comesenii ei spuseră în același timp :

— Ce-i asta ?

Și ambii se ridicară în picioare, uimiți, și pe bună dreptate. Emma venise îmbrăcată într-o rochie splendidă pe care nici unul dintre ei nu o văzură încă. obrazul îi era dat cu pudră i pieptănătura, opera unei coafeze, lucru nemaiîntîlnit pînă acum la ea, deoarece nu permisesese nimănui să pună mîinile pe capul ei, și în același timp etala o brățară de diamante cu un c oliei și cercei din aceleași pietre prețioase, toate acestea foarte scumpe, ele constituind noutăți și pentru soț și pentru unchiul administrator.

— Asta este... astă, spuse ea, și puse în fața ochilor soțului său un bilețel galben care spunea : „*Teatro Principal*. Loja principală nr. 7”. Asta înseamnă că vom merge la teatru, în loja guvernatorului militar care, cum nu are familie, nu o ocupă aproape niciodată. Așa că, haide, unchiule, îmbracă-le în mare tinută. și tu, Bonifacio, vino mai aproape, te îmbrac cît ai clipi din ochi,

Emma nu lăsase timp celor doi feă se mai mire de hotărîrea aceasta nemaiauzită. Ea, care avusese atîtea capricii în viața ei, nu se arătase niciodată amatoare de teatru, și cu atît mai puțin de. muzică ; din clipa nenorocitei sale nașteri și pînă astăzi, și s-a scurs o bună bucată de vreme, nu fusese la Coliseu decît de patru ori j trupa care dădea reprezentații acum n-a văzut-o niciodată, și era pe terminate a treia serie de abonamente... și, deodată, poc !, fără a anunța pe nimeni, lua o lojă, și toată lumea la operă. În acest fel gîndea Bonifacio, înșelîndu-se întrucltvș, și cum se va vedea mai tîrziu, ceva asemănător gîndea și unchiul. Acesta însă, așa cum obișnuia, făcu imediat ceea ce el denumea, pentru mulțumirea sa sufletească, „un plan de acțiune”, adică planul prin care se poate trage cele mai mari foloase în interes personal din toate ocaziile noi și bizare, ivite ; și fără a sufla un cuvînt, zîmbind, ieși din sufragerie și se înapoie repede, îmbrăcat într-o redingotă neagră, cu un pardesiu care îi stătea de minune.

„Unchiul administrator este și el prezentabil, gîndi Emma ; însă asta

nu mă scutește să le plătesc pe toate, ca de obicei.”

Pieptănătura lui Bonifacio a fost ceva mai complicată, și¹ sub supravegherea soției sale, a trebuit să se bărbierească, cîtai bate din palme, fără multe dificultăți, decît trei răni ușoare, pe care chiar ea însăși le acoperi cu foiță de hîrtie. În același timp, îl obligă să se înnoiască cu un costum de culoare închisă, de ultimă modă, bineînțeles din stofă englezească. Lui Reyes i se părea uneori că este îmbrăcat pentru a fi dus la spînzură- toare, și-și închipuia că i se pune halatul osîndiților duși la eșafod ; costumul acela elegant, ce era scos din dulap, avea o linie englezească și fusese trimis de artistul de la Madrid.

Eufemia, care în privința asta avea ordin să nu se mire de nimic, le făcu lumină pînă la poartă, unde nu exista felinar, și-i văzu ieșind din casa, Emma la braț cu Bonifacio, don Juan în spatele lor, ca și cum în fiecare seară ar fi fost la fel.

Subreta avea într-adevăr motivele sale pentru a nu se mira tot atît de mult ca și ceilalți ; întîi, deoarece capriciile cucoanei erau pentru ea pîinea zilnică, la fel ca și unele nebunii de un gen cu totul intim, secret, pe care ceilalți nu le cunoșteau ; și pe deasupra, se mira mai puțin, deoarece cunoștea și anumite antecedente, Cîteva nopți în urmă merseseră împreună la teatru, la galerie, îmbrăcate ca două muncitoare.

Lucrul acesta era ceea ce nu știa Bonifacio ■, și nici ceea ce văzuse, auzise și simțise soția lui în escapada din seara aceea și apoi ceea ce ea își imaginasă,, dorise, și proiectase să facă.

Au ajuns la teatru, și intrarea Emmei în lojă produse un efect mult mai mare decît și-l închipuise ea. Ceva mai mult, Emma nu se gîndise că se va întîmpla acest lucru. Nu se ducea acolo ca să se evidențieze, deși mai tîrziu va gusta plăcerea, la care se mai adăuga o răutate în plus a sufletului său, plăcerea de a trezi invidie, prin vestimentația sa, doamnelor mai puțin elegante. Printr-o aberație, mai bine zis-distrație, ea nu dădu atenție, mai înainte de a ajunge la teatru, faptului că era un lucru deosebit acela de a iutra într-o lojă principală, acea a generalului, și îmbrăcată atît de luxos, — ea care nu mergea niciodată la teatru —, sau de a urca la galerie deghezată, și ascunzîndu-se în publicul cațe nici nu se gîndea la prezența ei, și care deSpre ea nici nu știu pînă în seara aceasta că există.

Ea mergea dispusă să se distreze mult; dar emoțiile acestea puternice în public, pe care le avea de întâmpinat, nu le așteptase, asta în mod precis, intenția ei era îndreptată spre scenă, dar gândurile îi erau acaparate de problemele casnice; însă la aceste complexe și bizare atracții se adăuga, deodată, o plăcere nouă, intensă, pe care Emma nu o avu în vedere, și care îi dezvăluia o lume întreagă de desfătări tari ce nici prin gând nu-i puteau trece, și care îi ieșiseră în evidență și le re-simți cu putere, în clipa în care, intrând în loja sa, și predând paltonul unchiului, și uitându-se în jur înainte de a se așeza, observă privirile fixate asupra persoanei sale, iar în lojile vecine auzi murmurul comentariilor, și din aer, se poate* spune, culese efectul general al prezenței sale. După ce se așeză, și pe măsura ce-și dădea seama de ceea ce se petrecea, admirația persista; în zadar coriștii, ce se aflau singuri pe scenă, ca niște galicieni din poveste, rău conduși de o dublură ce se deosebea doar prin niște cizme din imitație de piele de căprioară și cînta mai fals decît toți ceilalți; în zadar țipau ca niște exaltați; publicul distins din fotolii și loji urmărirea spectacolul de bună creștere oferit de Emma: abonații de la balcoane, care pentru a vedea pe soția lui Reyes și pe cel din loja rezervată grupului de la întrunirile de la Cascos erau nevoiți să întindă capul peste balustradă, i-au salutat pe Bonifacio și pe soția lui: brigadierul comandant general al provinciei se afla printre ei, își înclină de asemenea și el capul. Emma ieșea din izolarea ei voluntară, ca dintr-o carceră emoțiile avute pe promenade și pe la hramuri nu erau ca aceasta; aceasta avea un gust delicios. Lucru ce o convingea că trebuie să se ducă să se distreze, biziindu-se pe toate posibilitățile ei. Fericirea însă, n-o făcea să-și uite anumite țeluri. Planul său era planul său, și totul va merge bine.

Fiica avocatului Valcârcel își dădea prea bine seama că nu frumusețea ei era ceea ce atrăgea atît de mult atenția; ci gîteala ei și într-o mai mare măsură îmbrăcămintea și chiar noutatea de a fi văzută la teatru.

„Asta se lansează din nou în lume”, gîndi ea că trebuiau să mediteze multe din acele doamne, care o sorbeau din ochi din lojile și fotoliile lor.

„Bineînțeles că mă lansez, te cred!, și asta pînă-n git”, își spunea sieși, foarte satisfăcută, mulțumită că a putut descoperi acel izvor de plăceri ce vor limita atît de mult planurile unchiului, care constau, de bună seamă, în a continua să-i fure tot ceea ce ea și numai ea avea.

Pentru multe din doamnele și domnișoarele prezente, care, sau nu erau din acea localitate, sau erau foarte tinere, apariția Emmei în lume, dacă lume se putea denumi aceasta, constituia o noutate cu totul deosebită, deoarece nu reușeau să-și amintească, cu excepția câtorva foarte puțini ia număr, că în urmă cu ani, femeia aceasta, îmbrăcată atât de luxos, cu obrazul foarte fardat, nervoasă și cu o mutră acră, fusese în atenția zilnică alumii prin capriciile și nebuniile sale de tinără răsfățată, bogată: și excentrică cum numai ea putea fi.

Emma înțelegea toate acestea și nu-și făcea iluzii cu pri-l vire la motivele unei atât de mari curiozități, și cât pe-aci cbiar uimire ■, rezultatul era însă că ea era privită și admirată și prezența ei era mult comentată; că toți, aproape că nu mai erau atenți la spectacol, numai peniru a o vedea, și asta îi producea Emmei, orice s-ar zice, una din senzațiile cele mai intense și profunde ce putea să simtă o femeie de genul ei. Ceea ce savura ea mai mult și de ceea ce putea fi mai sigură era, înainte de toate, invidia lor. O invidiau nu numai femeile sărace, cele care nu-și puteau permite cheltuiala de a-și cumpăra diamante ca ale ei și o îmbrăcăminte atât de elegantă, ci de asemenea și cele două sau trei bogătașe prezente acolo și care ar fi putut, fără a părea o nebulie, să apară și ele în chiar seara aceea cu ceva tot atât de frumos și chiar mai scump. Cu toate acestea, o invidiau și pentru că această categorie de oameni se aseamănă mult cu animalele, care nu trăiesc decît cu senzația prezentului, și fapt este că acolo, la teatru, în clipa aceea, cea mai bogat îmbrăcată și împodobită cu giuvaeruri, era ea. Emma ,• și publicul nu-și bate capul să cerceteze și să calculeze cine poate și cine nu poate etala un lux asemănător. Afară de aceasta, „faptele sînt fapte”. Poale că cea care o invidia mai mult pe fiica lui Valcârcel era soția americanului Sariegos, cel mai bogat om din provincie, care putea ului întregul neam Val- cârcel învelindu-i în hirtie-monedă a Statului, în acțiuni ale Băncii și în alte mii de splendori ; însă Sariegos nu era de acord cu asemenea cheltuieli, care pentru el nu prezentau seriozitate, și soția lui trebuia să se mulțumească cu un lux mai modest și din acest motiv era mereu furioasă. În ceea ce-l privește pe Sariego, care era de față, în spatele soției sale, el începu, deodată, s-o urască pe Emma, deoarece Emma era vinovată că în clipa aceea nevasta lui îl blestema și-l acuza de zgîrcenie ; și afară de aceasta, cu toate ca ar părea curios lucru, mai privea cu invidie găteala avocătesei. Însă imediat depăși aceste gloduri atât de umilitoare pentru el, și înălțîndu-se la sfere mai înalte mulțumită filozofiei sale economice, gîndi și sfîrși prin a spune cu jumătate de glas, în culmea sincerului sau dispreț :

— În cîțiva ani, fata asta va rămîne fără cămașă pe ea.

Știa destul de bine, deoarece se vedea mai ales destul de bine, ca Emma nu mai era o fată ,• însă lucrul nu avea importanța ,■ încît el crezu că poate să-și manifeste mai clar disprețul ; fata asta..., avocățica.Însă aceste comentarii și necuviințe, și altele asemănătoare, Emma nu le auzea ; ea vedea numai invidia pe care nu o auzea : vedea ochii ei strălucitori, zîmbetele ei triste ; încîn- tura ei sinceră și melancolică pe fețele prostuțelor, ce nu știau nici măcar să o ascundă și rămîneau ca niște Sfinte Tereze extaziate în meditația și în dragostea cu păreri de rău față de bunul străin. *

Unele dintre aceste fete, și fete de adevărat, care cu cîteva clipe în urmă cochetau vesele, foarte satisfăcute, cu cei patru șmecheri ce se aflau în balcoane deasupra lor, acum erau în- gindurate, uitau de adoratorii lor din fotoliile de orchestră ; și <um era vorba de un lucru.mult mai serios, ele, cu o figură de la care dispăruse orice grație, orice poezie, orice idealism, se consacrau cultului invidiei a tot ce este lux străin, cu o mare venerație pentru bijuterii și mătăsuri, și cu o mare ciudă ascunsă în stilul unei preotese păgîne, ce avea privilegiul de a prezenta pe corpul ei diademele zeului idolatrizat.

Un zgomot de fuste scrobite ce venise de pe scenă atrase atenția Emmei, răpind-o de la plăcerea amorului propriu satisfăcut.

Pe ușa din fundul scenei intra cu pas ușor, o doamnă foarte elegantă, măturînd seîndurile cu trena ei lungă și scoțînd seîn- tei din întregul său corp, rochie de brocart, acoperită de bijuterii lalse, inclusiv diadema.

— Cine-i ? întrebă soția lui Reyes.

Bonifacio, văzîndu-l pe Nepomuceno care se considera că nu cl fusese întreat, spuse nu fără a-și înghiți mai înainte saliva :

— Este Regina, care vine cu vie dorință, știind că Infantele...

— Nu, nu asta întreb, îl întrerupse soția lui, întoreîndu-și privirea spre Bonifacio, ce se afla în spatele ei, în umbră. Spițn dacă aceasta este soprana.

— Cred... că da. Da, exact, protagonista...

— Cea cu cizmulite. Va veni încălțată cu ele ?

Bonifacio tăcu.

— Spune, omule, crezi că va veni încălțată cu ele ?

— Ar fi... un anacronism.

— Taci, tu ! Acum se urcă pe tron... Se vor vedea ?... Nu, nu i s-au văzut picioarele... Poate cînd coboară...

Emma îndreptă binoclul spre picioarele sopranei și cum acestea nu se mai ridicau de pe tronul său, își ridică privirea pînă la obrazul Serafinei. Știi ca e frumoasă, spuse. Îni este o figură cunoscută. Cum o cheamă pe asta? O cunoști?...

- Serafina Gorgheggi, cred.
- Crezi !... Dar nu ești sigur...
- Poate ca o confund cu contraăltista.
- Se poate.
- Dar... nu ,• da, ște sopranaexact, Gorgheggi.
- Acum ești sigur ?
- Da, sigur.

Bonifacio se admira pe sine însuși. Asta înseamnă să crești în fața pericolului ! Acolo se afla pudra... Acum înțelegea totul : soția sa își hătea joc de el. Știa de amoriurile lui, și plecarea aceea inopinații la teatru era o confruntare... da, o confruntare a criminalilor. Deoarece el era un criminal, este lucru clar. Nu face nimic ; fie ce o fi, se va apăra cu orice sacrificiu. Se așeză în spatele soției, deoarece îi tremurau picioarele, ca de obicei în cazuri ca acestea (dacă cumva s-au mai văzut vreodată într-un caz asemănător) , - însă era dispus să ascundă, să mintă ca un erou, dacă era necesar, căci Domnul binevoia să-i acorde acel dar al prefăcătoriei, de care nu se crezuse că ar fi în stare : .De cîte e în stare instinctul de conservare!" gîndea.

— A ! strigă Emma, înecîndu-și țipătul înainte de a ieși de pe buze, văzînd un picior a lui Gorgheggi, la coborîrea în mod rnajestuos a sopranei de pe tronul ei de lemn vopsit în culori țipătoare. O fi un anacronism sau nu, cizmulițele alteței sale erau identice cu cele pe care ea le cumpărase în acea după amiază. Fuejos nu mințise.

— - Sînt la. fel cu ale mele. Fuejos acesta este un om de încredere. Bonifacio, ai văzut? Perechea cealaltă o poartă doamna aceasta ,■ exact ceea ce mi-a spus pantofarul. Pentru ce ai făcut mărturisiri mincinoase ? Pentru ce ai negat că ai văzut azi-di- mineață piciorul acestei prostituate ? Crezi că există ceva deosebit în asta ? Crezi că voi fi geloasă, soț infidel ?

Bonifacio tăcu. Oricît curaj ar fi avut — și avea, era sigur că are. — lucrul acesta nu putea continua mult. Pînă unde va merge soția sa ?

— Știi cumva dacă această dona Serafina are vreun iubit ? Dacă are, cu siguranță că el i-a plătit cizmulițele.

Libertatea aceasta de exprimare nu-l mira pe Nepomuceno, care în timp ce vedea la nepoata sa că a prins puțină carne, și se vedea ceva mai viu colorată, se și aștepta de la ea la vreo pozna oarecare, fie în vorbă fie în faptă. Cit despre soț, el nu vedea în această purtare cinică decât sarcasmul teribil al soției ultragiutate. I se părea foarte firesc pentru consoarta Înșelată să se amuze în pledoarii pline de ironie înainte ele a trece la răzbunarea teribilă. Așa se întâmpla în tragediile antice și chiar în opere.

Îngrozit și cuprins de bănuieli, cu fața întoarsă spre scenă, Benifacio nu putu observa că Emma nu mai insista în sarcasmele ei deliberate, dacă într-adevăr erau așa ceva acele întrebări cu dublu înțeles. Dacă el fusese mai înainte aprins la față, și imediat foarte palid în clipa când Serafina apărui pe scenă, acum Emma era cea care luă culoarea purpurei și își fixa binoclul pe un personaj care sosise dintr-o țară maură, învingător așa cum numai el putea fi, și care află că Regina îi căsătorise logodnica cu un rege al Franței pentru # evita un rival în clipele acelea. Învingătorul' necredincioșilor nu era altul decât baritonul Minghetti, care etala doi pînteni ca doi sori, și avea o voce groasă și puternică, frumos timbrată, și plină de energie. În zadar Regina îi cerea iertare, agățîndu-i-se de gît, mai înainte ca sala tronului, plină cu coriști, toți reprezentînd curteni lingușitori, să fie evacuată. Baritonul nu se împăca ■, fugea din brațele Reginei și chema strigînd pe cealaltă.

„Este foarte frumos în situația asta, gindea Emma ; însă îmi plăcea mai mult îmbrăcat în bărbier.”

Cînd viteazul n-a mai putut striga, și murea de necaz, soprana începu să se plîngă de soartă și să-i descrie dragostea sa, cu nenumărate triluri, acompaniată de flautistul cel cocoșat. Așa cum obișnuiesc să facă în asemenea ocazii amanții disprețuitori, în loc să asculte tînguirile și regretele Reginei, baritonul profită de acest timp de odihnă pentru a tuși și a scuipa pe ascuns, și apoi începu să cerceteze cu mare neobrăzare lojile, unde se afișau frumusețile orașului, doamnele cele mai îngîmfate. Privirea lui ajunse la loja Emmei, care simți ochii albaștri și blinzi ai lui Minghetti pătrunzînd prin lentilele binoclului și zîmbin-du-i, ca și cum ar fi cunoscut-o de o viață întreagă și ar fi existat ceva între ei ; Emma, fără a se gîndi, zîmbi la rîndul ei, iar baritonul, care avea privire de vultur, observă gestul și zîmbi și el, acum nu numai cu ochii, ci cu întreaga față. Emoția fiicei lui Valcârcel a fost mai puternică decît cea pe care o simțise cu puțin în urmă cînd observă admirația produsă de prezența sa luxoasă la spectacol. Își spuse ca pentru sine : „Lucrul acesta este mai serios, este o plăcere mai profundă, care satisface alte dorințe, care are mai multă substanță... și care are a face mai mult cu planurile mele”. Plaiurile erau de a-și bate joc în mod feroce de unchiul său și de soțul său, de a se juca cu ei ea pisica cu șoarecele; a descoperi mijloace de a-i păcăli și, a-i strica, care fapte să fie pentru ea foarte amuzante. Împotriva unchiului știa de mai de multă vreme ce anume să întrebuințeze : să azvîrle banii în vînt, să cheltuiască mult cu daruri pentru propria-i persoană lipsită de orice însemnătate. În ce privește pe, Bonifacio... la rigoare nu-i dorea atît rău ea celui alt; nici nu se gîndise, în mod concret, pînă acum, la o pedeapsă serioasă pentru el, ■ îl ținea doar într-un zbucium perpetuu, lratindu-l ca pe un sclav asupra căruia planează o tortură pe care el nu o putea cunoaște ; însă privirea și zîmbetul lui Minghetti luminaseră ca un fulger conștiința Emmei, care văzu deodată în ce putea consta pedeapsa infidelului ei soț. Deoarece, în adevăr, îl bănuia de asta de mult timp, ■ fără a mai pune la socoteală că Emma, în meditațiile sale solitare de alcov, ajunsese, ca- o isterică sibiîă din antichitate, să și-l închipuie pe bărbat, ca pe toți bărbații, drept un animal egoist și cu instincte rele și grosolane prin excelență, și să nu mai creadă în soțul cu adevărat credincios soției sale ■, ceva mai mult, o asemenea ființă rațională i se părea ridicolă, și mărturisea că nici un bărbat căsătorit nu se mulțumește doar cu soția sa. În ceea ce privește femeile, nu le recunoștea dreptul la independență în cazuri normale, deoarece i se părea urît și deoarece femeia este altceva ; însă infidelitatea conjugală descoperită era ceva aparte , - exista de asemenea dreptul la represalii, și același lucru se putea spune, prin analogie, cînd soțul era atît de grosolan și se comporta cu brutalitate față de soția sa.....Dacă

Bonifacio m-ar fi lovit așa cum îl lovesc eu pe el, atunci l-aș înșela...". Aceasta era evident. „Și dacă el mă înșeală... numai dacă într-adevăr mă înșeală..." Aici Emma oscila și recurgea la a treia situație de infidelitate feminină scuzabilă. „Dacă m-ar înșela, eu de asemenea l-aș înșela... dacă cineva mi-ar putea inspira o mare pasiune". Cu toate că aberațiile morale ale Emmei nu aveau nimic de-a face cu romantismul literar, decadent, al epocii și al orașelului în care trăia, deoarece prin temperamentul ei ea era originală și de-abia de reușea să citească versuri și romane, totuși unele fraze și preocupări ale consătenilor avură o influență asupra ei și această idee vagă și perfidă a unei mari pasiuni, care sanctifică totul, era unul din aceste cuvinte »de corupere a moravurilor. De altminteri, ea singură fără ajutorul cuiva putea să facă *tabula rasa* la o mie de precepte, făcând abstracție, după capriciul său, de toate regulile de conduită care puteau s-o cantrarieze. Dacă însă pe tărîmul pur al ideilor,

<își cum gîndise Bonifacio, lucrul acesta era ceva obișnuit, simțul intim îi spunea Emmei că una-i a vorbi, și alta a face ; că •d va ajunge la situația să-l mintă pe Bonifacio al său numai prin cazul că este chinuită mult, numai dacă s-ar afla într-o clipă <le nebulie, provocată de un prînz rus sau de vreun alt personaj extraordinar; și că, chiar așa, ea trebuia să devină o alta, să-și învingă sila cu deznădă. Adevărul este că trupul său era liniș- • it, ca gusturile sale nu o duceau la rătăcirii senzuale erotice, >i că, la urma urmei, Bonifacio, ce-i drept, în calitatea lui de băiat, era băiat bun, și era satisfăcută de fizicul lui... Însă pri- jrea și zîmbetul baritonului erau altceva. Deocamdată, Emma iită de toate pentru a se gîndi la plăcerea de a fi putut vedea prin intermediul binoculului pupilele acelea și gura aceea zîm- bitoare sub mustața de un castaniu închis. De cîte ori Minghetti reapărea pe scenă, nevasta lui Reyes încerca repetarea scenei care atît de bine îi reușise, și de cele mai multe ori cu mare succes ; căci, o fi întîmplare, sau cîntărețul avea obiceiul de a privi mult spre loji și a-și fixa privirea asupra persoanei care-l admira, și să cocheteze în tot felul de roluri și în împrejurări pe care i le acorda circumstanțele scenei, fapt este că plăcerea solicitată prin binoclul Emmei se repetă în mai multe din momentele cele mai grave și istovitoare ale operei ; și a mai contribuit și faptul că baritonul nu înceta să se certe cu Regina, mereu desperat de fuga în Franța a celeilalte.

Bonifacio nu-și revenea din uimire observînd, cu foarte multă plăcere, că Emma nu mai pomenea de soprană și nici de cizmulițe, adevărat anacronism, cum prea bine spunea el, și nici de ceva care pe departe s-ar putea referi la ceea ce el numea „chestia cu pudra".

Terminat spectacolul de operă, Valcârcelii se întoarseră la casa lor — sau, dacă doriți familia Reyes, cu toate că mai just este să se zică Valcârcelii, prin faptul că Bonifacio conta destul de puțin ca stăpîn acolo. • Nepomuceno se despărți de perechea conjugală, și se culcă gîndindu-se la planurile sale de viitor, pe care el le vedea cam greu de realizat, sau avea presimțirea unor schimbări nu lipsite de pericole. Și cînd Reyes era gata să-i ceară voie soției pentru a se retrage în camera lui, Emmei îi veni ideea să facă uz... de ceea ce în relațiile din acea căsnicie se putea numi „prerogativă regală".

— Uite, Bonifacio, mie nu mi-e somn; zgomotul muzici) mi-a făcut capul tobă...; nu voi putea dormi ; și singură și trează și nervoasă, îmi va fi teamă.

O clipă de tăcere și apoi continuă :

- Rămii cu mine.

Se aflau în dormitorul ei. Între timp ea își scotea bijuteriile în fața oglinzii din camera de toaletă luminată de luminări de culoare trandafirie. Soțul o vedea în oglindă pe fundal misterios și cu umbre mișcătoare. Fără ca el să-și dea seama de ce și pentru ce, acea „rămii cu mine” îi făcu să-și privească deodată soția cu ochi de judecător al frumuseții. Ce lucru straniu ! Pînă în clipa aceea nu observase că Emma, în seara aceea, își dăduse jos mulți ani de pe umeri, mai ales în clipa aceea : nu i se părea o femeie frumoasă și proaspătă, nu există acolo nici perfecțiune în trăsăturile feței și nici vigoare ; însă exista multă expresie ; însăși oboseala chipului, un fel de elegie pe care o cîntă obrazul unei femei nervoase și pasionate care pierde netezimea pielii și care pare să plîngă în singurătate apăsarea anilor ; complicată istorie sentimentală ce o destăinuie proaspetele zbircituri ale tîmplei și ceie care încep să se formeze sub ochi ; intensitatea de gîndire serioasă, adîncă și dureroasă a privirii, care contrastează cu încordarea anumitor trăsături ale feței, cu inerția buzelor și cu uscăciunea obrazului,- aceste precum și alte semne i se părură lui Bonifacio atracții romantice ale soției sale din clipele acelea, și imperativul „rămii aici” îi măguli amorul propriu precum și simțurile, după un timp destul de îndelungat ce trecuse fără ca Emma să fi făcut uz de „prerogativa regală”.

Pentru a doua oară amantul Serafinei avu remușcări pentru infidelitatea sa față de ea. Marea sa pasiune ierta în ochii lui Bonifacio relațiile acelea ascunse cu artista ; însă din clipa în care el se dispensa de Serafina, lăsîndu-se atras în mod diabolic de farmecele veștede, însă expresive și melancolice, pline de pasiune stăpînită, ale soției sale legitime, rămînea dovedit că pretinsa marea pasiune nu era chiar atît de mare, și, într-o oarecare măsură, era mai puțin scuzabilă. Fie ce o fi, se întîmplă că Bonifacio începu să se dezbrace de costumul său englezesc în dormitorul nevaste-și , - rămase fără redingotă și fără vestă, etalîndu-și bretelele de mătase și pieptarul cămășii albe și lucioase cu trei nasturi de mărgean ; și în această prozaică, dîr familiară atitudine lipsită de respect, se întoarse surîzător spre Emma, care își lingea buzele uscate, azvîrlea scînteii din ochi și. serioasă și tăcută, privea gîtul puternic și alb ca laptele al soțului său. Bonifacio se simți chemat,- și într-o clipă, ca la ^lumina unui fulger, își aminti scena din noaptea aceea cu pudra : citi în obrazul soției sale o slăbiciune feminină, ce se repeta că o supunere trecătoare, pe deasupra o misterioasă și stranie perversitate fără nume toate acestea le-a prins din zbor. în mod

confuz , deodată avu conștiința unei superiorități oarecare, efemere, și înflăcărat de propriul său capriciu, de excitațiile pe are acel declin interesant al frumuseții, sau, mai exact, al dorinței, cu care Emma se ilumina, o producea în el, se aruncă cu un curaj de neînchipuit; și urmarea fu că, deodată, căzu în genunchi în fața soției sale. îi îmbrățișa pulpele albe, parfumate, care au fremătat în contact cu pieptul său, și cu glas gîngav de emoție, întretăiat și surd, spuse o mie de nebunii erotice, care se revărsară în primul rînd prin cuvinte, cuvinte tremurate, în argou amoros, în diminutive, așa cum le învățase cu dragă inimă în raporturile sale cu Gorgheggi.

Emma, în loc să-l ridice din acea postură umilitoare, după e scoase un țipăt, la fel ca cele pe care le scotea cînd intra în baia sa cu apă caldă, se înclină, se înclină, pînă ce rămase cu gura la nivelul gurii lui Reyes ; cu ambele mîini îi prinse mustățile, îi azvîrlî capul pe spate, și ca și cum buzele celuilalt ar fi fost urechi, sprijinindu-și dinții de ele, spuse ca acela care vorbind cu glas încet ar fi vrut să strige :

— Jură-mi că nu mă înșeli!

— Îți jur, comoara sufletului meu, scumpa mea, comoara mea ți-o jur și ți-o jur mereu... Privește-mă în ochi ; așa, în ochii din străfundul meu, în ochii sufletului meu... Îți jur, și iarăși îți jur că le ador, cu asta, cu asta, cu asta ce vezi aici mai jos, mai jos... Dar, fii atentă, îmi strîmbi gîtul, îmi rupi ceafa.

— Te-aș lovi și mai mult.,, și mai mult... lasă... lasă... așa, și mai mult, să simți durerea cu plăcere.

Urmă o liniște în care nu s-au privit decît în ochi, și au savurat împreună durerea din gîtul lui Bonifacio, dat pe spate, Emma, ridicîndu-se în picioare, îi dădu drumul pentru a-i spune :

— Uite, uite, eu sînt Gorgheggi sau cea care cînta adineauri lulade, cîntece cu triluri și făcea pe regina Micomicona ; da, bărbate, asta care ție îți place atît de mult; și pentru a-ți da iluzia, privește-mă aici, aici, aici, prostuțule, ștregarule, aici, iți spun... cizmulițele la fel ca ale ei; prinde un picior de al cîntăreței, hai, prinde-i-l ,* ciorapii n-or fi de aceeași culoare cu a ei, dar și aceștia sînt destul de frumoși ; hai, acum mărturisește, spune-i că da, că o iubești, că o uiți pe cea din Franța și că te căsătorești cu ea... Tu ai să te numești, cum te numești tu Da, omule, baritonul, îți spun.

— Minghetti ?

■ - Așa, Minghetti, tu ești Minghetti și eu cîntăreața... Minghetti al sufletului meu, ai în fața ta pe regina inimei tale. mica ta regină, prinde-o, prinde-o, iubește-o, mîngii-o ; Min- tjetetti ai vieții mele, Bonifacio, Minghetti al meu drag...

„Însă, fii atent, domnule lăudăros ; dacă dumneata vrei să fii a ta, pentru totdeauna, regină a cizmulitelor noi, stinge luminile din camera de toaletă și vino în vîrfurile picioarelor, să nu ne audă Eufemia, care doarme alături."

XI

Bonifacio Reyes era un admirator al Artei în toate înfățișările ei, așa cum se exprima el însuși ; și cu toate că muzica era manifestarea de predilecție, deoarece îi mergea mai direct la suflet, într-un mod nelămurit ce îl incinta, și care nu îi pretindea un studiu prealabil, ca în cazul acelor idei multiple și concrete care se află prin cărțile de artă superioară. Și cu toate că sus- numita muzică era arta pe care el o cunoștea mai. bine — mulțumită studiilor sale de solfegiu și de flaut — totuși nu renunțase la exercitarea, fără pretenții, desigur, într-o epocă sau alta a vieții sale, ca simplu amator, și în alte condiții de viață, a exprimării frumosului. Poezia i se părea foarte respectabilă, și știa din memorie o sumedenie de versuri, însă dificultățile rimei îi făcuseră să renunțe la cultivarea muzelor -, disprețuia — deoarece sinceritatea sa de om de caracter și cu convingeri serioase nu-i permiteau alt lucru — disprețuia vorbele de prisos într-un poem și chiar rimele ușoare, și astfel, cele cîteva împrejurări în care cochetase cu arta poetică, nu-l satisfăcuseră, avea dificultăți în găsirea rimelor și chiar își reamintea că ultima oară cînd az- vîrlise pana cu intenția de a nu mai scrie versuri, a fost atunci cînd i-a venit să potrivească un sonet dedicat unui domn Menéndez, care întocmise o scriere cu caracter feligios...

„Cuvîntul principal, își spunea Bonifacio, mușcîndu-și unghiile, este, după regulile retoricii și ale poeticii pe care eu le-am citit, cel care trebuie să termine versul ; aici, cel mai important, fără îndoială, este numele întemeietorului operei pioase . ei bine, pentru pios există mii de rime, însă pentru Menéndez eu nu reușesc să găsesc nimic. Și mai înainte de a-l situa pe Menéndez într-un loc al versului nedemn de venerabilitatea sa, prefer să renunț la sonet." Această lipsă de inspirație poetică și de rime pentru endez, . nu-i descurajă și nici nu-i umili orgoliul de artist care, în definitiv, nu era prea mare ; la urma urmei, dacă ne gîndim bine, poezia se află concentrată în muzică.

Cu totul altceva era însă arta desenului, și în această privință îngrijitul copist nu șovăia să susțină că făcea cu pana, dacă nu lucruri prodigioase, cel puțin arabescuri foarte plăcute ; arabescul era desenul lui preferat, deoarece se împletea cu calitățile sale de copist de acte, și, afară de aceasta, arabescul avea și o oarecare asemănare cu muzica, prin lipsă de precizie și șovăire. Arabescul se înrudea cu alegoria și cu desenul fantastic, pe de-o parte, și pe de altă parte cu arta lui Iturzaeta.

La asemenea lucruri, gîndea Reyes într-o după amiază, aproape de apusul soarelui, acolo în camera nu prea luxoasă nici mare pe care Serafina Gorgheggi o ocupa în hanul ce aparținea de cafeneaua doamnei Oliva, la etajul al treilea al imobilului. Mochi și protejata sa schimbă locuința, ceea ce în acei țîrg nu era decît un schimb al suferințelor ; însă în hotelul „Principal”, acolo, la capătul denumit Alea Veche, își pierdură încrederea deoarece întîrziiau cu plata costului pensiunii.

Compania de operă se destrămase din motive economice și din nepotriviri de caracter ; numai impresarul, soprana și Min-ghetti, baritonul, rămaseră în orășel, deoarece, după părerea unora, nu aveau, pentru moment, contract, și nici alt loc unde să meargă, deplasarea fiind costisitoare ; după părerea altora, cei patru doreau să servească drept nucleu pentru o companie nouă, pentru care Mochi ducea tratative. Între timp însă, trebuiau făcute economii, și dacă Minghetti rămase în hotelul „Principal”, cu toate că nici el nu plătea bine, era tolerat într-un mod misterios, și Serafina și Julio fuseseră obligați să se instaleze cu tot cu geamantanele lor în modesta ospătărie care, cu numele de hanul „Oliva”, era ținută cu mari greutăți de stăpînul vechii cafenele cu același nume.

În după amiaza aceea Reyes veghea somnul Serafinei, care zăcea în pat, victimă a unei puternice dureri de dinți, și atunci cînd accesele se potoleau puțin, se lăsa cufundată într-o liniștită toropeală, care, cu toate că era puțin febrilă, nu era chiar atît' de neplăcută.

Reyes veghea. Se duse acolo pentru totul altceva ; însă suspinele anglo-italiencei sale și mirosul de doctorii calmante, la care se adăuga și apusul soarelui, îi schimbaseră deodată intenția, făcîndu-l melancolic, cu gînduri poetice, și îndemnîndu-l piosă abnegație spirituală.

135

coalaCuni

vegheatul

somniaului

ființei iubite

nu presupune să aibe și miinile. ocupate, Bonifacio — sprijinit pe noptiera cu incrustații de un colorit ce nu putea fi identificat și care imitau o scena venețiană albastră, trandafirie, cu pete de cafea și urme de nitrat de argint — desena, desena cu pana de gîsca pe hîrtia Velină, ca întotdeauna, ciudățenii caligrafice cu chenare din fauna și flora arabescului celui mai fantastic. Simțea sufletul, schimbîndu-se după circumstanțele momentului, copleșit de muzică ; nu îi cînta auzul, îi cînta inima.

Dacă ar fi avut acolo flautul și Serafina nu ar fi dormit, ar fi sugerat cu dulcele instrument acele melodii interioare, languroase, vapoase, pline de o tristețe suavă, crepusculară, care erau jumătate resemnare, jumătate speranțe ultrapămîntești și pe care tinerețea nu le poate cunoaște : tristețea caracteristică vîrstei mature, care încă mai simte pe buze sfîrșitul iluziilor ca și cum ar savura amintirea lor.

Însă, în loc de flaut, avea pana ; pana care scîrțîia slab, abia perceptibil, făcînd pe hîrtie schițe cu profiluri și .trăsături groase, energice, într-un clar-obscur sugestiv, echivalent timbrului unei strune sau a unei plăci metalice.

Da, cu încetul, Bonifacio începu să simtă că muzica sufletului lui i se strecura pe degete ; curbele arabescului său deveneau mai grațioasă, complicațiile și ornamentele sale simetrice, mai elegante și expresive, și imprecisele ornamente geometrice căpătau forme concrete, reprezentative ? și la urmă țîșni. ca și cum s-ar fi născut din îngemănarea albului cu negrul, și dintr-un cer cenușiu imaginea lunii, în ultimul pătrar, înconjurată de nori siniștri, pe jumătate diavoli sau vrăjitoare călări pe mături, pe jumătate stup de forme fantastice, însă stupi în mod clar, din care ieșeau o mulțime de gînganii, puncte lipite de alte puncte ce aveau corpuri de albine, cu picioare, cozi și unghii de femei infernale. Albinele acelea sau viespi ale diavolului zburau în jurul lumii, și unele acopereau chipul ei, care era, privit din profil, însăși Satana, cu sprîncenele în formă de unghi, care az- vîrlea foc din ochi și din gură. Peste confuzia aceasta de forme absurde, Bonifacio desenă linii simetrice care imitau foarte bine suprafața mării calme, și peste linia cea mai de sus, cea a orizontului, desenă iarăși o imagine a nopții, însă a unei nopți senine, la al cărui jumătăți de cer, traversînd cinci șiruri de ceață subțire, lihiile pentagramiei, se înalță încet, majestuoasă și poetică, plăcuta lună plină ■, în discul său, elegante curbe sinuoase spuneau: „Serafina“.Visătorului i-a trebuit o bună jumătate de oră pentru compoziția sa simbolică, însă răsplata inspirației și a efortului a tost un orgoliu nobil de artist satisfăcut; senzație ce se amestecă repede cu o duiosie austeră, și această stare sufletească voluptoasă, îl făcu să încline capul, să sprijine fruntea de mii n i > i să mediteze și să plîngă în hohote și cu lacrimi în ochi.

— Ce viață stranie ! Cîte nu pot să-i treacă prin minte unui biet diavol ! gîndea Bonifacio.

Alegoria care-i ieșise fără să vrea din pană era destul de 'iară ; reprezenta sinteza vieții sale actuale. în cerul amorurilor sale, în partea lui senină, peste oceanul pasiunilor sale acum calme, strălucea luna plină, dragostea satisfăcută, poetică, ideală, a Serafinei sale. Trecuseră acum zilele acelea de furtuni senzuale, în care amorul fizic, amestecîndu-se cu cel platonice, se devota arabescului pasiunii nesăbuite și haotice j sufletul depășise pa- sionaiitatea trupească și găsea tonul afecțiunii, care, statormi cindu-se, devenise obișnuință, devenise spirituală. Și deodată, în partea cealaltă, sub ocean, în regiunile misterioase ale abisului în care își avea sălaș dușmanul, din care se ridicau voci subterane de amenințare și pedeapsă, apărea ca un reflex neprecis, un al*, cer, cu o altă lună, un cer vijelios, cu spirite infernale îmbrăcate cu nori groși, cu același demon mascat de lună în ultimul pătrar... care amintea de luna de miere satanică, de Valpurgia, pe care soția sa, Emma Valcârcel dorea să strălucească în timpul acelor nopți de amoruri nemaiauzite, neașteptate și aproape deznădăjduite.

Bonifacio se ridică și o privi pe Gorgheggi, adormită :

Femeia aceasta adorată nu ştia că eu îi sînt necredincios. Că există momente în cursul nopţii cînd mi se dă o băutură fermecată făcută din spaime, din constrîngerî, din amintiri, din deprinderi ale trupului, din vechi plăceri, din parfumuri de petale de trandafiri ofiliţi, din milă... şi pînă şi din resemnări... negre... Femeia aceasta nu ştie că eu mă las sărutat... şi sărut... ca şi cum cineva ar da de pomană morţii, morţii bolnave, nebune că dau sărutări ca şi cum sînt muşcături prin care doresc să opresc timpul, care se scurge, care se scurge, trecînd prin atingerile nesăbuite... Da, da, Serafina, în clipele acestea mi-e milă de soţia mea, al cărei sclav sînt , • mîngîierile ei sînt nesăbuite, sînt ogindiri ale figuraţiilor pe care eu le-am învăţat din primele tale dezmierdări de dragoste pasionată şi desfrînată... mîngîierile ei, care la ea apar inocente, pentru mine sînt crime, mă molipsesc şi mă transportă cu ele în infernul întunecat unde, întse vise şi ţipete de amor, care sfîrşesc prin suspine de bătrînete.prin înlănţuiri ale corpului care se prăbuşeşte istovii de nu ştiu ce negre nebunii plăcute şi sufocante, pline de spaimă şi de atracţie. Eu sînt amantul unei nebune desfrînate... a unei bolnave care are dreptul la mîngîierile mele ; însă un drept ce nu este ca al tău, pe care bărbatii nu-l recunosc, dar care mie mi se pare cel mai de preţ, cu toate că este subtil şi invizibil şi este numai dreptul tău... şi al meu : dreptul sufletului meu obosit.

Şi începu să plîngă, după ce gîndi toate acestea — însă cu alte cuvinte — în adîncul sufletului său, şi în parte chiar fără cuvinte, deoarece unele dintre ele pe care fusese nevoit să le întrebuiţeze, nici măcar nu le cunoaşte. De exemplu, ceea ce s-a notat puţin mai înainte, cuvîntul ullrapămîntesc. Ştia Reyes că înseamnă ultrapămîntesc ? Cu toate acestea însă, se gîndea mereu la aceasta, şi combina simbolul cu toate ideile sale şi cu lóate necazurile mizerabilei, copleşitoarei sale existenţe. Pe vremea lui Bonifacio, în acea epocă a vieţii sale, nu se vorbea ca acum, şi mai puţin în tîrgul său, unde, pentru exprimarea stărilor de afecţiune, domina stilul lui Larrañaga şi a lui don Heriberto García de Quevedo. Fără a mai socoti că Bonifacio, încă şi mai puţin instruit decît istoricul său, nici măcar prin gînd nu ar fi putut folosi anumite fraze ce se obişnuiesc a fi întrebuiţate aici, pentru transcrierea fie şi cu aproximaţie, a frămîntărilor sufletului său.

Fapt este că Gorgheggi nu se trezi, cu tot ace) zbcium... sufletesc al iubitului său, care, de altminteri, mergea în vîrfur picioarelor, fără a se poticni de ceva, şi chiar reuşi să-i acopere puţin, fără ca ea să simtă, o parte din spatele foarte alb, pe unde o cuprindea frigul. În casa Serafinei el era acelaşi bărbat, curtenitor, fin, elegant, gingaş şi iscusit, cu grijă multă pentru soţia sa — tiranul său — la fel ca spiritele benefice din poveştile cu palate fermecate.

El cunoștea toate ungherele din locuința amantei sale... de asemenea, și cele din camera lui Mochi. Bonifacio fusese cel care căutase și aranjase totul; el era cel care căuta să imprime ceva spirit de ordine și de cumpătate în viața acestor artiști, aducîndu-le puțin din atmosfera stenică a căminului său, care în definitiv cămin era, cu toate că nu putea servi nimănui ca model. Pe măsură ce se scurgeau zilele, Reyes își imagina astfel că are două case, cea a soției și cea a iubitei sale, și așa cum el însuși, făcând a se gândi, și fără a dori, introdusese în hardughia neamului Val- cărcel un aer de degajare și sămînțe de licentiozitate pe terehul ce era atît de bine pregătit în sufletul Emmei, și tot așa, fără a-și da seama, din instinct, plantase încetul cu încetul, germeii unor obiceiuri așezate, de modă provincială, de un *savoir-laie* familiar mîi intimitatea prieteniei sale cu cîntăreții. Poate gu la aceste oale contribuiau, mai mult decît exemplele din casa Valcârcel, reminiscențele din timpuri de demult, deprinderile de pace familială, cît și senzația lipsurilor financiare pe care o mai păstra ' onțopistul avocatului Valcârcel, care nu în zadgr își petrecuse copilăria și primii ani ai tinereții sale alături de părinții săi cinstiți, săraci, umili și resemnați.

Idealul lui Bonifacio era de a visa mult și de a avea mari pasiuni *, toate acestea însă fără a dăuna bunelor cutume. El iubea ordinea în cămin ; privind stampele din cărți, rămînea fascinat în fața unei bătrîne încă frumoase și severe, care tricota la gura sobei, în timp ce la picioarele ei, o pisică, pe o piele de blană, se juca fără zgomot cu ghemul de lînă, simbol al protejării burghezului împotriva iernii. El iubea ordinea în căminul lui și invidia curajul, lipsa de grijă față de ziua de mîine a artiștilor care nu au casă, care fără multe pretenții locuiesc în hoteluri din cele patru puncte cardinale ale lumii; aGeastă admirație se năștea însă din contrastul dintre propriile sale plăceri cu neînvinsa moliciune a vieții materiale liniștite, sedentare, ordonate.

Pînă a fi romantic cu orizonturi largi și cu imaginația complet liberă, i se părea de la sine înțeles, cel puțin pentru el, să ii bă bine asigurată satisfacerea nevoilor fizice, care sînt și ele ilitea și atît de complicate.

Simbolul acestor sentimente era, așa cum s-a mai arătat, perechea lui de papuci. Atunci când în visele sale de tinerețe își închipuia un castel clădit pe o stîncă, o frumoasă creștină ce se ivea la fereastra ogivală, o scară de mătase, o lăută și un adorator, el, desigur, fiind cel care răpea pe fata din castel, se poticnea mereu, că este de neconceput că ar putea fugi în ținuturi îndepărtate, așa, fără papuci. Și era limpede că papucii erau incompatibili cu lăuta. Pe deasupra, papucii nu erau totul, • exista ceva mai mult în dragostea sa față de căminul călduț, dulce, liniștit... : familia. O, familia cinstită, fără compromisuri, fără neînțelegeri și nici amestecuri din afară, era încîntarea lui! Familia putea fi incompatibilă cu pasiunea, la fel ca papucii cu lăuta ? Poate că nu. Dar el nu întîlnise conjuncția acestor două frumoase idealuri. Familia nu era cu adevărat familie pentru el i Dumnezeu nu dorise lucrul acesta. Soția sa era tiranul său și în dorințele ei de dragoste plină de farmec, carnală și bolnavă, coruptă de el însuși, fără să știe, Emma era o concubină, o odaliscă nebună; și lucrul cel mai rău din toate : lipsea copilul. Și în casa Serafinei, în casa pasiunii... nu exista sfințenia căminului, nici măcar speranța unei legături sufletești.

Cîntăreții vor pleca într-o bună zi. Erau ca Evreul rătăcitor ; era un miracol că printre atîtea spectacole date de diferite companii teatrale, prin săptămîni de inactivitate și de speranțe neîmplinite, cu ajutoare sub formă de împrumuturi, cu amînarea olășilor, și cu abuzul de cereri de noi împrumuturi, Mochi și Gorgheggi reușiră să rămînă luni și luni în acel orașel. În ziua în care se va aștepta mai puțin, Bonifacio se va pomeni, în camera Serafinei, cu geamantanele făcute. Iar cînd Mochi va spune „vom pleca”, el nu va avea cum să se opună.

Nu avea cum și nu le putea oferi mijloace materiale pentru a-i păstra în oraș ; arta și nevoile zilnice suflau ca și vîntul. și îi purtau departe, prin lume, cu pasiunea lui, singurul refugiu al sufletului său îndurerat, doritor de iubire, de mîngîieri nevinovate (așa cum au fost cele ale Serafinei), • lui rămînîndu-i demnitatea personală, de care ducea lipsă alături de Emma sa, Emma care se îmbîlînzea doar cîteva clipe în calitatea ei de fiară dezlănțuită, pentru ca imediat să fie, chiar în plină dăruire, despotul de totdeauna care amesteca mîngîierile cu absurdități, toate acestea constituind motive de regret pentru buimăcitul ei soț. Va rămîne singur, singur în stăpînirea Emmei, sub privirile reci și incisive ale lui Nepomuceno, cel cu socotelile, în puterea lui Sebastian, vărul, și al tuturor din neamul Valcarcel care ar 'i dîrit să-l taie în bucăți prin disprețuire.

Gorgheggi se trezi zîmbind, fără să o mai doară maselele : îi mulțumi lui Bonifacio al ei, care, îi veghie somnul ei de copil, și dulceța căpătată prin aceea că se simți bine, fără dureri, sătulă de somn, o făcu afectuoasă, sentimentală, și, pînă la urmă, o îndemnă la dezmiertări. Dar acestea au fost moderate, ames- jecate cu dialoguri lungi, stăpînite; îmbrățișările ei nu se mai asemănau cu acele cătușe puternice, ca altă dată. „Așa, gîndea Reyes, ar fi trebuit să fie mîngîierile soției mele.” Serafina se obișnuise cu

nevinovatul său Reyes și cu viața de provincie, de burgheză sedentară, la care el o obișnuia, și care justifica atât rămânerea destul de îndelungată în acel târg șters, cât și o odihnă prelungită. Ultimele speranțe de strălucire în artă se risipeau, și Serafina se gîndea la alt gen de fericire. Lipsa de repetiții și de reprezentații, absența de la teatru, îi apărea ca o eliberare, aproape o regenerare : așa cum curtezanele care ajung la o anumită vîrstă și devin bogate și aspiră la onoare ca la un ultim lux, Serafina visa și ea la independență, cu fuga din fața publicului, cu uitarea solfegiului și instalarea într-un orășel unde să vegeteze și să fie o doamnă de vază, cu influență, și respectată. Începea să cunoască viața celui orășel, pe care-l disprețuise la început ; începeau să o intereseze micile birfeli ; făcea mult caz că cunoaște viața și slăbiciunile diferitelor doamne, și într-o zi avu o mare neplăcere, deoarece Bonifacio nu obținu ca ea să fie invitată, de -foia Sfinții, într-o parohie oarecare, și să ia loc, conform tradiției, la masa sfinții din altar. Într-o noapte, cîntă la catedrală cu Mochi și cu Minghetti, și simți o mindrie imensă. Îi trecea prin cap proiectul unui mare concert în folosul spitalului sau al azilului de bătrîni. Lui Mochi nu i se păru rea ideea, însă îi schimbă - semnificația, lin mare concert, da, însă nu în beneficiul săracilor, ci al cîntăreților, care au supraviețuit fostei companii artistice. Minghetti, baritonul, fu anunțat de acest proiect, și ideea i se păru și lui magnifică. La rîndul lui el sugera tenorului intenția de a profita de acel concert pentru a reînvia instinctul filarmonic al locuitorilor din urbe,- se obosiseră de operă, perfect, dar trecuse și o stagiune întreagă de cinci teatru rămînea închis ; Gorgheggi, apărînd îmbrăcată elegant în saloanele unei lumi bune, și cîntînd, fără a gesticula și fără a face pași pe scenă, bucăți de muzică aleasă, va reuși să trezească din nou apetitul muzical al multor amatori ; asta va înlesni calea de a se deschide un abonament condiționat pentru concerte avîrid ca bază terțetii; existau tenorul, soprana și baritonul ; vor mai fi aduși un contraalto, bas și coriști, și se putea aranja) altă companie artistică prin care se va putea amina plata unor datorii, în așteptarea, fără grabă și trudă, a unui contract în altă parte.

Pentru a pune pe picioare proiectul, trebuia să se bîzuiască pe o persoană din localitate care să ia inițiativa. Și nimeni altul decît Bonifacio. Serafina se oferă să-l roage să preia el această sarcină. Zis și făcut. În seara respectivă, printre mîngîierile unui •unor potolit, și într-o intimitate senină, Gorgheggi își imploră amantul să sprijine cu ardoare și entuziasm ideea sa și să-și ia sarcina să pregătească concertul și să învingă obstacolele inerente. Ce nu putea face Reyes pentru acea femeie, căreia nu-i putea da bani, și asta mai ales că ea avea atîta nevoie de ei ?

Proiectul artiștilor fu propus de Bonifacio Juntei de la Casino, care era constituită ca o Societate ce depindea de întreprinderea cafenelei *Oliva*; la etajul întâi se aflau salonul de dans și sălile de joc și de lectură al celui local de odihnă care uneori se transforma și în loc de pariuri și jocuri de noroc. Junta conducătoare, care era conștientă de îndatoririle ei, promise că va studia problema. Au existat mai multe discuții, s-a votat și, cu o infimă majoritate, s-a aprobat proiectul de concert, care va fi urmat de bal, însă fără bufet.

Bonifacio ascunse neveste-și faptul că era ocupat cu aceste aranjamente, că era sufletul proiectatei sărbătoriri ; ea știa însă că se pregătea concertul, și că Bonifacio al ei era organizatorul acestei petreceri, care va fi ceva deosebit. Dacă despre alte lucruri pe care de asemenea le știa de mai mult timp, nu-i vorbis decât în mod indirect și fără prea mare insistență, acum dorea să dea de înțeles că este bine informată; și astfel, într-o zi deschise discuția, la sfârșitul mesei, în prezența lui Nepomuccm

— la spune-mi, omule, de ce ții în așa mare secret n-t ce-mi pregătești ? Oare vrei să-mi faci o surpriză ?

— Ce-ți pregătesc ?

— Da, domnule; chestia cu concertul. Știu bine că tu împreună cu alții vreți să faceți o colectă, într-un mod mai discret, în favoarea acestor bieți artiști care au rămas în oraș și nu t, duc prea bine. Perfect, o faptă foarte bună. Este o idee mar» și o operă de caritate. Vom oferi ceva și ne vom distra. Magnific. Nu-i așa, unchiule, că este o idee excelentă ?

— Excelentă, stabili Nepomuceno, ștergându-și buzele cu șervetul și aprobând din cap.

— Poți conta pe mine și pe domnișoara Marta, pe Marta Koerner, fiica inginerului, doar știi, buna mea prietenă, care va merge cu mine. Unchiul mă va însoți, e adevărat ? Și poate și vărul Sebastian, care va veni în zilele de vacanță. Tu te vei ocupa cu aranjatul lucrurilor. Le știm pe toate astea, omule, nu fă pe copilul nevinovat, doar știm că ești cu organizarea acestui eveniment festiv și ce-i în asta ? Foarte bine. Slavă Domnului că faci și tu un lucru de folos. Ceea ce mă supără este că nu mi-ai spus până acum că ești prietenul artiștilor, un atît de bun prieten. Credeai că nu mi-ar fi făcut plăcere? De ce oare? Nu sînt orgolioasă, nu cred că numele meu să-și piardă din strălucire fiindcă soțul meu are relații cu niște cîntărețe : din contră, dacă aș fi bărbat, aș fi procedat la fel. Faimoasa Tiplona nu s-a măritat cu o persoană nobilă din localitate? Este adevărat, unchiule, că nu mi-a părut rău cînd am aflat că Bonifacio se poartă foarte frumos cu artiștii? Lucrul acesta l-am știut de la domnișoara Koerner, nu-i așa, unchiule ? Și eu m-am prefăcut că nu știu nimic. Să vezi cum stau lucrurile.

Bonifacio își privea nevasta cu ochi ficși cuprins de ifti mare zbulucium. Un instinct orb îi spunea :

„Atenție Pablo !... Nu avea încredere; fii atent ce vorbești, ți se întinde o capcană !” Un alt gînd tot atît de puternic îl făcea sa vadă cerul

albastru care-l îndemna la înduioşare. Dacă soţia lui ar. ii capabilă de a-l înţelege, de a înţelege dragostea lui la(3 de artă şi de artişti? El nu ajungea să spere pînă acolo, în a-l ierta, pentru amorurile sale cu Serafina ; era, din contră, obligatoriu ca Emma să nu ştie nimic despre asta însă pentru test, de ce nu? Adică, nici de chestia asta cu datoriile şi cu **banli** împrumutaţi. O privea pe Emma ; apoi îl privi pe unchi, ijindind că în lume nu există decenţă şi sinceritate şi onestitate, sau ele apăreau mmjite pe> faţă, mai ales în ochii unchiului şi ui nepoatei sale.

Destăinui tot ceea ce crezu necesar. I se mulţumi pentru sinceritate*, şi atît unchiul cît şi nepoata manifestară o adevărată admiraţie, gîndindu-se la perspectiva orelor de veselie şi de bucurie sinceră pe care Bonifacio le puse în faţa fanteziei lor, * u o elocvenţă mişcătoare. Cu toate că Nepomuceno şi Emma umblau cu gînduri ascunse, fiecare dintre ei cu motivele sale, ■ei erau sinceri în entuziasmul şi adeziunea lor la proiectele lui Reyes. În ceea ce privea o scuză pentru slăbiciunile artistice ale soţului şi pentru legăturile lui cu cîntăreţii, nimic mai uşor. Nu era şi el muzician ? Şi ce era rău în faptul că, plecînd din casă, îşi petrecea timpul liber cultivînd prietenia acelor domni distinşi care cunoşteau atîta muzică, aveau comportări atît de rafinate şi nu se asemuiau cu oamenii invidioşi din popor, spirite mărginite, înguste, monotone, nesuferite?

Nepomuceno vorbi mai mult dedît obişnuia ; el de asemenea era pictor, adică muzician da, în Societatea Economică el sprijinise înfiinţarea unei clase de solfegiu şi pian.

— ■ Ei, muzica ! Te cred, e mare lucru ! îmblînzeşte şi fiarele ¹

— Desigur, spuse Bonifacio incintai.

Şi povesti în felul său fabula lui Orfeu, care pe Emma o surprinse din nou şi cu desăvîrşire şi i se păru foarte interesantă.

— Referitor la pian... cu toate că este bătrîn calul pentru a se învăţa la buiestru, eu aş fi dorit sa ştiu să bat în clape, aş... puţin... chiar dacă n-aş cînta decît cu uri deget aceste opere pe care tu le cînţi din flaut.

Lui Bonifacio propunerea i se păru lăudabilă în totul. Reveni cu gîndurile sale — cu toate că lipsite de speranţa — la simbolul propoziţiei că „muzica îmblînzeşte fiarele”, şi spuse :

— Fii atentă, dacă te hotărăşti, Minghetti, baritonul, este mi profesor excelent.

— Emma, aprinsă, nu făcu altceva decît să se ridice în pi- ioare și, fără nici o reținere începu să bată din palme. O, da, da,- minunat, minunat! Ce idee! Baritonul... și-l vom plăti bine ; va fi o operă de caritate. Însă, ce păcat! Vor pleca imediat ?

— O, asta..., depinde de împrejurări... Dacă se reînnoiesc abonamentele, dacă refac cvartetul..., dacă vor li ajutați...

— Fără îndoială că vor fi ajutați! Nu-i așa unchiule ?

Unchiul a aprobat din nou din cap. Ce de planuri avea ea în mintea ei! Ochii îi străluceau, fixați pe fața de masă, ieșin- du-i din această privire o sută de' idei ce nu spuneau nimic, însă care destăinuiau unele gânduri ca și cum ar fi fost exprimate.

Sosi și sfeara concertului. Pentru asta au fost puse la dispoziție saloanele Casinoului, sucursală a cafenelei *Oliva* : a existat chiar un mic bufet, în ciuda celor hotărîte de Juntă, și lot ce era mai select din populația orașului, tapetați în haine de sărbătoare, s-au grăbit să bea șербet și să privească de aproape pe iluștrii cîntăreți pe care i-au aplaudat de atîtea ori, văzîndu-i pe scenă, înzorzonați cu mărgele ieftine și de fireturi aurite.

Seară solemnă pentru Bonifacio! Seară solemnă pentru Emma ! Seară solemnă pentru Nepomuceno!

XII

În candelabrele de cristal ardeau foarte multe luminări de spermanțet; la un perete al salonului, pe o platformă improvizată, respectabila orchestră a muzicanților formată din profesori de prin partea locului deschise concertul cu o simfonie din învechitul lor repertoriu. În orchestră se afla trompetistul adversar atât al limbii italiene cât și al armoniei muzicale ; acolo se afla, de asemeni, și spiritualul violonist Secades, care visase să fie un al doilea Paganini și care și-a consumat nopți după nopți, și zile peste zile, căutând în corzile mîngiate de arcuș, cînd tînguiuri de dragoste sublimă, cînd imitații fidele de zgomote naturale, de pildă, zbieretele de măgar. Și ironia sonrei ! Imită acest zbierat atât de perfect, încît arcușul său putea sa discute cu măgărița lui Balaam ! Dar inexprimabila cantilenă a amorului, suspinele pasiunii sublime, erau hărăzite de aceleași corzi pentru un alt arcuș amoretat și nu pentru arcușul lui Secades, cel tare, acum matur și dezamăgit, prefera de acum cealaltă vocație așa, cea de agent de bursă, și se preocupa mai mult de afacerile de la Bancă, și veniturile primite de acolo, decît de arta care-i legănase visurile copilăriei. Cînta acum, pentru a-și mai face un cîștig și era pe jumătate adormit, la fel ca și tovarășii lui, și cînta fără nici o convingere, fără entuziasm, abia păstrînd un pic de dragoste melancolică și respect superstițios pentru muzica bună, în stil vechi, disprețuind de fapt noutățile aduse de trupele artistice care s-au perindat prin tîrg prin anii din urmă.

Aici se mai aña și vechiul eornist, don Romualdo, chel, demn, cu burtă mare ,• la catedrală întrebuinta fluierul, iar în tot ce este profan, cornul; el se impunea aproape ca o glorie provincială. Întregul tîrg, chiar și surzii recunoșteau cît de minunat- era tot ceea ce scotea acest om din straniul instrument ; cornul îi făcea să plîngă, să ridă, chiar să și tușească. Apoi, în ciuda unei așa mari faime, și cu toată marea admirație de caro. Se bucura, timpul aruncase peste celebritatea lui don Romualdo vâlul gros al uităriiștia bine că — fără a-i pune o clipă la îndoială celebritatea —, concetățenii lui obosiră să-l mai admire ; aceste neplăceri ineluctabile erau suportate de don Romualdo cu o melancolie filozofică și tăcută și el continua să cînte cu același rafinament de totdeauna, cu toate că eforturile erau acum zadarnice. Pe scurt, era trist, dezamăgit, oarecum la fel ca și tovarășul său Secades; el, lipsit de iluzii, gloria părăsindu-l, zăcea în aceeași languare a resemnării reci și amare în care se confundase și Secades, în drumul lui spre celebritate. Totul era la fel : nu reușise să urce pe templul Faimei, și iată că se și afla pe calea de întoarcere. Orchestra răsuna ca șuruburile unei mașinării neunse, și asta încluida faptului că se numărau printre ei profesori respectabili și alte notabilități; instrumentele cu arcuș erau astmatice, și vibrau a lemn așa cum zbîrnie doaga butoiului plin cu cidruălămurile, lipsite de orice sentiment de compasiune, erau stridente cu totul ; oricare dintre aceste instrumente ar fi putut, singur, sa darîme toate zidurile cetății Jerihon ! Din fericire, fiecare dintre cei aflați de față la acest concert avea aceeași definiție pentru muzică, și nu mai mult

decît urechea unuia care ar fi ascultat cum ploua.

Emma intră în salon după încheierea primului număr din program ,■ ea concentră privirea tuturor prin două lucruri : mai întii prin veșmîntul ei foarte scump și atrăgător, și apoi pentru că veni la braț cu inginerul german Koerner, un bărbat gras, înalt, stacojiu la față, cu ochi de copil plîngăreț, albaștri, limpezi, foarte adînci. Koerner semăna cu un porc foarte bine crescut, și numai bun de a fi dus la cuțit, dar totodată era un bărbat foarte spiritual, îndrăgostit de Mozarl și de viitorul Prusiei. Vorbea spaniola ca inventator al unei limbi cu lexic aproape cas-tilian și cu structură de topică aproape germană. Era un visător, însă capabil de a învîrți cîte o fabrică în vîrfurile fiecărui degel, și în postură de contabil, așa cum spunea el, nimeni nu-l întrecea. Știa de toate și îi disprețuia pe spanioli (ascunzîndu-și însă gîndurile), o idolatriza pe fiica sa, Marta, și venise aici să se îmbogățească.

După ce Emma și Koerner au intrat, în salon au intrat, de asemenea, și tot ținîndu-se de braț, Marta Koerner și Bonifacio Reyes, urmați de aproape de don Juan Nepomuceno, care părea să-și fi pudrat favoriții, ce aduceau a argint curat. Marta Koerne: era o blondă de douăzeci și opt de ani, foarte rumenă la față, cam grasa și fardată cu delicatețe și gingășie; marele merit al ei era atracția formelor prea pline, însă ea căuta, înainte de toate, grație în expresie, profunzimea și distincția ideilor și sentimentelor. Vorbea întotdeauna din adîncul inimii, ducîndu-și mina, care era o minune, la sinul ei palpitant, ce forma în întregul lui o operă făurită din cel mai curat sîdef. Marta atribuia lăuntrului acestui tors, adevăratele tezaure ale persoanei sale ; însă oamenii inteligenți, și printre ei se număra și Nepomuceno, prețuiau mai mult ceea ce era la suprafață.

Marta avea alte păreri decât cele ale tatălui în ce privește muzica ; ea era pentru Beethoven. Erau de acord însă că aveau o indispensabilă nevoie de a face o mare avere, sau cel puțin o bună parte din ea. Koerner venise direct din Saxonia, să conducă o turnătorie înființată de un industriaș în apropierea minelor de fier situate în regiunea cea mai stîncoasă a provinciei , • acolo era locul unde cei din neamul Valcârcel, săraci și ursuzi, își aveau birlogul. Vărul Sebastian, ceva mai comunicativ, care făcea drumurile între oraș și munte, a fost acela care l-a prezentat pe domnul Koerner lui Nepomuceno. La început, neamțul cu fiica sa au trăit prin paragini, fără a se gândi că numai ta citeva leghe se putea găsi un oraș care putea sa le reamintească, așa, pe de departe, civilizația și cultura pe care o ■ lăsaseră în țara lor. Cu toate că aveau mijloace tehnice — așa cum spunea Sebastian — să dispună de toate lucrurile de care aveau nevoie, acestea puțind fi ușor cărate cu macaralele pînă la locurile înalte unde locuiau, Marta și Koerner trăiau totuși țărănește, în ceea ce privea relațiile lor sociale. Au învățat spa-' niola în dialectul regiunii, confuz și stricat,- în acest timp, starea lor de spirit se modifica, și cu cît doreau să mențină mai mult focul sacrii' al idealismului datorită • sonatelor clasice cîntate de Marta la un pian cu coadă, și datorită cărților și revistelor ilustrate. pe care tatăl ei le primea din Germania, fapt este că mediul înconjurător îi invada și-i transforma ; disprețul cu care la început i-au privit și i-au tratat pe neciopliții în mijlocul cărora erau obligați să trăiască, se transforma pe nesimțite în curiozitate ; și curiozitatea ajunsese să devină interes, imitație, emulație, și orgoliul nu se mai exprima acum în a-i disprețul pe ceilalți, ci în a străluci în mijlocul acestora. Koerner dori să se ridice printre sătenii din munți și cum cu ei nu-i foloseau abilitățile lui de diletant în diferite arte și cititor sentimental, el se văzu obligat să întrebuițeze alte metode, mat apreciate la fața locului, cum ar fi, de exemplu, tăria și capacitatea stomacului său. Nu începu să fie recunoscut pentru acest lucru, și așa cum ar fi dorit ei, decât de atunci de cînd s-a răspîndit prin diferite consilii comunale știrea, adevărată, cum că, la o prinsoare cu un vâtaf din mine, neamțul îl lăsase pe spaniol la o duzină .și jumătate de ouă prăjite în timp ce el. Koerner, ajunsese să înghită cele două duzini, foarte comod, și punea sfîrșit isprăvii înfulecînd doi *besugos*²². Asta era însă altceva ; iar cei care rămîneau indiferenți în fața memoriei războaielor glorioase ale marelui Frederic — de care Koerner era mîndru ca și cum ar fi fost nepot al ilustrului monarh — cei care auzind vorbind de Goethe, și de Heine și de Hegel, ascultau cu aceeași devotare pe față de clipocitul picăturilor de ploaie, au ajuns să recunoască viitorul glorios al neamului care zămislea asemenea rînze grozave. Trebuie adăugat la aceasta că inginerul juca la popice cu o deosebită dexteritate și cu o forță de mulți cai putere, sau, cel puțin, de forța unuia, a doi sau de a trei țărani, dintre aceia. Cu acestea, și cu alte calități asemănătoare, Koerner reuși să cîștige simpatii și chiar admirație din care motiv ajunsese să se simtă satisfăcut. Însă soiul acesta de glorie sfîrși prin a-l obosi și, mai ales, îi displicu profund, din cauza pericolului, care în fine îi era evident, de a se transforma într-un urs cu calități filozofice și muzicale, dar totuși urs într-un Ata Troll în carne și oase. Se îngrășa excesiv, uita de meditațiile sale... și gusturile sale simple, ușor de satisfăcut în viața montană, îl îndepărtau de planurile complicate de progres și de viață plăcută

pe care le adusese din țara lui. Afară de aceasta, în fabrica din munți, cu toate că era bine plătit, respectat și satisfăcut în ce privește necesitățile materiale, căci poseda o casă frumoasă, leafă și diverse atenții, totuși nu prospera, nu se putea îmbogăți, încercă proiectul de a deveni asociat industrial ; însă re-

mintii în fața dificultăților pe care proprietarul i le făcea pe as- t uns. Toate acestea l-au indispus și el începu să dorească din ce în ce mai mult să scape de viața aceasta de troglodit, să fie mai demn și să pună mai la îndemîna cererii, onesta ofertă a farmecelor, din ce în ce mai exuberante, a fiicei sale Marta, căreia i se adăugau anii, în mod inutil, acolo, în munți. Fără să-și părăsească fabrica, dar sub pretextul unor interese de serviciu, Koerner își înteteți vizitele sale în capitala regiunii, în căutarea vreunei afaceri care să i se pară mai de viitor decît cea de pe prăpăstiile acelea, ■ și într-una dintre aceste călătorii vărul Se- bastian îi făcu cunoștință cu Nepomuceno. Neamțul, care era ager la minte și om de lume, înțelese imediat rolul ce-l juca administratorul în casa nepoatei sale, și văzu clar că acolo există bani, că banii aceștia se risipeau în grabă și că acel fluviu de argint se îndrepta, — sau el nu-și dădu prea bine seama — spre buzunarele lui Nepomuceno, cu toate că suferea mari pierderi și derivații într-o deltă de dezvățare care va mări averea modistelor, negustorilor de stofe, de pălării, de bijuterii, fără a mai ține socoteală de prăvăliile cu produse coloniale, cofetării, tarabele cu vînături și pescărie, etc, etc. Koerner începu să-î sîcîie pe Nepomuceno, convingîndu-l în primul rînd că el, Nepomuceno, poseda un adevărat talent de contabil, că era un Necker... umbrît, de talentele-i nepuse în valoare ; cu un alt orizont, ar fi putut străluci ca o stea de prima mărime pe cerul Administrației și al Finanței. Nepomuceno dacă ar fi conștient, ar trebui, după Koerner, să dea unor asemenea calități o întrebuințare mai demnă de ele, decît aceea a unui simplu intendent, calitate la care, în definitiv, se limita. Ceva în plus : în interesul casei în ruină Val- cârcel, care, de bună seamă, decădea mereu din vina risipei Ermnei, și a cheltuielilor făcute în secret de soțul ei, Nepomuceno era dator să facă astfel ca partea aceea de capital ce mai rămăsese să producă un beneficiu mai mare decît neînsemnatul procent al rentei de stat. Un asemenea embatic²³, o asemenea gospodărie *pulverizată* reprezentau ceva ridicol. *Sursum corclo* !²⁴. *Aii right! La o parte cu rugina!* Rezerva aceasta de bani să fie investită în industrie, și apoi vom vorbi. La aceste argumente se adăugau, și altele sub formă de argumente secundare — un fel de aperitiv și completare — altele cu caracter general , • de exemplu : înapoierea în care se afla Spania, în ciuda bogăției solului și subsolului , • după părerea lui Koerner, vina o purta Inchiziția, și ¹⁹

20

19 ^a Formă de arendare pe termen lung a unei proprietăți în care arendașul se bucură de toate drepturile de proprietate, (n. tr.).

20 Sus mlinile (lat.) (n. tr.).

Bourbonii, și apoi, administrarea defectuoasă a regimului consti- 1 uțional, care prin sinea lui nu era bun. Cu această ocazie se plîngea de decadența generală spaniolă, și chiar izbuti să-l informeze pe Nepomuceno despre probabila renaștere a teatrului național, dacă toți vor face ceea ce îi sfătuia el: a face capitalurile să circule, a trage foloase din bogățiile solului. Koerner nu știa că Nepomuceno ignora că în secolele trecute Spania fusese renumită prin teatrul său ; și astfel, în acest, domeniu, aflase prea puține lucruri de la el. Însă ceea ce nu reuși să facă în sufletul lui ideea patriotică, și anume contribuțiile la renașterea spiritului național cu ajutorul unei industrializări a țării bine conduse, făcură ochii, și în mod mai eficace, cămurile Martei, ce posedau o virtute magnetică asupra simțurilor lui Nepomuceno. Prima oară cînd a văzut-o, în cea dinții vizită pe care o făcut-o la Koerner, cu intenția ca acesta să-i prezinte anumite plaburi și devizul unei tabridi de produse chimice, acest mare proiect al neamțului, el rămase cu gura căscată, uluit, simțind furnicături la gîl, și în întregul corp o subită tinerețe, pe care nu o avusese, la drept vorbind, întreaga sa viață.

Asta era ceea ce visase el!

Se aflau pe scară (deoarece Marta îi deschisese ușa), ea foarte prost îmbrăcată, răvășită, însă cu atît mai atrăgătoare și seducătoare cu cît mai puține cîrpe îi acopereau corpul. Nepomuceno crezu că este o servitoare. Urcă, îl salută pe Koerner și, după cîteva minute, simțind neapărat nevoia de a revedea pe micuța aceea, spuse:

— Dacă nu te superi, roagă pe cineva să-mi aducă un pahar cu apă...

Planul lui Nepomuceno era 'de a-i răpi lui Koerner sluga, de a o lua la el acasă... chiar de ar fi să se căsătorească cu ea. Trebuia să fie ă lui. Ce ochi, ce cărnuri!

Se bucura gîndindu-se că o va vedea din nou, că va intra cu un pahar cu apă.

Apa însă a fost adusă de o servitoare adevărată. Pînă a doua zi, Nepomuceno nu află că plăcutul său zbucium era Marta în persoană și îi descrie lui Sebastian anumite trăsături ale divinității, și astfel află că aceasta nu era alta decît fiica lui Koerner.

După trecerea unei săptămîni, fiica lui Koerner cînta la pian un cîntec sentimental, un *Lied* intitulat *Vergismichnicht*, „Nu mă uita”, care nu era cel al lui Goethe, ci mult mai mîeros ; și dedicîndu-i-l, cu privirea expresivă și gesturile languroase administratorul cu favoriți argințați se lăsa subjugat pentru totdeauna farmecelor sale și se făcea copărlaș la sentimentele acelea ale lui *Schmucht*, pe care el, Nepomuceno, nu le bănuia că există. În zilele acelea, don Juan avu ocazia să se convingă cîne era Faust și de pactul pe care îl făcuse acela cu demonul ; și do- bîndi noțiunea Margaretei, blondă, sărăcăcios îmbrăcată, cu ochii smeriți, și cu un ulcior sub braț, pe drumul spre fîntînă. Margareta era Marta sa, domnișoara aceea alît de grasă, alît de albă, cu pielea obrazului atît de fină și atît de spirituală, care în cîteva ore îi dezvălui o lume nouă : cea a amorurilor ascunse și poetice. El dorea să fie Faust pentru a reîntineri, fără a-și vinde sufletul diavolului, nu de alta, dar diavolul... nu i-ar fi acceptat contractul. Nici nu se gîndi să-și vopsească favoriții, tocmai pentru a-i lăsa pe Koerner să ghicească că nu în zadar el era ministrul de finanțe al casei Valcărcele de ani și ani de zile. Neamțul întîrzie puțin pînă să priceapă efectul pe care-l produse fiica sa stăpînului atotputernic al rentelor Emmei, și de la un subiect la altul cu privire la proiectata fabrică de produse chimice, îl atrase acasă la el. Pentru Juan Nepomuceno nu mai exista zi în care să nu o petreacă discutînd planuri și întocmind dezeve. Koerner se gîsea totdeauna în cabinetul său (cu toate că în vremea aceasta ei trăiau la oraș, aveau gospodărie, dar această casă aparținea întreprinderii miniere din munți) ; și lucra la o masă de lucru, făcută dintr-o placă mare de scîndură pe care erau cîteva registre enorme de contabilitate, pline de calcule și conturi imaginare, un fel de roman cu subiect contabil pe care el însuși îl întocmise. Nepomuceno, în ciuda cunoștințelor și experienței sale în socoteli complicate și obscure, nu reușea să priceapă nimic. Alături de registrele acelea, ce păreau a fi cele ale corului mănăstirii *El Escorial*, Koerner își desfășura planurile sale zgrăvite cu măiestrie pe hîrtie pînzală. Nepomuceno avea ce admira acolo, deoarece știa că însăși Marta își ajuta tatăl la trasarea acelor linii groase ce imitau curcubeul. De multe ori, domnișoara asista în calitate de ajutor la discuțiile tatălui său, înfășură și desfășura planuri, își punea degetele ei foarte fine pe punctele ce trebuiau studiate, și din motivele acestea, și din altele, trecea și iar trecea pe lîngă Nepomuceno și îl atîngea ușor cu rochiile sale, și chiar îl făcea să simtă, uneori, din neabăgare de seamă, apăsarea plăcută, însă copleșitoare, a corpului ei ; în sfîrșit, îl sîcîia, îl înnebunea, și unchiul Emmei nu mai putea trăi fără acele confidențe economico-tehnice cu privire la fabrica de produse chimice. Ajunse chiar să se creadă îndrăgostit de acel proiect; nu putea decît să producă grămezi de aur, cea fabrică, care, nedepășind încă stadiul de planuri, - îl și ținea pe

o] în revoluție chimică-organică, și îi transforma în minte scurtele ore ale acelor explicații interesante. Germanul și spaniolul ajunseră la concluzia că nu lipseau decât banii pentru ca acel proiect colosal să fie pus în practică și să meargă ca pe roate, l ipseau banii... Însă se vor ivi. Între timp, Nepomuceno strecură în sufletul tatălui și fiicei rugămintea de a primi cu bunăvoință slăbiciunea lui de inimă pe care el lăsă, în mod discret, să se întrevadă. Marta, în loc să-i facă scîrbă mărturisirea discretă a acelei pasiuni — nu era ea cea indicată care s-o califice drept senilă —, în loc să respingă acele complimente voalate ale noului prieten al tatălui său, îi dădea să înțeleagă, cîntînd sonate și bucăți de muzică cultă, liniștită și gravă, că ea, în ciuda aparențelor, acorda puțină importanță fizicului, disprețuia urmările timpului asupra trupului, și dădea atenție numai elementului etern al amorului, al amorului care niciodată nu este îmbătrînit. În sfîrșit, ceea ce îi lipsea lui Koerner erau banii, • fabrica și pasiunea vor merge în perfectă armonie, și în ceea ce privește capitalul necesar pentru buna funcționare a întreprinderii, el nu putea aduce decât beneficii. În jumătăți de cuvinte, și aproape prin semne, Koernerii au înțeles oportunitatea de a discuta problema cu Emma Valcârcel, și de a fi tratată cu cea mai mare amabilitate. Nu a fost deloc anevoioasă acțiunea unchiului, prin care-și propuse s-o convingă pe Emma aflată acum într-o epocă cînd ea se hotărîse să se afișeze în lume și să se bucure de bogăția ei erodată, și ațlît timp cît mai avea să dispună de ea, fără 'limite și fără regrete. Astfel, cunoștința între Valcârcel și germani, la început superficială și din simplă politețe, cu vremea deveni, prin intermediul vărului Sebastian, prietenie intens .cultivată, prietenie aproape intimă, care era tot mai strînsă, tot mai strînsă, după cum Emma intra mai adînc prin largile și plăcutele cărări ale noii sale vieți. Valcârcel, așa cum s-a mai spus. avea iu planurile ei de răzbunare eu privire la hoțul de unchiul sau, idee a de a o corupe pe Marta, odată măritată cu Nepo- miife.no. Pentru această împrejurare, îi găsea nemțoaicei multă drăgălășenie. De aceea se preta să siringă cu plăcere relațiile cu familia Koerner ; ceea ce nu putea să prevadă însă era că Marta îi va intra în suflet, și-i va cuceri toată afecțiunea ei foarte zeloasă cu acea seducție aparte a intimității femeiești, plină de nerv și de surprize picante și' molipsitoare pentru biata Emma, a cărei firească lipsă de autocontrol nu avusese pînă atunci nici un aspect liLerar romantico-nemțesc, căci Marta, virgină, era o bacantă a cugetării, iar lecturile, ele înșile enorme și dezordonate, îi arătaseră lipicioasei instruite mijloacele și

orizonturile pitorești, și îi oferă un criteriu moral de o adaptabilitate coruptă, capricioasă, alambicată, și în fond, cinic. Un bărbat, oricât ar fi de strîns relațiile sale cu domnișoara Koerner,, niciodată nu va ajunge să cunoască fabulozitatea gândurilor și a viciilor ei, deoarece, din pudoarea sa nu-i pulsa decît instinctul de prefăcătorie și sinceritatea protecției strict materiale, ipocrite, împotriva atacurilor sexului opus. Marta îl putea însoți pe bărbat în rătăcirile de alcov în care el ar fi azvîrlit-o, însă ea și va ascunde acestuia întotdeauna altă categorie de precarități morale, depravarea ideală pe care o purta în sine, dar pe care o putea confesa doar unei altei femei, la care va întîlni asemănări de temperament și de ciudățenii sentimentale. Emma și Marta se înțelesesă repede și la puține săptămîni de discuții intime și de încredere reciprocă puteau fi auzite de la distanță, în budoarul doamnei Valcârcel, rîzînd în hohote, cu rîsete isterice, și apoi cînd se aflau în fața bărbaților, a lui Nepomuceno, Koerner și Bonifacio, după confidențele acestea vesele, pline de secrete și de răutăți, surîdeau cu zîmbete zeflemitoare și neas- cuise față de bieții bărbați incapabili de a pătrunde misterele acestei prietenii vesele și pline de șoapte, ale spaniolei și ale nemțoaicei. Marta făcea mare caz ca are un caracter complicat, pe care oamenii din popor nu-l pot înțelege vorbea mult despre morala claselor de jos, se înțelege că atunci cînd conversa cu persoane pe care ea le credea în stare s-o înțeleagă. Bucuria ei, dorința ei arzătoare de a se juca, de a zburda, de a se da noaptea jos din pal, în cămașă, pentru a speria servitoarele, de a alerga prin casă și a se întoarce la căldura patului, palpițind de emoție și de voluptate, era în contrast, era o antiteză spunea ea, cu sensibilitatea ei delicată, de *clair de lune*²⁵ pe care o purta în suflet. Da, „mai rău pentru nerozi, care nu erau în stare să înțeleagă aceste contradicții”. Ca și tatăl său, Marta era' catolică și făcea paradă că alesese fețul evlavios al spaniolilor ca formulă pe care ea o visase, ca și cum sufletul ei fusese spaniol în religie mai înainte de a apărea aceasta în Germania.

¹³ Clar de lună (în franceză) (n. tr.).

O notă aparte avea, cu toate acestea, în opinia sa, religiozitatea sa : nota artistică pe care nu o întâlnea la doamna spaniolă. Marta, entuziastă de *Geniu] creștinismului*, îl înțelegea în felul ei, îl amesteca cu romantismul gotic al poeziei și romancierilor săi germani, și apoi, cu toate laolaltă îl lăcuia cu cele o sută de culori țipătoare ale slăbiciunii : sale pentru artele decorative și ale dorinței sale aprinse pentru pictură. Deși îndrăgostită de muzică, iubea culoarea pentru culoare și dădea cea mai mare importanță albastrului ordinului franciscan, și cafeniului ordinului carmeiilororacum vorbea despre Capela Sixtină, conversație nemaiauzită în Spania de atunci, și despre minunățiile pe care le văzuse la Florența și în alte orașe din Italia, pe unde călătorise cu tatăl său. Ceea ce mărturisea Mar ta era ca slăbiciunea ei cea mai sinceră, cea mai intensă, consta în plăcerea de a fi gidilată și mai ales la tălpile picioarelor. Sub braț, pe spinare, pe șolduri, o gîdilaseră multe persoane, inclusiv bărbați ■ însă, în ce privește tălpile picioarelor, este limpede că numai din cînd în cînd reușea să întâlnească pe cineva care să-i ofere ocazia de a se bucura de acele delicii: vreo servitoare cu care devenise intimă, vreo prietenă de la țară,, și ea însăși vruse să experimenteze acea plăcere stranie care o pasiona atît de mult pe prietena sa ; însă nu-i găsi haz și, mai ales, nu putea suportă nici măcar jumătate de secundă senzația care o excita în zadar. Unde se lăsă gidilată Emma a fost sufletul prin subtilitățile psihologice și literare ale prietenei sale. Cîte lucruri nu aflase de la femeia aceea! în lume existau, fără ca măcar să bănuiască Emma, două feluri de ființe : cele alese și cele nealese, și esențialul era a fi suflet ales, superior ; să fii *ancha Castilia*²⁴, avînd în vedere că nu mai exista morală curentă, legături sociale, că nu mai exista nimic v era suficient să păstrezi doar aparențele, să eviți scandalul. Femeia frumoasă, sentimentală, poetică și diletantă, constituia o răsplată pentru artist, iar plăcerea de ,a-l răsplăti pe geniu, lucrul cel mai sublim pe care Providența l-a acordat creaturilor sale. Marta, cu toate că era foarte tînără, fusese, în Saxonia, logodnica unui maro muzician, un organist; și a unui pictor care îl imita pe Rem- • brandi și căruia îi acordase favoruri cu caracter strict intim, fără a păgubi, este limpede, virginitatea materială ce trebuia să fie rezervată pentru bărbatul care îi va parveni — așa spunea ea — cu o situație care nu va avea nici un inconvenient la confirmarea căsătoriei. Deoarece trebuia să fie bogată, întrucît altfel nu ar fi putut să-și satisfacă nevoile estetice, care costă mulți bani, întrucît prin estetică ea înțelegea confortul, mobilele scumpe, de artă, loja la operă, dacă există, etc., etc. Idealul ei era să se căsătorească cu un bărbat obișnuit, foarte bogat, și cu banii acelei ființe vulgare sa-i protejeze pe marii artiști, i ezervîndu-și dragostea ei pentru unul sau mai mulți dintre aceștia, deoarece era, de asemenea, o vulgaritate statornicia unipersonală.' Cum Marta citea multe cărți de literatură veche spaniolă, lucru la modă printre literații țării ei, dădea drept model ai

²⁴ Curaj! (;în spaniolă) (n. tr.).

teoriei sale pe femeia din Gelosul din Eştrema-dura, care, fără a comite, ceea ce se numeşte adulter, dormise îmbrăţişată de elegantul Loaisa, fără a păcătui decât cu ghidul. *Gelosul din Extre- madura* fusese atît de nobil, încît muri lăsînd soţiei sale întreaga sa avere şi dorinţa de a o şti căsătorită cu amantul său ; însă cura soţii moderni, ai realităţii imorale, nu erau atît de generoşi precum fusese Carizales, ceea ce era nevoită femeia să facă era să-i stoarcă soţului ultimii săi bani, şi acest lucru cît mai repede cu putinţă. Toate acestea, spuse într-o formă foarte deosebită, mereu însă cu multă pedanterie, se amestecau cu dorinţele Emmei, care — dintr-o anumită oboseală a organismului şi a derivei morale, ingenioasă şi schimbătoare, care era esenţa sufletului ei — găsea o savoare superioară şi desfătătoare în aventurile în care răutăţile şi minciuna se luau la întrecere cu plăcerea materială obţinută ca rezultat al viclesugurilor. A minţi pentru a minţi reprezenta lucrul cel mai de preţ. Cu toate acestea, recunoştea că trebuie să fie o desfătare, care întăreşte şi dă vigoare spiritului, a avea relaţii cu un om superior, cu un artist de exemplu, cu un bariton atît de curtenitor şi de faimos ca aclamatul Minghetti. Marta nu negă acest lucru care, confidenţă pentru confidenţă, primi cu plăcere şi cu un larg gest de înţelegere şi de bunăvoinţă secretul Emmei relativ „la cochetăriile sale cu baritonul trupei ambulante. În fond, nemţoica îi compătimi prietena, deoarece, dacă este adevărat că ea însăşi privise fără necaz de mai multe ori talia frumoasă şi pantalonii pîna la genunchi bine ajustaţi ai regelui, nu are importanţă ai căruia, în una sau alta din opere, ai regelui Minghetti, nu vedea cura se putea clasifica un cîntăreţ, atît de bine pladit trupest, în categoria oamenilor superiori şi cu adevărat artişti. Însă era mai bine ca ea să nu fie exigentă. Ea, evident, se considera deasupra unor asemenea slăbiciuni. Dorinţa ei aprinsă, în afară de gîdiiături, era de a scrie scrisori entuziaste şi confidenţiale autorilor săi preferaţi; unii îi răspundeau, alţii nu ; însă obişnuia să-şi trimită şi fotografia odată cu confesiunile, şi cîteodată un scriitor, din entuziasm, luînd în consideraţie frumoasa fată care scuza acel obicei dezgustător de a întreţine corespondenţă,, îi răspunea. Şi astfel ea avu mai multe amoruri ideale şi platonice... prin scris. Poseda, mai ales, un album cu intimităţi, ilustrat de multe firme necunoscute şi de unele cu vază, unde se răspunea la prea cunoscutele mici întrebări : Care este putoarea voastră preferată ? Dar caracterul preferat ? Ce autor preferaţi ? etc. etc. Unei femei care ştia, de exemplu, că lui Liszt îi plăceau minciunile, şi că plînsese în taină, odată cu

poet al tinerei Germanii, cu rîndul la suferințele ascunse ale acestuia, baritonul companiei lui Mochi i s-ar fi părut un bărbat neînsemnat, cu toate că era bine făcut.

Mochi, întovărășit de Serafina și de bariton, intrară în salon exact cînd un artist amator din localitate, termina de cîntat o romanță italiană. Acesta era de profesie ceasornicar, și tenor: suprasensibil, așa cum îl denumeau glumeții, deoarece cînd trebuia să atace notele înalte îi dispărea glasul, ca și cum vocea i-ar fi dispărut în întregime în al cincilea cer, și nu mai putea li auzită, ci doar gesticulată, părăind astfel că vorbește de la o distanță mare, de unde putea fi văzut, dar nu și auzit. Publicul încă mai rîdea, în mod discret, de tenorul suprasensibil cînd, deodată, atenția generală se îndreptă spre frumusețea Sera finei care se cerea admirată, și' care, cu privirea umilă, împrăștiind modestie, mai ales în ceea ce privea parfumurile ei delicate, ajunse — îmbrăcată în negru, într-o rochie cu trena lungă, ară- tîndu-și umerii foarte albi și desăvîrșitele curbe ale sinului — lîngă platforma unde președintele Casinoului o aștepta pentru a-i oierj brațul și a sui cu ea cele două trepte ce o despărteau de pian, și a o lăsa, nu înaintea unei adînci înclinări din cap, alături de Minghetti, care, îmbrăcat cu etichetă, în frac și cravată, își plimba degetele albe, cu unghii roz, peste claviatura galbenă, făcînd minuni de elegantă abilitate pe octavele din față.

Bonifacio dispăru ; puțin mai tîrziu stătea de vorbă cu Mochi într-o încăpere alăturată. Nopomuceno și Koerncr întovărășeau pe Emina și pe Marta, cu loții așezați într-unul din primele rinduri care, în ocazii ca acestea, rămîneau întotdeauna pentru persoanele care veneau mai tîrziu, pentru că spectatorii care, spre rușinea lor, veneau devreme, se așezau pe ascuns și izolat, fugind ca de dracu de lîngă scenă, ca și cum, fiind prea aproape, ar crea impresia că iau parte la spectacol. Nu lipsea nici femeia care îi confunda pe cînlăreți cu prestidigitatorii pe care îi văzuse chiar în incinta Cazinoului făcînd scamatorii, și nu dorea să-i fie arsă batista, nici măcar în glumă, și nici să i se ghicească gîndurile.

Emma nu o văzuse niciodată atât de aproape pe Gorgheggi, la care se gîndea de la un timp încoace atât de mult. O admira, cu tot regretul ei ; o considera drept o curtezană de lux... și tocmai aceasta o atrăgea, în ciuda anumitor simțămînte de invidie cu care era amestecată admirația. Acum, că o avea la cîțiva pași și-i putea vedea brațele dezgolite și talia strîmtă, și pieptul, printre luminări de spermanțet, în întregul ei aspect : acum că-și putea da bine seama de figura și de gesturile ei, și chiar reușea să-i audă puțin glasul ce părea că intonează, cu toate că vorbea, acum Emraa, încă o mai dezbrăca cu gîndul, și îi măsura corpul și îi iscodea sufletul; din ceea ce vedea, se convingea că are un ten foarte alb ; nu, nu era pudră; era un alb sănătos, ten englezesc, o adevărată prospețime și o frumusețe aproape desenată. Se spunea că glasul ei decădea, însă în ceea ce privește vigoarea corpului, ei era destul de vioi și destul de zdravăn și nu vădea semne de decadență. „Ce de plăceri o fi avut femeia asta! Ce le spunea ea oare iubitorilor ei ?” Emma își aminti de secretul straniilor sale expansiuni matrimoniale din ultimul timp, de acel secret amor material, pe care îl avea în diverse clipe, în plină noapte, între vise și coș- mare față de nerodul ei de Bonifacio (rușine pe care nu îndrăznea să o confeseze nici Martei). Oare acea frumoasă vicleană le spunea amantilor ei ceea ce îi spunea ea lui Bonifacio? Emma își aminti — pentru prima oară se gîndi la aceasta, — că asemenea fraze nesăbuite nu-i erau cunoscute cu puțin timp în urmă și erau fraze pe care Bonifacio însuși a fost cel care o făcuse să le învețe în nebuniile acelea despre care ei doi nu mai aminteau niciodată din clipa în care se lumina de ziua. Oare iubitorilor ei artista le spunea aceleași lucruri ? Să fi fost Bonifacio unul dintre cei mulți ? Să fi fost adevărat tot ce îi ajunsese la ureche și ceea ce ea aflase din întîmplare ? Părea imposibil! Bonifacio era atât de neghiob, și nedispunînd de o cameră singur, cum l-o fi putut lubi, măcar în glumă, acea ființă arogantă, mai bine-zis, acea ființă șireată, cu aere de cucoană mare, ce părea o regină ? Și cu toate acestea... s-ar fi putut. Existau dovezi. Și, lucru rar! ea nu era geloasă ,• simțea un orgoliu deosebit, și foarte mare, la fel cu acela pe care l-ar fi încercat dacă soțului său i s-ar fi acordat un mare cordon albastru sau verde al împăratului Chinei, sau ca și cum Bonifacio ar fi fratele său și S-ar fi căsătorit cu o prințesă rusă...; nu-, nu era așa ; altceva era la mijloc... ceva mai deosebit. Deodată își aminti de teoriile nemțoaicei pe care ,o avea alături, de lucrul acela, precum căsătoria ar fi ceva convențional, iar gelozii și onoarea tot convenționale, ca lucruri ce fuseseră inventate de oameni pentru a putea organiza ceea ce ei denuneau societate și stat. Dacă dorea să fie o femeie superioară, și îatr-adevăr dorea, deoarece era un lucru plăcut, trebuia să renunțe la vulgaritățile doamnelor din tîrgul său. La Madrid, la Paris, la Berlin, marile doamne știau că soții lor aveau iubite, și nu le azvîrleau farfuriile în cap din cauza asta ; ci își luau și ele iubii. Bonifacio însă, tîmpitul de Bonifacio, îndrăznise, fără permisiunea ei... ieșind din casă, se înțelege, la ore nepotrivite, și...; nu, chestia asta este de

la sine înțeles că trebuia s-o plătească, este limpede, fie ea e adevărat sau nu; asta-i altă problemă, mai ales că nu exista o faptură superioară care să merite asemenea comportamente. Bonifacio nu era o faptură superioară, și-și va da arama pe față... și apoi chestia asta este nostimă. Nu, ci văzînd obiectiv lucrurile, de ce nu l-ar dori acea stricată pe Bonifacio?... căci e băiat frumos, și supus, și sănătos și serviabil ? Oare nu-l iubise și ea ? Va fi ea o artistă mai ceva decît aceea... și se va da drept o femeie superioară ? Da, și încă mult superioară ; de fapt, fusese superioară întreaga ei viață; fusese fără s-o știe ,* mai înainte ca Marfa să fi apărut în casa ei, ea dorise să nu se supere pentru tot ce se supărau ceilalți, și chibzuiuse să nu se tulbure și nici sa nu se înfurie atunci cînd ceilalți doreau acest lucru și nici cînd cei mai mulți se așteptau ia asta ,• și deja născocise ideea foarte plăcută de a se răzbuna pe hoțul de Nepomuceno și pe timpitul de soț al ei, puțin cîte puțin, și în felul său, și pe gustul său, ju- cîndu-le o mare festă. Fără îndoială că fusese întotdeauna <> femeie deosebită, superioară !

Serafina, din dispoziția lui Mochi, care dorise să flazeze sentimentele religioase ale asistentei, cîntă o rugăciune către Maica Domnului, compusă de un maestru italian. Publicul, pe măsură ce-și dădu seama că este vorba de a intra în legătură cu Divinitatea, încetă a mai face zgomot cu scaunele și cu șoaptele, se reculese, atît cît fu cu putință, și ascultă în liniște, ca și cum dădea să înțeleagă că el, nu numai că înțelegea măreția misterelor dogmatice, ci și misterioasa legătură a muzicii cu supia- sensibilul; Serafina, care, cu săptămîni în urmă a fost invitată să ceară pentru săraci, la ușa bisericii, făcu acest lucru cu multă pasiune, și profită de ocazie pentru a da dovadă de multă smerenie, împrăștiind în acest fel zvonurile ce circulau cum că era protestantă. Adevărul este că era foarte frumoasă cu aerul ei de modestie și de cucernicie discretă, cu fruntea luminoasă, puțin cam mare, puțin convexă... și, cu toate acestea, plină de o înfățișare familiară, dulce, și în clipa aceea, de o resemnare religioasă, buclele părului de culoare deschisă, servind de cadru vaporos curbei suave a frunții pure și albe, figurinei simboluri ale unei închipuiri ce se pierdea în iluzia ,poetică.

Bonifacio, în timp ce auzi glasul Serafinei înălțându-se în liniștea săii, fără să-și dea seama ce face, fără să o poată evita și nici să dorească să evite, ca și cum era atras de un magnet, se apropie de pragul ușii celei mai îndepărtate pentru a o as-culta de acolo. Rugăciunea italiană, fără a fi ceva deosebit și nici prea originală, reprezenta o muzică bună pentru amatori, muzică de sentiment, lentă, suavă, nimic complicat, de un patos foarte suportabil și evocator. „A, gândi Bonifacio, pacea sufletului ! Altădată, nu de mult, iubeam pasiunea, pe care o cunoșteam doar din cărți. Însă pacea... pacea sufletului are și ea poezia • ei. Cine mi-o va da, vai ! Cine mi-o va da ! Era la fel ca și muzica aceea, dulce, calmă, un sentiment sincer, puternic în felul lui, însă măsurat, suav, prieten al conștiinței satisfăcute, iubind dragostea înăuntrul ordinii vieții ; așa cum se succed anotimpurile fără a se răzvrăti, așa cum se scurge noaptea și' ziua una după alta, așa cum toată lumea se supune legii ei, fără a-i pierde farmecul, vigoarea ; a iubi în felul acesta, mereu a iubi, sul) zîmbetul Creatorului invizibil, care zhnbeșto prin acoperămînu! cerului, prin norii și prin scînteierile stelelor!" „Serafina mea, soția hărăzită spiritului meu, amintire a mamei mele după glas : do ce ciutul tău, iară a spune nimic despre asta, îmi vorbește despre un cămin liniștit, ordonat, pe care eu nu-î am, despre mi leagăn pe care eu nu-l am, la ale cărui picioare nu veghez, de o căldură pe care am pierdut-o, de o copilărie care s-a risipit. Eu nu am în lume, la rigoare, alte rude decît glasul acesta !" -Și ceva mai extraordinar, cînd Reyes gîndea așa, așa ceva asemănător, deoadata, crezu că înțelege că acest cînt religios al Serafinei povestește misterul Buneivestiri : „Și îngerul Domnului o v estește pe Maria !..." Prostie supremă ! Căci nu-i trăzni prin minte lui, lui Bonifacio, că glasul acela îl anunța pe el, ca o profeție extraordinară, că va fi... mamă, așa cum se aude, mamă, nu tată, nu ; nimic altceva decît... mamă! Adevărul este că îi plezneau măruntaiele, - că sentimentul de duioșie, pur, suav, pașnic ce-l inunda, se transforma aproape în senzație, că îi cobora prin stomac, prin tot corpul. „Asta trebuie să fie, gîndea. asta ceea ce numesc marele simpatie: ! Și atît de simpatie! Dumnezeule, ce desfătare,- cît de stranii însă ! Acestea par să fie desfătările zămislirii. Oh, muzica, așa, la fel cu aceasta, ca voce» aceasta, mă înnebunește ! Da, da, tot glodul acesta era nesăbuit însă, cît de mult umplea sufletul! Mai mult chiar decît însăși amorul, cu un alt fel de amor, nou... mai puțin egoist, deloc egoist... ce știa el !" Fusese nevoit să-și sprijine capul de scindară rece a canatului ușii și întorcîndu-l spre budoar, deoarece ochii i se întunecau de lacrimi, și nu dorea să fie văzut de cineva plîngînd. „Frumos ar fi, gîndi, în timp ce se liniștea, ca Emma să răă întrebe acum, de exemplu ; «De ce plîngi gogomăniile ?» «Păi, plîng din dragoste... nouă ; deoarece glasul acestei

femei, al iubitei mele, mă anunță că voi fi o specie de mamă virgină... adică, un tată... mamă !«■ că voi avea un copii, legitim, Se înțelege,, care, cu toate că mi-l vei naște tu, materialmente, va fi cu totul opera mea". Nu, nu se gîdea că copilul ar fi putut fi de la iubită, asta nu ; Serafina să mă ierte, dar asta nu se poate ; de la soție, de la soție... însă într-un anumit fel, fără ca imoralitatea din sufletul Emmei să păteze pe cel care se va naște i totul va fi al său, a lui Bonifacio, al neamului său, de ai lor... un copil al său și al glasului, cu toate că pentru lume ;1 va naște Valcărcel, așa cum este în firea lucrurilor. Lui Bonifacio îi era teamă de atîtea aiureli, și, mai ales, din cauză că începea să-i tremure picioarele, simptom fatal al tuturor leșinurilor. Muzica încetă, glasul tăcu, izbucniră aplauzele, și Reves își schimbă deodată gîndurile revenind la realitate, și se văzu prins de braț de Mochi, care îl duse, prin Salon, spre pian.

Koerner Se ridicase în picioare, și mâinile sale, aplaudând, sunau ca o piuă; Marta aplauda și ea, spre marea uimire a doamnelor din localitate care, în unanimitate, aveau o rezervă prudentă față de manifestările artistice și apreciau ca un gest nedemn ideea de a bate din palme în fața unei artiste și nici mai mult nici mai puțin, ele considerau ca o renunțare la prerogativele sexului faptul de a se ridica în picioare atunci când un domn venea să le salute. Emma termină și ea de aplaudat, și Gorgheggi nu întârzie să-și fixeze privirea la acele două doamne . ce erau atât de aproape, și care, prin excepție, își uneau aplauzele lor cu cefe ale sexului tare. Pentru Marta și Koerner, englezoaica, ca străină, avea ceva de compatriotă; ca artistă, o considera mai demnă de respect și de atenții decât doamnele elegante ale târgului, în ciuda tuturor ambițiilor și prejudecăților lor seculare r Koerner se apropie de pian și vorbește în englezește cu Serafina ; chiar atunci sosiră Mochi și Reves, ținându-se de braț, pe scenă, și, multumită caracterului expansiv a lui Min- ghetti, care interveni în dialog, iar Mochi împreună cu Bonifacio și cu toți ai săi, profitând de abilitatea poliglotă a lui Koerner, începură să vorbească cu mult entuziasm, amesecându-se , engleza, germana, italiana și spaniola, în timp ce Mari a ti strînse mina cîntăreței, iar aceasta, cu o îndrăzneală și o amabilitate care îl înspăimîntă pe Bonifacio, strînse cu putere și efuziune degetele subțiri ale Emmei. Bonifacio, văzându-le ținându-se de mini, pe soția sa și iubita sa, se gîndi din nou la minunile diavolului, și în creierul lui izbucni chestia cu *trigribus agnis*, pe care o citea de atîtea ori în ziare sau în vreo carte de retorică. Fără nici o îndoială, tigrul era soția lui care se simțea foarte mîndră. Pentru astfel de emoții și de evenimente se născuse ea. Simțea un orgoliu nebun văzîndu-se în societatea aceea, salutată de o femeie atât de frumoasă și elegantă, cu atîtea dovezi de respect și de deferență. Serafina o încîntase> Uneori gîndise că existau anumite femei, puține la număr, care posedau un nu știu ce, datorită căreia se simțea un fel de invidie prostească față de bărbații care se puteau îndrăgosti de ele ; femeile acestea pe care ea și le imagina că puteau fi iubite de bărbați, nu erau ca toate celelalte care, cu toată frumusețea lor, nu putea înțelege ce găseau la ele bărbații pentru a se îndrăgosti. Gor- gheggi era mult mai înaltă deci! Emma, situație care o incinta simțînd-o ca pe o protecție bărbătească, pe deasupra faptul de a o vedea de aproape, atât de aproape, pe cînd majoritatea lumii o privea și o admira numai de la distanță, o îngîmfa și-i satisfăcea o curiozitate stranie, ■ o îngîmfa mai mult gîndul că numai ei, Emmei, îi erau adresate acum zîmbetele acelea, privirile acelea, cuvintele acelea, care în mod obișnuit erau cunoscute de toată lumea. Pe de altă parte, pentru ea, ceea ce constituia o atracție mai mare față de Serafina era faptul că vedea în ea femeia cu o viață sinuoasă, femeia ușoară... chiar prea ușoară. Curiozitatea plină de păcat cu care ea privise întotdeauna pe stricatele de rînd, și care o făcea să învețe cîte ceva, acum devenea mai mare, ca și cum se perfecționa ; și

Emma dorea să ghicească mirosind, atingînd, văzînd, auzind de aproape povestea intimă a plăcerilor și aventurilor galante ale artistei. Deodată, văzu, aproape cu imagini concrete, ideile de ordine, de morală casnică obișnuită, cufundate într-o tristă, și palidă, și anostă regiune a spiritului ; idei întunecate, retrase într-un ungher, rușinate, văzu acestei idei ridicole, ca un dulap de haine vechi și sărac al unei femei de la țară, ca niște haine rău croite, de culori diferite și șterse, idei pe care ea însăși le îmbrăcase și-i inspirau o rușine retrospectivă ; da, ea, în ciuda dorinței sale de a fi originală, lua parte la atîtea și atîtea acțiuni, era cufundată în morala casnică a acelor doamne din țîrg, care nu aplaudau pe cîntăreți și nici nu obișnuiau să aibă amanți. Îi trecu prin minte ideea cum că Gorgheggi ar fi un mare căpitan, un conducător de amazoane ale moralității, de femei îndrăznețe, și ea ar însoți-o ca un gornist, ca un portdrapel credincios însemnelor sale. Cînd Val cărcel observă că doamnele din oraș priveau uimite, aproape cu spaimă, conversația intimă pe care o purta ea și prietena sa cu artiștii, satisfacția pe care ea o avu crescînd simțitor. Ce plăcut este să stai de vorbă în fața lumii cu pretenții de eleganță a țîrgului, cu una care stîrnește vilvă, lu-

cru cu tptul neobișnuit, nemaiauzit, uimitor, și care poate submina buna ordine socială !

Marta, cu toate că manifesta la început o oarecare superioritate ascunsă, era și ea fncîntală, plină de orgoliu, fără s-o dorească, cinci stătea de vorbii cu Serafina', însă se simți imediat orbită și învinsă, și văzu în actriță o superioritate reală care, clacă nu era în genul suprasensibil pe care și-l atribuia ei însăși, totuși, trebuia să țină seama, ea fiind mult mai afectivă și susceptibilă de a fi luată în considerație. Marta, care se mîndrea de cunoștințele sale lingvistice vorbind engleza, franceza și italiana — sfîrși prin a fi de acord cu Gorgheggi în stăruința acesteia de a vorbi spaniola, pentru ca în felul acesta să fie înțeleasă și de Emma. Artista îi consacră acesteia mai ales amabilitatea sa, grația irezistibilă a gesturilor sale, trilurile sale, vorbele frumoase, comportamentul său modest, și o privea cu ochi foarte mari, foarte strălucitori, care scoteau scinlei de simpatie ce produceau afecțiune. Și Emma sfîrși prin a-și pierde judecata cînd Serafina, punîndu-și evantaiul pe frunte, exclamă :

—A! Da, da! în sfîrșit !... *Eccola qui!*... Eu mi-am zis : doamna aceasta... doamna aceasta a lui Reyes... eu... am văzut-o, am văzut-o, haidem, într-alt fel, în alte zile... foarte îndepărtate... Și deodată, acum, un gest, acest gest din *lc... sopraciglie&...* îmi apare în față. O, da, este absolut aceeași ! Seamănă leit, ea, ea este...

Emma căsca gura fără ea să priceapă ceva ; Marta, ghicind anumite lucruri, simțea invidie ,• asta însemna că Emma trebuie să fi fost vreo femeie celebră.

Gorgheggi însă nu mai termina cu explicațiile și adăugă : A! Mochi și Minghetti !... Veniți... Veniți... la să văd, spuneți-mi cu cine seamănă doamna asta... Cine este... cine este..., oare este chiar ea cu siguranță ?...

Mochi zîmbea, privind din politețe pe Emma, fără să caute să ghicească asemănarea, ca și cum s-ar fi aflat la teatru simulind într-un dialog curiozitate și interes.

Minghetti dădu cazului mai multă solemnitate: Apropie fața lui brunetă și alungită, de levantin, cu ochi mari, albaștri, umezi, pasionați și zîmbitori, mustață remarcabilă și barbă ascuțită și puțin cîrlionțată, fina, mătăsoasă, de obrazul Erûméi, aprins, aproape speriat -, cu privire nerușinată și veselă fixă ochii femeii, și chiar își permise, pentru a vedea mai bine, să miște puțin un candelabru al pianului, în așa fel incit lumina să cuprindă întreg obrazul pe care el îl examina aproape uimit.

S'prncene (1. ital.).Mochi se dădu învins. Nu ghicea. Minghetti vorbea.

— Răbdare, răbdare! făcînd gesturi ca și cum ar spera sa evoce o imagine. Emma se simțea fascinată ■, deocamdată, Minghetti, alît de aproape, cu ochii lui, ațintiți asupra ei, formau o beție de desfătări care spuneau ceva nedeslușit.

Cînd Minghetti declară și el că îl lasă memoria, Serafina spuse:

— O, ce bărbați mai sînt și ăștia ! Nu vă reamintiți nimic ?... Parini..., Parini!...,

— O, da ! Tragediana, marea tragediană-din Florența! Exact, exact; copia ei !

În 'felul acesta Mochi exclamă și se feri să spună că nu găsea vreo asemănare.

Minghetti, care nu o văzuse niciodată pe Parini, strigă:

— O, da, într-adevăr ! înfățișarea... gestul... privirea ei vie... și focul...

Și adăugă, zîmbind lui Gorgheggi, ca și cum i-ar fi zis în seCret:

— Însă... aici obrazul, este mai perfect...

— A, da f asta, da ! Mai perfect... spuse soprana, care continuă explicînd că Parini era o artistă florentină celebră, fără rival printre tragedienele timpului său. Cu toate că Emma nu putea da acestei asemănări întreaga valoare ce o atribuia invidia Martei, orgoliul îi paraliza aproape vorbirea, se văzu cuprinsă de fericire, și gîndi imediat:

„Pare să fie o minciună că în sătulețul acesta de origine al meu se poate avea o plăcere așa cum o am eu în clipa aceasta, privindu-mă în ochii acestui bărbat și auzind aceste lucruri ce mi se spun.”

Întreruptă puțin — pentru ca Serafina să poată cînta din nou, de data aceasta un terțet cu Mochi și Minghetti — conversația reîncepu după aplauzele ce urmară cîntecului. Convorbirea deveni din ce în ce mai însuflețită, cu toate că la ea intervenise și niște domnișori din tîrg, dintre cei mai îndrăzneți și lipsiți de prejudecăți. Emma și Serafina vorbiră cîteva minute singure printre draperiile unui balcon, surîzîndu-și reciproc, precum și sorbindu-se din ochi ; Bonifacio le văzu din depărtare, trecu pe lîngă ele, și nici una nu observă prezența lui : el se îndepărtă, și dintr-un colț își privi opera.

împreună! Se aflau împreună! își vorbeau, își zîmbeau, păreau că se înțeleg !... Păreau un simbol, simbolul pactului absurd între datorie și păcat, între virtutea austeră și pasiuneaseducătoare Ce prostii gindesc în seara aceasta!" își spunea

Reyes ; și începu să-și închipuie că femeile acelea care vorbeau ca niște gaitе, și păreau că se înțeleg, și-și zîmbeau, și se entuziasmau de conversația lor, își' spuneau, ce lucru groaznic! lucruri cam în felul acesta :

— Da, doamnă, da, spunea Emma în ipoteza absurdă a soțului său ; dumneata poți să-l iubești oricît îți place; înțeleg că dumneata te-ai îndrăgostit de el, și el de dumneata. Asta nu este rău ; în Turcia asta este ceva obișnuit, și turcoaiacele pot fi tot atît de respectate ca și femeile noastre lotul nu depinde decît de obiceiuri, așa cum spune domnișoara Koerner; totul este convențional.

— Desigur, doamnă, îl iubesc — de ce aș nega-o ? — și ei pe mine. Însă te stimează și pe dumneata. în ciuda acestui caracter tare, așa cum aș spune, că îl stăpînești dumneata. Vă stimează și vă respectă. Vei vedea dumneata ce prietene bune vom fi. Și de ce nu ? Dumneata nu știi cum sînt artistele, c:e înseamnă să trăiești pentru artă, și să disprețuiești meschinăriile din viața celor din popor și ale moralei obișnuite. Îndrăzneată morală ! Toți trebuie să iubească pe toți: dumneata pe mine, eu pe dumneata, soțul tău pe amîndouă, amîndouă pe soțul tău... Lumea, trista viață finî fq, nu trebuie să fie decît dragoste, dragoste cu muzică ; iestul nu-i decît pierdere de timp...

„Dialogul acela ipotetic, se gîndi Bonifacio, nu este decît o nerozie, da... și cu toate acestea... cu toate acestea... De ce nu ar. putea fi așa?" De două ori în «eara aceea în care el se vedea obligat să se consacre unor emoții atît ,de diferite, i se umplea inima de dragoste... de fiul său... Avea febră, nu știa pentru care motiv, poate că devenea nebun,- întîi se compara cu Maica Domnului, acum cu Abraham... și, în ciuda unei atît de mari nerozii, o speranță intimă, superstițioasa punea stăpînire pe el, îl domina.

„Și privind din nou grupul format din soția sa și artista, la care s-au oftai alăturat acum Mochi, Marta, Minghelli și Nepo- muceno, Reyes simți un fel de dezgust ,- acea pace morală, care punea uneori stăpînire pe spiritul său, și chiar s-ar putea spune pe toată ființa sa, se răspîndi din piept, în conștiință ; il pătrunse o dorință aprinsă de a o îndepărta pe soția sa de toată lumea aceea, și fără a se putea stapîni, se apropie de grup, și cu un gest serios, care contrasta cu bucuria tuturor, cu ambianța de vagă depravare ce învăluia grupul, Bonifacio spuse cu o voce energică, ce o surprinsese pe Emma, singura care luă notă de aceasta prin noutatea schimbării glasului :

— MIDomnilor... și doamnelor... de ajuns cu bîrfelile ; publicul este nerăbdător, și cel mai bun lucru pe rare-l pot face aceste doamne și acești domni este să înceapă partea a doua a programului... Muzica valorează mai mult decît întregul acest tîm- bălău...

Toți îl pririvă. Desigur glumea și, cu Loale acestea, gesLui său cu tonul vocii sale erau grave și impunătoare.

Minghetti, Lnclinîndu-se în mod comic, exclamă :

— Cine cîrmuiește, poruncește... Supunere tiranului... viitorului impresar, *ior.se...*

Serafina, întorcînd spatele celorlalți, și profitînd de o clipă, îl privi fix pe iubitul său, deschise puternic ochii cu o expresie de zeflema drăgăstoasă, și sfîrși prin a-i azvîrli o privire de foc.

Bonifacio se cutremură puțin văzînd privirea ei, însă se prefăcu că nu înțelege și nici măcar nu zîmbi.

— La cîntat, la cîntat! spuse, prefăcîndu-se că ia în serios rolul de despot, conform glumei.

Mochi se înclină și el, iar Minghetti după ce făcu o adîncă reverență, se așeză la pian pentru a acompania duetul dintre tenor și soprană cu care începea partea a doua a programului.

Nepomueeno se așeză alături de Marta, iar Bonifacio foarte aproape de soția sa, care respira puternic, absorbînd fericire prin gură și nări.

și, în timp ce ea, fără să se gindească că îl avea lîngă Linsa, devora cu ochii pe soprană și pe bariton, Bonifacio își plimba privirea tristă, gravă și afectuos curioasă, de la obrazul palid, veștejit ai soției sale, la abdomenul care odată îi risipise speranțele ; și auzînd muzica romantică a duetului, fără ,s-o urmărească, își spuSe printre dinți:

— 'N-are importanță... Pentru Abraham, Sara era mai bă-trioă.

XIII

Concertul se sfârși pe la ora unu din noapte; și, așa cum exista obiceiul, în loc ca cei prezenți să plece spre casele lor, tinerii începură să se agite pentru bal, cu cea mai mare înverșunare, și pe placul domnișoarelor care acceptau încă două sau trei ore de muzică, în speranța că se va dansa. Emma nici nu se gîdea să plece, cită vreme în salon se va mai fi aflat cineva. Cît despre Marta Koerner, ea era destul de preocupată și nu dădea nici o importanță orelor care se scurgeau. Ea era atît de absorbită de realizarea țelului ei celui mare, încît nici nu vedea și nici nu auzea nimic. Pentru ea nu exista în lume decît don Nepomuceno al său, cu impozanții lui favoriți! Încă înainte de a se termina programul cei doi făcură opinie separată, acolo într-un colț al sălii, • și acolo își dezvălui nemțoaica sufletul, și puțin din pieptul ei foarte alb, tuciuriului intendent, viitor administrator al fabricii de produse chimice. Koerner, cu toate că mai întîi a avut o discuție aprinsă cu Mochi și apoi cu guvernatorul militar și cu inginerul de drumuri și poduri, urmărea totul de la distanță, foarte mulțumit de purtarea fiicei sale. El admiră din toată inima abilitatea și delicatețea pe care o arată demna lui mlădiță atunci cînd unul, apoi doi sau trei dintre tinerii cei mai distinși ai societății se apropiară de ea, solicitînd favoarea unui vals sau a ceva asemănător, și fuseseră respinși curtenitor, dar distant de Marta cea voinică, și, care le spunea că nu dansa deoarece... Și aici intervenea o scuză expusă, inabil și rău pronunțată, deși cu toate bunele ei intenții. Lui Nepomuceno lucrurile trebuiau să i se spună foarte pe înțeles ; și Marta, chiar cu riscul de a-i supăra pe претенdenți, poate și satisfăcută să-i supere, deoarece aceasta putea fi considerat ca un avertisment, lăsa să se întrevadă foarte limpede adevăratul motiv al refuzului de care se simțea obligată să-l ofere; adică : era mai important pentru ea să discute cu Nepomuceno, decît să dănuiască și să trezească dracu mai știe ce dorinți în acei tineri eleganți și cam obsceni și cu temperament destul de intempestiv.

Nepomuceno, care la al doilea refuz al Martei, urmat de o privire și un zîmbet inteligent adresate lui de către nemțoaică, sfîrși prin a înțelege, mulțumi din toate fibrele ființei sale pentru sacrificiul făcut pentru persoana sa, sacrificiu pe care îl găsea de prisos, el topindu-se de plăcere, mulțumită apropierei vertiginoase a nemțoaicei și a cuvintelor elegante și neelegante pe care ea continua să le rostească, și, mai ales, datorită anumitor gesturi care, din cînd în cînd, destul de des, făceau ca genunchii lor să se apropie.

„Ce elocvență... și ce căldură naturală emana femeia aceasta”, gîdea don Juan, aplicînd același verb atît căldurii cît și elocvenței.

Marta vorbea despre ideal, despre toate idealurile; însă le spunea într-un așa fel încît în dizertația sa se amestecau, în chip de întîmplări, descrieri autobiografice care se refereau aproape întotdeauna la actul solemn de a se dezînveșmînta, sau de a se pomeni în patul său, aproape adormită... și neliniștită... Fapt este că în seara aceea Nepomuceno știu, de exemplu, că domnișoara nemțoaică citise ceva *q*e se. numea *Dramaturgia din Hamburg*, de Lessing, și că, la fel ca și autorul lui *Lacoon*, ei * îi plăceau

ciorapii care se mulau pe picior, legați peste genunchi și de culoare cenușie perlată. Lucrul cel mai impresionant a fost povestea iubitelor lui Goethe, temă ce o preocupa foarte mult pe fata lui Koerner de multă vreme în urmă. Pe Federica Brion și nobila sa mândrie care a făcut-o să nu se mai căsătorească niciodată, deoarece nimeni nu era demn de aceea pe care o iubise VVolfgang, iVlarta o evoca cu o căldură care putea fi comparată numai cu aceea pe care o răspîndeau proprii ei genunchi. Nepomuceno, confundînd lucrurile, și chiar pînă și posibilitățile sufletului, ajunse să-și închipuie că geniile germane erau niște satrapi ce-și petreceau viața disprețuind ființele din popor și profitînd de cele mai reavăne rodiri ale eternului feminin. Cînd ajunse la punctul despre mame, al atît de mult citatului Goethe, Nepo nici nu putu să și le închipuie pe acestea decît ca pe niște doici gata de alăptare. Oricum, fie ce o fi, despre Heine și despre *Tînăra* Germanie, el era cel care fremăta... și de atîta știință și poezie și frecături de picioare, singurul lucru ce-i trecea prin cap, ca să-i dea un răspuns, era, fără ca el, Nepomuceno, să știe ce răspundea personajul acela din comedia intitulată *Din afară va veni...* Cu alte cuvinte, unchiului intendent nu-i venea să zică altceva decît solemna făgăduială a viitorului, și a foarte apropiatei căsătorii.

Enima, urmînd exemplul citorva femei căsătorite, care se lansaseră în dans, acceptă un *cadril*, la care fusese invitată de președintele Casinoului, și puțin mai tîrziu dansă cu Minghetti o polcă amicală, lipsită de bunăcuviință, însă tolerantă, din genul celor care începuseră atunci să facă furori cu unele certe consecințe morale.

Polca plină de generozitate acordată de Minghetti a fost pentru Emma o revelație. Cîntărețul, care nu pierduse din vedere slăbiciunea pe care aceea doamnă o arătase la promenadă, la liturghie, pe stradă, prin fulguranța privirilor pline de înțelesuri, în noaptea aceasta sfîrși prin a înțelege totul, fapt pentru care își gîndi modul de a o seduce, după un plan ce-i convenea din multe puncte de vedere. De fapt începu s-o copleșească cîțpriviri și cuvinte curtenitoare încă acolo, lîngă pian, în timpul concertului, și îndrăzni chiar s-o invite să danseze o polcă dintre acele, care erau considerate ca imorale, drept care riscă sau totul, sau nimic! Odata polca acceptată, el știu ce mai avea de făcut, și în timp ce genunchii lor vorbeau același limbaj — • cu și cei ai Măriei Kocner, dar fără colaborarea clasicilor literaturii germane — Minghetti, acolo, în sufletul său, pune la cale unele proiecte și își făcea chiar unele calcule în care existau și unele date cifrice. Pe jumătate în serios, pe jumătate în glumă. Minghetti îi făcu parteneriei sale de dans o declarație de dragoșlo, asta în timp ce dădeau ochuri prin salon, iar Emma, murind de rîs și foarte mulțumită, și deloc scandalizată, îi spunea că-i nebun, și se lăsa îmbrățișată, ca și cum n-ar fi simțit nimic, și ca și rum onoarea ei era deasupra oricărei bănuieli și nu era datoare să fie atentă la acele îndrăzneli nevinovate, Il numi nebun, mincinos și glumeț; însă cînd, după polcă, s-au așezat alături, pe fotolii, Emma în loc să se simtă incomodată de insistența cîntărețului, deveni întrucîtva serioasă, suspînă de două sau de trei ori, ca o subreț care muncește și nu este înțeleasă, și sfîrși prin a-i oferi lui Minghetti o prietenie curată și dezinteresată, leală și sinceră. Profitînd de situație, baritonul, care nu trecea nimic cu vederea, și fără a renunța la planul pasiunii sale aprinse, îndreptă discuția spre o poveste discretă, referitoare la greutățile sale bănești, ale lui și ale amantei sale. Lui Minghetti, care era un boem, deși nu-l ducea gîndul pînă la acest epitet, nu-i era rușine să vorbească de sărăcia lui, și nici de unele excrocherii la care recursese de multe ori pentru a ieși cu bine. Era conștient că o parte din farmecul persoanei sale, irezistibil pentru multe femei, consta în însăși viața lui lipsită de vigoare, viață de aventură, și el simpatice, generos, vesel, aproape copilăros, dar și lipsit de scrupule, ca și cum nu ar fi fost vorba de a le ferma și de a fi ei cavalerul. Își dădu seama imediat că la Emma elementul acesta se număra printre cele care fac efectul cel mai mare; ca însăși mărturisii că îi inspira încredere, și că îl găsise ca un înger, așa cum spun andaluzii, în noaptea aceea faimoasă în care cîntase *Bărbierul...* cu forța !...

— A, da, exclamă el zîmbind; atunci cînd m-a ridicat jandarmeria !...

Și de ,la această poveste, despre care în tîrg s-a vorbit luni în șir, începu Minghetti să-i spună Emmei, în felul lui, istoria vieții sale și a suferințelor și supărărilor îndurate de el ca și cum își persifla propriile sale nenorociri. Trecu sub tăcere

coalamulte
lucruri pe
care le
aprecie ca

fiind nelalocul lor pentru a fi interesante în scopul pe care îl urmărea ? nu ascunse însă anumite intrigi, nu prea cinstitute, și îndrăzni să le evoce, dar nu din dragoste de adevăr, ci fiindcă nivelul lui moral nu-l avertiza deloc că acele întâmplări ar fi fost și nerecomandabile și nedemne; din fericire, nici Emma nu resimțea vreo jenă că genul acesta, și în tot acest viclesug murdar admira măiestria și îl uita pe cel ce fusese păcălit, sau pe timpit.

Sotia lui Reyes asculta înaintată acele întâmplări de gen picaresc, unde potlogăriile erau explicate și dezvinovățite, aruți- cindu-se vina asupra pasiunilor aprinse și asupra decepțiilor repetate cauzate de lipsa absolută de șansă.

Adevărul este că istoria vieții baritonului, modificată de ei după cum cereau împrejurările, era, în rezumat aceasta :

Cayetano Dominguez era originar din Yalcncia ■, în copilărie avu parte de toate nenorocirile mizeriei, nenorociri care transformă ienea în meserie, ceea ce nu se poate obține decît cu perioade întunecate dincolo de gratii și în veșnică luptă cu Codul pena] și poliția. Închisoarea unde putea fi găsit mai totdeauna tatăl său, îi învăță, ca după multe repetiții, trista viață a ființei părăsite; și cînd, în sfîrșit, tatăl său plecă din casă pentru a nu se mai întoarce — deoarece într-un moment, cînd își recapătă libertatea, în loc de cămin întîlni moartea, într-o întâmplare care rămăsese misterioasă, acolo, în grădina de zarzavat — bietul Minguillo, căci așa îl numeau cei mai mulți potlogari din cartierul său, rămas acum singur pe lume (mama îi murise cînd îi dădu lumina zilei) avea acum o oarecare experiență, care uu-i servi chiar la puțin lucru, în nenorocirea și necazurile sale. La doisprezece ani el reuși să fie, cu oarecare aproximație, un om întreg, și, aproape, aproape un escroc perfect prin mijloacele flerului său, prin înverșunarea efortului sau, cînd încerca să lucreze cinstit, prin șiretlicurile de vigoare, prin tăria cinismului, prin vigoarea mușchilor și prin disprețul tuturor legilor și restricțiilor morale și juridice, care, după părerea lui, erau făcute numai pentru cei bogați, deoarece săracii nu le puteau suporta, sub pedeapsa de a muri de inaniție, conside- rîndu-le drept cele mai mari dintre crime.

Din mâinile unei rude îndepărtate, care îi ciomăgea și-l denumea fiu când de una, când de alta, trecu sub boltile bisericii, în calitate de băiat de cor, și chiar ajunse să cînte în corul catedralei în postură de sopran ; și anii aceia, după afirmațiile lui, au fost cei mai frumoși din întreaga lui viață, fără a îi dăruit, totuși o expresie a perfecțiunii. El nu făcea potlogarii pentru a le face, ci pentru câștig , • astfel ca în timp ce vocea sa, abilă pentru cor, cînta în calitate de înger în catedrală, nu a fost certat niciodată pentru trîndăvie și nepricepere, căci la muncă era stăruitor și îndemînarea lui la orice fel de meserie pe care o exercita era excelentă. Reveni în piața publică, deoarece vocea i se schimba, și ar fi putut chiar să o piardă ; și, odată cu vîrsta înmuguririi pasiunilor, începu și cea mai neagră sărăcie pe care o înlîlnise, și astfel n-a fost nimic straniu, sau nu i s-a părut așa ceva pe atunci, drept care expedientele pen- iru a-și asigura ziua de mîine și toate celelalte necesare ca băiat fără căpătîi și fără scrupule se defineau cu totul incompatibile în raport cu legea civilă și criminală, fără ca prin aceasta să se poată spune că ajunse pînă la furt, cel puțin cu \ iolență, și amintindu-și de tradițiile sale de familie, inventă meserii vesele și de efect, cum ar fi jocuri pe la bîlciuri, cu tilhării mărunte și păcăleli nevinovate, cu pedepse drepte acordate nerozilor zgîrciți și proștilor naivi, astfel că profilul ce îi rămînea lui Mingo în mină abia dacă acoperea citimea pentru a-și continua munca, profit care era foarte mic în comparație cu riscul și , neplăcerile ce le-ar fi putut avea în urma folosirii acelor șiretlicuri. De vocea sa, voce trădătoare!, nu și-ar mai li amintit multă vreme, dacă nu ar fi fost să cînte prin taveme și pe la seratele nocturne, pentru distracția prietenilor care duceau aceiași viață de holtei, sau pentru cucerirea vreunei fetișcane, serviciu pentru care reclama și o plată anume.

Relațiile sale cu popii — întrerupte, însă nu definitiv — i-au permis să intre ia seminar ca servitor, și trecînd sub tăcere, se înțelege, mare parte din trecutul lui picaresc. Își cum existau perioade, dacă nu de totală renunțare — căci el nu acceptă să se fi crezut vreun motiv pentru asta — perioada de oboseală sau de plantarea unui oarecare și relativ misticism ce îi impunea solitudinea reculegerii și lungi ore de încordare hieratică, cu o luminare în mină, sau în penumbrele corului — și din lipsa vreunor tovarăși de potlogării, și pe pîine cîștigată, sigur fără practicarea unor îndeletniciri interzise, el se refugie în singurătatea mănăstirii, și se dovedi cel mai delicat, mai îndatoritor și plin de solitudine servitor al colegiului sacerdotal, unde nu-și imagina că va ajunge să facă parte la unele josnicii adevărate. Mulți ani după aceea, cinci, liber și artist, se credea, prin manifestările sale și prin demnitatea sa, a fi foarte progresist, liber cugetător și allele cam de genul acesla, el își evoca aminlirile de la seminar, pentru a combate instituțiile religioase. „Ce sînt acești popi, te rog ia spune-mi ?” obișnuia săexclame ; și cum de față nu existau doamne, povestirea sa, probabil exagerată, băga spaima cu adevărat, prin ceea ce se referea la anumite violări ale ordinii firești a instinctelor.

Despre genul acesta de istorii este limpede că Minghetti nu-i vorbise Emmei în seara aceea ,• asta s-a întîmplat mai tirziu. cînd firele ce îi uneau deveneau mai intime, cînd ea luă cunoștință de genul acesta de vijelii, deoarece odată cu aceste povestiri trecea și tinerețea destul de compozită în întîmplări a baritonului.

De la seminar Minghetti plecă cii o pușcă în mină și sărind de la fereastră, cu toate că nu era nici grabă și nici vreun pericol atît de imperios încît să fugă, să apere cauza poporului, într-o încercare revoluționară în care se văzu cu totul angajat, datorită unor prietenii obținute prin escapade frecvente pe care le întreprindea în timpul nopții cu alți amici și cu vreun seminarist prieten pentru a merge la teatru sau în localuri foarte limitrofe cu corupția, zile în șir, pe cîmpuri, în postură de răscurat, pînă ce rămăsese desculț și luă drumul emigrației împreună cu alți amăgiți, cum i-a denumit într-o alocuțiune generalul din Valencia. Si emigra într-atît că nu se opri decît în Italia. Vagabondă la Torino, la Roma, la Neapole, numai Dumnezeu știe cum, și fapt este că se întoarse în Spania, dar în calitate de corist într-o trupă de operă, ca unul care vorbea italianește, cu multă experiență, și care era convins că vocația sa era muzica, iar punctul lui tare succesul la femeile ușoare, și chiar în fața celor mai greu de cucerit.

La Barcelona, vocea lui atrase atenția unui maestru ; Min- ghetli profită de împrejurare pentru a învăța muzica, și ceea ce se numește cu adevărat muzică ; și astfel se apucă serios de studiu. El părăsi pentru cîțiva ani scena, trăi nu se mai știe cum și din venituri, poate făcînd pe îndrăgostitul pătimaș și trecu din han în han, din hotel în hotel, nelăsîndu-i să doarmă pe clienții doborîți cu vocalizele de bariton care exersează

vocea și nu lasă în letargie mușchii unui gîtlej puternic. Ruladele acelea de pînă turbulent îi erau iertate de fiecare dată, datorită curtoaziei și întimplărilor lui hazlii, pe care le povestea cu talent. Era totuși copilăros, un tînăr copil, naiv pînă a se îndrăgosti, și se lăsa alintat instantaneu, iar femeile, iubindu-l, puneau în sentimentul lor și ceva din mîngîierile materne de care se bucură în sinea lor.

lubitelor lui le cînta la ureche opere întregi, ca și cum ie dădea sărutul cu răsufierea, ce părea să iasă aromată împreună cu melodia. O logodnică a sa chiar a spus-o : „Acel fctfr- bat cu un colorit atît de plăcut, cu un corp atît de bine clădit, cu pielea obrazului atît de proaspătă și zvult ca nimeni altul, împrăstia un fel de parfum ce aducea a muzică italiană și care în același timp subjugă”, De la prima lui apariție într-o cantată, la Barcelona, se numi ba Minghetti, ba Gaeiano ; și cîinci reveit i din a doua ser călătorie din Italia — care dură doi ani — aproape că ei însuși se considera italian. Cît privea deprinderile de trișor, care în noua meserie nu apăreau pe un plan principal, ele se înmăldiau pe un plan principal în mod firesc cu învoielile și contractele cu cîntăreții, cu amicele sale, cu impresarii și clienții de prin hanuri. Împrejurarea la care Emma făcea aluzie era una din aCesté potlogării, în care căzuse victimă bunul ele Mochi. Iulio și Gaeiano se certaseră pentru o afacere cu bani încasați de către valenciati, lucru ce acesta îl nega. În cursul nopții Min- ghetti reuși să fugă. Iulio îl reclamă la jandarmerie, deoarece baritonul dispăruse cu fonduri cu tot și lăsase compania în aer. Dar Emma, vrednică de recunoștință, își luă sarcina să completeze din nou cvartetul, și, într-adevăr, Minghetti, reapăru, resemnat, surîzător, ca și cum ar fi fost vorba de o glumă, și se prezentă din nou în fața publicului, cîntînd *Bărbierul* cu mare abildate, și fu răsplătit cu aplauze binemeritate ca un grațios potlogar, dezinvolt, simpatic și vesel. A fost chiar seara în care Emma, aflată în al nouălea cer, îl cunoscu și auzi povestea fugii, comentată cu însuflețire de publicul dispus întotdeauna să-i ierte pe trișorii frumoși și hazlii.

După ce ascultă aventurile baritonului, în seara aceea neuitata cînd au dansat împreună, și asta cîteva zile mai tirziu, Emma îl și avea pe bariton foarte aproape de ea, și el cîntîndu-i la ureche, însă numai în calitate de prieten intim, cea mai mare parte 21 repertoriului lui liric. Chestia cu pianul își avu efectul , • Minghetti deveni profesorul fiicei lui Val cărcel, dar a fost limpede că lecțiile s-au transformat nu după multă vreme într-o simplă rutină, într-un pretext ca profesorul să cînte romanețe, acompaniindu-se singur, în timp ce eleva așezată lîngă el, și admirîndu-l îi' întorcea paginile, atunci cînd cîntărețul îi făcea semn cu capul. Emma ajunse, totuși să masacreze polci și să cînte fals un vals care o entuziasma. La asta Bonifacio nu se putea opune deoarece lecțiile se continuau cu propriă lui aprobare, și, pe deasupra, se observa evident că soția lui își petrecea cîteva ore zilnic studiind solfegiu și chinuind claviatura.

Ceea ce mergea strună erau afacerile însă, de la viitoarea fabrică de produse chimice, ca și reconstituirea trupei de operă în formulă de terței, adică : soprana Gorgheggi, tenor Mochi și bariton Minghetti.

În capul lui Reyes cele două proiecte se cam amestecau, deoarece cei interesați atât într-unui cât și într-altul cinau împreună zi după zi în saloanele lor, așa cum dori Emraa ca locul să fie denumii de-acum înainte, și se aranja în prealabil mobila, se dărimară niște ziduri, și se mai făcură și alte finisări, care s-au urcat la o sumă respectabilă, pe care însă Nepomuceno a reușit s-o întrebuițeze în așa fel, incit a făcut minuni de prestidigitație. Afară de aceasta, exista altceva, și anume faptul cel mai important care lega întreprinderea teatrală cu fabrica de produse chimice, adică : capitalistul care, pe scurt, era una și aceeași persoană : Emma. În problemele teatrale s-au admis inițiative ale unor diletanți din orașel, acestea însă erau neînsemnate în comparație cu poziția Emmei, prin care ea devenea adevăratul capitalist, fiind reprezentată, se înțelege, de Nepomuceno, în tot ce se referea la partea financiară a afacerii, și de Bonifacio în ce privea relațiile cu muzicienii și cîntăreții. Bonifacio, la rîndul său, îl delegă pe Mochi cu direcția tehnică, și, la rigoare, atât cît intra în atribuțiile sale, impresarul și directorul companiei scăpătate deveni în noua companie ceea ce fusese înainte, fără altă diferență decît aceea de a nu mai fi expus să piardă un ban și să profite singur de beneficii, dacă vor fi fost, și oricît de mici se vor fi cifrat ele,- acesta era rolul lui. Încă din vremea Tiplonei și pînă atunci nu se văzuse ca niște artiști să rămîn.'i, pe drept sau pe nedrept, atîta timp în orașel. Aproape că erau considerați concetățeni, și Julio și Gaetano deja discutau la Cazinou, dar totdeauna cu o oarecare discreție și măsură, toate problemele de interes local. În ce o privește pe Serafina, ea constituia atracția cea mai iriare în orele de promenadă, și locuitorii o arătau străinilor ca pe una dintre minunățiile locului.

Tendința de aclimatizare o avea, și cu filiații mult mai adânci,- familia Koerner, care dorea să dobândească un imobil în acel oraș, unindu-și numele cu cauza industriei pe care o apărau cu atîta căldură atît ziarele cît și interesele morale și materiale ale localității. Pe socoteala noii Societăți de produse chimice, Koerner făcuse o călătorie în Germania pentru a verifica toate noutățile și pentru a transporta întregul material necesar pentru fabrica a cărei construcție și exploatare trebuia s-o conducă el însuși. În ceea ce privește plata tuturor acestor cheltuieli, era doar lucru știut; ținîndu-și la avere a avocatului Valcârcel achita totul, sau, aproape totul ; căci, pentru a camufla cine este adevăratul acționar, chiar și în afacerea aceasta, s-au oferit acțiunilor prietenii și rude. De fapt, capitalul Emmei se angajase foarte larg în aventurile chimico-industriale, așa cum va spune Koerner, incit Nepomuceno, autor al unei asemenea combinații, se văzu obligat de conștiință, de puțină și rea conștiință ce-i mai rămăsese, să expună nepoatei sale cît se poate de limpede, sau poate mai puțin limpede, situația și riscul ce-i pîndea.

— De aici vom ieși bogați, după toate probabilitățile însă nu vreau să-ți ascund, iubită nepoată, că banii noștri, adică banii tăi, sînt expuși unor mari riscuri, pe care nu le așteptăm... care totuși sînt posibile...

Cînd unchiul administrator vorbea în felul acesta, Emma, era pe jumătate nebună, n-o interesa nimic altceva decît pasiunile sale, bucuriile sale, acea viață dezlînată și zgomotoasă în care pătrunsese ca într-o cadă a desfătărilor. Se simțea alît de fericită în acel mediu compromis, incit i se părea că reușise să oprească în loc roata norocului ; pe deasupra, Koerner, care deveni foarte bun prieten cu ea, o convinsese, tot vorbindu-i despre lucruri pe care ea nu le putea înțelege, că acel mic avans de mii de duros vor da ca rezultat o adevărată bogăție, demnă de marii boieri din alte ținuturi, care nu numărau, așa cum se face prin părțile acestea, milioanele de *reali*, ci de *pesos* și de alte monede din metal greu. Și Emma dorea să fie milionară de *duros*, și atît inima cît și Koerner cît și Minghetti îi spuneau că așa va fi. Aceasta era un fel de minune a științei și a abilității. „Dacă germanii nu vor face minuni de erudiție atunci cine va face ?” Era vorba, foarte simplu, de a extrage din alge, pe care marea le azvirle din abundență pe coastele provinciei, o materie drăcească ce avea o mare utilizare la o sumedenie de industrii. Ei i se părea minciună că dintr-un lucru atît de respingător și de rău mirositor, cum este alga, de care se feresc pînă și caii, puteau ieși atîția bani, cum i se promitea; dar, în sfîrșit, dacă așa spun învățații... și Minghetti, atunci trebuie să fie adevărat. Așa dar, înainte. Și mai ales curaj, și mult suflet. Și ce se putea înîmpla dacă o ruinau ? Ar fi fost nostim. Afară de aceasta, ea nu era sigură dacă într-o bună zi nu ar fi fugit cu baritonul.

I se părea de asemeni imposibil, la fel ca și cu algele, ca și Minghetti să fi fost atît de îndrăgostit așa cum jura, deoarece cu toate că ea era convinsă că acum arăta cu mult mai bine decît înainte, și că toamna vieții sale era destul de interesantă, și că avea șunci suculente și fierte în vin, totuși el era mult mai tînăr, și ea..., ea era fără îndoială, întrucîtva ofilită. Între germani și italieni... adevărați sau falși, se stabilise un fel de pact, tacit la început, apoi foarte explicit, de protecție mutuală. Cei de la fabrică, Koerner și fiica, îi ajutau pe cei de la teatru ; cei de la teatru, Mochi, Minghetti și Gorgheggi, îi ajutau pe cei de la fabrică. Nepdmuceno, interesat în a avea favoarea germanilor, o încuraja pe Emma să cheltuiască pentru nevoile operei, deoarece Marta și tatăl ei îi cereau lucrul acesta , Gorgheggi și Mochi căutau să-l influențeze pe Bonifacio pentru ca acesta să nu-i scoată din capul soției sale veniturile fantastice ce vor fi realizate, ca rezultat al chimiei industriale.

Și sistemul îi seducea și pe unii și pe alții, îi corupeau, și viața ce o duceau se concentra într-un fel de solidaritate a viciului, punându-și pe cap, drept beretă, lumea, după fraza predilectă a Emmei, și trăind veseli, mereu împreună la concert, la serbările la iarbă verde, sau la banchetele intime. În casa fiicei lui Valcârcel, unde cândva rudele modeste de la munte erau niște paraziți, acum, aceste lighioane speriate îi luau în primire pe acei oaspeți, și acea societate amestecată care, cu uimire și chiar cu invidie din partea orașelului, trăia cum nu se obișnuia a se trăi în acel târg — până atunci plicticos — cu această veselie nerușinată dar atrăgătoare, pe care cei mai mulți o priveau din depărtare murmurând, dar în același timp dorind-o. Mulți tineri din familiile bune, care la început îi bîrfeau pe Emma, pe Bonifacio și pe Marta, acum tăceau și chiar ajunseră să apere pe soții Reyes, și pe prietenii lor, deoarece unele zîmbete ale lui Gorgheggi, insinuările provocatoare, deși spirituale ale Martei, și mai ales, invitațiile pentru serate și banchete ale Emmei îi convertiseră. Ceva în plus : pentru a astupa gura celor mai mulți, și instigată chiar de Bonifacio, care începuse să devină insuportabil cu observațiile și bănuielile sale la „ce va spune lumea”, Emma avu dibăcia ca la unele din petrecerile sale să invite două sau trei familii, dacă nu din cele mai intime, în orice caz din cele mai distinse din oraș. Una dintre familii era cea a unui magistrat andaluz, cu două fete ca două acuarele. Tatăl era un fel de castanietă a sălii la Civil, și vlăstarele lui, lipsite de mamă, își petreceau viața, în nevinovăția lor, încurajând cu chiuituri veselia tatălui lor. Se plictiseau foarte mult în acel orașel murdar, rece, umed, și odată cu prietenia Emmei și a celorlalți li se lumină cerul. Magistratul, care era mai ales foarte mincinos și vorbea despre bogățiile pe care le avea departe, la țară, se angajă pe ascuns în afacerile fabricii de produse chimice, și propuse vreo zece mii de reali, pe care îi multiplica adăugind o mulțime de zero-uri la dreapta atunci cînd le vorbea colegilor și prietenilor lui despre aportul său la afacere. Pentru Emma însă prietenia cu Ferraz și cu fiicele sale nu a constituit cea mai bună achiziție. Prin intermediul andaluzelor, Valcârcel a avut ocazia, și s-a folosit de ea, de a oferi un adevărat serviciu surorilor Silva, trei fete pline cu acte de ascendență nobiliară veche, datorii și jurnale de modă. Datoriile și documentele erau lucruri ce aparțineau de tatăl lor, însă jurnalele de ele ; nu existau fetele mai elegante în târg , • erau trei, și cînd se plimbau împreună, cu atitudine lor gravă, erau considerate ca un adevărat grup sculptural ce amintea de marile stampe din revistele pentru femei. Dintr-o rochie făceau șapte, și era o adevărată minune să le vezi cum transformau partea de sus în partea de jos, cum măreau și micșorau pălării, și cum întrebuițau, pentru cinci sau șase sezoane de modă, aceleași spice și aceiași castraveci cîț și alte imitații, la coafuri și pălării. Fapt este că ele introduceau moda în orașel, și prin noblețe și prin aroganțele lor figuri pe care le afixau, dispuneau cu turmele de logodnici efemerii, în timp ce tatăl lor alerga ca vîntul pentru a înțepeni roata norocului în sala de joc a doamnei Oliva, fetele se înmulțeau

și erau adevărate negustorcese ambulante, ce își etalau marfa frumuseții lor prin piețe, biserici, promenade, baluri și teatre. Surveni însă un doliu, și, acum e acum ! Își făcu deschiderea *vechiul Coliseu* cu trupa de operă cîrpilă, și surorile Silvia nu puteau merge în zilele de joi și duminică pentru a-și expune grațiile lor, așezate în poziție verticală, în fotoliile cu perne moi, pe marginea balustradei lojei lor, ca niște cocori țepeni și melancolici la malul mării. Ruda defunctă eja un unchi de gradul doi, un marchiz însă. Dacă ar fi fost un oarecare, surorile Silva s-ar fi îmbrăcat provocator și tot atît do obișnuit ca întotdeauna; însă doliul unui marchiz nu putea fi uitat, aceasta ar fi însemnat o profanare. Ltojă liberă nu exista. Aciim se ivi momentul în care Emma cîștigă prietenia acelor aristocrate elegante, făcîndu-le o favoare și împușcînd doi iepuri dintr-o lovitură. Cum ea era impresarul, iar cîntăreții erau prietenii ei intimi și persoane foarte decente, nu exista nici un inconvenient ca ele să asiste la desfășurarea operei, dar din culise. Surorile Ferraz au propus acest mijloc ingenios surorilor Silva, care fără să-și consulte tatăl, pe care nu-l consultau niciodată, acceptară nebune de bucurie. Nu puteau străluci prea mult în spatele cortinelor, însă se vor distra cu siguranță, vor vedea lucruri plăcute, foarte noi, și chiar vor putea cocheta cu cîntăreții, unii dintre care, ca Minghelti, erau foarte frumoși și simpatici. Emma crezu că este de datoria ei să nu le lase pe acele domnișoare

să meargă singure pe scenă prin întunecoasele ei colțuri, și din prima seară, fără a se consulta măcar cu cineva, la întovărăși și le prezentă lui Gorgheggi, care le oferi cabina ei pentru a-și petrece timpul, în conversații plăcute, în răstimpul antractelor. Atit Marta cît și fetele lui Ferraz asistară și ele de cîteva ori la spectacol, pe ascuns, alergînd și jucîndu-se prin acele coridoare și treceri înguste și murdare, printre cortine și decoruri ■, însă în general, preferau să se evidențieze în loja impresarului, a Emmei, alături de loja oficială.

Este limpede că în clipa cînd s-a aflat că fetele lui Silva merg cu doamna Reyes să vadă spectacolul de operă direct de pe scenă, s-a comentat mult, și au fost compătimate deoarece erau considerate complet orfane, și tatăl lor nici nu conta că există. Sărmanele, le lipsea mama tocmai cînd au avut mai multă nevoie ! Și după acest gest de compătimire erau bîrfite fără milă. Însă ele nu se sinchiseau. Societatea lui Gorgheggi le umfla în pene, la fel ca și pe Valcârcel, și respectul cu care toată lumea le trata pe scenă și în cabina cîntăreței, le măgulea de asemenea mult. Serafina se alia în culmea fericirii, văzîndu-se admirată și stimată de acele tinere din aristocrație, ale căror comportări distinse și chiar doliul pe care îl purtau le măsura prestigiul, făcînd ca discuțiile lor prietenești din antracte să fie mult apreciate.

— Sînt fericită, Bonifacio, foarte fericită... și toate ți le datorez ție! în acest fel vorbea soprana, prinzindu-l pe bărbat de încheieturile miinilor și, atrăgîndu-l la sinul ei și sărutîndu-l cu pasiune și recunoștință, gest pe care Reyes îl aprecia cum se cuvine.

Da, gîndea el, era fericită ; e bine că așa stăteau lucrurile. Și Emma trăia foarte mulțumită și se purta cu el mai frumos ca înainte, și uneori îi dădea de înțeles că îi era recunoscătoare pentru inițierea ei în viața aceea... a artei, așa cum denuneau în casă această nouă situație pe care o aprecia din plin. Cu toții erau fericți, afară de el... în unele clipe. Nu era mulțumit de ceilalți, nici de sine însuși, de nimeni. Ar fi trebuit să fie cu toții oameni buni, și nimeni nu era. În lume nu mai există oameni complet cinstiți, și era un lucru dureros. Nu exista cu cine să stai de vorbă mai serios, nici chiar cu tine însuși. Evitau cu toții acest lucru : îl speriau, îi repugnavă acele monologuri serioase de care altă dată era mîndru și în care se complăcea, pînă la punctul de a adormi de plăcere, făcînd în același timp un examen de conștiință. Acum vedea limpede că, pe scurt, ef era o persoană supărătoare. Însă la ce-i folosea acea severitate cu care se trata pe sine însuși în clipa cinci se trezea, cu gura amară, dacă după ce se scula, și se spăla, și își turna apă multă pe ceafă, și renăștea în el, odată cu vigoarea vieții, cu forța unei toamne virile, sănătoase și puternice, dorința de neînvins de a se bucura de toate cele lumeste ? Lucrurile mergeau rău, foarte rău; casa sa, a soției sale, înainte era plătitoare, insuportabilă, o închisoare, o tiranie ; însă mai rău ca toate astea acum era, era un... un cuib de licențiozități abia mascate și-și zicea sie însuși: „Aici toți vin să se distreze și să ne ruineze toți păreau a fi artiști și aventurieri d-e-s-t-r-ă-b-a-l-a-t-i și minți”. Acest „răniți” avea o semnificație teribilă în monogourile lui Bonifacio. Mimați însemna... un amestec de amoruri nepermise, de plăceri scandaloase, de confuzii abominabile. Uneori i se părea că familiaritatea aceea exagerată a germanilor, a artiștilor și a soției sale era ceva asemănător cu cearșaful corupt al mizeriei; s-ar fi putut să nu fi existat acolo nici o crimă de atac la onestitate... însă primejdia exista și aparențele îi condamnau pe toți. Mar ta, care trebuia să se căsătorească cu Ne- pomuceno, admitea sa i se facă curte pe ascuns de vărul Sebastian, un bărbat la cincizeci de ani scabros și bine conservat, care din romantice devenise clinic, convins fiind că în aceasta consta progresul. Sebastian; cu timp în urmă atît de idealist și de poetic, acum nu putea să vadă o bucatăreasă fără ca să nu o ciupească, și acest gest era atribuit faptului că se afla într-un secol pozitiv. El, Bonifacio, fusese dator sa consimtă ca iubita sa să intre în casa soției sale, să fie prietene și să ia masa împreună... Ernraa, femeie onorabilă, fără îndoială, îl lăsa pe Minghefti să se apropie de ea nepermis de mult și-i vorbea în șoaptă. El nu birimia nimic... însă de ce? Poate pentru că propria lui conștiință de vinovat îi făcea să închidă ochii, și el nu îndrăznește să aducă acuzații nimănui... deoarece pierduse contactul spiritual, deoarece nu mai știa, trăind într-o așa mare falsitate, mîrșăvie și dezordine, ce este bun și rău, sau bună-cuviință, sau onoare, sau delicatețe... Altădată, ciad el sărăcea averea neamului Valcărcel. Împreună cu Nepo, cînd el păta onoarea jraisei sale cu un compor- lament de gen masculin, și viața dublă, totuși, el găsea scuze aproximative în mijlocu

remușcărilor sale pentru conduita sa : dragostea și arta, pasiunea sinceră, explicau totul. Acum însă !... O perioadă lungă rămăsese infidel pasiunii sale , - înlănțuit nopți în șir unui absurd amor rătăcitor, o totală nesocotință, amor al simțurilor nebune, care era cu atât mai respingător deoarece el avea patul nopții drept teatru al extravagantelor sale aventuri ; iiii lucrul acesta îi deschise ochii, și-i făcu să înțeleagă mizeria

de spirit pe care o purta în el, și că pasiunea lui pentru Sera- lina nu era atât de mare așa cum q crezuse, și că, în consecință, nu era legitimă. Pe deasupra... și, vai, ce durere! arta însăși avea urcările și scăderile ei, și nu era artă tot ce strălucea. Nu. nu ,• nu mai era timp Să se înșele pe sine însuși; acolo era un cuib oficial de' licențiozități, și el unul din cei rătăciți printre cei mulți. Acolo nu exista nimic bun decât acea tandrețe liniștită Lă, moderată, severă, tăcută, care i se trezea din cinci în cînd, care îi făcea de nesuferit tot ce
ardoare, nu să moară, îl* înconjura și îl făcea să dorească
multă teamă din cauza durerii și incertitudinii de dincolo de mormint, ci să se transforme, să se regenereze. Se gîndea la ceva așa ca un altoi de om nou în trunchiul uzat pe care îl tira prin lume do atîta amar de vreme. Cu toate că nu era bătrîn, i se părea că trăise secole; din tot ce își arpinea din copilărie, și care se referă la anii de vis, și ai vieții ireponsabile, pînă în ziua de azi, cită distanță ! Cîte nu indurase ! De cîte ori nu-și schimbase ideile !

Și bietul Bonifacio își frecă fruntea și capul cu mumie, compătimit de acei creier obosit, care cerea odihnă, pace... și aju- Lorul unor forțe noi.

Într-o zi Bonifacio întîlți într-o carte cuvîntul «avatar»- și !d explicația lui, își zise: „Așa ceva mi-ar fi trebuit mie de minune ! Să între alt suflet în corpul meu, fără tarele sufletului meu cpl vechi.”

•Nu aștepta minuni. Nici măcar nu-i plăceau. Minunea era o absurditate, ceva împotriva rațiunii lucide, și el ar fi vrut metodă, ordine, o singură lege, o lege statornică, fără excepție. Minunea se cerea romantică, revoluționară, violentă, și el ' nu mai era pentru romantism și nici pentru pasiune. Da ; e xista o dragoste care valora mai mult decât cea pătimașă. Și anume : o dragoste sublimă, care nu era dragostea aceea senzuală oriei*, de rafinată ar ii fost, și platonică așa cum ar fi dorit să se considere... A iubi femeia... mereu a iubi femeia... Nu, exista altceva... Dragoste de tată către fiu. Un fiu, un fiu al sufletului meu! Acesta este avatarul de care am nevoie... O ființă care să fiu eu-însumi, însă luind-o de la început, să fie al meu, cu sînge din sîngele meu !

Și Bonifacio gîndindu-se în lacrimi la aceasta, își zicea, sprijinindu-și capul de un perete :

— Da, da, problema de totdeauna ; dorința arzătoare a întregii mele vieți : fiul.

Prin sufletul său trecu dezmiardarea unei mîini de lumină care îi vindeca, doar cu atingerea ei, rănila inimii. Simți o emoție de legitimă mulțumire de sine în fața conștiinței clare, evidente, că, la baza tuturor greșelilor sale, și dominîndu-le aproape întotdeauna, se afla într-o stare latentă, însă reală, viguroasă, aceea dorință arzătoare a unui fiu, dragostea aceea fără amestec de impurificare. În ceea ce era mai grav, mai profund, mai mult decît în dragostea pentru artă, mai mult dec.it în dorința arzătoare

a pasiunii pentru pasiune, întotdeauna a existat dragostea paternă... frustrată.

Și întotdeauna dorise același lucru; aspirația sa avea forma concretă, constantă, fixă, a unui dar însuflețit. Întotdeauna era fiul ; băiat, și unui singur; unicul său fiu.

O femeie... nu-l putea continua; el nu putea concepe o ființă feminină care să-i moștenească singele său, spiritul său. Trebuia să fie un bărbat. Și numai unul singur, deoarece dragostea pe care o va consacra fiului trebuia să fie absolută, fără rival ! A iubi mai mulți copii, i se părea lui Reyes o infidelitate față de primul. Fără să știe ce face, asemui dragostea față de mulți urmași cu polileismul. Mulți copii era ceva asemuiător cu mulți zei. Nu, doar unul singur... acel, acel de care-i vorbea sufletul său, acel pe care aproape că îl arăta în fața ochilor, în aer, halucinația nopților sale de insomnie.

Și de unde era să apară unicul său fiu?... Nu exista îndoială ; legea este lege, ordinea ordine; nu încăpeau sofisme ale păcatului : trebuia să iasă din pîntecul Emmei.

Însă, vai, el nu merita un fiu ! Nu, el nu va veni.

După noaptea aceea de la bal, care a constituit începutul acelei viermuiei în care trăiau artiști, germani și oameni de ai casei, Emma sa, unchiul, el însuși, după noaptea aceea în care ei. dacă nu era dușman al intervenției directe, în problemele sale, al supranaturalului, dacă nu ar fi văzut mina Providenței, revelația destinului, s-ar fi aflat la înălțimea ideală a marilor cauze la care visase ? Nu, în nici un fel. Ar fi bătut în retragere , s-ar fi lăsat tîrîl împreună cu toți ceilalți la viața facilă, trîndavă din cauza viciului, și ar fi ajuns să vadă fascinați pe iubita sa în casă; la masa soției sale, și ar fi ajuns să-și » închipuie că sini firești asemenea imaculări cu acea filozofie a celor pe jumătate alcoolizați după un prînz copios, ce lucruri care altădată i se păreau aducătoare de inspirații poetice, morală artistică, excepțională, privilegiată. Și el era cel care simțise, auzind-o cîntînd pe Serafina un cîntec adresat Providenței, cîntec care în sufletului incarna o dragoste divină! El, cu un confuz misticism bizar, și fals, se compară, nesăbuit, dar sincer, cu Preacurata !

Și de cile ori nu văzuse, mai tîrziu, lucrurile în alt fel ! Cînd ajunsese să gîndească : „Totul este o chestie de geografie ! Dacă eu aș fi fost turc, toate acestea ar fi fost legitime ,• apoi să ne gîndim că ne aflăm pe alte latitudini... și longitudini“. în pîis : în clipa aceea cînd avea gînduri atît de triste, avea mustrări de conștiință ? Nu. El era sigur, deoarece își supunea conștiința, și cîteva ore mai tîrziu, cînd corpul îi va fi fost sătul și fantezia excitată de vin și de cafea, și poate de muzica lui Minghetti și a .Emmei, el devenea din nou el acel Bonifacio corupt, îndatoritor, simțindu-se bine, cu felul acela de amor nelimitat ce se plantase în casa lui. În timp ce Minghetti și Emma vor continua lecțiile lor nesfîrșite, ci doi, Serafina și el. se vor așeza în chioșcul din grădină, o ticăloșii! o, rușinos oprobriu ! vor fi, ca întotdeauna amanți, amanți din deprindere, fără scuză, oricît ,de neînsemnată, totuși scuză, orbirii provocate de pasiune ,• amanți din obișnuință, din facil...

— Nu, nu va avea un băiat! Nemernic ! Nu-l merita ! Și renunța la mirajul norocului.

Dacă nu fericirea, putea avea însă adevărata căință.

De ce sa nu aspiři la desăvîrșirea morală și să nu ajungi •da acest drum pe acolo pe unde se putea ?

Dintre toate lucrurile mari care îi trecuseră prin cap, ca să ajungă în această lume mare scriitor, mare căpitan (asta de ■puține ori și numai în copilărie), mare muzician, mare artist mai ales, niciodată visele nu îl aduseră alături de ferveța catolica. Dacă altădată își spuse : de vreme ce nu mai pot inventa mari pasiuni, drame și romane, lucruri pe care nu le mai putem face, și eroul să fiu eu însumi, de ce nu ar putea aspira acum ia un eroism de altă natură ? Nu putea fi sacralizat, nu ?

Pentru a fi artist, pentru a fi scriitor, îi lipsea talentul, abilitatea. Pentru a fi sacralizat nimic n-ar fi fost necesar din toate acestea.

Și bietul Bonifacio, care din cinci în cînd umbla nebun prin casă, pe

străzi și prin locuri retrase, căută legenda de aur, în biblioteca socrului său, și văzu că, într-adevăr, existaseră mulți sfinți cu vederi "mioape, dar asta nu constituia o piedică de a fi cuprinși uneori de spirit.

Da, așa este; ar putea fi un sfântuleț modest, chiar un sfântuleț simplu...

Să renunțe la toate de vreme ce nu avea un fiu, și să urineze... Să urmeze pe cine ? Că el nu avea destulă credință, și asta cituși de puțin ! Că se îndoia, și se îndoia mult, iar ideile sale împrăștiate îi făceau imposibilă lămurirea îndoielilor și reîntoarcerea cu mai multă tărie la fidelitate! Cărțile acelea fără valoare, pe care le citise cu aviditate pentru a ști totul, în scopul de a pregăti educația fiului, îi produsese, până la sfârșit, o suprasaturație intelectuală. Nu era bun catolic... și nici nu urmărea să fie. Existau în *Biblie* lucruri ce nu puteau fi crezute cu ușurință. Într-o zi, când auzi că cele șase zile ale Genezei nu erau zile, ci epoci, simți, aflându-se încă în pură catolicizare, o mare consolare, ca, și cum s-ar fi ușurat de o povară ce-l apăsa, ca și cum el ar fi inventat explicația cu lumea făcută în șase zile. Rămânea însă problema cu Arca și cu toate speciile de animale ; rămânea tumul lui Babei ; rămânea păcatul universal, ce era purtat din tată în fiu, și rămânea Isus oprind' Soarele... în loc să oprească Pământul. Nu, nu putea fi așa : el nu putea apuca crucea sa, deoarece nu era un naiv ca cei din evul mediu, ci un naiv instruit, un naiv de cafeenea, un naiv modern... Ceea ce nu-i lipsea însă era dorința sinceră de sacrificiu, de abnegație, și de milă !... A face aiureli pentru mai marea fericire... care exista acolo sus, i se părea un lucru foarte la locul lui, ceva ca o muzică interioară. Într-o noapte citi în pat o carte în care se vorbea de un mistic italian din evul mediu, pe jumătate nebun, care era denumit scamatorul lui Dumnezeu ; părea paița fericirii : îndrăgostit de Isus, râdea de Biserică și dădea ca fapt sigur că el se va condamna, însă va duce în Infern pasiunea sa divină, pe care nimeni nu i-o putea smulge și acest oarecare Jacopone de Todi, așa cum îl denumea poporul, care râdea de ei și îl admira, își aplica pedepse radicale pentru ca penitența sa să nu fie preamărită, ci să fie obiect de bătaie de joc; mergea în mîini cu capul în jos și picioarele în aer: se ungea cu untdelemn pe tot corpul, gol, și se tăvălea pe o grămadă de pene, care i se lipeau de corp ; și în felul acesta ieșea pe străzi pentru ca prin piețe copiii să se țină după el...

Și Bonifacio, mult impresionat, plîngea citind aceste isprăvi ale clovnului mistic, și pentru autorul psalmilor, immortalizați mai lîrziu. El, Reye's, nu era poet, însă el credea că poate să spună multe lucruri cu flautul, și chiar să convertească paginii..., deoarece sunetul se afla în... avînt 1 Să pornească în lume, sa alerge, să părăsească totul, și de vreme ce nu avea un fiu, să fie un sfînt al poporului, un sfînt nebun, care era foarte în firea lucrurilor; însă, vai! conștiința îi spunea că nu va avea curajul niciodată, nu numai să lase lotul, chiar și papucii, și să-și ia crucea, dar nici măcar nevasta... și nici măcar iubita. Evenimente mari îl răpiră pe Reyes de la aceste nesfîrșite veleități gînditoare, pe care chiar el însuși, în momentele sale de judecată moderată, le califica drept maladive. Nefericitul Bonifacio nu putu să-și reamintească măcar un pasaj foarte cunoscut din *Somnambula*, acel:

*„Ah, del tutto ancor non sei
cancellata dai mio cuor!”*

(aşa cum îl cînta el) cînd sosi ora despărţirii de Serafina Gor- gheggi, care, din cauză că trupa artistică iar se dezmembrase, pleca cu Mochi, ca angajată la Teatrul din La Coruna. Perspectiva acestei despărţiri fusese veşnica ameninţare, picătura amară a fericirii în zilele şi lunile de oarbă pasiune ; apoi, o durere necesară, chiar meritată şi salutară, aşa cum îşi închipuie Bo- nifacio, copleşit de remuşcări şi de proiecte etice. Momentul sosit, Reyes simţi că era vorba de o întreagă intervenţie chirurgicală, în carne vie. Cu o întreagă sinceritate şi explicîndu-se în mod deslul de satisfăcător, prin mijlocul unor sofisme încurcate, Reyes recunoscă că ataşamentele fireşti, pur umane, erau cele puternice*, cele adevărate, şi că el era mistic incert şi romantic, cît şi un pasionat al adevărului. Vai, a se despărţi de Serafina, în ciuda acelei răceli cu care spiritul lui o trata de la o bucată de vreme, era o adevărată durere dintre acelea, care pe el îl îngrozeau, dintre acelea care îl făceau să sufere. Era atît de neplăcut să ai sufletul în stare de tensiune, să ai nevoie de a căuta noi forţe pentru a potoli durerile, pe cele adevărate ! Şi nu exista altă soluţie. Să te gindeşti să mai ai o companie, de operă, era absurd. Toate expediente inventate pentru a reţine în oraşel pe Mochi şi pe discipola lui erau de acum epuizate, şi lipsite de orice eficacitate. Nu s-a mai pomenit nici pe timpul Tiplonei — în perioada cînd aceasta era cîntă- rea — ca, o companie de operă sau de teatru să rămînă un an întreg, şi chiar mai mult, aici în oraş, fie că aveau spectacole, fie că făceau grevă. Ceea ce s-a mai văzut, era cînd vreo coristă de duzină rămînea în urbe, căsătorită cu vreun ins din localitate, sau profesînd o meserie sau alta , • altădată un şef de orchestră deveni cetăţean al oraşului pentru a dirija fanfara municipală...; inşă soprane şi tenori nu zăboviseră niciodată atîtea luni , • acestea odată cu recolta strînsă, îşi luau zborul. Fenomenul pe care îl ofereau Serafina, Julio şi Gaetano era tot atît de impresionant ca şi cel al unor rîndunici care şi-ar fi petrecut o iarnă printre zăpezi. Numai că rîndunicile nu ar fi fost obiect de bîrfă, pentru a se spune de exemplu, că erau hrănite de vrăbioi. Iar despre îndelungata şedere a artiştilor, unii cu contracte pentru anumite perioade, iar pentru altele nu, se relatau adevărate orori. Nu pentru a se înceta cu bîrfelile despre care nimeni nu-şi mai aducea aminte, dacă nu ar fi fost Bonifacio, ci pentru că nu mai exista nici un alt chip mai cuviincios, şi nici măcar un mijloc mai decent de a continua cu salvarea aparenţelor, şi cu imposibilitatea reală de a se acoperi marile cheltuieli pe care le solicita compania dizolvată, şi astfel se înţelegea nevoia să se sfîrşească cu acea stare de lucruri, aşa cum o denumea Reyes.

Între timp, întreprinderea pierduse destul, şi din trupul întreprinderii, adică asupra averii serios destrămate a avocatului Valcârcel, erodau, mai mult sau mai puţin direct, principalii componenţi , respectiv : Mochi, Serafina şi Minghetti. Se ivi înşă ocazia ca soprana, tenorul şi baritonul să-şi cîştige existenţa prin alt contract, şi trebuia să se profite de împrejurare, cu toată durerea pe care despărţirea o provoca şi unora şi altora. Emma nu se împăca deloc cu noua situaţie. Avu astfel o înţinire confidenţială cu unchiul şi administratorul averii ei, care fusese

numit vicepreședinte al Academiei de Arte Frumoase, atașată la Societatea Economică a Amicilor Patriei, și din acea discuție rezultă acordul, deoarece acolo totul se reducea la o operă de binefacere, anume că Minghetti va rămîne în orașel în funcție de director al Secției de Muzică a sus-numitei Academii. Retribuția pe care acești domni membrii au putut-o oferi baritonului, nu era mare lucru ; Minghetti însă își declară mulțumirea, deoarece avea în proiect mai ales, să dea lecții de pian și canto, și asta împreună cu cealaltă (cu cealaltă, așa o spunea, în paranteză fie zis, cu viclenie și pe furiș) cu cealaltă, cum o putea duce, pînă ce va obosi de atîta viață sedentară, și se va hotărî să primească unul din numeroasele contracte care, după spusele lui, îi erau oferite în străinătate.

Serafina părăsea cu tristețe orașelul și aproape că uitase că era o actriță și o aventurieră, și se credea acum o doamnă onorabilă ce dispunea de relații excelente în societatea bună a unei capitale de provincie, și de un iubit credincios, blînd, Mi- niș'it și frumos. Serafina ajunsese să-l iubească c:u adevărat pe Bonifacio, cu o dragoste ce avea ceva fraterne, care degenera uneori și în desfrîu sau se transforma în pasiune geloasă, atunci cînd o bintuiau suspiciuni că neîndemînaticul de Reyes se putea obosi de ea și ar putea iubi pe o alta. Serafina observase de la un timp înapoi, la preaiubitul său neîndemînatec, o răceală as-

O-ait l3i coala
ucunsă, o
scădere a
atenției,
anumite
tendințe de a se

16
1

rupe- d*- intimitățile eL La început, Serafina bănuia ceva din :stre,-
niile nopți valpurgice matrimoniale care îl îngrijorară citva timp; pe Reyes,-
apoi, mergând pe urmele inconsec vențelor și iicic- descendențelor
iubitului ei, ajunsă să înțeleagă că nu era vorba de alte amoruri, ci de idei
care îi treceau lui Bonifacio prin cap poate că devenise timpit definitiv, și
nu mai lăsa do înțeles că mai resimte vreo remușcare oarecare.

„Asta își pierde capul din vina mea”.

Și Serafina, nu o singură dată, în neînsemnatele lor ciorovăieli de
vechi amanți, liniștiți și leali unul altuia, dar obosiți, îl auzi pe Reyes
vorbind despre morală ca de un obstacol la lericirea lor. Ceea ce Serafina
nu putu să imagineze niciodată, a (ost ideia cea mai importantă a lui
Reyes, aceea despre tiu , și în realitate asta era ceea ce îl separa de iubita
sa.

Dar în noaptea în care, prinzând ultima diligență de Calicie,
Bonifacio urcat dintr-un salt pe scara berlinei, putu, pe furiș, să dea un
ultim sărut lui Gorgheggi, simți că pasiunea sa nu fusese un compromis
artistic, deoarece cu acel sărut se despărțea de un gen de plăceri intense,
inefabile, care nu mai puteau reveni , - cu sărutul acela, Bonifacio se
despărți de ultimul vestigiu al tinereții sale.

Printre cei mulți care își luară rămas bun de la cinlă- reți, Reyes,
după ce trăsura dispăru în întuneric, se simți foarte singur, părăsit și
cufundat din nou în lipsa lui de importanță, și în vechea disprețuire.

La înapoiere, se întorcea singur pe strada tristă, singur, în mijlocul
multimii prietenilor și a prietenelor lui, și observă în față două siluete în
mers alăturate, la braț, așa cum era protocolul domnișoarelor pe vremea
aceea. Erau Marta Koerner și Nepomuceno, care o luaseră înainte, scăpând
de vigilența neamțului căruia totuși nu prea-i plăceau astfel de intimități.
Celor doi, scena despărțirii îi înduioșase și le dăduse curaj , întunericul
străzilor iluminate cu ulei le oferea un stimulent în misterul lor, și în
șoaptele dialogului se simțea la Vtepo o suflare de pasiune pentru acel trup
apropiat, și la Marta de pasiunea ei pentru un sot.

Cei doi înaintau absorbiți de discuția lor, și, uitați de cei care veneau din urmă, se credeau la o sută de leghe depărtare de lume, și nu se mai gîndeau la nimeni. Din cînd în cînd ei ridicau glasul, Marta mai ales, iar Reyes, nevînd la început apoi dorind cu adevărat, auzi lucruri interesante. „Trebuie să stai de vorbă cît mai repede cu Emma ; trebuie să-ți spun marele secret al acelei perechi : pîuă într-o lună se vor căsători, și sînt socoteli de aranjat, separarea capitalurilor respective, și totul, fără ca nepoata să suporte prejudicii din cauza administrației unchiului, pînă ce va mai exista ceva demn de a fi administrat. Emma era pierdută -, nu făcuse decît să tot cheltuie, să risipească, fără a realiza că se îndreaptă spre ruina totală. A-i vorbi ei de ipotecă era ca și cum i-ai fi vorbit grecește. «Atunci ipotechează dumneata», spunea Emma, fără, să aibă o altă idee despre ceea ce este o ipotecă, afară de un mod de a scoate banii necesari pentru nebuniile ei, și asta cît mai rapid.”

— Vezi dumneata, îi spunea Nepomuceno logodnicei sale (căci pe *fu* îl lăsa pentru după nuntă), Emma este o femeie care nu are idee clară despre ce înseamnă un atît la sută, iar cînd ! se vorbește de o dobîndă foarte ridicată, îi sună la ureche la fel ca și cum i s-ar vorbi despre o dobîndă neinteresantă , • pentru ea nu există altceva decît să i se dea bani cît mai repede ; Emmei totul îi apare ca și cum i-ai fi furat pe cămătari, care au bani Dumnezeu mai știe cît. Pentru a micșora aceste pagube, am ajuns ca eu însumi să fiu singurul cămătar al nepoatei mele ; eu sînt, eu. cineva, fără să știe ea cine anume, deoarece nici măcar nu întreabă, și îi fac rost de bani cu o dobîndă mică.

Marta îl asculta pe Nepo cu o plăcere mai mare decît dacă i-ar fi recitat *Primăvara timpurie*, a lui Goethe.

— Astfel că... oi se vor ruina?

— Da ; nu există altă perspectivă.

— Vina e a ei.

— A ei.«. Începu el... continuă ea... Apoi, împreună... Apoi lumea 'întreagă... Dumneata ai văzul ; casa asta este un balamuc : artiștii ne-au mîncat o moștenire întreagă... și, cum fabrica merge prost... ,

— O ! Lucrul acesta nu trebuie pomenit acolo...

— Nu ; se înțelege...

— Tata speră să dea un nou avînt afacerii ; corespondenții lui îi oferă piețe noi, vînzări sigure...

Da, da; este evident... Însă va fi prea târziu pentru soții RO!-e.s. Efortul nostru, cel pe care îl vom face cu propriul nostru capital..., Marta, cir ai nostru, înțelegi dumneata? va aduce fabrica pe linia de plutire... pentru ei însă va fi prea târziu. Viitorul no.ștru se află: în iuțeala noastră...Marta strinse brațul lui Nepo, și, ceea ce mai discute, Bonifacio nu mai reuși să distingă. au continua! sa

Reyes rămase în urmă ; sosi ultimul acasă, unde reveniră mulți din cei care meraseră să-i conducă pe Gorgheggi și pe iMochi, căci de acolo se pornise alaiul. Serafina se urcase în trăsură din curtea Emmei, deoarece Emma nu putea ieși în strada în noaptea aceea ; Emma se simțea rău, și astfel că cele două femei se despărțiră în dormitorul lui Valcârcel.

Bonifacio se opri la poartă, când toți se și aflau sus. Ce zgomot! Ce larmă! Ca întotdeauna! Aproape că nimeni nu-și mai amintea de cei care îi părăsiseră și se îndepărtau pe șosea ; totul era ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Tîrau scaune, pianul cînta și apoi, tropăiala dansatorilor. Dănțuiau.

-„Și toate astea le-am adus eu! Și dansau peste ruine! Soții Reyes se ruinau; casa Valcârcel, trosnește, și ultimul ban se cheltuie cu plăcere de acești ticăloși vicioși pe care .-am adus eu în casă !”

„Eu am început, și încă mai sînt dator, încă mai sînt dator... ceea ce am furat. Precum și tot ce urmă, întreprinderea teatrală... fabrica..., banchetele, seratele... împrumuturile acestor flămînzi și paraziți..., din vina mea, pentru pasiunea mea..., care aproape că era stinsă de teamă a face socoteli, de teamă că mi se va descoperi amanta ; da, amanta, așa se numește... Eu am tolerat totul... am aranjat totul... Totul din vina mea, și ceea ce este mai rău este că o spune unchiul. Ei a început.”

Și Bonifacio, înainte de a trece pe sub poarta rău luminată de un felinar cu ulei, își duse mîinile la cap.

Nu se hotărî să urce. Îi era silă de casa lui, cu acea viermuiala ce se afla înăuntru.

„Dacă aş putea să-i mătur! Și pe mine împreună cu ei... Pe toți... pe toți...”

Cum poți să continui cu această viață, mai ales acum, < ind nici plăcerea, și nici păcatul nu-ți mai pot da vreo satisfacție ?

Egoist! Acum cînd ți-a plecat perechea, faci tuturor morală.

Dar ruina ! Ruina va veni cu siguranță... Vom fi săraci ! În ce mă privește..., aproape că mă bucur... Însă este îngrozitor... deoarece este din vina mea.”

Dintr-odată, zgomotul dansului care suna surd și continuu deasupra capului său, înceată, apoi se auziră pași mulți și grăbiți într-o singură direcție..., spre dormitorul Emmei.

- Ce se întâmplă ? se întrebă, speriat Bonifacio. Ca odinioară îi fulgeră un gând ; „Emmei îi este rău, și va da vina pe mine.*” O luă spre scară, a cărei ușă se deschise zgomotospe dinăuntru. Sărind din două în două trepte, două siluete coborau. Erau vărul Sebastian și Minghetti, care îl izbiră pe Reyes.

— Ce este ? Ce s-a întâmplat ? strigă Bonifacio, ridicându-și de pe jos pălăria, el care trebuia să fie stăpînul casei.

— Urcă, omule, urcă! Mereu cu capul în nori! Emma este... și tu pe afară...

Fraza aceasta a vărului Sebastian îi simulă lui Reyes un întreg tratat de arheologie; și făcea parte din repertoriul antichităților clasice adresate servitorilor casei.

— Dar... ce s-a întâmplat! Ce are Emma?

— • Nu se simte bine... o sincopă... are o migrenă puternică... spuse Minghetti. Alergăm să-l căutăm pe don Basilio; Emma îl cheamă, tipînd.

— Urcă, omule! Alergă ; te cheamă și pe tine. În felul în care se află nu am văzut-o niciodată... E grav... Urcă, repede, urcă !...

Și cei doi emisari porniră pe străzi, întrecîndu-se în grabă și zel.

— Dumneata, la Casino , - eu la el acasă, spuse Sebastian ; și fiecare din ei începură să alerge în altă direcție,

Bonifacio intră tremurînd, la fel ca și altădată. „Ce o fi ? Oare au revenit zilele groaznice ale bestiei bolnave? Comparate cu ele, cele prezente, de relaxare morală, i se păreau floare la ureche! Și de acum înainte, ce arme va avea pentru luptă ? Nu mai avea încredere în pasiune, cu toate că în seara aceasta îl dureau atît de mult ultimele clipe ale despărțirii ; nu mai credea nici măcar în ideal, în artă... Totul era minciună, ispită a păcătoșeniei... Da, revenea la robia lui, la starea lui jignitoare, la viața aceea de dîne legat de piciorul patului unei nebune ; el nu mai avea putere să reziste ; cu un idea], cu o pasiune, ar îi suportat totul,- fără acestea... nimic. Va muri. Din nou boala... și acum, odată cu sărăcia, mai mult ca sigur... Ce îngrozitor !... Nu, nu, trebuie să scape”.

Intră și porni pe coridor ; iotul în casă era într-o stare de neînțeles. Surorile Ferraz și una din surorile Silva alergau dintr-un loc în altul, și dădeau ordine contradictorii slujnicilor ; în budoarul Emmei, Marta și Koerner, lîngă pat, păreau statui de marmură.

— Doarme ! spuse tatăl, cu solemnitate.

— - Liniște ! exclamă fiica, cu un deget pe buze.

— Dar, ce s-a întâmplat ?

— Ssst! Liniște !Dar (făcându-se mic și apropiindu-se), dar... eu vreau să știu... Și unchiul ? Unde se află unchiul ?

— Se mută, răspunse Marta cu voce înceată, printre şuierături mai jignitoare decât țipetele.

Reyes remarcă un miros de antiseptice, • miros de vijelie pentru amintirile simțurilor sale. Se mai simțea și un miros urât și dezgustător. '

Se apropia și mai mult de pat; la picioare se afla aruncată lenjeria de care se despuia Emma după ce intrase sub plapumă, așa cum îi era obiceiul. Tot acum amintirea simțurilor îi vorbiră lui Bonifacio despre lucruri triste, dar după o scurtă gândire, se simți alarmat.

— Dar, ce s-a întâmplat! întrebă, fără a micșora suficient glasul, uitînd de somnul soției sale, gîndindu-se la lucruri stranii.

■ Nu țipa, omule ! spuse nemțoaica, foarte sever.

Bonifacio se apropie de obrazul soției sale.

— Doarme, spuse Koerner.

„Dumnezeu știe”, gîndi Reyes.

Emma, palidă, descompusă la chip, ciufulită, cu obraji obosiți, îmbătrînită cu zece ani, cu toate că înainte știuse să și-i ascundă stînd de bine, deschise ochii, și primul lucru ce-l făcu cu di a fost să azvîrle o rază de ură și o alta de spaimă către îngrozitul ei sot.

— Ce s-a întâmplat, fata mea, ce s-a întâmplat ?

Emma dorise să vorbească și, se pare, chiar să pronunțe mai multe cuvinte, deoarece căuta să se ridice și întinse brațele , • însă efortul îi produse vomă, și Bonifacio, neavînd timp să se retragă cît de cît, suferi aceeași neplăcere care îl făcuse pe Nepomuceno să-și usuce acum hainele.

Koerner, discret, dădu un pas înapoi. Marta puse repede mina pe clopoțel pentru a cere ajutor, deoarece ea nu era femeia care să se coboare la îndeplinirea de servicii mărunte pentru bolnavi. „Stomacul, spunea ea, nu este sclavul nostru ; mai degrabă el ne face sclavi.”

Au alergat surorile Ferraz, și apoi Eufemia, cu apă, lighean, prosop și cu tot ce era nevoie. Lui Bonifacio i se dădu să înțeleagă că exhală urît, și el fugi din cameră deîndată.

Ciad se înapoie la soția sa, îi văzu pe unchi, pe Koerner, pe Marta, pe surorile Ferraz, pe una din surorile Silva, pe Min- ghetti și pe Sebastian.

— Se simte mai bine, se află singură ?

Sebastian abia răspunse.

Nu, acum cu ea se, află don Basilio.Înainte de a se hotărî sa intre în dormitor, Bonifacio îi interogă eu privirea pe cei din jur. La ei văzu ceva straniu, Păreau, mai puțin alarmați și plini de- o curiozitate malițioasă. Există acolo mai degrabă o atmosferă de surpriză, de îndoială, nici vorbă de frică sau teamă de vreun rău iminent.

— Se întâmplă ceva ? Ce anume ? Întrebă gîfîind, cu obrazul palid ce producea milă cînd se grăbea în zadar să implore sentimente de generozitate semenilor lui.

— Omule, dumneata poți să intri, spuse Koerner ; în definitiv îi,ești soț.

bonifacio intră în cameră. Don Basiio, îmbrăcat impecabil, ca întotdeauna, cu pardesiul de culoarea untului, bine croit pe corp, surîzător, spiritual în expresii și în priviri lăsa să treacă furtuna de. spaimă și revoltă împotriva intențiilor Naturii, dezlănțuită de Emma, care-și prinse cu miinile crispate capul ciufuit, și se adresa cu «tu» lui Dumnezeu și pe un ton ce semăna mai mult a injurie.

Dumnezeul meu ! Ce se întâmplă aici ? Întrebă Bonifacio, speriat, cu miinile la piept, în fața medicului.

— Păi, nimic ; soția dumitale... este foarte nervoasă, și a luat în nume de rău o știre pe care eu credeam că o va umple de satisfacție și de mîndrie...

— Taci, domnule Aguado ! Nu rîde de mine ! Nu este momentul să glumim ! Dumnezeul meu ! Ce se va întâmplă cu mine ! Ce groaznic ! Ce barbarie ! Ce se va întâmplă cu mine... Sfinte Dumnezeule ! și în clipele astea... voi muri... cu siguranță..., cu siguranță..., îmi spune inima. Eu nu nasc, nu nasc, nu nasc!..

- Delirează ? strigă Bonifacio îngrozit.

- De ce ?

Nu auziți ce spune... că nu naște... nu naște...

— Nu, nu asta spune, și don Basilo se opri ca să ridă din toată inima. Ceea ce spune este că nu naște, nu naște... Dar vei vedea dumneata cum în ziua respectivă, cu toate că este cam îndepărtată, vom da la lumina zilei un băiat voinic.

— Sufletul meu ! exclamă Reyes, înțelegînd repede, mai degrabă decît prin semnele pe care le văzuse mai înainte, mulțumită unui glas al conștiinței care îi strigă în creierul lui : „A plecat ea și a venit el ,• nu dorea să vină pînă ce nu a găsit singur sufletul tău pentru a-l cuprinde m fotul. A plecat pasiunea și a venit *fiul*.”

Și începu să siringă nebunește în brațe capul soției sale ; însă aceasta îl întîrăpînă cu pumnii, și-l respinse cu putere, ast-fel că Bonifacio își pierdu echilibrul, gata, gata să se prăbușească peste don Basilio.

— Nervoasă, din cale afară de nervoasă! spuse medicul, simulînd durerea unei bătăături peste care călcasese acel papă-îapte.

Începură explicațiile.

Emma, cuprinsa de o adevărată panică, se agăța, ca un naufragiat de scîndură, de speranța că poate evita imposibilul.

Aguado, cu date pe care nu avea nevoie să le mai caute în afara clientelei sale, demonstra că imposibilele de categoria aceasta îl făcuseră pe el să petreacă multe nopți albe. Și, fără a merge mai departe, le cita pe Cutare și pe Cutare, care se pomeniră pe neașteptate cu un copilăș, după ani și ani de sterilitate, la rigoare aparentă. „O, misterele Naturii!”

„Însă, nu cum o asigurară pe ea, că sînt atîția ani de atunci cînd cu nașterea aceea nenorocită, de rămăsese pe jumătate moartă, cu măruntaiele ajunse într-un hal de te apuci mîta, că nu va mai naște niciodată, că odată cu aceasta se terminase totul, cu nu știu ce din uter?”

— Da, doamnă, s-o fi spus; însă *in illo tcmpore* eu nu aveam onoarea să vă număr printre clientele mele. Există cineva care este un mare mamoș și un foarte mare neștiutor în obstetrică, și în tot felul de științe... divine și umane.

Între timp, Emma continua cu văicărelile, țipetele și protestele ei, înjurînd și jurînd în tot felul că era hotărîtă să nu nască, că aceasta reprezenta o sentință deghizată de moarte, că la vîrsta ei nu este lucru binevenit, și multe altele în genul acesta. Aguado reveni la Bonifacio, ca să-i explice ce se în-împlase.

Pe măsură ce se apropie de bolnavă, observă simptome stranie ce nu aveau nimic a face cu obișnuitele, sale crize ■, aflase și amănunte intime, deși cu mare dificultate, văzu groaza pe care Emma o avea pentru toate calculele, previziunile și amintirile ei aritmetice, și nu numai față de socotelile unchiului, și între aceste noutăți și cea pe care o avea în față, și după anumite vizite și luări de contact, trăsese concluzia, în consecință, că doamna aceasta, ca atâtea altele de la sfârșitul mileniului, lua apărarea unor jurisdicții ale maternității, abandonate de multă vreme. Vorbi despre vtere și despre placentă, „însă mult mai mult despre misterioasa cale a sexului *prin*, și să mi se permită galicismul — spuse Aguado, care era un purist lexical în tot ce spunea — prin fenomenele fiziologice de orice fel.” Fără îndoială — și nu o spunea ca să se laude — el nu se aștepta la mai puțin în urma regimului homeopatic și igienic la care își obligase clienta fără acele globule și mai ales fără influența fizico-morală a hranei bune, a plimbărilor, și, în primul rînd, a distracțiilor, organismul acela ar fi continuat să trăiască o viață maladiivă, lipsită de speranță, și nu ar fi avut puteri suficiente pentru a obține de la ele o nouă viață, un *alter ego*. Nu exista îndoială că Aguado insistă în dorința lui la înțeleptele lui întrebări, că fusese ■ oarbă, că ea însăși a fost să fie afectat într-un mod atît de pedant.

Oricum, Reyes era nevoit să se abțină de a-l îmbrățișa pe doctor : și credea nebunește că dacă Emma se afiă sau nu însărcinată, asta depindea numai de discuția cu medicul ; dacă Emma cîștiga disputa, adio fiu! dacă medicul avea ultimul cu- vînt, nașterea era sigură. Cum nu exista motiv de a se mai ascunde faptele, și ele nu au fost ascunse, cei din sală au aflat de îndată previziunea lipsită de rezerve a lui don Basilio. Avură cu toți strigăte de bucurie, de surpriză în primul rînd ; unele de răutate ; glume, zarvă mare și pretext pentru a continua să se distreze și să chefuiască în continuare. Emma continua să protesteze, dar se simțea mai bine, este adevărat, după ce-și vărsă tot necazul, însă teama, după aflarea adevărului se nucșoară ; nu era bolnavă, așa cum se temuse, dar se afla în «opозиție», și asta era îngrozitor. Și cum nu era luată în seamă, și cum rkleau de ea și chiar o lăsaus singură, și fugeau prin casă după răcoritoare, să cînte la pian și din gură, din moment ce ea însăși declara că nu o durea nimic, doamna însărcinată se apucă să schimbe de părueli și își insulta, mai în glumă, mai în serios, prietenele și prietenii ei, numindu-i călăi, și propunîndu-le să nască ele în locul ei, și atunci ar fi văzut ce înseamnă aceasta.

Continua să-și nege starea, ca și cum ar fi fost o chestiune de onoare, așa cum ar fi putut nega Marta, dacă s-ar fi văzut într-o postură asemănătoare, - dar nega, nu din convingere, ci pentru a se înșela pe sine însăși. Pentru rest, înțelegea bine acum, după ce îl auzise pe don Basilio și după ce îi răspunse la înțeleptele lui întrebări, că fusese oarbă, ca ea însăși a fost datoare să fi înțeles mai de mult că în viața ei intimă se

petreceau lucruri stranii.

Bonifacio care se străduia să rămână cu soția lui în timp ce ceilalți, după plecarea lui clon Basilio, alergau la sufragerie, unde îi așteptau răcoritoarele, se văzu nevoit s-o lase singură, deoarece Emma îl dădu afară în brînci. Așadar Reyes dispăru, iar invitații rămaseră slăpîni ai casei, cuci don Juân N'epomu- ceno plecase și el, împreună cu medicul,

În sufragerie se accentua verbiajul grotesc al glumelor cu care fusese primita neașteptata noutate. Se făcură calcule cu mai mică sau mai mare precizie asupra datei nașterii, comen- tîndu-se că zilele erau numărate pentru fericitul eveniment. Ipotezele cu privire la cauzele probabile ale unei asemenea întîm- plări se împleteau, se amestecau, și ajungeau pînă la absurd, și mereu sfîrșeau prin a se sprijini pe analogii de cazuri asemănătoare și pe altele mai mult sau mai puțin curioase. Koerner dovedi o mare erudiție în materie; se preferau însă, ca argumente mai demne, mai demne de încredere, întîmplări inai recente și din localitate. Emmei nu i-ar fi făcut plăcerea să fie comparată cu doamne lehuze de șaizeci de ani, nici că se dădea drept exemplu de frumusețe în mod miraculos păstrată, pe Ninon de Lenclos, de care nu auzise niciodată și nici de numele domnișoarei Silva. Ci te nu știa Marta, dar ea fusese cea ca'e piufi cu conversația de la obstetrica la estetică, pentru a-și scoale în evidență cunoștințele sale, dar fără a-și diminua respectabilitatea și privilegiul ei de virgină pudică și neștiutoare într-ale obstetricii ! Ea, cea atît de vioaie, atît de pricepută în a simula nevinovăția, procedă atît de neîndemînat, incit ajungea la exagerări ridicole ; astfel, se întîmplă că în noaptea aceea, pentru a rivaliza cu candoarea surorilor Ferraz la primele știri despre fericitul eveniment ce se anunța, se dovedi înclinată să dea de înțeles, că, după părerea ei, noii născuți soseați de la Paris ? însă Silva, cea mică, cu o inocență sinceră, lăsă să se înțeleagă tot ceea ce știa și ea despre afacere, ceea ce era cu toiu suficient ; astfel că Marta avu timp să se domine, și să se abțină de la stupide legende filog@ne.tice și ontoge- uetice, așa cum ar fi spus ea, dacă lucru] acesta nu ar fi fost rău văzut.

Ideea asupra căreia căzuseră eu toți de acord era însă afirmația medicului, anume că principala cauză a acelei refaceri a Emmei, și a facultăților sale de mamă, se datorau vieții noi pe care b trăia de la o Vreme încoace, distracțiilor, exuberanței. Mingbetti, întrebat fiind asupra cazului, făcea semne a- firmative cu capul și continua să mănince pateuri. Comesenii îl priveau pe furiș, și cei mai perspicace observau la el un aer, pe'care Koerner, vorbind cu glas scăzut cu Sebastian, îl denumi în franceză *gene*, moment după care Sebastian se retrase.

Cirul toți se ridicau de pe la mese, se înapoia și Nepo- muceno ; oaspeții își luară rămas bun de la Eraraa, repetînd glu-mele; Koerner îi recomandă X și y precauții, precauții asemă- nătoare veniră și de la vărul Sebastian, care avea o experiență pe care micuțele Ferraz nu și-o puteau explica la un flăcău tomnatic și toate fecioarele, inclusiv Marta, se oferiră să-și servească de acum înainte prietena bolnavă de o maladie cunoscută, în tot ce era în legătură cu starea în care, lotuși, și ele puteau fi vreodată.

Emma turba, biciuia aerul, și își exploda mînia, deoarece nu putea explica în mod demn argumentele cu care continua să se opună sentinței medicale. Unele dintre prietene, coborînd pe scări, erau de părere că furia lui Valcârcel era falșii, că de fapt Emma era mulțumită de noutate , • altele gîndeau în mod mai realist, și dacă admirau într-o oarecare măsură această stare a Emmei, își dădeau seama că nu-i puteau fi pe plac durerile facerii, dezgustul și scîrba față de obligațiile de a fi mama.

— Și afară de aceasta, spunea una din surorile Ferraz lui Silva —, nu ai văzut dumneata ce mutră a făcut numai la gin- dul preparativelor și ia chinurile ce o așteaptă ?

— ■ Da, părea un cadavru...

— Arăta ca una de cincizeci.

— Puțin îi mai lipsește.

— Nu, femeie, nu exagera. Arăta așa deoarece îi căzuse toată zugrăveala de pe obraz...

— Arăta mai bătrînă cu zece ani.

— Asta, da.

Și toate tăcură dintr-odată, aflîndu-se acum în stradă, gin- dindu-se la Minghetti și la figura puținilor prieteni care rămăseseră în camera Emmei. Sebastian îi întovărăși pe Koerner pînă acasă la ei. Nepomuceno nu făcu drumul, deoarece neamțul era foarte sensibil în materie de ce va zice lumea, acum cînd se apropia nunta, și nu-i făcea plăcere ca la asemenea ore și pe străzi întunecate să-i fie văzută fata împreună cu logodnicul, cu toate că el însuși i-ar fi întovărășit. Koerner spunea că în Germania nu era nimic neobișnuit de a-i lăsa pe logodnici singuri unul cu altul să meargă pe unde le face plăcere, dar că în țările mediteraneene orice măsură de precauție luată nu era niciodată prea mult. Precum se vede. Koerner se temea de înfocarea bunului Nepomuceno.

— Și Reyes, ce-i cu el ? întrebau prietenii casei în clipa despărțirii. Unde s-a ascuns ? în camera Emmei nu se află.

Bonifacio se încuiase în dormitorul lui, de vreme ce ne- vastă-sa îi respingea violent manifestările lui de bucurie caviitor tată, el, care dorise din toată inima să guste, în strictă intimitate, împreună cu soția sa, plăcerile neașteptate și binevenitei știri pe care le-o anunțase don Basilio.

În lipsa soției sale, Bonifacio se mulțumi cu umilul său culcuș de holtei, acolo în dormitorul său, martor al atîtor gîn- duri, al atîtor vise, al atîtor remușcări, al atîtor suferințe și umiliri mistuite printre lacrimi. Patul său era confidentul său, cel mai bun prieten al său ; un confident care în nici un caz nu era patul nupțial, cel din camera soției sale, nu și nu ; confidenții lui erau acele biete scînduri din lemn de nuc, acele cearșafuri lipsite de dantelă (deoarece dantelele și danteluțele îi provocau neliniște sufletească), acea plapumă cu flori albastre care îi spuneau atîtea lucruri poetice și triste, plăcute, suave, atît ele potrivite cu fondul propriului său caracter. I se părea cu — în virtutea faptului că privise ani și ani acele flori, în timp ce gîndurile sale vagabondau prin lumile fermecate ale iluziilor sale, ale chinurilor sale — plapumei i se lipise, ca un lustru de Idealitate, un fel de mușchi albastru al visurilor sale... În sfîr- șit, plapuma aceea, și o alta cu același desen, dar de culoare trandafirie erau asemănător unor prietene intime, confidente care lui îi lipseau în *lumea* celor vii.

De multe ori se gîndise la asta : el nu avea, la rigoare, prietenii printre oameni; nici prieteni din copilărie, priteni adevărați, în stare să-l înțeleagă și capabil de sacrificii; și nici prieteni ai vîrstei mature... *il suo caro Mochi*.! aș ! il înșelase o stagiune. Era un cavaler de afaceri în stil mare, Dumnezeuu să-l ierte. Prietenii lui erau lucrurile. Munții de la orizont, luna, clopotnița de la parohie, anumite mobile... haina colorată, uzata, pe care o purta prin casă..., papucii rupți... patul lui de holtei mai ales. Toate aceste bunuri lipsite de viață, produse industriale, asupra cărora Platon se îndoia dacă abia mai puteau să comunice vreo idee, erau pentru Reyes ca niște suflete paralitice, care auzeau, simțeau, înțelegeau... însă nu puteau răspunde nici măcar prin semne.

Și, eu toate acestea, în noaptea aceea solemnă, con tem- piînd plapuma cu flori albastre, faldurile umile și scurte ale cearceafurilor curate, pernele înguste și moi, i se păru că toate acestea zîmbesc cu prospețimea lor și cu aspectul lor de intimă familiaritate, în timp ce el își descultă ghețele și-și îmbrăca papucii : nu exista o fericire completă decît atunci cînd picioarele i se odihneau în gingășia postavului moale al papucilor.

— Ce bine ! exclamă, simțindu-se în largul lui. Și, sprijinindu-se cu mîini pe pat, lăasă ca un zimbet plăcu! să-i inunde obrazul cu un reflex de bucurie a inimii.

Acum pune-te pe meditare! Pe visare! Noapte solemnă ! Minuni nu existau,- de asta era sigur. Nu ar fi fost bine dacă ar fi existat. Minunea și adevăratul Dumnezeu, erau incompatibile. însă exista Providență! Un plan al lumii, în armonie prestabilită — el nu manevra cuvintele jăcestea, și ce gîndea, nu gîndea în cuvinte — cu legile naturale*. Existau coincidențe providențiale care trebuiau să-i servească omului credincios drept avertismente folositoare, provenite de la Providență, aduse de natură. Nu era minune că medicii se înșelaseră cu timp în urmă cînd o condamnaseră pe soția sa la sterilitate irevocabilă, nu era minune că Emma va naște aproape la patruzeci de ani. Mi • nune nu era nici măcar... cu toate că era atît de admirabilă, coincidența anunțării Venirii fiului în aceeași noapte în care pleca Pasiunea. Pleca Serafina și venea *Isaac*.. Cel care trebuia să se numească Isaac, așa cum știa el, însă Dumnezeu știe cum se va numi, probabil Diego, Antonia sau Sebastian, după gustul mumei. tirană a tuturor. Isaac ! Lucrul cel mai straniu, cel mai admirabil era acela... viziunile sale din noaptea memorabilă a concertului, de la acel concert în care luă contur cea mai mare parte a nenorocirilor casei sale, corupția ridicată la cel mai mare rang. De la acel concert luă ființă de asemenea dorința sa arzătoare de pace, de dragoste imaculată, liniștită... și acea aparență vagă, respinsă și reînviată în fiecare clipă, de a avea în fine un fiu, un fiu legitim, un singur fiu. Lucrul cel mai admirabil, da, cu toate ca nu miraculos, era îndeplinirea a ceea ce el în mod elementar, și pentru sine însuși, „Bunavestire”.

„O ! Dacă aceasta înseamnă să fii nebun, atunci fii binevenită nebunie!”

Era atît de mulțumit, atît de mândru ! Nu exista nici cea mai mică îndoială. Providența și el se înțelegeau. Aceasta fusese ca un contract : „Să plece ea, și să vină el”.

Ea însă... plecase definitiv ?

— Da, spuse Bonifacio cu glas puternic, ridicîndu-se în picioare și lovind ușor cu piciorul în dușumea.

„Da, aici nu va mai rămîne decît capul familiei. Aici, în inima aceasta, nu mai există loc decît pentru dragostea de'fiu.”

Un glas misterios îi spunea că noua sa dragoste era puțin abstractă, că avea ceva metafizic ; el însă se va schimba; cînd micuțul va fi aici, va fi cu totul altceva. „Ceva contribuia, gîndea Bonifacio, la lipsa de dragoste umană a Emmei față de copilașul din trupul său, ceva ce acum se resimțea, din momentce el, Bonifacio nu știa cum să-l numească. Isaac ! Nu, nu Jsaa.ri îi va fi numele. Mai ales ca Isaac nu fusese unicul fiu al tatălui său. Cu toate că ar părea o lipsă de respect, ia rigoare... ta rigoare... potrivit era să i se dea copilului numele de Mano- !în sau Jesús. Nu că ef s-ar fi putut compara cu Dumnezeu latul, nici măcar cu Sfîntul Iosif!"

Imaginea Simțului Iosif ;l făcu să se ridice din pat, unde se și întinsese, fără însă¹ a se dezbrăca. Cum Bonifacio nu era catolic fervent, în sensul strict al cuvîntului, și cum îndoielile sale îl duseseră de multe ori la dispute exegetice, atît cît ei le putea înțelege, se gîndi ia posibilitatea că Sfîntului Iosif istoria îi făcuse, cu cea mai bună intenție, un serviciu derizoriu și într-adevăr foarte derizoriu. Simți o milă imensă pentru Sfîntul Iosif. „Să presupunem, își spunea, că el, și nimeni altul decît el, a fost tatăl fiului său presupus : ca fusese tatăl... fără per- judiciu al tuturor relațiilor misterioase, sublimе, extranaturale-\\ inșă nu miraculoase, ce putea exista între Divinitate și Fiul o- mului... să presupunem asta doar o clipă. Ce oroare! A-i smulge Sfîntului Iosif gloria... dragostea... Fiului său... iotul pentru mamă! Și tatăl ? Gîndind aceste elucubrații i se umplură ochii de lacrimi. Era nebun cu adevărat ? Căci nu-i trecuse prin gînd, cînd de fapt trebuie să fie atît de mulțumit, să se pornească pe plîns, plin de o milă nesfârșită pentru Sfîntul Iosif! Însă adevărul, Istoria, Istoria! Istoria nu știa ce înseamnă a fi tată.

„Nici măcar eu. Cînd îl voi avea pe băiat alături de mine. Înti-un leagăn, nu mă voi mai gîndi la Sfîntul Iosif și nici ia toate aceste teorii teologice..."

În clipa aceasta îi trecu prin cap ideea : „Copilul se va numi Pedro, la fel ca și tatăl meu."

— Tată al sufletului meu! Mamă scumpă! porm într-un hohot de plîns, ascunzîndu-și obrazul în perne, pe care le îmbibă de lacrimi.

Aceasta era fîntîna; aici se afla izvorul adevăratelor dezmiardări... Lanţul părinţilor şi al copiilor ! Lanţ care prin verigile sale mergînd spre trecut, va fi numai dragoste, abnegaţie, unitatea sinceră, reală, caritativă a bieteii specii umane ; lanţul însă venea de la trecut la prezent, spre viitor... şi era lanţ pe care moartea îl rupea la fiecare verigă ; era uitarea, indiferenţa, l se părea că se află singur în lume, fără legătură de dragoste cu ceva care să-i fie o protecţie... şi înţelegea, cu toate acestea, că el era produsul abnegaţiei străine, al sacrificiului amoros în serie nemărginită. O, mîngiere infinită! Originea trebuie să fie de asemenea act de dragoste ; nu exista motiv raţional pentru a presupune măcar o clipă că ascendenţii ar fi iubit mai puţin pe fiu, ca acesta pe «1 său... Bonifacio se întoarce puţin spre perete ; luminarea, aşezată pe măsuta ele noapte, desena profilul obrazului său iu întuneric,, peste zidul alb. Mai observase şi în sile; daţi cu melancolică nVîngiere, că umbra sa se asemuia cu ce* a tatălui sau, aşa cum o vedea în amintirile de demult. În seara aceasta însă asemănarea era mult mai clară şi mai accentuată. „Ce straniu! Eu aproape ca nu semănăm deloc cu tatăl radu, dar umbrele noastre da, foarte mult : mustaţa aceasta, miş- '■area aceasta a gurii, această linie a frunţii... şi felul acesta de i înălţa pieptul cînd scotea un suspin... toate sînt la fel cum le-am văzut de o mie de ori, în patul tatălui meu, tot în timpul nopţii, în- Timp ce el citea sau medita, şi ghemuit lîngă el eu visam cu ochii deschişi, mulţumit, cu voluptuoizitate infantilă, ie acea protecţie pe care o aveam lîngă mine şi care mă copleşea cu aripi de dragoste, adăpost pe care eu îl credeam valoarea absolută. Iată al sufletului meu T Cit tde mult m-ai iubit! îşi strigă în sinea lui.

Bonifacio nu-şi amintea că nu mîncase încă, şi lăsa ca deprimarea să pună stăpînire pe el. Începea să se simtă rău şi nu-şi dădea seama de asta. îi tremurau picioarele; şi amintirile lin copilărie se îngrămădeau în creierul lui şi căpătau o forţă plastică, de o vigoare de primă importanţă ce atingeau halucinaţia ; simţea că-şi pierde puterea, şi, ca topit într-un fel de plan geologic al întregii sale existenţe, avu meditaţia simultană i mai multor epoci din prima sa viaţă ■, se vedea în braţele tatălui său, în cele ale mamei ? simţea în cerul gurii gusturile pe care le avusese în copilărie ; reinnoia mirosuri care îl ipresio- n a seră, ca o poezie, la vîrsta cea mai îndepărtată... Ajunse să-i fie teamă ; sări de pe pat şi, în vîrfurile picioarelor se îndreptă spre dormitorul Emmci. Valcârcel dormea, dormea cu-adevărat, cu : (jura puţin întredeschisă. Dormea gîfiind ; vechea încreţitură le pe frunte se accentuase ameninţătoare. Bonifacio fu cuprins de milă în numele tuturor alor săi. Simţi, cu mîndrie de neam. era glas de luptă, de rezistenţă, de chemări la arme: ceea ce nu i se întîmplase în lungii ani de resemnată captivitate familiară, fn -el se răsculau toţi Reyesii împotriva tuturor Valcârcelilor. O ! Ce. n-ar fi dat el în clipa aceea sa vadă, să citească acea dărte a • blazoanelor, familiale, desjbre care mama, mai mult decît tatăl, îi vorbea, foarte orgolioasă, de originea nobilă a soţului său. Ea: p; văzuse - neamul Reyes era de familie nobiliară, originari diri- ir-un oraşel de pe

coastă ce se numea Raices. Bonifacio trecuse odată pe acolo în trăsură, fără a-și aminti de strămoșii lui. Cine o îi luat cartea ? O rudă, un unchi... Tatăl său, don Pedro Reyes, procuror de tribunal, nenorocos și foarte puțin abil, aproape că nici nu vorbea despre vechile grandori — mai mult sau mai puțin exagerate de soția lui — ale familiei Reyes •, el fusese un om modest, trist, muncitor, dar lipsit de ambiție și de o cinste ireproșabilă care fusese confirmată de sule de ori, însă fără strălucire, din cauza modestiei dusă atât de departe încât rămăsese un erou al incoruptibilității. Procurorul Reyes era atât de tolerant cu cei mai mulți, încât i se putea întrevede criteriul său moral, după modul cum ierta rătăcirile unora. Iubea liniștea, iubea pacea, și-l iubea pe el, pe Bonifacio și pe frații lui, acum cu toții morți. Da, acum vedea cu o clarviziune extraordinară, cu un talent de observație de care nu s-a îndoit niciodată că-î avea, meritele ascunse ale tatălui său. Romanticismul său, lecturile sale scrîntite, false, nu-l împiedicară pe Bonifacio să admire acea figură nobilă, evocată de propria-i umbră pe peretele camerei sale. Bonifacio lîngă patul Emmei, acum adormită, adoră, la fel ca un chinez, sfințenia religioasă a sufletelor părinților morți. O, cît de clar îl vedea acum ! Cum căpătau acum sens fapte și iar fapte din viața tatălui său care lui i se păreau lipsite de importanță ! Uneori chiar se pomenise gîndind : „Eu sînt un oarecare ; nu sînt un bărbat de geniu ; voi fi la fel ca tatăl meu : un prostănac, o ființă banală“. Și acum sufletul îi striga : „O ființă banală!“ De ce nu ? Imbecilule, imită banalitatea tatălui ¹ tău ! Amintește-ți, amintește-ți ce rîvnea acel om ? Să fugă de afacerile murdare și de minciunile lumii F să se izoleze cu copiii lui, nu pentru a le reaminti faptele nobile ale strămoșilor, ri pentru a iubi în liniște, potolit, vlăstarele lui. Era un anahoret, puțin dramatic... al familiei. Pustiul lui era căminul său. În lume ieșea din obligație. Casa sa îi vorbea în liniște cu dulceață păcii familiale, de tot idealismul de care era în stare spiritul sau afectuos, umil. Zîmbetul tatălui său cînd stătea de vorbă cu străinii, tratînd despre afaceri curente, era de o tristețe profundă și tănuită ; se cunoștea că nu poale spera nimic de la cei din afară nu credea în prieteni ; se temea de răutatea aproape generalizată ; vorbea mult copiilor mai mari de nevoia de a se pregăti împotriva vicleniilor din lume, care fără îndoială constituiau un dușman. Da tatăl său vorbea celor din casă despre cele ce îi așteapta înafară, la fel cum omul² preistoric putea vorbi în birlogul lui, pregătindu-i împotriva asalturilor fiarelor antediluviene, pregătindu-i pe cei mai mulți din familia sa pentru lupta cu dihăniile care vor fi de înfrînit la ieșirea din adăpost. Bonifacio își mai reamintea că tatăl său, lăsa să se vadă în tristețile și supărările lui, chiar dacă nu vorbea despre ele, ca era un învins, că avea teamă de lupta fără drept de apel, pentru existență ; că era sfios și resemnat în sărăcia lui, în neputința cinstei lui uitate într-un ungher de trădare, păcatul, cruzimea și tirania lumii, că el căuta în cămin un refugiu, o insulă de afecțiune, izolată cu totul de tot restul Universului, cu care nu avea nimic de a face. Pentru aceste fulgurații despre ceea ce anume îi fusese latăi, despre ce anume

gîndea acesta, Bonifacio se lăsa purtat de nenumăratele lui amintiri, acum adunate și pline de o vibrație ce nu le putea fi refuzată; însă unde nu putea Bonifacio să ajungă era să întrezărească adevărul în ipotezele sale istorice, în recompunerea lui ca fapt de climat familial, lupta pe care tatăl lui a fost nevoit s-o ducă în viitoarea dezamăgirii sale și a neîncrederii sale față de lume, a groazei lui pentru impactul din afara căminului și nevoia de a-și ocroti copiii, de a-i înarma împotriva bătailor, la care viața, după moartea lui, îi condamna. Don Pedro muri fără ca vreunul dintre copiii săi să-și fi aranjat o situație ; muri cînd familia se vedea nevoită să renunțe, din cauza precarităților multiple, la ultimele resturi de conveniențe burgheze în relațiile sociale și de afaceri. Atunci dăduse sârăcia acest aspect de plebeu decăzutului urmaș al neamului Reves. Și mama, de supărare, muri puțin mai tîrziu : nici după doi ani.

„Și-acum sosea un alt Reyes. Adică ceva din spiritul și din sîngele tatălui său.” Bonifacio era îngrijorat că băieții seamănă mai mult cu bunicii decît cu părinții. Cuvîntul metempsihoză îi sună în auzul lui interior. Acestui cuvînt Bonifacio îi acorda o mare stimă, și asta de la un timp încoace, prin exotismul lui, și acum semnificația lui îl dezmiarda realmente. „Nu o fi chiar metempsihoză, gîndi; însă poate conține ceva din asta..., într-un alt fel. Cine știe dacă nemurirea sufletului nu este ceva care se explică cam prin acest fel de renaștere ? Da, îmi spune inima, și-mi spune intuiția ; băiatul meu va avea ceva din tatăl meu. Și acum toți Reyesii se nasc bogați, ei se reîntorc la vechea strălucire...”

Gîndindu-se la acestea, brusc o sudoare rece îi cuprinse coloana vertebrală... Și își reaminti esențialul din două sau trei fraze, anume dialogul pe care îl surprinse chiar în noaptea aceea : dialogul dintre Nepomuceno cu Marta. Oh! să fi iost vorba numai despre familia Reyes ? Se năștea unul în plus... și... se năștea în plină ruină ! Erau sârăciți, sau vor fi sâraci foarte curînd, și asta spusese unchiul, și știa el ce urmează!

Bonifacio se văzu nevoit să se așeze pe un scaun, știa doar că a se așeza pe patul Emmei nu se putea nici măcar îndrăzni.

- Dumnezeu, nu exista fericire în lume! în noaptea asia în care eu speram să fiu cuprins de bucurie, de o fericire lăuntrică..., ce tortură groaznică îmi oferi! Fiul meu sârăcit! Și sârăcit din vina mea ! Da, da, eu am începuit această operă... Și mai ales, neîndeimnarea mea, neștiința mea despre lucrurile mai importante ale vieții !... despre cifre... despre bani... despre socoteli... proză, spuneam eu ! Arta, pasiunea ! Aceasta era poezia... Și acum băiatul mi se naște sârăcit.

Emma se mișcă puțin și suspină ca și cum ar fi bombănit.

Bonifacio avu un impuls de o clipă, s-o trezească. Lucrurile se precipitau și el dorea să-i dezvăluie Emmei teribilul secret, cît mai repede, chiar în noaptea aceea. Nu trebuie pierdută nici măcar o singură zi: chiar în dimineața următoare cei doi trebuiau să-și schimbe modul de viață, casa Yalcărcll necesita sprijin și asta cît mai repede...

„De acum înainte, mai puține filozofări și mai multă acțiune. Este vorba de fiul meu. Voi fi stăpînul, voi fi administratorul bunurilor noastre. Și .fabrica, această fabrică în care nu știu cu exactitate ce se produce ? Vom vedea. O, stimate don ■iuaji, iubitul meu Neppniuceno, vor fi scene, da, asta o știu ! însă sînt hotărîți! Scena poate să vină. Toate astea pot începe chiar mîine. Acum, în clipa asta, actul bărbătesc, demn do un rată, care trebuia făcut în noaptea asta, era... s-o trezească pe Emrna, să-i aducă totul la cunoștință.”

Emrna însă se irozi fără să. fie rugată de nimeni, și Bonifacio nu avu timp să se încumete să deschidă subiectul secretului descoperit,- soția îl acoperi cu insulte, ca în timpurile clasice ale dominației ei, acuzîndu-l de gură-cască și dîndu-i afară din dormitor, cu țipete, o chemă pe Eufemia, subreta, și îi ordonă acesteia să-i închidă lui Bonifacio ușa în nas.

„Și toate acestea vor lua sfîrșit, însă... după naștere. Trebuia evitat avortul, Etnma nu trebuia să fie iritată... Odată nașterea consumată... și alăptînd... dacă va alăpta ea, așa cum ar fi dorit, va sta apoi de vorbă, și se va vedea dacă un Reves mai poate fi, cum nici nu trebuia să fie, un sclav al unei Valcârcel.”

„Cu toate acestea, sînt dator să intru, cu toate precauțiunile posibile, pentru a o anunța de pericol...”

Apăsă pe minerul ușii... însă îl lăsă să-și recapete poziția inițială.

Se simțea foarte slăbit. Nu cinase încă. Vedea steluțe roșii în aer. Trebuia să fi luat ceva de mîncare, dar renunță pînă a doua zi dimineață. Și așa era foarte târziu. Ceea ce era rău era că nu-i era foame, foamea aceea pe care el cu greu o pierdea.

Luă două ouă rași și apoi se culcă. Adormi greu, și visă, plîngînd, pe Serafina, care murise și-l chema din pămînt, ținînd în mîini un borcan. Borcanul conținea un fetus Uman în alcool.

XV

Emtna își hrănea cu ferocitate și cu o mulțime de chițibușarii speranța că ddctorul greșește. Cit privea dovada evidentă a intimităților pe care ea trebuia să le recunoască, intimități care de regulă generală, constituiau o probă sigură, invoca drept excepția naturii sale curioase, improprie oricărui ritm normal al fiziologiei celei mai obișnuite. Cel mai mare argument al Emmei era însă de a se posta în profil.

— Vedeți ceva ? Nimic !

Și își strîngea corsetul din zi în zi mai mult, fără teamă, disprețuind

atît îndemnurile la prudență cît și igiena în generai recunoscută. Se purta ca o slujnicuță nenorocită pentru care sarcina apărea ca o mare rușine și care dorește să-și ascundă cu totul dovada dezonoare! sale.

Prietenele Emmei se înșelau în birfeile lor, văzînd ^în această opoziție îndărătnică a lui Valcârcel o mască a fatalității lucrurilor ; nu, adevărul este că Emmei nu-i făcea plăcere să fie mamă acum, în momentul de față ,• și iminența pericolului care i se părea suprem, nu-i lăsa loc pentru nici un fel de vanitate. Boală și moarte..., numai asta își dorea.

„Nu, voi putea să nasc ; îmi spune inima. Eu nu voi naște“, se gîndea Emma înfiorată, cînd, singură, se simțea biruită de adevăr. „La vîrsta mea! Prima naștere! La vîrsta mea! Ce groaznic 1 Ce groaznic 1 Oasele atît de calcificate 1...”

Emma se înclua în dormitorul ei și își privea în oglindă întregul corp, îmbrăcată ușor, uneori chiar complet desveșmîn- tată... se examina cu multă atenție, se măsura, se compara cu altele, își urmărea șoldurile văzute din toate unghiurile cît și celelalte părți ale corpului său care, credea ea în vagile ei noțiuni de obstetrică, erau decisive pentru acest pas anevoios. Și astfel dezbrăcată, fără teamă de frigul nopții se azvîrlea într-un fotoliu, și izbucnea furioasă în plîns ; într-un plîns fără lacrimi, ca al copiilor răzgîliați, strigînd : „Nu vreau ! Nu pot! Nu sînt în stare ! “

Moartea era probabilă, boala sigură, durerile teribile, insuportabile... matematice; chiar de ar naște bine, durerile trebuiau să apară. Nu ! Nu! Niciodată! Pentru ce ? Din nou în pat, din nou se va anemia, chipul i se va desfigura sub pielea palidă, apoi debilitatea, nervii, fierea... și groaznicul abandon din partea celor din jur, a lui Bonifacio, a unchiului, a lui Minghetti ! O, da! Minghetti, la fel ca și ceilalți, Minghetti o va lăsa să moară, Minghetti o va lăsa să sufere, fără ca el sa sufere și să moara împreună cu ea... Nașterea! Cruzime inutilă, pericol imens... și pentru nimic; ce stupiditate! Femeile fericite, femeile care s-au dedat bucuriei, artei... baritonilor... femeile superioare nu nasc, sau nasc atunci cînd le convine, și atîta tot. A naște ! Ce prostie ! Cum de nu-i trecuse prin minte această eventualitate ? Se lăsase ia voia întîmplării... Cui să-i fi fost teamă ?... Și minia ei, ca întotdeauna, se îndrepta împotriva lui Reyes. Spre cel care fusese nevoit să renunțe la încercările de înduișoare în doi, în întîmpinarea apropiatului și fericitului eveniment, deoarece Emma nu acceptă nici măcar în glumă să se vorbească de iminentul pericol, ca despre un șir de zile fericite.

În Sfîrșit, negarea apropiatei catastrofe, așa cum o considera ea, ajunsese o fandoseală inutilă și ridicolă. Emma renunță să-și mai strîngă corsetul, renunță să se mai apere; dacă în primele luni sarcina era puțin vizibilă, pe cît se apropia momentul critic, faptul atrăgea atenția. Nu era o

exagerare, spunea Marta, însă era : acolo se afla /e parvenu;²¹ cum îl denumea ea în franceză, rîzînd cu răutate, sigură fiind că numai Minghetti putea s-o înțeleagă. Sebastian, de asemenea cu surîsuri prefăcute, în aceleași convorbiri malițioase cu Marta, îl denumea «inopinatul».

21*» Parvenitul (lu 1b. franc.).

Valcârcel, în primele zile când evidența deveni absolută înălța mâinile la cer și nu mai nega nimic, dar protesta. Situația aceasta însă, începu să fie tolerabilă și Emma începu să se obișnuiască cu ideea răului necesar și îi dispăru teama. Dar din când în când se plîngea totuși, din obișnuință, ca de o teamă vagă, ca și cum ziua crizei s-ar îndepărta, în loc să se apropie. Primul orgoliu pe care l-a avut nu a fost cel de a fi mamă, ci. sentimentul corporalității ei într-o nouă accepție. De vreme ce «era», cel puțin să fie, în mod demn. Și se arăta, în sfîrșit, fără opreliști, mîndră de starea ei, cu tot ceea ce la început dorise să ascundă. Totodată observă cu înfățișarea ei nu se schimba în rău ; acei zece ani care în ziua aceea de spaimă îi reveniră pe obraz, acum îi dispărură; Emma se afla într-o formă mai plină ; încordarea trăsăturilor feței și culoarea căpătată nu-i stăteau rău ; se observa ceea ce este, însă arăta bine. „De fapt, ca ființă, starea era interesantă.”

Minghierea acestora nu erau însă mulțumitoare. Oricum, aceasta era o atrocitate plină de pericole, de inconveniente, de viitoare neplăceri... și de neplăceri prezente.

Cu Minghetti nu vorbea niciodată despre noutatea care îi căzuse pe cap. Era aici un subiect pe care îl evitau amîndoi în discuții. Baritonul, fără nici o îndoială, era și el surprins și era stăpînit de ciudă, ceea ce îl făcea să surdă cu o cîinică nostalgie. Se simțea că ajunsese într-o situație ridicolă. Dacă n-ar fi fost doar pentru faptul că nu existau nu știu ce contracte importante, deoarece lumea artelor' 11 uitase, poate că ar fi preferat să renunțe la acea viață răsfațată, la onorariile sale de director al Academiei de Arte Frumoase, la cheltuielile de secretariat, așa cum îi spunea Mochi, înainte de a pleca..., la totul. Prietenii casei, chiar și Marta și chiar și surorile Ferraz, fiecare în felul lor, vorbeau cu Gaetano despre pățania Emmei cu fraze răutăcioase, cu zîmbete abia conturate ; și Minghetti disimula cu efort supărarea de a fi de față la astfel de discuții. „Ce om discret!”, spuneau cu toții. „În acest fel procedează adevărații tenori, cei fericiți cu adevărat.” Nimeni nu reuși să surprindă la Minghetti nici cei mai neînsemnați semn de îngîmfare. Se observă chiar că îl privea pe Bonifacio cu un respect mai mare ca oricînd. Este adevărat : fusese surprins de nenumărate ori privind pe soțul Emmei cu o curiozitate, cu o expresie aparte, în care nimeni nu putea bănuj vreă superbă de dispreț. „Era, în fine, spuneau cu toții, discreția personificată.”

Singura dată cînd Minghetti și Emma vorbiră de sarcină nu folosi decît să-i zbuclume atît pe Bonifacio cît și pe Aguado. Emma se încapățîină că trebuie să facă baie în mare ; era epoca, și problema în cauză încă mai putea aștepta puțin , • era timp suficient atît pentru dus cît și pentru înapoiere. Pe vremea aceea, băile de mare nu erau încă un lucru obișnuit, ca în ziua de azi. Orașelul Emmei, cu toate că era situat la eîteva leghe de coastă, avea un număr neînsemnat de familii care căutau marea în timpul verii. Dar Emma, socotea acest fapt ca o distincție, și se încapățîină.

Medicul nu nega că o baie în valurile mării era un lucru cât se poate de inofensiv; însă depindea de situație, ■ situația putea lua o întorsătură la care nu te așteptai și, în asemenea caz, ar fi fost un act de curaj... Lucrul cel mai rău însă, cel mai rău, cu-adevărat periculos, și de o gravă imprudență, era zdruncinătura trăsuri... un drum dus și întors... pe acele drumuri desfundate, cu făltoapele acelea. Absurd !

— Însă Minghetti a spus...

— Doamnă, Minghetti să-și cînte ariile și romanțele sale, însă să nu se bage unde nu-i fierbe oala...

— Minghetti a călătorit...

— Da, dar nu în postură de gravidă.

— Nu, asta nu. Spun că a călătorit, că a văzut multe, și dă asigurări că...

— Că doamnele *commencent* ²⁹ nu trebuie să nască. Da, cunosc teoria.

Și astfel, împotriva sfaturilor lui Aguado, soții Reyes porniră la băi.

Bonifacio căută să se opună, să-și schimbe comportamentul, punînd de acum înainte mai multă energie în acțiunile sale, căci filiația era, mai mult sau mai puțin, sigură. Însă minia care se observa pe fața Emmei atunci cînd el pomenea de sfaturile medicului și că ele ar fi trebuit luate în considerație, era în- tr-atît de mare, incît bietul Reyes continuă să-și modereze pretenția de a lua conducerea casei și de a fi bărbatul soției sale doar după naștere.

„Să deosebim esențialul de secundar. Să nu o irităm; p naștere nereușită ar putea constitui o catastrofă groaznică ; catastrofa speranțelor sale, a întregii mele vieți. După naștere, vom sta de vorbă.”

„Dar Nepomuceno, Koerner, vărul Sebastian, Marta, surorile Ferraz, Minghetti, nu vor naște. De ce nu se certa cu ei ? De ce nu-i gonea din casă pe acești paraziți ? De ce nu făcea ordine în cheltuieli și ordine în moravurile căminului său, copleșit de chefurile acelea nesfîrșite ?... Mai cu seamă, de ce nu se întîlnea cu Nepomuceno ca să-i spună : «Ei, ei, amice ; nu putem merge mai departe ! Ia să văd ; măcar explică-mi dumneata ce-i cu această situație financiară dezastruoasă apropiată de ruină...”

„De ce nu se înfrunta cu unchiul și cu prietenii casei ?”

Călătoria la țarmul mării îi oferise un răgaz, care nu era altceva decît un sofism al voinței.

„Acum pornim, și nu pot să mă opun la toate acestea.

** Cum trebuie (de bine) (în lb. franc.).Gîrnt-nd voi întoarce.. O ! În clipa înapoierii \ oi avea o oxpli-¹ vație cu unchiul.¹

Singurul lucru ce îndrăznise Bonifacio înainte de a pleca ¹ i băi fusese să-și bage nasul nițel în .finanțele familiei. Cute-ză, cu ' multă timiditate, să-i propună lui Koerner și unchiului să-l duca cu ei să vadă fabrica, care se afla la o leghe de oraș, o leghe de șosea plină cu gropi. Nimeni nu bănuise că această călătorie este făcută cu un țel anume și foarte aproape de un act de spionaj. Nepriceperea lui Bonifacio pentru orice fel de afaceri mai serioase, fie de ordin industrial sau economic, era de o asemenea măsură, incit auzindu-i vorbind pe unchi sau pe neamț ii pricepea la fel ca și cum 'aceștia ar fi vorbit grecește. Vorbeau în prezența lui de starea rea a vechii afaceri, fără ca Bonifacio să înțeleagă nici un cuvînt. Afacerea nouă era cu totul altceva. Însă nu pomenea nimic cu privire la fondurile Valc.ârcei, așa cum le" denumea inginerul, disprețuindu-le aproape total. Fabrica de produse chimice nu producea ,• chestia cu extragerea materiei prime tdin alge nedînd rezultate, se renunțase ia ea; *iti* teorie, afacerea era perfectă; în practică, o prăbușire. Dar ideea nu fusese abandonată complet sau din ambiție Conturile căpătate pe seama unor sacrificii mari și neproductive din fondurile Vaioarcl erau întrebuințate în alte afaceri aventuroase, dementiale din punct de vedere economic ; și încercările ce îi serveau lui Koerner pentru a experimenta noutățile pe care le citea în revistele tehnice! Dar în comerț însă, în tristul comerț spaniol, rmai ales în acel colț de-Spanie, aproape lipsii de comunicații, fără cale ferată, nu reușeau a fi deci! dezastruoase, o nebulie pur și simplu.

În aceste aventuri de romantism chimic se întrebuințau puțini bani... și asta deoarece acum banii nu mai existau ; nu mai existau, din averea care pîiii atunci satisfăcuse toate fanteziile. Însă noua industrie era altceva. Nu mai era vorba de nebulozități, nici de experiențe duse la nesfîrșit cu rezultate dubioase ,■ acest altceva era... o fabrică de praf de pușcă, prima și singura pe vremea aceea în provincie. Koerner o conducea <-a inginer, iar Nepomuceno se afla în fruntea Societății în comandită care ii dădea posibilitatea de a pune în practică-toată priceperea lui economică. X>e familia Yalcârcel, aproape falimentară, s-au îndepărtat puțin, foarte puțin, fără ca ei să bănuiască ceva. •

Fabrica de praf de pușcă se afla pe terenurile celei vechi, așa cum denuneau ei prima lor fabrică. Nu se știa din ce moli; se cumpărase pentru vechea industrie atâtea hectare; lucrul acesta fusese însă un noroc... pentru noua întreprindere, căci se putu achiziționa, cu preț scăzut, tot ce avea nevoie fabrica de praf de pușcă și care celelalte nu-i servise la nimic. Acest ma- trapazlîc industrial și administrativ în care, pe drept sau pe nedrept, figurau întotdeauna Koerner și Nepomuceno manevrînd totul, îi costase nu puține certuri și tranzacții... și nu puțini bani, pentru nevoia de a învinge rigorile legii Administrației publice, reprezentată prin personalul respectiv ; însă, azi o masă îmbelșugată, mîine una aita, mici cadouri, lovituri prietenești pe umăr, recomandai și alte expediente, au contribuit la depășirea tuturor greutăților.

Bonifacio, vizitînd fabricile, nu se aiese cu nimic în afară, de o teamă de nestăpînit, care îl cuprinsese în tot timpul în care se afla în vecinătatea prafului de pușcă. Ideea de a sări în aer, mult mai firească acolo decît la o depărtare de o leghe, nu-i părăsi nici o clipă. În ceea ce privește vechea fabrică, cea de produse chimice nu i se păru — în general, și privind superficial — că este atît de rea cum crezuse. Gîndea că va da de o ruină materială, cu pereții scorjiți, instalațiile mecanice stricte, coșurile fără fum. Nimic din toate acestea : totul se afla în bună stare, aproape nou, plin de viață , • exista zgomot, exista zel, exis- tad muncitori, cu toate că erau puțini,... Unde se afla ruina ? Nu îndrăzni să întrebe despre ea deoarece nu dorea ca ceilalți să bănuiască că el știa ceva de stadiul afacerii.

„Cînd ne vom înapoia de' la băi și ii voi cere socoteli unchiului, voi cerceta dacă aceasta ne aduce vreun profit oarecare, sau ne ruinează complet."

Reveni în trăsura care înainta în salturi de prepeliță și pătrunse în oraș, hotărît să nu pună niciodată în practică, pe cont propriu, o industrie atît de periculoasă ca cea de explozive.

Koerner și vărul Sebastian, de care era acum îndrăgostit unchiul Nepomucdfib, și pe care ii introdusese, într-o buna măsură, în afacerile sale, facîndu-l să se intereseze de ele în scop lucrativ, constatară în același timp, și-și comunicară observația, că de mai multe săptămîni Bonifacio era foarte atent la discuțiile lor cu privire la fabrici, și chiar își arunca privirea la toată corespondența primită și expedită.

— Inbecilul acesta pare că vrea să se informeze, spuse Koerner.

— Da, am observat și eu. Însă nu vezi ce mutră stupidă are ? Nu înțelege nici un cuvînt.

Da, dar... nu-mi inspiră încredere. Are niște priviri... ca de spion. Trebuie să-l supraveghem și pe el. Într-o zi unchiul, auzindu-l coraentind cu insistență curiozitatea de neînțeles a lui Reyes, rămase pe gânduri.

Nu spuse nimic, însă se puse și el din simpatie pe observație. Pe măsuta de noapte din dormitorul lui văzu niște cărți care îl puseră pe gânduri.

Nu erau versuri, și nici psihologii logice și etice, dintre cele citite de obicei de Bonifacio. Acolo se afla un tom din cele *O sută de /rafale*, enciclopedie populară care, alături de un curs prescurtat despre creșterea găinilor și a altor păsări de curte, se afla un compendiu de *Drept civil*. Peste acest tom a văzut un altul care spunea : *Laspra : Experiență de barou*, și un altul, care scria pe etichetă Codul *comercial comentat*.

Ce înseamnă asta ?

În ziua următoare, Ferraz, veselul magistrat, îl întâlnește pe stradă pe Nepomuceno și-i zise :

— Dumneavoastră aveți în perspectivă vreun proces ?

— Ce fel de proces ? Cu cine ?

— Spun asta deoarece în fiecare seară îl văd pe Bonifacio stînd la taifas la Oliva cu Papiniano a lui Quintana, cu Ce- muda cel tînăr.

„Ehei! Despre asta este vorba ?” gîndi don Nepo ; însă se abținu să spună ceva. Și cu glas tare, luind în glumă știrea, dar (’are în realitate îl alarmase, spuse :

— Se gîndește poate să devină avocat și ia lecții cu Ce- muda. Prietene, acum cînd devine tată, vrea să fie un înțelept , - studiază mult.

Cei doi au rîs de spirit și, mai ales, de răutatea din el. Însă pe don Nepo altceva îl preocupa. Chestia cu Cemuda era gravă. De acum înainte trebuia să fie foarte atent,

Koerner, Marta, Sebastian și unchiul o sfătuiră pe Emma să înfrunte cît mai repede riscul. Minghetti ieșea învingător. Se făcu rost de o caleașca cu perne moi, se dădu dispoziție să meargă la pas, și perechea conjugală și Eufemia au pornit spre matul mării.

Emma dorea să simtă ceva neobișnuit prin zguduirile trăsorii, spera din acea călătorie imprudentă un fel de miracol... natural. Să se descotorosească de fiu fără ca ea să fie vinovată. Gaetano spusese că această călătorie putea să facă să compromită temuta naștere. Valcârcel dorea să avorteze, fără nici o remușcare. Nu era ea de vină; zdruncinăturile, hurducăturile, legile naturii, despre care vorbea atîta Bonifacio, care îl plictisea pe vizitiu cu temerile sale, cu sfaturile sale continui.— Atenție! Ce zici? Ce e asta? Un hixlop? Blestemai salt ! Ia-o încet... ia pas, la pas... nu sînlețn grăbiți... Cum ie simți fala mea? Inginerii aștia, de drumuri... Ce șosele! Ce țării !

Și Emma, neștiutoare de pericol, gindea: „Da, da; țara. inginerii ; povești nostime, legile, legile naturii, care ție și se par neclintite și foarte plăcute, acestea, acestea sini cele care îți vor juca o festă...”

Adormi, și aproape vișinei, și în parte închipuindu-și voit, simțea că un copil diform, ridicol, un hătrînel cu zbîrcituri; ce părea un prunc Isus, plin cu piei acoperite cu puf de piersică iernatică i se desprindea din măruntaie, și cădea încetul cu încetul într-un abis întunecos și umed, cețos, și se despărțea fo- cînd strîmbături, spunind adio cu mina, ca singurul lui lucru frumos ce avea,- o mină de sidef, conturată frumos, o mînuță reală... Si ea prindea acea mină și o săruta ; și spunea, spunea mîinii care se agăța de ale ei: „Adio... adio... nu poate fi..., nu poate fi... / eu nu sînt bună pentru asta... Adio..., adio... ia seama, legile naturii sînt cele care te fac să cazî, să te desprinzi de sinul meu... Adio, copila mea, mînuța mea ; adio... adio... Pentru totdeauna.” Și figurina, care de bună seama că era de ceară, se împrăștia în ceața aceea întunecoasă, ce îl învăluia pe copil și de asemeni, și pe ea, pe Emma, și o sufoca, o asfotia. Deschise pleoapele tresărînd, și îl văzu pe Bonifacio care, cu privirea lui de Mielul Domnului, așa cum spunea ea, înduioșată, privea fix cu ochii săi limpezi abdomenul în care se afla speranța sa.

Au ajuns cu bine pe plajă. Emma făcu baie în ziua următoare, cu precauțiile recomandate de medicul din localitate, consultat de Bonifacio. De la doctorul acesta află Valcârce! . Îngrozită, cînd făcu o plimbare prin oraș că ceea ce ea credea să fie abort, în circumstanțele de acum putea fi mult mai periculos decît o naștere la vreme... deoarece era cu totul altceva : însemna o adevărată naștere înainte de termen, și nu un abort în regulă. Un născut la șapte luni cu viață șubredă și cu un pericol mare și cu mari pierderi pentru mamă... Aceasta era ceea ce putea produce călătoria de întoarcere la oraș dacă nu se luau precauții importante. Emma țipă, ridică mîiniile la **CCT**, îi insultă pe Bonifacio și pe Minghetti, și pe don Basilio și pe cei absenți. Ea, care credea că păcălește natura! Fugea de un pericol și dădea de altul mai mare ! Dar, de ce nu mi s-a spus aceasta acasă ?

— Bine, femeie, nu te-am avertizat, Aguado și cu mine.* ?- Aguado vorbea despre pierderea sarcinii și nu despre pierderea mea. Dumnezeu ! Eu nu mai plec de aici ! Voi naște airi, în satul ăsta... voi muri aici... Eu nu mai fac un pas...

Emma a fost cu multă greutate urcată în trăsură. Medicul din sal a fost nevoit să o asigure, sub cuvînt de onoare, că el își ia răspunderea că nu se va întîmpla nimic dacă se iau măsurile de precauție pe care el le recomandă... Și se făcu totul, cuvînt cu cuvînt. S-a cerut cu împrumut unei contese din apropiere cea mai bună trăsură a ei ; birjarul fusese nevoit să jure că va merge cu caii la pas egal; caleașca fusese umplută cu perne. Emma călătorea aproape suspendată și trebui să recunoască că aproape nici nu simțea mersul trăsurii. În timpul călătoriei, care a durat cu trei ore mai mult decît fa venire, reușise să adoarmă, și rămase cu nviinile strînse pe pîntece. Cînd se trezi, îl văzu pe Bonifacio cu privirea gravă, de, o expresie intensă, fixată peste aceeași umflătură sfîntă ce era apăsată de degetele ei. Îi mulțumi și zîmbi soțului care o ajută să nu-și descarce înainte de termen greutatea din măruntaiele sale, și-i arată, rușinată, de dezmiardare, așa cum proceda mereu cînd avea asemenea slăbiciuni; îi arată mulțumirea sa dîndu-i, o plăcută lovitură de picior pe tibie. Și Bonifacio, care simți lacrimi pe pleoape, gîndi : „Cel mai bun lucru este să iubești pe fiu... și so iubești și pe mamă.”

Coborînd din trăsură în fața porții casei sale. Emma preținse să fie ajutată de două persoane, care nu erau altcineva decît Bonifacio și Minghetti ; se lăsă cu toată greutatea corpului său pe ei, sigură că nu va fi scăpată din mîini. Apoi, în timp ce Bonifacio și don Nepo și ceilalți care se grăbiră sa vină să o primească și dădeau ordine pentru a urca în casă bagajele, ca porni pe scări în sus, sprijinită de brațul lui Gaeta- 110. T,a primul palier se opri, respiră cu greutate, îl privi fix pe bariton, și sfîrși prin a spune :

- Și dacă aș fi murit pe drum... din vina ta ?
- Vorbă să fie !
- Da, vorbă să fie! Puteam pierde mult șînge. E absolut sigur.
- Nu, fata mea, nu. Vei naște fără dureri și vei avea» un

băiat sănătos.

Emma deveni stacojite. Minghetti, ca și cum era îndrăgostit, o lăsa de braț și porni urend pe scări, lipsit acum de politețe, cu mâinile în buzunarele pantalonilor și fluierând o cavatină ca în șuierat de șarpe, de fapt o melodie care era una dintre preferatele lui. Valcârcel sfârși prin a urca singură, agățată de marginea balustradei, și apăsându-și abdomenul, ca și cum se temea să nu nască pe scări.

Se culcă și ceru să vină don Bazilio. Ceru un examen medical din care rezultă că nu intervenise nimic nou și că clipa cea mai mare se apropie cu pași siguri, sau nesiguri în ocazia aceea, și la timpul convenit.

Cealaltă, așa cum îi dăduseră pe Mochi și pe Gorgheggi, toți cei care iormau vesela companie, le trimiseră Scrisori, în+ie- bînd cu un interes deosebit de sănătatea Emmei.

Și Minghetti era cel însărcinat cu corespondența, din partea celor de aici.

În La Coruna soseau puține scrisori, • însă din La Coruna soseau din abundență.

Absenții simțeau nostalgia vieții plăcute pe care o lăsaseră. Cea care abuza cu scrisul era Serafina. Într-un foarte inimos text în stil englezesc scria pagini întregi de literatură poliglotă ; englezește, uneori — pentru lucrurile mai dificil de spus, și care rămîneau de neînțeles dacă nu veneau Koerner sau Marta să le traducă — italienește adeseori, și de obicei în spaniolă. Chiar în castiliană existau aici aliniate pe care nu reușeau să le înțeleagă, nu din cauza cuvintelor, ci din cauza ideilor. Erau aluzii camuflate și cu mult artificiu, ce mergeau direct la inimă și la amintirile lui Bonifacio. Acesta, în ciuda re-muşcărilor sale, îi scria din cînd în cînd, deoarece așa îi ceruse Serafina. Cîntăreața avea o adevărată pasiune pentru efuziunile epistolare, și era foarte capabilă de a menține trează o flăcărie amoroasă, mai mult sau mai puțin muribundă, și în stare de a strînge pachete de scrisori parfumate pline de arabescuri mărunte și cu mult înțeles. Dar dacă Bonifacio consimți să continue relațiile lor prin scris, în schimb se opusese în mod categoric ca artista să-i scrie lui direct. Cu toate că el era sigur că Emma aflase că soțul ei era, sau a fost, intim cu prietena sa Gorgheggi, și că ea trecea cu vederea, totuși nu era cazul să se întindă prea mult coarda ; poate că dacă se abuza de demnitatea ei de soție înșelată, poate că, gîndea și spunea Bonifacio complicei sale, atunci coarda s-ar fi rupt și am îi avut un *populo barbaro*. La asta Serafina îi răspunde cu un zîmbet straniu : „Dacă soția ta se poartă ca o doamnă mare, lipsită de griji, și cunoaște ce e lumea...”

Ideea aceasta a tolerării sale de către Emma îi revoltau sentimentele morale și Bonifacio nu admitea ipoteze. „Nu ; soția sa nu putea să-l disprețuiască, și nici să se disprețuiască până într-atît.”. În fine, nu acceptă nici o schimbare. Lui i se puteau scrie epistole de dragoste; de bună seama corespondenta ar fi căzut în mâinile unchiului și ale Emmei, deoarece în mod sigur nu i s-ar fi respectat secretul poștal, tot așa cum nu i se respectau celelalte drepturi individuale, Gorgheggi fusese nevoită să se resemneze și se mulțumi cu scrisul, nu numai către Minghetti, în numele ei și al lui Mochi, ci adresându-se și Emmei, prea scumpa ei prietenă ; și în scrisorile către Emma, existau răspunsuri voalate, intercalate cu un rafinament ce arăta o artă deosebită, la ideile cele mai subtile, din cele câteva scrisori pe care ie primise de la Bonifacio.

Cînd viitorul tată văzu paginile în care se făcea aluzie la apropiata naștere a soției sale, și se făceau aluzii misterioase și confuze care nu erau nici cîtuși de puțin vreun răspuns la ceva din cele scrise de el, ci mai degrabă ironii răutăcioase și* inexplicabile, simți chiar o contrareacție morală și tăie în carne vie.

Nu îi mai scrise Serafinei.

„Oricum totul trebuia să ia sfîrșit curînd. În clipa cînd se va naște fiul.” Ceva în plus : Reyes deveni superstițios, în felul lui, și dacă pe bună dreptate respinse ca absurdă — cu toate că foarte frumoasă și simpatică — ideea de a face o fă- găduială Maicii Preacurate din Cueto, imagine făcătoare de minuni de prin împrejurimi, hotărî să sacrifice succesului nașterii apropiate toate viciile sale, toate păcatele sale. „Stricta moralitate, ghidi, va fi pentru mine, așa cum ar fi spus Maica Domnului a Bunei Nașteri.” Își făcu un examen de conștiință, și nu găsi păcat mai mare decît cel al scrisorilor sale compromițătoare. Distruse scrisorile. Serafina, după citeva săptămînj, se plînsu cu obișnuitul ei ezoterism epistolar ; Bonifacio nu se lasă însă convins, și sfîrși prin a nu citi măcar scrisorile ce soseau mai iutii din La Coruna și apoi din Santander. În acest fel a aflat, deoarece însăși Emma îi spuse, și apoi îi spuse și Minghetti, că Serafina se afla într-o situație de neînviat, căci, lovitură peste lovitură, Mochi, plictisit, plecase în Italia fără un han în buzunar, însă plin de datorii, și ea, prietena și discipola lui, rămînea în Santander fără angajament, fără bani și cu întemeiate temeri că maestrul și *bcibbo-ul* său spiritual nu va reveni la ea, cu toate că o asigurase de aceasta.

Emma, care cu teama de a muri la o dată fixă se simțea foarte cuprinsă de milă și compătimea mult nenorocirile altora, în clipele sale de răgaz, stătu de vorbă cu Minghetti, într-o convorbire specială, de modul cum ar putea s-o ajute pe Serafina, într-un mod compatibil cu demnitatea ei de cîntăreață. Vorbi, de asemenea și cu Nepomuceno, și acesta nu-și ascunse indiferența față de grija pe care și-o asuma Emma pentru protejata lui Mochi. Nepomuceno spuse, aspru, că nu se poate face nimic pentru Serafina, nici cu demnitate și nici fără demnitate, deoarece în oricare dintre aceste situații, soprana nu putea fi ajutată decît fără bani.

Lui Bonifacio nu i se spuse nimic despre proiectul de ajutor, în primul rînd, din înrădăcinatul obicei de a nu se sta de vorbă cu el pentru nimic, și apoi, deoarece atît lui Minghetti cît și Emmei le trecu prin cap, aproape telepatic, că era un nemaipomenit cinism și o lipsă de înțelegere de a se sta de vorbă cu Bonifacio despre o asemenea afacere.

Într-o zi cînd, conform calculelor celor mai probabile, se apropia catastrofa care o îngrozea pe Valcârcel, și, acum părerea lui don Basilio, trebuia pregătit totul, deoarece acum evenimentul putea surveni dintr-o clipă în într-alta, Reyes se în- tîlni în poarta casei sale, la ieșire, cu factorul poștal, în mînă cu o singură scrisoare.

— Pentru dumneata, stăpîne, spuse omul, cu glas solemn, ca și cum dădea mare importanță unui caz neobișnuit.

— Pentru mine! Bonifacio luă scrisoarea ca pe o pradă rarisimă ; privi tulburat spre scară și spre stradă, temîndu-se să nu fie văzut, și cînd poștașul plecă, îi spuse, speriat, tremurînd că nu-i trecuse prin cap să-l omenească :

— Poștaș, te rog... bănuțul, bănuțul, omule.

— Nu, stăpîne, nu e nici o grabă ; cu altă ocazie.

— Nu, nu ; din moment ce am, Te rog 1 îmi plac socoleii ie clare. Te rog!

Și-i dădu o piesă de două parale.

— Prea mult stăpîne, rămîne o para, nu-i așa? Pentru tuîine. Din moment ce dumneata ești atît de punctual, și eu de asemenea.

— Nu, nu ; sub nici un motiv. Să-ți rămînă d umi taie sau •Jă-o la săraci.

Poștașul plecă bine dispus.

— Pleacă de lîngă mine rîzînd, gîndi Bonifacio ; o fi cre- zînd că am vrut să-i cumpăr tăcerea cu două lăscaie.

Nu reușise să citească adresa de pe plicul pe care îl as- ' 'unse, speriat, în buzunar. Dar nu era necesar să citească ceva. Era sigur o scrisoare din partea Serafinei. Într-adevăr -. Bonifa- cio citi scrisoarea în cafeneaua *Olive*; erau pagini în care Gorgheggi i se plîngea ca o Dido foarte versată în stilul epistolar. Ce elocvență în reproșuri! Toată proza aceea îi merse lui Bon lia cio ta suflet. Serafina se plîngea de iunga lui tăcere': știa, prin scrisorile Emmei, ca el, Bonifacio, nu-i mai citea scrisorile, scrisorile iubitei sale, Serafina. Din cauza aceasta, fără îndoială nu-i oferi nici un ajutor în situația nenorocită în care ajunsese. Poate că el ū credea în ce lipsuri se zbate ; poate, ca un nemernic, gîndea că ea, Serafina, era în stare sa se coboare în unele categorii de aventuri care să-i faciliteze procurarea unor mijloace cu care să trăiască din abundență. Păi, nu, nu. Fie că ar crede sau nu, ea nu putea să întorcă spatele vieții liniștite, senine, pe care el o învățase să o prefere, copleșită în adevăratele ei bucurii.

Îi. spunea, în felul ei, cu multe fraze romantice, dar cu și'n- - cri tale în ceea ce privește prezentul, că timpul acela pe care î petrecuse în orașelul lui Bonifacio o transformase și nu putea să se dedice vieții lipsite de precaritate în care frumusețea ei îi promitea succese și foloase. Trecea sub tăcere, ca întotdeauna, vechile aventuri, însă nu mințea în ceea ce privea viața ei din urmă.

Îți La Çoruna și Santander, Serafina rezista tuturor seducțiilor banului, singurele care, într-adevăr, i s-au prezentat. Ar î putut dispune de amanți bogați, dar n-a manifestat nici un interes în această direcție.

Serafina era credincioasă lui Bonifacio, ca o bună soții care chiar dacă nu-și iubește soțul, îl respectă, îi stimează, îi stimează și-t respectă, mai ales, onestitatea. Viața Serafinei, ca doamna a orașelului, fusese foarte plăcută tot timpul cît a fost alături de Reyes ; a unei doamne cu relații interzise, ăsta este adevărul, în afară de cele care se știau.

„Maestrul, continua să spună scrisoarea, mi-a promis că va reveni în Spania dacă va fi vorba de vreun contract acceptabil ; însă timpul zboară, și pe mine mă cuprinde disperarea. Mochi nu vine și mă simt părăsită, nervoasă, foarte tristă... și foarte săracă. Vocea, mai ales, mi-o pierd repede ; scena începe să-mi inspire teamă; publicul începe să arate față de mine în mod tacit, lipsă de grație, văzîndu-mă condamnată la foame într-un viitor apropiat și chiar, cu timpul, la spital. Nu-ți cer adăpost, nu-ti cer pomană. Însă vreau să fiu aproape de tine. Vreau să dpvin casnică. În casa ta, alături de tine, am învățat lucrul acesta, în telul meu. Pacea aceea sufletească despre care mi-ai vorbit de atîtea ori, de ea ara nevoie și eu acum. Aceasta și o bucată de pîine... și un colț de patrie, chiar dacă ar fi de împrumut. Am căpătat dragoste pentru acest colț al tău, așa cum în alte timpuri pentru acel colț verde din l ombardia despre care îți vorbeam eu cînd tu mă adorai ca pe *Madonna*. Eu știu că dragostea nu este eternă. Nu-ți cer dragoste, îți cer prietenie, puțină afecțiune ce nu o refuză nici chiar soții cei mai distanți față de soțiile lor. Și nici adăpost nu ie refuză. Eu nu pot trăi în casa ta, însă

pot trăi în orașelul tău. Măcar pentru cîtva timp ; la- să-mă să vin. Simt nevoia să mă odihnesc. Mă simt bolnavă în adîncul sufletului. Zdruncinată. Simt nevoia să văd fețe prietene. Nu-ți dai seama ce suferință este să nu ai patrie adevărată atunci cînd ți-a obosit trupul, el vrea odihnă și sufletul cere pace și să trăiască din aduceri aminte. Cu timp în urmă, nu gîndeam astfel. Însă tu, cu maniile tale moralizatoare, chiar și hardughia ta vetustă, cu aerele ei tradiționale, boierești, toate acestea rai-au pătruns în suflet. Uneori te-am auzit spunind că noi, bieții artiști, v-am transmis, ție și alor tăi, obiceiurile noastre vesele, lipsite de griji. Totul se transmite. Și mie mi-ai transmis voi, tu, tu, Bonifacio, în primul rînd, preocupările voastre și teama voastră de viață nesigură, peregrină. Ca cineva să fie azvîrit de vînt dintr-un loc într-altul, este teribil. Vin să te văd. În primul rînd, Bonifacio, vin să te văd. Pe tine știu că nu te interesează. Însă pe mine... mereu. Eu nu-ți sînt soție, însă tu ești soțul meu. Nu am pe altul. Dacă aș fi fiica răsfățată a avocatului Valcârcel, binecuvîntarea care a sfințit dragostea ta cu cealaltă ar fi căzut asupra mea. Nu acorda hazardului mai multă importanță decît merită. Îmi vei trînti ușa ? Se potrivește cu morala pe care o afișezi acum ? Pe tine, Bonifacio Reyes, te iubește încă mult de tot Serafina."

Bonifacio a crezut de la bun început sinceritatea acestei nesfîrșite proze. Simți o milă nesfîrșită, o dragoste retrospectivă ,■ vechea voluptate, evocată de amintiri, se purifica. Se văzu dezorientat înlăuntrul conștiinței sale, busola datoriei i se agita în cap ca o nebună. El îi era dator cu ceva Serafinei. Dacă ea îi corupsese inima, el în schimb îi transmisese acele obiceiuri de viață ordonată, pașnică, onestă. Și, afară de aceasta... îi cerea pîine,... femeia care îl făcuse fericit.

„Sofisme, sofisme ! îi striga deodată, „omul zilei”, așa cum își spunea el. Voi fi tată, și în casa în care se va naște fiul meu nu pot pătrunde iubite ale tatălui lui. S-a terminat cu iubitele... și mai ales, s-au terminat și banii. Eu nu voi cheltui un ban cu lucruri care nu au legături cu fiul meu. Totul pentru el, totul pentru el. Și cu asta, gata. Nu-i voi răspunde. Asta înseamnă să fii rău. Asta înseamnă să fii egoist. Foarte bine. Egoist pentru fiul meu. Nu-mi repugnă. Pentru el fac orice. Mă agăț de absolut. Datoria de tată, dragostea de tată, reprezintă pentru mine absolutul.”

Frazele acestea precum și altele în genul lor nu domneau întotdeauna în sufletul lui Reves. Din clipa în care sosi scrisoarea Serafinei, existența lui Bonifacio fu o luptă continuă cu sine însuși; o luptă perpetuă, ca atâtea altele care se dădeau în el însuși și în care era întotdeauna învins.

Și Serafina sosi și se prezentă la hardughia neamului Val- cârcel, unde a fost bine primită de Emma, de Nepo, de Sebastian, de Marta, de toți, și nici Bonifacio nu avu îndrăzneala să se arate rezervat și nici nu făcu pe amantul, după cum nici Serafina UU arăta deocamdată dorința de a reînoda vechiul ei amor. Bonifacio cu toate acestea, își amintea ceea ce-i spusese Serafina în scrisoare. Ochii Serafinei păreau că recită cu privirea finalul epistolei; buzele însă nu spuneau nimic despre asemenea dezmiardări. Nici nu pomeni nimic despre chestiunea spinoasă și delicată a subsidiilor pe care părea să pretindă fosta lui iubită.

Cîntăreața spuse că-l așteaptă pe Moclu, care îi promisese că revine lîngă ea pentru a încheia un contract înainte de a pleca în America. Nu cerea nimic nimănui. Trăia foarte modest în vechea sa odaie de la *Oliva*. Era vizitată de Minghetti, Koemer, Sebastian și alți prieteni vechi. Bonifacio nu reușea s-o vadă decît în propria lui casă, adică în casa soției sale. Serafina nu se plîngea de această situație și nu făcea altceva decît să-l privească cu ochi iubitori ori de cîte ori se iveau ocazia să se afle singuri.

Reyes era satisfăcut de stăpînirea sa de sine. Suferise mult, mult, avînd-o în față pe Serafina... Dar se stăpîni, gîndind la viitorul său sacerdoțiu de tată. Lupta aceasta, în care seînvîngea acum pe sine însuși, i se părea o inițiere în viața virtuasă, de renunțare la care se simțea chemat. Cu energia întrebuițată pentru a-și stăpîni vechile pasiuni, își epuizase toată forța biete sale voințe, și-și ierta, cu slabe scrupule, răgazarile și amînările ce le dădea chestiei cu socotelile unchiului.

Da, căutasă-și explice, gîndea să pună problema... însă zilele treceau și nu făcea nimic. Mult zgomot pentru nimic. Citea *Drept Civil*, citea un *Cod Comercial* - care avea ca anexă un *Tratat de contabilitate*; -s? consulta cu Cernuda cel tînăr, avocat elocvent, și... atîta tot. O ! Știa prea bine Bonifacio că Nepo poseda arma cu care să se apere. De aceea, de avîntat se avînta numai

atît; de aceea tărăgăna chestiunea... de aceea, trebuie să recunoaştem, îi tremurau picioarele de fiecare dată cînd îi spunea : „Chiar astfel îl chem deoparte pe unchiul, şi-i spun...”

Dar dacă nici măcar nu ştia ce să-i spună!.

Într-o după amiază, poştaşul aduse două scrisori trimise chiar din localitate. Una era a Serafinei, care nu-şi făcuse apariţia prin casa Emmei de vreo trei sau patru zile; de data aceasta, îi scria lui Bonifacio, fără a ţine seama de cele convenite, de a nu-i scrie, şi-i zicea că se simte rău şi că are neplăceri din cauza unei scrisori a lui Mochi, care încă nu sosise. Îi cerea o compensaţie, o vizită şi... un avans de bani. Regreta nespus că restauratorul de la *Oliva* o jignise în amorul propriu, o ofensase, şi dorea să-şi achite datoria, ca să poată părăsi acea locuinţă proastă, şi sp-i spună grosolanului că nu ştie să se poarte cu o doamnă singură şi lipsită de apărare.

Primele reacţii ale lui Bonifacio în faţa acestei scrisori au fost demne de un Bayard şi de un Cresus într-o piesă de teatru. Pentru o clipă, uită de sacerdoţiul său şi se văzu pe teren stră- pungînd cu spada pe hangiu de la *Oliva* şi azvîrlindu-i la picioare o pungă din inele de zale aşa cum obişnuia să poarte Mochi în opere... Însă scrisul pocit al celeilalte scrisori îi atrase atenţia, • rupse plicul şi citi dintr-o lovitură — şi ce lovitură ! — conţinutul anonimei, căci anonimă era. Nu spunea decît:

„Hoţule ! Nelegiuitule! Unde sînt cei şapte mii de reali restituiţi prin spovedanie de un păcătos căit ?”

Bonifacio, care se afla în dormitorul lui, se prăbuşi peste plapuma cu fiori albastre a umilului său pat. Simţi o sudoare rece, urmată de unele simptome de sufocare.

„Nu mă simt bine!” îi spuse. Însă deodată uită de răul său, de anonimă, de tot, deoarece Eufemia intră ţipînd... şi aler- gînd şi se poticni de genunchii lui Bonifacio, exclamînd :

— Conaşule, conaşule... pe cucoana au apucat-o facerile ! Bonifacio sări ca un tigr, alergă prin săli şi coridoare — cu o gheată şi un papuc — aşa cum îl surprinseseră scrisorile nefericite, şi ajunse în dormitorul soţiei sale din cîteva sărituri.

Îngrozită, cu o față de osîndit la toate chinurile Infernului, Emrna se răsucea agățată cu unghii de oțel de umerii și de gîtul lui Minghetti, care nu avusese timp să se ridice de pe scăunelul de lîngă pian. El cînta și se acompania, ca de obicei, cînd eleva lui scoase un țipăt de spaimă, surprinsă și îngrozită de primul semnal dureros al nașterii și se agăță de maestru și prieten, nu numai cu instinctul oricărei femei în asemenea clipe, ci hotărîtă să nu moară singură, dacă se putea muri din asta, hotărîtă acum să nu lase prada și să ducă cu ea, pe cealaltă lume, pe primul care îi cădea la îndemînă. Apărînd Bonifacio, în cei trei se născu o mișcare ce păru că se supune impulsului unui aceluiasi ordin al conștiinței ; Emraa lăsă gîtul și umărul lui Gaetano; acesta făcu un salt, îndepăr- tîndu-se de Emma, iar Reyes avansă hotărît, cu un gest de revendicare, să ocupe locul lui Minghetti. Emma se agăță și cu mai multa ardoare, cu mai multă încredere de gîtul puternic și de pieptul soțului său, care simți în contactul cu unghiile și în strîngerea puternică, nervoasă, o plăcere stranie și nouă, prezența relevată indirect a ființei pe care o aștepta cu atîta dorință. Aceasta însemna «el», da, «el», fiul care se afla acolo, care se anunța cu durerea mamei, cu această solemnitate tristă și misterioasă, gravă, sublimă în nesiguranța ei,, ale tuturor clipelor mari din viață.

În strînsoarea disperată a Emmei la fiecare durere, Bonifacio simțea, în afară de efectele firești ale slăbiciunii feminine în asemenea ocazii, în afara de simplele fenomene fiziologice, caracterul soției; vedea egoismul, tirania, cruzimea dintotdeauna. Emma, rezemîndu-se de el, părea să-i transmită prin atingere o parte din vechile jigniri din durerea ei, pentru a se ușura, iar Bonifacio atribuia acest gest dorinței de a-l molesta, de a-l face să sufere din plăcere.

— Bonifacio, mor, mor! țipa ea, ținută în brațe de soțul ei.

Greutatea, lui i se părea plăcută, și glasul, iubitor. Căută obrazul Emmei, ce era sprijinit de pieptul lui, și întîlni o expresie ca cea a Melpomenei de pe copertile din *Muzeul dramatic*. Ochii, speriați, cu un ușor strabism, al lehuzei, nu arătau nici un fel de tandrețe ; de bună seamă, ea nu se gîndea la copil ; se gîndea că suferă, și nimic mai mult, și la faptul că putea să moară, și că era cumplit lucru să moară ea iar ceilalți să ră- mînă acolo în viață. Suferea și era furioasă ; situația critica o făcea, ca în acea clipă supremă, să fie ca un condamnat la moarte nevinovat, însă nu resemnat, ci atașat de viață. A existat o clipă cînd Bonifacio crezu că simte dinții ascuțiți ai soției sale în carnea gîtului.

Minghetti dispăru din dormitor sub pretextul că se duce să-i anunțe pe ceilalți.

În adevăr : peste puțin timp veni, palid, vărul Sebastian , și după alte cinci minute Marta, foarte contrariată, deoarece evenimentul putea întârzia cu câteva zile apropiata sa înrudire, și poate că nunta va fi eclipsată de botez. S-ar putea crede, după felul ei de a privi întâmplarea, că se dădura garanții că Emma nu va naște decât după ce ea se va căsători. În sfârșit, se prezintă Nepomuceno însoțit de vechiul medic, mamoașul ilustru, săne fie iertat, don Basilio ; aceasta, avîndu-se în vedere că Emma mai păstra în suflet trădarea lui; căci pînă în ziua critică era considerat Aguado. Dacă, în clipa decisivă, lucrurile nu vor lua o întorsătură neplăcută, va fi considerat în acest fel. Dorea să nască cu miraculosul mamoaș popular, căruia nu i-a murit niciodată vreo pacientă. Doamne și femei din popor aveau» mai multă încredere în acest bărbat decît la Sfîntul Ramón. Cele care mureau, mureau întotdeauna în inîinile mamoașilor lipsiți de acel prestigiu supranatural. Ilustrul mamoaș știa să facă apel, la timp, la colegii săi. În lipsă de știință, avea conștiință, și în acest fel măsura legenda care îl considera drept infailibil.

Bonifacio, care îi apăra întotdeauna pe medicii din localD tale și ataca cu duritate faima miraculoasă a marelui mamoaș, vîzîndu-l pe acesta intrînd, se simți contaminat de credința generală. Să ne ierte știința și domnul Aguado,..., dar și el însuși se simțea plin de încredere în prezența celui ignorant atît de versat, cu atît mai mult cu cît într-o zi îndepărtată îl condamnase pe el pe nedrept de sterilitatea soției sale. Acela era un ials profet care îi distrusese speranța de a fi tată, și de a ajunge la demnitatea ce i se părea lui cea mai înaltă. Oricum ar fi, don Venancio intră, ca întotdeauna, țipînd, dojenind, declarînd că nu-și ia răspunderea deoarece a fost chemat tîrziu. Nu salută pe nimeni ; pe Reyes îl îndepărtă de soția sa cu o îmbrîncitură ; pe aceasta o făcu să se întindă pe pat, și chiar sub nasul lui Bonifacio ceru atîtea ustensile, încît lui, viitorul tată, i se păru că ceea ce ilustrul mamoaș solicita, nu era altceva decît materiale pentru a moșmondi sfori cu care să-l sufoca pe copil.

Sebastian devenit sceptic, de cînd se lăsase de romantism, și se îngrășase, zîmbea, dînd asigurări că lucrurile nu stau chiar așa și că evenimentul nu poate avea loc acum.

Don Venancio se grăbea, luînd măsuri cu abilitatea unui pompier în caz de incendiu. întotdeauna făcea același lucru. Sebastian îl văzuse în multe ocazii, ce nu pot fi povestite acum.

Marta crezu că în rolul de fetiță nevinovată care-i revenea în această comedie exista și următoarea soluție : să plece. Și se retrase în sufragerie, unde dădu de MinghetU, care înmuia biscuiți în vin de Málaga. Nu era într-atît de vesel cum ar fi trebuit să fie.

De aici se azeau, din cînd în cînd, țipetele în surdină ale Emmei.

Marta îl privea pe italian cu răutăcioasă curiozitate. „De-ale lumii!” gîndea nemțoaica, care, în fond, în tristețile ei, era mai sceptică decît Sebastian. „Acesta stă aici, ca și cum nimic nu-l privea cu nimic, iar celălalt nefericit...” Minghetti continua să înmoaie biscuiți și să bea vin. Sfîrși prin a-și pironi ochii în privirea insistentă și expresivă a Martei. Prinse o ridiche de frunze și, apropiindu-se de afectata nemțoaică, cînd ea crezuse că vine să-i destăinuie un secret, să-i facă o confidență... o prinse de mijloc și-i aplică pe buze un sărut zgomotos.

Țipătul Martei se amestecă cu celălalt din depărtare, pe care îl scotea lehuza.

XVI

„Voi fi tată!” Și la ideea aceasta în creierul lui Bonifacio cuvintele explodară ca niște detonături de praf de pușcă în focuri de artificii. Reyes observă, cu mari regrete, că inima sa lua, cu ocazia acestui eveniment atît de solemn, parte mai mică decît capul... și decît retorica. Acea demnitate nouă, prima, din viața sa, la care era chemat, de ce îl lăsa, în fond puțin rece ? Mai ales, de ce nu iubea încă pe copilul din sufletul lui, în calitate de copil și nu în calitate de concept? Băiat sau fată? Mister, gîndi Bonifacio, și în clipa aceea se îndoia de sancțiunea pe care realitatea o poate da presimțirilor. Poate că fată ; chiar dacă e așa, să mă ferească Dumnezeu ! tot mister este.

Apoi ridică plapuma așternutului și se culcă.

Faptul de a se culca, chiar pentru cîteva ore, i se părea un fel de abdicare. „Rolul de soț, ajuns în clipa nașterii, este prea pasiv, și neluat în seamă.” Bonifacio era nerăbdător să facă ceva, să intervină direct și cu eficacitate în această afacere, care avea pentru el o atît de mare importanță.

Ceva în plus : cu toate că rațiunea îi spunea că, în asemenea cazuri, soții din întreaga lume nu aveau ce face, și că totul nu era decît treaba mamei și a medicului, i se părea că stînd aici este și mai inutil decît ceilalți toți în asemenea situație, că prea era ținut deoparte, că prea se făcea abstracție de el.

Cu toate acestea, ceea ce îi spusese Venancio nu putea fi contrazis.

— Dumneata, prietene Bonifacio, la culcare ; pentru cîteva ore deoarece asta poate dura, și vom avea nevoie de forțele tu-turor ,• și dacă dumneata nu te odihnești acum, nu vei putea fi de folos atunci cînd va fi nevoie.

Bine, lucrul acesta este rațional. De aceea se culca, deoarece el se supunea întotdeauna argumentului plauzibil, și se gîndea să fie și mai supus, dacă se putea, acum cînd va fi tată și era dator să dea exemplu. Însă ceea ce nu era drept să fie, era să se despartă de toți ceilalți. Inclusiv de Emma și de privirile și de gesturile de mirare cu care ceilalți primeau dovezile sale de solitudine paternală și conjugală, toți cei care se agitau în jurul soției sale: dona Celestina, moașa oficială, care venise la sfaturile lui don Venancio,• soțul moașei, don Alberto, care și el se afla acolo; Nepomuceno, Marta, Sebastian și chiar generosul Minghetti, chiar dacă acesta îl privea din cînd în cînd cu priviri ce păreau că arată un oarecare respect și uimire.

Reflectînd și făcînd legătura dintre evenimente, Bonifacio ajunsese să-și amintească că însăși Serafina dorise să-i dea de înțeles, cu timp în urmă, că nașterea copilului său, al lui Bonifacio, reprezintă ceva ce nu trebuie privit cu prea mare seriozitate ; însuși Julio Mochi, într-o scrisoare trimisă cu luni în urmă din La Coruna, îi vorbea despre aceasta problemă și despre entuziasmul său paternal, cu oarecare silă, în spatele căror cuvinte lui i se părea că vede zîmbete de compătimire și chiar zeflemitoare. Dar, în sfîrșit, gesturile Serafinei și ale lui Mochi puteau fi invidii și teama de a-și pierde prietenia și protecția sa. Serafina vedea, cu precizie, că ceea ce va veni, va fi un rival, care va sfîrși prin a fura cu totul inima fostului său iubit a bunului

său prieten.....Biata Serafina!" Nu, nu trebuia să-i fie teamă. El avea inimă pentru toți. Caritatea, fraternitatea, erau compatibile cu morala cea mai strictă. Fără a mai pune la socoteală că... să o spunem pe față, chestia cu dragostea paternală nu era un lucru atît de intens, atît pe puternic, așa cum crezuse el că se vede de la distanță. Ei, aș ! Se afla față de marile pasiuni la o distanță de o sută de poște. Unde se afla acea satisfacție intimă, egoistă, care întovărășește plăcerile dragostei și ale vanității satisfăcute ? Unde este zîmbetul acela al vieții, care reprezintă cadrul care închide fericirea în clipele sublimale ale pasiunii?

Asta era cu totul altceva ; un sentiment auster, puțin cam rece, poetic, asta da, prin misterul care îl însoțea ; însă avea mai mult din solemnitate și altceva nimic. Era ceva oa o inves- titură, ca a te face episcop ; în sfîrșit, nu era o bucurie și nici o pasiune.

Și Bonifacio se răsucea în pat, nerăbdător, ca un mînz, stăpinindu-se doar pentru a îndeplini voința lui don Venancio. „E limpede, e nevoie de ceva odihnă poate să nască în noaptea asta, sau să nu nască nici pînă mîine dimineață... san poimîine. Toate aceste țipete pot fi o alarmă falsă. Cît de bună este ea ! Dacă don Venancio nu ar fi atins copilul... eu încă nu bănuiam nimic. Însă, oricum, Emma este în stare să se plîngă de dureri și cu o lună mai înainte decît e-cazul. Asta e, da, să dormim. Chestia asta poate să dureze destul și va trebui să veghem mult, dacă intrușii ăștia mă lasă în pace. Ceea ce pare straniu este că Emma, care tot timpul m-a luat drept un infirmier, și- drept un fel de măsuță de noapte, acum nu mă mai cheamă alături de ea. Rar așa femeie! Și acum, cînd eu aș ajuta-o cu atîta plăcere !.”

Căldurica de sub plapumă, ce începea să-i ademenească somnul, înclinîndu-l pe Bonifacio spre viziuni cețoase, la o contemplare soporifică de imagini și amintiri plăcute, care îl făcură să gîndească, suspinînd.

„Dacă Serafina ar fi soția mea, și copilul acesta al ei, și eu ceva mai tînăr !”

Ca și cum felul acesta de a gîndi și a dori ar fi fost o tăietură de cuțit, undeva înlăuntrul lui, nu-și dădea seama unde, Bonifacio simți o durere spirituală, ia fel ca un protest, și în urechi i se păru că aude un fel de zgomot foarte îndepărtat, dinspre camera soției sale; ceva asemănător cu primele plîn- sete ale unui copilăș.-

„Dumnezeule, dacă...!” Fără a dori să mărturisească, simți o remușcare pentru că gîndea, și superstiția îl făcu să creadă că fiul său se năște în aceeași clipă în care tatăl îi renega într-un oarecare fel și pe el și pe mama lui.

— Suflet din sufletul meu ! strigă Bonifacio, dîndu-se din- tr-un salt jos din așternut. Lucrul acesta ar fi fost ca și cum s-ar naște orfan de tată! Fiul meu ! Emma, Emma, soțioara mea!

Deschide ușa dormitorului, și Bonifacio auzi, în pnmul rînd, în mod distinct, limpede, vaietul enigmatic al unui nou născut. „Propria lui carne se renăște plîngînd !”

Un copil! Ai un copil, domnule ! — țipa Eufemia, care intra ca o furtuna și ajungea chiar să-l atingă pe înspăimântatul Bonifacio, fără să observe că stăpînul se afla în cămașă de noapte, în mijlocul camerei. Nici, ea și nici el nu observaseră aceasta ,• slujnica era entuziasmată, înduioșată. Bonifacio îi mulțumi din suflet și, în timp ce-și trăgea pantalonii. pe dos și-și îndrepta greșeala tremurînd, gîfîind, nu era hotărît încă dacă trebuie să rupă odată pentru totdeauna cu convenționalismul și să alerge în indispensabili prin casă. Însă nu ; se îmbracă pe îndelete, și poticnindu-se de pereți, de uși, de mobile, și de persoane; ajunse la patul soției sale.

În poala doinei Celestina văzu o masă de carne învinețită și cu mișcări ca de broască; ceva ca un animal troglodit ce se vedea surprins în viziunea lui și scos cu forța la lumină și la pericolele vieții. Bonifacio, într-o fracțiune de secundă, își a- minti că citise că unele biete mici animale ale mării, fugind de dușmani mai puternici, se resemnau să trăiască ascunse sub nisip, renunțînd la lumină pentru a-și salva viața : într-o închisoare eternă, de teama lumii. Așa i se păru fiul său. Întîrziase atîta ! își închipui că se nascuse cu greutate, și că porțile vieții îi erau deschise cu violență.

— Cu capul, Bonifacio, cu capul! spunea o voce slaba și alintată, din pat.

Bonifacio, fără să înțeleagă ceva, se apropie de Emma și îi dădu o îmbrățișare plîngînd.

Emma plîngea și ea, nervoasă, foarte slăbită, epuizată, devenită dintr-odată bătrînă. Se lipi de gîtul soțului său cu puterea cu care ea se agăța de viață, și spuse ca și cum s-ar fi plîns, însă fără glasul aspru de alta dată :

— Cu capul, cu capul, ai aflat Bonifacio ? ,■ a ieșit cu capul !

— E limpede că s-a ivit cu capul! strigă don Venancio, care se afla de cealaltă parte a patului, cu mînele suflecate, cu cîteva pete de sînge pe cămașă și pe redingotă, transpirînd, semănînd mai degrabă cu un măcelar.

— Dar fătul și-a arătat mult timp capul... Bonifacio !

— Da, secole, spuse medicul.

— Ție nu ți-a spus ; ție ți-a spus să pleci. Dar a existat un pericol, nu-i așa, don Venancio?

— Vai, fata mea, nici n-am apucat să mă culc...

— Da, dar evenimentul era foarte aproape... I se vedea capul... și nu ți s-a spus ca să nu te sperii... A existat pericol !...

Și Emma plîngea cu o oarecare ciudă împotriva pericolului depășit, însă mult mai înduioșată de plăcerea de a trăi, de a se fi salvat, cu sufletul plin de un sentiment de recunoștință față de Dumnezeu, dar ea nu-l avea, deoarece nu se gîndea la Dumnezeu, se gîndea la sine însăși.

În sfârșit, în sfârșit, mai puțină vorbăstrigă Venancio, și acoperi cu un șal umerii Emiliei. Și-acum, ai grijă să dormi!— Nu, fata mea, de dormit nu ; lucrul acesta este periculos, exclamă Bonifacio, cuprins de un fior. Ideea morții soției sale îi trecu prin gând ca o spaimă. Să moară, ea ! Să rămână «el» fără mamă ! Și se întoarse spre fiul său, care plîngea ca un profet.

O, minunăție! În clipa aceea văzu pe obrazul noului născut, zbîrcit, lipsit de grație, lamentabil, imaginea vie a propriului său obraz, așa cum îl văzuse uneori într-o oglindă, noaptea, 'cînd își plîngea de unul singur umilirea sa, nenorocul. Își a- minti de noaptea în care îi murise mama ,■ el, la culcare, dezolat, se privise în oglinda pe care o întrebuița la bărbierit, cu gîndul aiurea, ca de obicei, pentru a observa dacă nu cumva avea cearcăne și limba încărcată, iar drept rezultat i se întipărise acea expresie tragicomică, fața aceea de maimuță care se sufocă, atît de diferită de cea pe care el credea că o are, cu simțămintele lui atît de pure și de poetice. Cu toate că avea trăsături regulate, în clipa cînd plîngea devenea foarte urît, chiar ridicol, cu o înfățișare asemănătoare celeia pe care i-o dădea feței sale muzica cea mai sentimentală interpretată la flautul lui Valcârcel. Fiul său, bietul său fiu, plîngea în felul acesta ; foarte urît, vizibil și lamentabil în același timp. Însă... era leit lui ! Da, avea aceeași expresie de sufocare. Apoi, liniș- tindu-se puțin mulțumită unei înghițituri de apă îndulcită cu zahăr, ce i se păru ca o inundație plăcută, făcu o strîmbătură din gură și nas, care-l făcu pe Bonifacio să-și reamintească de bătrîn. „O, la fel ca tatăl meu ! Copia mea !”

Și în timp ce-și simțea spiritul liniștit și potolit, remușca- rea de a fi procreat îl înțepa cu primele dureri ale paternității, ce continuă să crească prin îngrămădiri de emoții, prin suferințe stranii, ce rănesc, ca fiind proprii, sfînta milă a dragostei de copii.

Conștiința îi spunea lui Bonifacio : „Nu voi reuși să mai fiu vesel, lipsit de griji ; însă complet nefericit niciodată... da- că-mi trăiește copilul.” Deodată, lumea căpătă în ochii lui un înțeles solid, pozitiv ; el devenea mai practic, mai puțin idealist, mai puțin visător, mai puțin cuprins de nostalgii celeste; însă și viața devenea mai serioasă; serioasă într-un fel nou. Copilul continua să plângă, în ciuda faptului că avea un adăpost și niște scutece brodate, și foarte curate, care lui Bonifacio i se păreau nepotrivite avînd în vedere solemnitatea clipei, fiind foarte incomode. Oh, da ; semăna cu el la chip, și ia modul de a se plînge de viață ! Ceilalți s-ar putea să nu vadă această asemănare ; însă el era sigur de ea, era o copie fidelă. Tira fiul viscerelor sale, poate și al cugetărilor sale și al sensibilităților sale. nesuspectate de lume, nici măcar, la rigoare, de Serafina.

Cîteva ore mai tirziu, cînd dispăruse de acolo don Venancio și întregul cortegiu de masacru, sau, cel puțin, de lucru murdar pe care-l aveau acele mări împrejurări văzute de aproape, Bonifacio consimți ca Emma să vorbească din nou pe larg, și pini în clipa în care au intervenit în discuție rudele și prietenii.

Ce de amintiri evoca Valcârcel ! însă toate erau în linie maternă. Reînvia în ea vechea manie patronimică și a neamului.

— Unchiule, unchiule! Sebastian, Sebastian ! Să aud, cu cine seamănă Antonio ? Întrebă Marta.

— Păi, fată, slăpinu! casei, fiul meu. Îl cheamă Antonio, pentru sufletul meu, din clipa în care eu am avut cap de a gîndi la ceva care să nu aibă legătură cu pericolul și durerea.

— Seamănă; firește, spuse Sebastian, cu eroul de la Las Al ou jarras ²²... ja tizul său don Antonio Diego Valcârcel y Meras, întemeietorul nobilei case Valcârcel.

— Și ca să nu fie zis în glumă, să fie adus portretul și se va vedea.

Nu a existat altă soluție. Doi servitori și Sebastian au dat jos tabloul restaurat al ilustrului bunic ca să-l confrunte cu fiul lui Bonifacio, pe care maică-sa îi scoase din căldura patului său. Linii au găsit că seamănă, cu toate că numai pe departe; alții au imgat totul printre hohote de rîs, Antonio plîngea și Bonifacio continua să-i vadă asemănarea cu sine însuși, așa cum se văzuse în oglindă în noaptea cînd muri mama sa; dar ceea ce, după părerea lui, se accentua după trecerea anilor, era asemănarea cu Reyes bătrînul, cu don Pedro Reyes, mai ales printr-o rută de pe frunte, în linia nasului și în strîmbăliira caracteristică a buzelor.

Marta, fără nici un motiv serios, era contrariată, și luase o mutră

22

Regiune în Spania, între Granada și Almeria, unci au avut loo ultimele lupte între mauri și spanioli (1568—1571) (N. tr.).

acră care deseori îi apărea pe față fără să-și dea seama, și o îmbătrînea și mai mult și o făcea și mai urîță ; mutră ce îi apărea mai ales atunci cînd era cuprinsă de invidie, cînd era neluală în seamă. Vedeă în botez o demonetizare a nunții sale.

Mie, spuse, Antoñito nu-mi amintește nici tipul Val- cărcel și nici tipul Reyes, Pare să fie ceva străin. Fetițo, tu ai visat vreun prinț rus.Surorile Ferraz, ce se aflau acolo, au rîs de glumă, simu- lînd nimic răutăcios în asta.

Ceilalți au tăcut, surprinși de îndrăzneală.

Emma nu sesiză aluzia. Bonifacio nici atît.

Bonifacio observă că se continua să se vorbească despre neamul Valcârcel, dacă copilul va semăna cu bunicul lui, dacă va fi avocat, dacă va fi un jucător de cărți, ca atîția alții din familia lui, amintirile din familie se adunau, bune sau rele. Nimeni nu-și amintea de antecedentii lui Reyes, neîncercînd nici o asemănare cu ei.

Antonio continua să plîngă, și lui Bonifacio nu-i lipsea mult să facă la fel.

„Tatăl său ! Mama sa ! Dacă mai trăiau! Dacă s-ar fi aflat acolo!". Bonifacio, atît cît putu, fugi de larmă. Îi lăsă pe ceilalți, care se distrau la toate împrejurările și evenimentele proprii acestei împrejurări. În acest timp, copilul dormea și nu i se permitea să-l vadă, iar Emma, acum mai puțin nervoasă, însă mai obosită, cu puțină febră, revenea la vechea ei deprindere și îl expedie de lîngă ea nefiindu-i de folos. Bonifacio se refugia în singurătatea dormitorului său, și cu gîndul își contempla fiul.

— Da,' fiu, da! Își Spunea, cu fața afundată în pernă. Trebuia să fie fiu. Îmi spunea glasul lui Dumnezeu. Fiu! Unicul meu fiu !

Emma, în prima zi, și în tot cursul timpului, se aflase în- tr-o stare de excitare sentimentală ; soțul său crezu că maternitatea o va transforma ; însă în dimineața următoare, se trezi cu o stare febrilă și deloc afectuoasă ; cînd starea de slăbiciune îi permise, se înfurie pe măsura energiei sale. I-au vorbit de lehuzie, de pericolele postnatale, și din nou se îngrozi. Uita aproape de micuț, pe care îl ținea sub plapumă, și refuza să-l arate cuiva, nici chiar tatălui său, pentru a nu se deranja și a nu răci. Bonifacio nu reușea să-și vadă copilul decît la momentele solemne, cînd dona Celestina îl primenea. El lua într-una o altă înfățișare. Cînd aducea cu un absolut oarecare nou născut, își pierdea acea asemănare cu el însuși pe care Bonifacio o găsisse din prima clipă. Reyes începu să se dezorienteze. Afară de aceasta, se văzu nevoit să renunțe să i se pună băiatului un nume, Bonifacio sau Pedro, deoarece Emma, de la bun început, a pretins să i se spună Antonio, chiar mai înainte: de a fi botezat. Va fi numit Antonio Diego Sebastian, deoarece Sebastian va fi nașul. Bonifacio trecu peste toate. Nu dorea să existe neînțelegeri; orice neînțelegere putea fi interpretată de Emma drept ofensă. Nu, încă nu sosise timpul. Pe toatele amina. Nu se hotărîse el să fie foarte energic? Nu se decise el să salveze, dacă mai exista timp, interesele fiului său și a-i da exemplul propriei sale demnități ? Așadar, nu avea motive să se precipite. Și nici nu voia, pentru moment, explicații ca Nepomuceno. Există timp suficient pentru toate. Totuși, circumstanțele l-au obligat pe Bonifacio să-și impulsioneze atitudinea sa energetică. Din Cabrunana, o așezare aproape de țarmul mării, acolo unde neamul Valcârcel avea cîteva gospodării țărănești ce proveneau din- averea statului, sosiră știri proaste cu privire la un oarecare intendent de mina a doua, care dispunea după bunul său plac de-rentele Emmei, iertînd credite întîrziate sau, cel puțin, amînînd la nesfîrșit încasarea lor sau depunînd în contul său, cu dobîndă banii încasați; pe scurt, individul exploata în profit personal bunurile fostului său stăpîn. Nepomuceno nu prea dădea importanță acestui denunț. Afacerea s-a discutat la masa de seară ; și cînd don Juan și vărul conveniră să treacă cu vederea amănuntul, spre marea surpriză a tuturor celor prezenți — adică a celor din neamul Valcârcel și ai familiei Koerner — Bonifacio, palid, cu glas tremurînd, însă ferm, ascuțit, țipător și dînd lovituri energice, totuși ponderate, cu minerul unui cuțit, pe masă, spuse :

— Firește, eu văd lucrurile altfel, și chiar mîine, deoarece botezul va întîrzia, și mai ales că Emma nu vrea ca băiatul să albe vreo constipație din cauza timpului nefavorabil, chiar mîine deci, cu toate că-mi este greu, iau diligența de Cabrunana și mă voi duce la Pozas și la Sariego, și voi controla socotelile domnului Lobato. Nu admit să ne mai fure în continuare.

Urmă o liniște solemnă.

Bonifacio nu ezită p analogie cu iminența unei furtuni. Deocamdată, el era cel care provocă o uimire incredibilă. Reyes își dădea bine seama că

se afla singur acolo, că toți din neamul Valcărcel și viitoarele lui noi rude prin alianța Koerner îl vor devora cu cea mai mare satisfacție, Nu s-ar putea spune că ar fi fost neliniștit, sau chiar înspăimântat de îndrăzneala sa , dar chiar era ! Însă, este știut că un tată de familie întreprinzător este dator să fie erou. Începeau sacrificiile și bineînțeles, sacrificii dureroase; și astfel hai la drum. Sinceritatea în noua luptă începută se făcea cunoscută prin durere !

Cu toții îl priviră pe Bonifacio, și apoi pe don Nepomuceno, căruia îi cădea onoarea de a răspunde.

Don Juan, care era cu desăvîrșire un om greoi și potolit, se schimbase mult odată cu influența și ațîțările Martei. Mai ales, se baza mult pe debilitatea și ignoranța inamicului. Nuocoli problema cu vorbe complezente. Trecu direct la țintă și fără nici un fel de eufemisme. Doar în tonul vocii, de obicei calmă și liniștită, exista o oarecare lipsă de autoritate.

— Chestia asta, cum că sîntem furați, presupun că nu te-ai referit la mine ?

Dacă cuvintele lui Bonifacio erau o mănășă azvîrlită, atunci această mănășă era ridicată de Nepomuceno cu toată aroganța, înainte ca Reyes să răspundă, don Nepo își privi satisfăcut logodnica, care îi aprobă cu privirea comportamentul său curajos.

În clipa aceea, Bonifacio care nu se aștepta la o bătălie decisivă, la un duel mortal ca cel de față, își aminti cu groază de scrisoarea anonimă de acum două zile, pe care g uitase complet din cauza intempestivității evenimentelor.

„Acesta este purgatoriul, gîndi. Eu am păcătuit, eu am delapidat, eu am furat averea fiului meu, și acum mă aflu în purgatoriu, care arată așa, făcut din logică și etică, nimic mai mult decît din logică și etică.”

— Pentru Dumnezeu, unchiule, spuse în tihnă și căutînd ca în glasul său să existe și măsură și integritate. Pentru Dumnezeu ! Cum puteam să mă refer la dumneata ? Am spus-o pentru Lobato, care este un tîlhar mare.

— Un tîlhar acceptat de mine de ani și ani de zile, dacă este să dăm crezare la ceea ce spune Pepe a lui Pepa José, denunțatorul nemulțumit... și care va să zică, Lobato și cu mine sîntem de acord să vă ruinăm pe voi, să lichidăm bunurile din Cabru Iiana.

— Nu a spus nimeni așa ceva, unchiule ; nimeni nu a spus...

— Ceea ce spun eu, domnule Reyes — și domnul don Juan Nepomuceno dădu o lovitură de pumn, nu prea puternică, peste masă — este că tu nu ești un om practic și că îți stă rău noul rol pe care dorești să-l iei devenind tată de familie.

O pufnitură de rîs a Martei, seacă, stridentă, ce dorea mai mult să fie o pereche de palme, răsună în sufragerie, înspăi- mîiitimi hi ar și pe proprii ei aliați. Cu toții s-au pri'H în mare surprindere. Marta, cu obrazul ei de șarpe care se umflă, repetă pufnitura de rîs, privind cu cinism pe Bonifacio, care și el privi pe buna sa prietenă, fără să înțeleagă nici un cuvînt din risul acela inoportun.

Îi don Nepo, a continuat.

- Un om practic, cu experiență în afaceri, nu exagerează zelul și nici neîncrederea precum și nici nu ia în serios toate pălăvrăgelele. Bine ar fi ca eu, bunăoară, să dau crezare la (fe.) ce îmi spunea o scrisoare anonimă, pe care am primit-o zilele trecute, asigurându-mă că tu ai încasat două mii de duros de la o restituire făcută, sub secretul spovedaniei, la succesiunea socrului tău.

— Tot ce încasez eu îmi aparține!... exclamă cu glas limpede, pe ton ridicat, destul de energic, stăpînul casei, ridicîndu-se în picioare, însă fără a da cu pumnul în masă.

Se ridicară cu toții în picioare.

— Ție nu-ți aparține nimic! răspunse vărul Sebastian, care făcu un pas spre Bonifacio, etalîndu-și în fața celor prezenți musculatura vînjoasă, trupul ce părea herculean. Marta, fără să qîndească la ceea ce făcea, își sprijini o mină peste umărul lui, ca și cum l-ar încuraja la bătlie. Se știe că avea mai mare încredere în puterea vărului Sebastian decît în cea a viitorului său soț.

Bonifacio se văzu pus pe scenă și la timp nepotrivit, așa- fără să li intenționat, proteste, și ăsta era lucrul pe care dorea totdeauna să-l amine.

— Domnilor, să nu facem atîta zgomot pentru nimic. Ceea ce eu nu permit nimănui, și jur pe Dumnezeu că nu voi fi de acord, este ca acum să se iște un scandal. În primul rînd este vorba de soția mea, și dacă ea află de lucrul acesta... se poate întîmpla o nenorocire... și vai de acela care îl va provoca !

Au rămas uimiți cu toții. Bonifacio părea un altul.

Chiar Sebastian, care era desigur un bărbat curajos și puternic, și în stare să-l azvîrle peste balcon pe funcționarul unchiului său, se umili oarecum prin ceea ce el califică drept forța morală a acelor cuvinte, a celui gest și a celui ton.

Cu toții au înțeles că bietul Bonifacio era dispus să muște și să zgîrie pentru a împiedica ca sănătatea Emmei să fie periclitată.

— În liniște putem avea orice discuție — spuse don Nepo, care dorea să-l facă să vorbească pe imbecil pentru ca în felul acesta Bonifacio să spună tot ce știe și ce legi anume îi băgase în cap proaspătul avocat.

— Fără zgomot și fără pasiune, îndrăzni să intervină respectabilul și bucălatul Koerner, care se credea că poate lua parte la discuție, ca mediator.

— Este adevărat, spuse Bonifacio. Pasiunea nu conduce niciodată la nimic, niciodată...

Pe bună dreptate, adăugă neamțul. Și dumneavoastră- vă va fi ușor să vedeți că aici, la rigoare, nu există nimic...Nici Bonifacio nu poate sa aibă neîncredere în unchi, și nici unchiul față ele Bonifacio, deoarece nimeni nu pune la îndoială dreptul său legitim.

— Fiecare cu drepturile lui, obiectă Nepo.

— Desigur și nu e momentul să se vorbească despre asta acum, cinci, în ultimă instanță nu lipsește cine să ne spună fiecareia ce rol avem de îndeplinit.

Bonifacio își recâștigă încrederea.

Aluzia la justiție era clară. Don Nepo simți un val de mini e urcându-i-se la obraz. Și recurse la răzbunarea sa supremă. Să se abțină și să jure că i-o va plăti mizerabilului.

Îi biciui obrazul cu intenția, și avînd acum minia ușurată se bucura de viitoarele cruzimi ale răzbunării, reușind să-i spu* nă senin și surîzător :

— În sfîrșit, Bonifacio, ai dreptate; socotelile vor fi puse la punct cinci Emma se va însănătoși, și va putea vedea cifrele pe care tu ești dator să le înțelegi, nu-i așa 7 și să ne spui ce ai cheltuit voi, ce am economisit eu... și cine... ce și cui datorează, Ceea ce trebuie să le previn este că, dacă veți continua sa cheltuiți ca pînă acum, falimentul este sigur... Sinteti, se poate spune, ca și ruinați. Emma a cheltuit ca o nebună, și tu, cred că nu vei nega... i-ai dat exemplul... tu ai tirîl-o în această viață dezordonată. Și știm cu toții de ce.

— Toți, exclamă cu solemnitate Sebastian, care se ținuse în zadar după Gorgheggi, pe care o mai dorea și acum.

Bonifacio care în seara aceea avea energia de a se lupta cu oamenii, nu a mai avut-o pentru a rezista faptelor ; și faptele erau teribile ; erau ruinați, și aceasta începu de la el, și chiar de ceea ce furase unchiul era tot el vinovat, că-i permisesese! Și furtul lui, furturile lui, pentru a plăti toate capriciile unei iubite!

Fusesse nevoit să se așeze, palid, fără a mai ține socoteală că-i tremurau picioarele. Unchiul văzu acolo pe același Bonifacio de totdeauna, și căpătă curaj, fără a fi însă arogant, ci doar fals împăciuitor.

Vrei să te repezi pînă la Cabrunana și să vezi ce se întîmplă acolo ? De acord ; pornești mîine la opt, care este ora de plecare a diligenței. Vino la mine în birou, și vei vedea registrele și scriptele de acolo... Totul, vei vedea totul. Vei lua tor .ce ai nevoie, și vei căuta să te documentezi, deoarece nu te vei prezenta în fața lui Lobato numindu-l hoț fără să știi penlru ce, nu-i așa ?Bonifacio, lipsit total de putere, îl urmă mașinal pe unchi, și în urma lor, Koerner, Marla și Sebastian rămaseră singuri în sufragerie.

Koerner, totdeauna în rol de rege Nepot, venea în calitate de asesor. Asta îi mai lipsea lui Bonifacio! În biroul unchiului suportă rușinea la care se și aștepta. Nepo, cu o mare viclenie, cu intenții felinei îi explica neîncetat toate problemele privind administrarea bunurilor din Cabrunana, în termenii cei mai tehnici din dreptul consuetudinar.

Bonifacio nu avea o noțiune clară despre contractul de arendare. Cuvîntul for îi suna a grecesc ; întovărășire... arendă... răscumpărare... și apoi alte o sută de cuvinte din *Dreptul civil*, în plus cele din dialectul juridic al regiunii, trecură pe la urechile lui ca niște sunete lipsite de sens. Nu înțelegea nimic, înțelegea în mod vag că este înșelat și că Nepomuceno dorea să-l zăpăcească și să-l umilească. Cădea în o mie de contraziceri, în nenumărate greșeli, dorind să-și explice ceea ce ei îi explicau, și cînd dorea să-și. spună o părere personală, Koerner îl ajuta să-i scoată și mai în relief neîndemînarea și ignoranța lui.

— Însă, omule, eu, care sînt un străin... cunosc mai bine. decît dumneata toate obiceiurile acestei țări... și legile Spaniei !...

Ajungîndu-se la cifre, Koerner se scandaliză în mod sincer, și Bonifacio nu știa să facă o împărțire, și abia putea să înmulțească.

Pentru a scăpa din acea mocirlă, umilit, stingherit, acoperit de rușine și plin de remușcări, Bonifacio vru să discute probleme mai importante, care să nu fie îngrozitor de mărunte și de obscure, și foarte încurcate pentru el, biet flautist... și ca atare îndreptă discuția, împotriva voinței lui, spre problemele fabricii.

Era ațîtat în amorul său propriu ofensat, și, uitînd de prudență, aborda delicata problemă a celor două industrii, fără a fi în prealabil pregătii. Era ora trei de dimineată cînd Koerner și Nepo, răniți în adîncul lor, i-au pretins să audă întreaga poveste a acelei administrări dezastruoase; trebuiau să se dezvinovățească, căci el provocase chestiunea,' și pentru asta doar se aflau acolo, ca să răspundă...

Și, vrînd, nevrînd, Bonifacio fu nevoit să audă, să vadă și să înțeleagă. I se puseră în față registre de procese verbale, devize, polițe, planuri, dosare, o pădure întunecată care îl făcuse să piardă noțiunea de timp și de spațiu... Se credea în aer, într-o adunare vrăjitoarească. Urechile îi vîjîiau. În timp ce ceilalți îi explicau, gesticulînd, ceea ce lui îi suna în grecește.

somnul, mînia, remuşcarea Si umpleau creierul ca un viespar... Ar fi muşcat, s-ar fi înfuriat şi plîns cu multă poftă. Ochii i se închideau, îi ardeau urechile, picioarele i se îndoiu.....Căzuse într-b cursă din slăbiciune, din imbecilitate, Sigur intrase acolo, cînd trebuia să vină cu un judecător, un contabil, un avocat, experţi, şi cu o pereche de jandarmi."

După două ore de zăpăceală, de adevărată agonie, Boni- facio avu putere doar să se îndrepte spre. uşă, urmat de cei doi monştri, care continuau să-i explice în amănunţime ruina neamului Valcârcel în administrarea fabricii, şi ruina lui Antonio Reyes, unicul său fiu. În sufragerie, şi era aproape ora cinci dimineaţa, încă se mai-aflau, aşteptîndu-i, Marta şi Se- bastian, pe jumătate adormiţi şi căscînd. Şi-au alăturat argumentele lor acelora ale lui Nepo şi ale lui Koerner ; şi, urmărit de acel coşmar de nedescris, Bonifacio, mort de somn, beat de mînie, de febră şi de oboseală, o luă pur şi simplu la fugă şi se încuie în camera sa, hotărît mai mult ca oricînd, asta da, să plece, odată cu revărsatul zorilor, la Carbrunana, întovărăşit de documentele pe care unchiul i le puse la dispoziţie. Va pleca fără să-şi ia rămas bun de la JEmrna, fără a-şi vedea fiul său, pentru a nu-şi diminua din curaj, şi nici ca soţia sa să nu aibă timp să-i schimbe acea hotărîre irevocabilă. „Eu nu înţeleg nimic din jurisprudenţe, nici din întovărăşiri, nici din arendare, nici din cifre, şi nici din fabrici; însă trebuie să fiu hotărît să merg mai departe. Am spus că voi pleca de dimineaţă, înainte de răsăritul soarelui. Plec. Febra Emmei nu este prea mare ; va ceda. Cît despre Antonio, nu i se va întîmpla nimic ; plec la Cabrunana, şi-l voi obliga pe Lobato să-mi dea socoteală... şi mă reîntorc poimîine cu două sau trei dădace, la alegere, căci prin părţile acelea sînt femei foarte bune. Emma poate că nu o să vrea, şi, la rigoare, nu poate creşte un copil. Îl vom creşte noi, doica şi cu mine. Oricum, cu cît mai puţin sînge Valcârcel, cu atît mai bine,"

Bonifacio nu putu să doarmă, şi continua să amestece în creierul său, împreună cu viziunile sale de coşmar, complet treaz, remuşcările sale de odinioară, mîniile şi ruşinile de acum, intenţiile de energie viitoare şi aparenţele sale de tată. „Acţiunea era-un lucru teribil; era mult mai plăcut a gîndi, a imagina,... Însă un tată este dator să fie harnic, practic, pozitiv... şi el va fi ; pentru Antonio, pentru Antonio al său... însă, deocamdată, amărăciunea, ruşinea pentru ignoranţa pe care o are faţă de problemele cunoscute de toţi cei ai casei, în afară de el, toată

C-da 135 coala
14acea
harababurii de
pasiuni
josnice,
vulgare, de

209

rînd, îi răpeau întreaga fericire prezentă, aceea de a fi tată."

Cînd toți dormeau și soarele începu să-și recapete drepturile, Reyes ieși din casă, cu hîrliile sale într-un sac de mină, luă diligentă de Cabruhana, și înainie de ora prinzului se și afla disputînd cu Lobato în mijlocul unui parc, în fața unor stejari pe care intendentul consimțise să-i doboare un gospodar din sat, deoarece, după gurile rele, cei doi erau în cîștig. Lobato, o fosta căpetenie c-arlistă, era un amestec de lup și vulpe ; vorbea cu greutate, citea silabisind, și scria în așa fel încît, dacă îi convenea, putea să nege că mîzgăliturile acelea ar fi fost litere... și el era stopinul ținutului prin faptul că făcea politică, prin camătă și prin matrapazlăcurile cu care îi obliga pe judecătorii de pace și pe primarii satelor, prin influența lui personală. Nepo- muceno îi alesese pe el deoarece în două cuvinte se înțeleseseră perfect, și pentru că numai un om ca Lobato, care era teroarea consiliului comunal, putea să încaseze rentele acelor clienți, rare obișnuiau să primească cu pietre și cu împușcături pe aprozii și pe intendenții și pe agenții însărcinați jDentru aceasta. Lobato în călătoriile sale de noapte, străbatea în goana mare anumite meleaguri cu vegetație bogată și obscure unde era sigur că va intilni locuri de pîndă ale acelor țărani, care la lumina zilei tremurau de frică în Fața lui. Într-o zi după ce încasă, în urma unui proces, banii de la un client ce îi datora restanțe pe vreo trei ani, pe cînd trecea prin pădure primi o asemenea ploaie de pietre. încit ajunse acasă comjdet fără simțiri, agățat de coama calului său. Și unui asemenea om venea să-i ceară socoteală o secătură, acel boieraș timpit, despre care don Juan Nepomuceno nu-i vorbise decît cu dispreț! Cu o prefăcută umilință, Lobato își bătu joc de stăpînul lui ; făcînd pe prostul, pe ignorantul, îl făcu să vadă că el, Bonifacio, nu știa pe ce lume trăiește. Clientii rîdean și ei de stăpîn, cu un șiretlic ce nu putea fi socotit ca nerespectuos. Își scarpinau capul și își mențineau părerea că nu pot plăti decît la scadență.

Bonifacio, disperat, părăsi văile acelea frumoase de eternă verdeată, cu umbre răcoroase, și nuanțe infinite în diversitatea unduirii colinelor și luncilor, unde șerpuiau ape limpezi.....Di

vin! Divin!... însă c:e ticălos este Lobato și ce hoți sînt toți acești păstori !... În altă situație, fără aceste griji și preocupări, ce zile plăcute aș fi petrecut eu în aceste locuri, în care se amestecă zgomotul coroanelor pinilor cu cel al mării, care pare ca vine ca un ecou". Cabrunana era o regiune de coastă, și văile sale păreau strimte și în o mie de figuri, de un verde zemos și întunecat pe povișuri, iar pe cîmpiile mlăștinoase, albiile de vechi rîuri, părăsire de ape. Toate aceste înălțimi și coclauri, mături și cimpii, prin formele lor violente, de exemplu, prin întreruperile versantelor catifelate, asemănătoare în prăbușirea lor cu țarmurile abrupte ale coastei, făceau să le gîndești la fundul misterios al mărilor.

Terminîndu-și inutila sa treabă, fără alt rezultat decît să împrăstie amenințări, pe care nu le luă nimeni în seamă, Reyes hotărî ca după amiază să încalce pentru a înnopta la primăria de district ce se afla la două leghe pe șosea. Înainte de a se înnopta, își propuse să ajungă la Raices, ce se afla pe drum, și sa se oprească pentru jumătate de ora. Pentru ce? Nu știa. Pentru a visa, pentru a simți, pentru a-și închipui vremuri apuse, în felul său ,• pentru a putea gîndi în largul sau, în singurătate, departe de Lobato, de Nepo și Sebastiah, la ceea ce au fost toți Reyesii, și, ce au ajuns, și ce vor deveni.

Raices era de fapt un loc de vreo douăzeci sau treizeci de case, împrăstiate într-o luxuriantă peninsulă abandonată de ape, pe terenurile mlăștinoase de la malul mării . În apropiere se aflau dunele, a căror creste galbene de nisip aveau figuri asemănătoare cu drumurile prăpăstioase ce înconjurau localitățile. Acestea însă ostentau de secole și secole catifeaua de un verde închis a mușchilor și a pajiștei lor, iar florile pășunilor erau la fel ca cele care se întîlneau mai în interior, departe de briza mării. Raices era o misterioasă ascunzătoare verde, ce inspira melancolie, austeritate, o detașare de lume, poetică, resemnată. Un deal în formă de pisc, foarte înalt, al cărui versant, aproape vertical, arăta ca și cum ar fi fost iedera unui zid ciclopic, cu pini, castani și stejari ce se cățarau pe coastă, sus, ca și cum ar escalada prin sud o fortăreață, ascunsă și umilită. Aici marea și dunele se lăsau în bătaia viaturilor din nord și nord-est, iar resturile unei păduri înconjurau satul pe la răsărit și apus. Locuințele, puține și împrăstiate prin desigurii, erau, cele mai multe, colibe umile, altele vechi hardughii de piatră negricioasă, unele din ele avînd la porți figuri alagorice.

Bonifacio sosi cu o oră înainte de asfințit, într-o mică piață ce servea de scuar pentru mai multe case din cele mai vechi, însă cu un aspect mai nobil, * căruțe sprijinite de oiște, ca adormite, împiedicau trecerea ; copii pe jumătate goi, murdari și în zdrențe, negăsindu-se pe corpul lor nici un locșor curat unde să poată fi sărutați, în afară de ochii unora și blondele plete ale altora, săreau și alergau prin acea curte comună, care era, fără îndoială, pentru ei, întregul univers. Mult mei serioși în preocupările lor, niște porci rămău în bălegarul pe care-l scormoneau și-l ciuguleau cocoși și găini, în timp ce doi «cîini dormitau bîzîiți de mii de musculite.

„De aici au pornit toți Reyesii”, gîndi Bonifacio, care contempla dintr-o uliță învecinată cadrul de pace plăcută și melancolică a acelei mizerii, izolată de marile deșertăciuni ale lumii. Un grup de castani și un perete al unei grădini de zarzavat îl fereau de privirea copilașilor și a cîinilor, care, dacă ar fi observat prezența lui, s-ar fi alarmat. Se dădu jos de pe cal, îl legă de trunchiul unui castan și se așeză pe pajiște pentru a medita mai pe larg.

Își aminti de Ulise reîntorcîndu-se la Itaca... ; însă el nu era Ulise, ci un biet vlăstar al unei generații îndepărtate... El. Ulise din Raices, el Reyes care emigrase, nu se înapoiase...; el nu putea fi recunoscut în locul din care era originar. Și cum citise de multe ori *Odiseea*, și își reamintea episoadele sale și numele personajelor ei, Bonifacio gîndi: „Porcii și cîinii pe care Ulise îi întîlni la Itaca, în locuința lui Eumaios, se aflau acolo ? însă Eumaios, cel care păzea porcii lui Ulise, cîinii aceia l-ar fi atacat dacă îl vedeau, • însă Eumaios, servitorul credincios, nu ar fi sărit în ajutorul lui... Ce s-ar fi întîmplat cu Ulise Reyes ! De ce plecase de acolo? Cine poate ști? Poate micuții aceștia, ce par copii ai bălegarului, ca niște rîme de pămînt, sînt rude de-ale mele... Sînt, poate, din tribul meu.”

Deodată își dădu o palmă pe frunte. Amintirile clasice îl făcură să se gîndească la peisajul în care Ulise este recunoscut de Eurycleia, doica sa. El nu avusese drept Eurycleia decît pe mama sa, care murise ; însă Antonio, fiul său, avea nevoie de doică, și el uitase că venise la Cabru' ana să o caute. „Mai bine aici! Da. Nu plec din Raices pînă ce nu caut o dădacă pentru fiul meu. Este o inspirație! Cine știe ! Poate se hrănește cu lapte din propriul său neam, cu sînge din sîngele său...”

Și cum se hotărîse să fie din zi în zi mai activ și mai puțin visător, bărbat practic, ca și ceilalți, la fel ca cei care cîștigă bani, să-i cîștige și din dragostea pentru fiul său Antonio, renunță la cugetările sale, se ridică, urcă pe cal, și porni printre căsuțele și ulițele acelea, din poartă în poartă, să caute ceea ce avea nevoie, o dădacă pentru urmașul părinților săi, originară din Raices, obîrșie a neamului Reyes. Locurile acestea erau, din fericire, renumite pentru dădacele lor, avînd > ea

mai mare faimă în regiune , • și într-un ioc cu o populație atât ele alică, fără a cerceta .prea mult, Bonifacio întâlnește două vaci bune te lapte cu aspect uman, deoarece ținutul a e.a <lo\ eniseun fel de industrie imorală și de export de servicii dintre cele pe care le căuta el. Rămase stabil că în dimineața următoare, foarte devreme, Ross și Pepa, căci așa se numeau cele care își prezentau candidatura la onoarea de a-l crește pe Antonio Reyes, vor fi prezente la primărie, hotărâte să se urce în diligenta cu care Bonifacio le va duce la oraș, pentru a fi examinate de medic, și cea care va îndeplini cele mai bune condițiuni va primi *exequatur*-ul facultativ și numirea oficială din partea Emmei.

Satisfăcut de promptitudinea și de rezolvarea fericită a acestei probleme, Bonifacio, după ce părăsi locul, se opri la o cotitură a drumului pustiu, lângă un podeț ce traversa Raices, un rîuleț poetic, sinuos, care, la umbra arborilor seculari, alerga spre oceanul apropiat, fără prea mare grabă, sigur fiind că va ajunge înainte de căderea nopții; și asta cu toate că soarele se și ascunse în spatele valurilor, care mugeau în depărtare. Reyes, privind înapoi, sigur de singurătatea sa, nemișcat în mijlocul drumului, rămase contemplînd colțul acela melancolic de pămînt de care se îndepărta, ca și cum ar fi lăsat acolo ceva din sufletul său.

Nimic concret, nimic sugestiv nu-i vorbea și nici nu putea să-i vorbească de legătura dintre neamul său și acel pașnic, umil și poetic loc ; și cu toate acestea, se vedea • legat de el prin subtile lanțuri spirituale, dintre cele ce se fac nevăzute pentru suflet, din clipa în care se verifică trăinicia lor.

„Nici eu nu știu în ce secol au părăsit Reyesii aceste locuri, nici ce erau ei aici, și nici cum și unde trăiau ; nici măcar de străbunicul meu, ca să nu merg mai departe, nu posed •date, sau în orice caz foarte vagi. Știu doar că eram nobili, cu mult timp în urmă, și că am plecat din Raices. O ! Dacă eu aș fi păstrai registrul de blazoane despre care îmi vorbise atât de mult mama, și pe care tatăl meu, se pare, că îl disprețuia!... Cum sînt atât de sfios... presiipun că simt o oarecare simpatie pentru •aceste meleaguri... Calmul acesta, liniștea, verdeța, sărăcia asta resemnată și suportabilă... chiar muzica mării, care urlă în spatele acestor mormane de nisip...toate acestea mi se par că-mi .apartin asemănător inimii mele, gîinclui meu și asemănător caracterului tatălui meu. Neamul Reyes... nu trebuia să plece de ■aici,, nu erau utili lumii, s-a văzut foarte bine... Eu, ultimul, ce ■sînt, ? Un nenorocit, un ignorant care nu a cîștigat în viața lui o peseta, care știe doar să cheltuiască banii altora. Un visător... •cari' .1 crezut că poate ajunge într-o zi ceva de folos datorită lăptului de a pulea simți cu forță lucruri deosebite și despre care nici măcar nu se pot explica. La acest rezultat a ajuns neamul meu!"

Se opri în monologul său, ca pentru a auzi ce-i spunea liniștea din Raices, la lumina crepusculului.

Un clopot, foarte îndepărtat, începu să bată pentru rugăciunea de

după amiază.

Bonifacio, iu ciuda îndoielnicei sale credințe, își scoase pălăria, și își aminti cuvintele cu care mama sa începea ruga de seară : „îngerul Domnului o vestește pe Maria...”

O ! Și pe el îngerul Domnului, fără îndoială, îl vestise cava fi tată ; de asemenea și toate fibrele lui erau pline de dragoste pentru acel fiu, de acel Antonio, la care el se și gîndea așa cum se poate ghidi la o dragoste absentă, aruncînd priviri și manifestînd dorinți de a zbura lîngă orizontul după care se ascunde ceea ce iubim ! O duioșie infinită îi invadea sufletul. Pînă și calul, gînditor, nemișcat i se păru că înțelegea și respecta emoția. Raices ! Fiul său ! Credința ! Credința sa de acum era fiul său.

Trecutul, moarte, descompunere, renunțare, greșeli..., uitare. Ce fusese propria sa existență ? Un eșec, un faliment, ceva de prisos; dar tot ce el nu putu fi, va fi fiul... ceea ce în el fusese aspirație, virtualitate pur sentimentală, va fi în fiu facultate' efectivă, energie, fapte realizate.

O! Inima îi spunea toate acestea... Antonio va fi ceva bun, gloria neamului Reyes... Și poate, poate cînd va deveni bogat, dobîndind o mare situație politică sau scriind drame, ceea ce îl bucura mai mult, sau va atinge culmea fericirii, ca un mare compozitor de simfonii și de opere, ca un Mozart, ca un Meyer- beer, el, tatăl lui, acum bătrîn, ramolit, ramolit pentru fiul său... Si va băga în cap să restaureze la Raices casa neamului Reyes... și el, Bonifacio, va veni să moară acolo... în acea pace, în acea blîndețe a acelui crepuscul, printre ramuri zgomotoase de arbori seculari, legănate de o briză muzicală și plăcut mirositoare, ce se detașau peste fondul violet al cerului de la orizont, unde ultima suflare a zilei trîndave se destrăma în noapte.

„O ! În definitiv, în lume nu există nimic mai serios decît poezia! gîndi Bonifacio... Dar asta pentru Antonio al meu. El va fi poetul, muzicianul, marele om, geniul... Eu, tatăl său. Eu, să mă gîndesc la ceva practic, la ceva pozitiv, să cîștig bani să evit ruina neamului Valcârcel și să restaurez pe toți Reyesii. Și, rămîi cu bine, Raices pînă la prima noastră revedere! Plec cu gîndul la fiul meu ; poate ne reîntoarcem împreună.”¹¹

Bonifacio, cînd din cap, prinzînd hăturile pentru a scoate mîrtoaga visătoare din letargia sa, își continuă drumul la trap, fără a întoarce privirea înapoi, temător de visele sale, de nebuniile salo... dispus de fiecare dată cu mai multă înverșunare să sacrifice, pentru viitorul fiului său, temperamentul său de nerod neîncrezător și sentimental.

Dormi în comuna cea mai importantă din district și, lumi- uîndu-se de zi, se urcă în diligența care făcea zilnic cursa spre capitala provinciei, în tovărășia celor două Euryclee pe care le căutase la Raices.

Ajungînd la căminul său, găsi casa plină de lume, servitori și priteni agitîndu-se.

Dona Celestina, îmbrăcată în satin negru și cu un șal de dantelă

peste o calotă de pălărie fină, se afla în mijlocul sălii cu ceva nedeslușit în brațe un morman de pînă albă, brodată, cu dantele și panglici albastre.

— Ce e asta ? spuse Bonifacio, ce tocmai intra, avînd în dreapta și în stînga dădacele alese.

— Asta este, răspunse moașa — că îl vom face creștin pe •acest păgîn de fiu al dumitale.

De fapt, Emma decretase în acest fel. Adevărul este că în ziua anterioară ea însăși spusese să nu i se pomenească de botez pînă ce micuțului nu-i va trece iritația de la ochi, • însă în dimineața aceea, și știind că Bonifacio, fără permisiunea ei, lă- sînd-o cu febră, plecase la țară, să îndrepte nedreptăți, pe care niciodată nu încercase să le rezolve, se supăraseră, și drept răzbunare și avînd în vedere că vremea era călduță, hotărîse, pe ioc, din pat, dînd ordine cum numai ea știe să dea, ca pruncul să fie botezat chiar în după amiaza aceea, pentru ca tatăl să găsească totul făcut și să .se înfurie puțin.

Bonifacio nu se înfurie. Solemnitatea clipei nu admitea pasiuni josnice. Ceea ce făcu a fost să îmbrățișeze pe soția sa, care-i permise acest lucru jcu chiu, cu vai.

Emma avea o febră ușoară ,• era foarte înviorată; și ne- fiindu-i teamă de pericolul lehzuziei, care încă nu trecuse, hotărîse să se gătească și să gătească și patul.

Scoase din fundul șifonierului rufăria, care reprezenta o avere, și prietenele sale putură admira o mare de spumă, de zăpadă, din fir fin de dantelă dintre cele mai gingașe. În mijlocul acestei spume apărea, ca un naufragiat, fața slăbită, gălbuie, a Emmei, care luase calea definitivă a declinului ce nu mai admitea restaurări.

„Este o bătrînă", gîndi Bonifacio, resemnat, fără amărăciune, însă trist din dragoste pentru fiul său.

Valcarcel aprobă concursul de doi ci urzit de soțul ei, iar acesta nu înțelegea de ce Nepo, cei doi Koerner, Sebastian, surorile Ferraz, surorile Silva și alte prietene și prieteni rideau, cu hohote, unii mai pe înfundate, de inspirația de a fi adus cu el pe Pepa și pe Roșa, cele două țărânci voinice din Raices.

Sebastian și Marta, de fiecă dată cînd își aminteau de intrarea triumfală a lui Bonifacio împreună c-u cele două țărânci cu pieptul mare, se stricau de rîs.

După părerea Martei, lucrul acesta întrecea măsura și nu mai încăpea prefăcătorie. Trebuie să se rîdă cu gura pînă la urechi.

Și rideau cu toții.

Bonifacio nu înțelegea, nici măcar nu încerca să înțeleagă. Ce-l interesau pe el rîsetele neroade ale acelei gloate, ce îi mîn- case pîinea fiului său și pe care ar fi dorit s-o qonească din casa sa fc

Alaiul se puse în mișcare. Emma decretase și nu mai exista altă soluție decît tăcerea, ca Sebastian să fie nașul și Marta nașa.

Se dădură ordine ca ceremonia să fie de clasa întâi. Cristelnița bisericii parohiale era acoperită cu draperii de atlas roșu, aprins cu franjuri auriți , • albia strălucea ca un jăratc de aur, iluminată de luminări mari.

Bonifacio, care mergea singur, în spatele unei Celestina, avînd grijă ca marama care acoperea fața lui Antonio, adormit, să nu alunece, nu avusese timp, pe tot parcursul drumului, să simtă duioșia gravă și poetică ce se ivește în asemenea cazuri j mai degrabă, își amintea mai tîrziu, simți un fel de rușine în fața privirilor curioase și reci, aproape obraznice, asemănătoare a bătaie de joc, ale publicului, indiferent și distrat. Însă, traversînd pragul bisericii, și oprindu-se între ușă și pridvor, și văzînd acolo, înăuntru, în față, luminile cristelniței, o emoție pătrunzătoare,, foarte plăcută, îmbibată de un mister nu lipsit de o oarecare teroare estompată în fața nesiguranței viitorului, îi domină, pînă să-l facă să uite de toți acei mizerabili care-l înconjurau. Alteori, văzînd botezîndu-se copii străini, gîndise că era ridicol să gonești demonii din corpul, sau ceva asemănător, nevinovaților îngerași care trebuiau să primească botezul. Acum nu privea lucrurile !a fel. Să cunoști sufletul uman și care sînt clipele mari ale vieții! Este atît de solemnă nașterea, luarea unui nume în comedia riscantă a vieții! Botezul te face să te gîndești la viitor, la o sinteză 'misterioasă de întepătoare curiozitate, la o nestăvilită dorință de a pătrunde viitorul ! Cu toate că el, Bonifacio, nu credea în diverse dogme, nici măcar în minunile *Bibliei*, recunoștea că Biserica părea să fie, în clipele acelea, în mod efectiv, o mamă...

Fără aversiune, și făcînd abstracție de rezervele sale mentale, el așeză peste sinul bunei credințe pe fiul fibrelor sale. Fiul său, Antonio al său ; îl avea acolo, carne din carnea sa, adormit, pierdut printre dantele; o pată colorată detașîndu-se în alb!...

Nu semăna cu el; însă cu tatăl său, procuratorul• Relyes, da : grimasa de suferință, strîmbătura din brize, încruntă tura... toate acestea erau ale tatălui său. Vai, cum îi pătrundeau în suflet, în clocote, ca niște lacrimi de duioșie care în loc să iasă, se ■ dlnceau ca dragoste față de acel fiu, față de acea ființă slabă, abandonată de îngeri printre oameni!,- însă nu o dragoste abstractă, metafizică ; o drag'oste fără cuvinte, o dragoste deloc retorică... o dragoste inefabilă,'care îi satisfăcea- conștiința și îi dădea consacrarea absolută a jurămîntului-de sacrificiu state-u ic și tăcut. Să trăiești prin el, pentru el. Eu pentru asta m-am născut; pentru a fi tată. Bonifacio simțea la ușa catedralei așleptînd pe duhovnicul care îl va mirui pe Antonio, simțea mulțumirea pe care Providența i-o trimitea sub formă de vocație, clară, distinctă, de vocație de tată. „Da, gîndea, acum simt ceva.”

Văzu venind apoi un preot durduliu, surfător, acoperit de aur, la fel ca altarul cristelniței, înconjurat cu întregul mecanism sacru de acolii, luminări și prapuri, care fusese nevoit să recunoască că aparțineau momentului. El nu se opunea la nimic , - totul era în perfectă ordine. Oricît de sigur era că Antonio al său, acel copilaș nevinovat cu fața tristă, nu poseda în trupul său nici un fel de diavol și nici vreun resentiment personal față de Biserică, Bonifacio recunoștea dreptul acesteia ele a lua pre-. cauții înainte de a admite în sinul ei pe noul născut. Pînă în clipa în care fiul său fu

trecut la îndeplinirea formalităților sacramentale, toate acestea i se păreau rezonabile, cu toate-că gîndea, clerul avea obligația să aibă grijă de anumiți enoriași, care erau de o vîrstă oarecare, deoarece un curent rece format între uși putea fi fatal și să omoare pe'un creștin în floare.

— Dona Celestina, spuse Reyes cu glas mîeros, umil, abia perceptibil, cu intenția ca domnul preot și însoțitorul lui să nu dea o interpretare greșită cuvintelor sale, dona Celestina, fii bună și treci dumneata în colțul acesta, deoarece acolo te afli în curent.

— Don Bonifacio, lasă-mă că știu eu ce fac.

Delegatul parohului începu cu latinismele sale, pe care Bonifacio le înțelegea doar pe jumătate. Înțelese cu fiul sau se va numi în mod hotărât Antonio, nu-și mai amintea și ce alt lucru, și Sebastian, Sebastian... de ce? În sfârșit, nu avea importanța.

Surorile Ferraz îl priveau pe copil și pe preot cu gura căscatei, la fel ca cineva care ia parte la o farsă foarte nostimă; erau tot atât de credincioase ca și celelalte, însă în lume, pentru acele domnișoare, ca niște limbute ce erau, totul nu reprezenta decât un nonsens, un subiect de glumă și de ris zgomotos.

Aici nu era loc de ris, însă domnișoarele Ferraz tare mult ar fi vrut să se distreze. Marta, nașă, asista la scenă cu aer superior, se gîndea la superioritatea ideilor sale personale față de modul vulgar de a înțelege această ceremonie de către prietenele acelea frivole prezente acolo.

Deodată, cuvintele- pe care preotul le citea cu un ton discret, plăcut, într-un ritm pios, simpatic, sugestiv, căpătără o adevărată valoare muzicală, la fel ca o recitare ; deoarece, acolo undeva, cineva scotea sunete dintr-o orgă care umplu spațiul pustiu, de rezonanțe, de șuvoaie de note zburdalnice, proaspete.

Antonio traversă, dacă putem spune așa, pridvorul, pătrunse în biserică, precedat de preot și purtat de Sebastian, impozant și de data aceasta. Alaiul ajunse la cristelniță. Prietenii îi înconjurau pe nași ; bătrîne, săraci și copii formau un cerc, privind indiscret și în așteptarea căldărușei cu mărunțiș ce se oferă ca pomană. Pentru Bonifacio, care își urmă copilul pînă la marginea Iordanului din marmură, totul prezenta o viață nouă, mai intensă, un sens mai armonios și poetic. Muzica îl ajuta să înțeleagă, să pătrundă adînc semnificația a lucrurilor. Orga, orga îi spunea ceea ce el nu reușea să-și explice.

Așadar, este limpede ,• Biserica este un linx ; vede departe.

Sunetele orgii ce coborau din misterele cerului, treziră pe noul născut, pătrunzîndu-i prin trupșorul pe care degetele discrete și experte ale dofinei Celestina îl lăsa în aer odată cu dezbrăcarea lui acolo, cu notele, înaripate și zburdalnice, îngerași care se zbenguiau cu tovarășul lor uman, mai puțin fericit ca ei, însă nu mai puțin pur, nu mai puțin nevinovat.

Bonifacio își dădu seama că obrazul celor mai indiferenți, până și cel al celor mai șireți care așteptau bănuții care se dau la asemenea ocazie, lua o expresie de interes, și de o oarecare înduioșare. Flăcările luminărilor păreau și ele să cînte oscilînd odată cu ritmul : străluceau și mai roșii , strălucirea veșmintelor preotului și a cristelniței devenise și mai intensă, mai aristocratică , • copiii din cor țepeni, solemni, dădeau, lară îndoială, respectabilitatea cuvenită actului. Orga era acea care își permitea-să rida în continuare, zburdînd, însă- pe bună dreptate, deoarece reprezenta bucuria celeștii, grația inocenței... Totuși în adîn- cul acelor glume poetice și sfinte ale muzicii bisericești, lui aionifacio i se păru, deodată, că vede un fel de provocare glumeață puțin cam ironică. „Vom vedea“, spunea orga : „Ce surprize păstrează viitorul ? Ce va li cu fiul tău ? Ce este viața ? Merită să trăiești, sau nu merită ? Totul este doar uri joc ? Totul este un vis ? Există ceva în plus deci ! aparența ? ”... Și pe de altă parte, muzica o lua, pe neașteptate, fără logică, fără nici o formalitate; începea sa zică ceva și termina indicînd altceva... Pînă ce, în slîrșit, Reyes observă că organistul cînta variațiuni ale unor arii din *Traviata*, care pe vremea aceea era la moda. Bonifacio își aminti de Dam« cu *Camelii*, pe care o citise, și de acel Armând, care iubise pînă ce uitase pe *il suo vccchio gcnitor*,²³ așa cum se spune în operă, și, în adevăr, orga îi reamintea :

Ta nori sai quanto soiri !²⁴

„Bietul de mine !”, gîndi Bonifacio. Fiul poate să fie un ingrat. Va iubi, cu siguranță, vreo femeie mai mult decît pe mine. Eu sînt născut pentru a nu fi iubit așa cum aș fi vrut... Însă nu are importanță, nu are importanță; așa este legea. Noi pe ei; ei pe ai lor sau deșertăciunile lumii. Lucru ciudat ! De ce nu ar putea suna rău *Traviata* în biserică ? lucrul acesta ar fi fost o profanare... și nu era. Fapt este că în *Traviata*, bine sau rău, exista dragoste și durere, adică dragoste, și moarte, întreaga religie și întreaga viața... Oh, cum vorbea orga despre tainele destinului !... Iarăși reveni la zeflema, la întrebări ironice: „Ce va fi cu el ? Ce va fi de tine ? Ce va fi cu toiu !...”

— Cine cîntă la orgă ? — îl întrebă în șoaptă Marta pe Sebastian.

— MinghetIL

Nașul și nașa* zîmbeau privindu-se.

— Toană de bărbat ! spuse nemțoaica, consacrînd baritonului o aducere aminte.

Bonifacio auzi și întrebarea și răspunsul.

23

Bătrînul său părinte (în limba italiană).

24

” Tu nu știi cît sufăr ! (în limba italiană).

„Cînta Minghetti. Era evident că acolo sus se afla un artist ! Fusesse o atenție care trebuie apreciată... Artiștii, în definitiv, sînt poeți... Păcat că sînt, pe lîngă aceasta, niște ticăloși ! El, Bonifacio, între morală și artă, în caz de incompatibilitate, ar ră- mîne în continuare cu morala. Pentru fiul său."

Antonio Diego Sebastian era de acum gata botezat dona Celestina il primea de braț pe unchiul naș, și, așezată pe scăunelul umii confesional, alături de un paraclis, înconjurată de acei prieteni și de curioși, era foarte îndemnită cu aranjatul panglicilor și a dantelelor pentru a îngropa din nou, sub atîta morman de pînză, corpul debil și slab al copilului.

Bonifacio se separă de grup, și o porni prin biserică îndreptîndu-se spre sacristie, în urma preotului și a ajutoarelor sale. Chiar și lucrul acesta era solemn. Trebuia să dicteze înscrierea în registrul de botez, să așeze baza stării civile a fiului său. În timp ce Minghetti, pentru a se distra, continua să facă minuni la orgă, Bonifacio, în mijlocul bisericii, continua să gîndească : „Cine știe! Poate într-o zi, învățați, erudiți, curioși, vor veni în pelerinaj să contemple cu dragoste și respect, pagina acestui registru al parohiei în care eu voi dicta acum numele fiului meu, cel al părinților și bunicilor lui, locul său de origine, etc. etc. Bunici! Bietul meu Antonio nu are bunicii în viață; dragostea aceasta îi va lipsi, însă a mea le va suplini pe toate.”

Întrînd în sacristie, într-o capelă laterală, cufundată în umbră, văzu o femeie așezată pe un scăunel cu capul sprijinit pe altarul de un basorelieu baroc.

- Serafina!
- Bonifacio !
- Ce faci aici ?
- Ce pot face ? Să mă rog. Și tu, ce cauți ?

• Vin să-l trec în registru pe fiul meu, care a fost botezat acum.

Serafina se ridică în picioare. Zîmbi într-un fel care îl sperie pe Bonifacio, deoarece niciodată nu văzuse la prietena sa gestul de cruzime, de răutate rece, care îi întovărăși zîmbetul.

- Așadar,, fiul tău ?... Vorbă să fie !
- Cei cu tine Serafina ? Pentru ce te ații aici ?

— Mă aflu aici... pentru a nu rămîne în casă, pentru a fugi de stăpînul hanului. Mă aflu aici..., deoarece am hotărît să devin o femeie credincioasă. Nu este o glumă. Sau a face rugăciuni, sau a-mi da foc. Știi ? Mochi nu se mai întoarce. Știi ? Mi-am pierdut vocea ! Da, am pierdut-o complet. În ziua în care ți-am scris,, și mi-ai răspuns : doar știi, cînd ți-am cerut acei bani pentru a plăti hotelul... Bine ; așadar, ziua aceea!., noaptea aceea... cum mă obligasem să plătesc și nu am plătit... deoarece nu mi-ai răspuns, am avut un schimb de cuvinte cu don Carlos... infamul !

Gorghaggi tăcu pentru o clipă, deoarece emoția o sufoca ; minie, suferință, rușine... Două lacrimi, ..care țtebuie să fi fost arzătoare, îi apărură în ochi.

— Infamul a avut îndrăzneala să mă insulte ca pe o femeie pierdută... m-a amenințat cu justiția, cu azvîrlirea mea în stradă,,. Nu am fugit ? am ieșit din casă, așa cum mă aflam, nici măcar cu pălărie.,. însă m-am întors. Deoarece lăsasem totul acolo... Bagajul meu, singurul lucru

pe care îl am pe lume. Nu știu ce am reușit să adun în noaptea aceea, o noapte rece și umedă, fiind foarte nervoasă... O ! în sfârșit, vocea mea de soprană, care se prezenta destul de prost, am pierdut-o pe neașteptate... Incepînd din noaptea aceea cînd... la fel ca soția ta. Nu_ies din hotel... deoarece nu pot plăti. Don Carlos mă insultă uneori, alteori mă Curtează. Eu nu doresc amănți, nici bogați și nici săraci... pentru că nu vreau... pentru-că tont© adestea îmi produc dezgust. Mochi nu se mai întoarce... Nu a mai răspuns la ultimele mele scrisori. Așa cum ai procedat și tu. Sînteți niște- cavaleri ! Vi se cer cîtiva bani pentru a nu primi insulte de la un mizerabil..., și nu răspundeți... Nu știu unde să mă îndrept ; acasă mă spionează un creditor, care dorește să fie amantul meu -, pe stradă mă urmăresc niște neghiobi, mă plictisește curiozitatea stupidă a oamenilor... Nu am bani nici pentru a fugi... Pentru a fugi unde ? Intru în biserică. Este a mea așa cum aparține tuturor. Tu m-ai învățat să simt în felul acesta, să iubesc pacea... să visez... să doresc imposibilul... Aici sînt liniștită... și mă rog în felul meu. Nu am credință, ceea ce se numește credință... Sfinții, toți sfinții, acel Sf. Roque, acest Sf. Sébastian, cu trupul plin de suliți... ; acel domn episcop... Sf. Isidor... toți aceștia mă înțeleg. Nu posed o adevărată credință... : însă, deocamdată..., amanții îmi produc scîrbă..., nu doresc amănți... ; aștept să văd dacă nu cumva îmi revine vocea... sau revii tu. Mochi este un om rău, un trădător, un mizerabil..., lucrul acesta îl știam, l-am știut întotdeauna. Tu însă... nu am crezut că poți fi la fel. Bonifacio, nu mă părăsi... Eu... încă te mai iubesc... mai mult decît înainte, mult mai mult și cu adevărat. Cred că sînt bolnavă... Lumea mă sperie... Doresc pace... doresc să dorm liniștită... doresc să fiu stimată... să nu trăiesc în minciună... și să am cele necesare care să nu fie cîștigate prin corpul meu vîndut unui necunoscut... pe care în clipa aceasta nici să nu-l cunosc. A ta, da. A altora, nu. Vrei?

Bonifacio, cu toate că nu era formalist în materie reli-' gioasă și, în ciuda faptului că vorbele și tonul și cele două lacrimi ale Serafinei îl înduioșaseră nespus de mult, se gîndi, în primul rînd, că se aflau în biserică și că locul nu era de loc potrivit unor negocieri de felul acestora.

Mai înainte de a da un răspuns, privi înapoi, spre cristelniță, pentru a vedea dacă a observat cineva înfrînarea sa cu cîntăreața. Alaiul botezului se risipi. Nimănui nu-i trecu prin cap ca Reyes lipsește, atît de neînsemnat era pentru toți, Min-jhetti, cu toate acestea, continua extaziat cu zburdălniciile ar-nonice ale orgii. Avea această manie : de a ajunge aproape ;upărător, din glumă, cînd se pornea pe cîntat.

Bonifacio, cu dezgustul pe care-l avea de a vorbi despre asemenea lucruri atunci și acolo, însă mișcat pînă în fundul subiectului și, pe de altă parte, hotărît să nu abdice de la demnitatea sa de cap de familie lipsit de orice pată, de minciuni și de toate :lelealte, spuse cu glas ce căuta a fi în același timp și dragăstos și ferm, dar care se dovedi a fi tremurător, gîngav și slab :

— Serafina... eu îți datorez întregul adevăr... Eu, de acum înainte, doresc să trăiesc pentru fiul meu... Amoriurile noastre... erau ilegale... îi sînt dator lui Dumnezeu marele bine pe care mi l-a făcut, o mare favoare... faptul de a avea un fiu... Am promis iacrișciul pasiunilor mele pentru fericirea lui Antonio... Afară ie aceasta sînt ruinat... Pe tărîm material..., voi face pentru ine... tot ceea ce pot... doar se vede!... Cu acest don Carlos, rare este lipsit de scrupule... voi sta eu de vorbă și-l voi pune a punct... Dar sînt ruinat... Vocea... vocea ta... își va reveni...

Și amintind de vocea pe care el o adorase, Bonifacio fu pe >unctul de a plînge.

Obrazul Serafinei însă îl făcu să se sperie. Femeia aceea itit de frumoasă, care pentru Bonifacio era o cadră de bunătate >ersonificată... i se păru deodată un chip de șarpe... O văzu prinde-l cu ochi de oțel, cu privirea subțire ca lama ; îi văzu ncrețindu-se colțurile gurii într-un fel ce era simbolul cruzimii lesfîrșite ; îi văzu trecînd prin buzele roșii virful foarte delicat îl unei limbi umede și foarte ascuțite... și, cu presentimentul mei răni otrăvite, așteptă cuvintele cumpănite ale femeii care rîndva îl făcuse fericit pînă la nebunie.

Gorgheggi spuse :

— Bonifacio, întotdeauna ai fost un imbecil. Fiul tău... nu ;ste fiul tău.

— Serafina !

Și bietul Bonifacio nu putu spune mai mult. Și el își pierdea ,ocea. Se rezemă de altarul capelei din umbră, pentru a nu se jrăbuși.

Cum nu vorbea, Serafina avu îndrăzneala să adauge :

— Dar omule ; toată lumea știe lucrul acesta... Tu nu știi îi cui este fiul tău ?

— Fiul meu!... Ai cui este fiul meu ?

Gorgheggi întinse un braț, și arată în sus, spre cor.

Al organistului. A !, exclamă Bonifacio, ca și cum ar fi simțit pe iubita sa otrăvindu-i gura dându-i un sărut...

Se îndepărtă de altar, se înfipse pe picioarele sale, zîmbi așa cum zîmbea Sf. Sebastian, acolo aproape, ciuruit de săgeți...

— Serafina... te iert..., deoarece ție trebuie să-ți iert totul... Fiul meu este fiul meu. Ceea ce tu nu ai, și cauți, îl am eu : am încredere, am încredere în fiul meu. Fără această încredere nu aş putea trăi. Sînt sigur, Serafina ; fiul meu... este fiul meu. Oh, da! Dumnezeuule! Este fiul meu!... Însă... cele spuse de tine, ca o lovitură de pumnal, asta-i bună ! Dacă mi-ar fi spus-o altul..., nici nu aş fi crezut, și nici nu aş fi simțit nimic. Mi-ai spus-o tu..., și tot nu cred... Eu nu am avut timp să-ți explic ce se întîmplă acum cu mine... ce înseamnă asta, să fii tată... Te iert, însă mi-ai făcut un mare rău. Cînd mîine îți va părea rău de cuvintele tale, adu-ți aminte de ceea ce îți spun acum : Bonifacio Reyes este ferm convins că Antonio Reyes y Valcârcel este fiul său. Este unicul său fiu. Înțelegii ? Unicul său fiu.